

**FARKLI YAYIN POLİTİKALARINA SAHİP
GAZETELERDE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN
SUNUMU**

Esra DUDU

**Yüksek Lisans Tezi
Gazetecilik Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM
2013
Her Hakkı Saklıdır**

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

Esra DUDU

**FARKLI YAYIN POLİTİKALARINA SAHİP GAZETELERDE
KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN SUNUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM**

ERZURUM-2013

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

17/07/2013

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “FARKLI YAYIN POLİTİKALARINA SAHİP GAZETELERDE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN SUNUMU” adlı eser-metin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, eser-metin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ ☐ Tezimin/Raporumun ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

17/07/2013

Esra DUDU

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yard.Doç.Dr. Besim YILDIRIM danışmanlığında, Esra DUDU tarafından hazırlanan bu çalışma 17/07/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Gazetecilik Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yard.Doç.Dr. Besim YILDIRIM İmza: .....

Jüri Üyesi : Yard.Doç.Dr. İrfan HİDİROĞLU İmza: .....

Jüri Üyesi : Yard.Doç.Dr. Salih SEYHAN İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

17/07/2013

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
EKLER DİZİNİ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDETİN FENOMOLOJİSİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

1.1. ŞİDDETİ TANIMLAMAK	11
1.2. ŞİDDET TÜRLERİ.....	15
1.2.1. Fiziksel Şiddet	16
1.2.2. Ekonomik Şiddet	18
1.2.3. Cinsel Şiddet	19
1.2.4. Psikolojik Şiddet	21
1.2.5. Simgesel Şiddet	24
1.3. ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN FAKTÖRLER	27
1.3.1. Şiddeti Ortaya Çıkaran Sosyo- Kültürel Faktörler	29
1.3.2. Şiddeti Ortaya Çıkaran Psikolojik Faktörler	32
1.3.3. Şiddeti Ortaya Çıkaran Biyolojik Faktörler.....	33
1.4. KADIN VE ŞİDDET	36
1.4.1. Kadına Yönelik Şiddetin Görülme Sıklığı.....	41
1.4.2. Erkek Neden Şiddet Uygular?.....	43
1.4.3. Kadın Neden Şiddete Uğrar?	45

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN TEMEL ÖĞELERDE CİNSİYETÇİLİK:

TOPLUMSAL CİNSİYET, DİN VE DİL

2.1. ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN BİR FAKTÖR OLARAK TOPLUMSAL CİNSİYET	48
2.1.1. Toplumsal Cinsiyet İlişkileri ve Cinsiyete Dayalı İşbölümü	54

2.2. CİNSİYETÇİLİK BAĞLAMINDA DİNDE MAHREMİYET VE KADIN.....	59
2.3. CİNSİYETÇİLİK BAĞLAMINDA DİLDE DİŞİLİK VE ERİLLİK	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE MEDYA

3.1. MEDYADA ŞİDDETİN MEŞRUIYETİ.....	77
3.1.1. Medyada Sunulan Şiddet Nasıl Açıklanır?	85
3.1.2. Haberlerde Sunulan Şiddet ile Medyanın Ekonomi Politik İlişkisi.....	90
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	100
3.3. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	101
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	103
3.5. BULGULAR VE YORUMLANMASI	104
3.5.1. Haber Başlıklarının Sayısına Yönelik Bulgular	104
3.5.2. Haberlerde Kullanılan Fotoğraflarının Sayısına Yönelik Bulgular	106
3.5.3. Haber ve Fotoğraf Uyumuna Yönelik Bulgular	107
3.5.4. Mağdur Fotoğrafına Yönelik Bulgular	108
3.5.5. Zanlı Fotoğrafına Yönelik Bulgular	109
3.5.6. Mağdur Kadının Sosyo-Ekonomik Durumuna Yönelik Bulgular	110
3.5.7. Zanlı Erkeğin Sosyo-Ekonomik Durumuna Yönelik Bulgular	110
3.5.8. Mağdur Kadının Eğitim Durumuna Yönelik Bulgular	112
3.5.9. Zanlı Erkeğin Eğitim Durumuna Yönelik Bulgular	112
3.5.10. Haber Başlığının Objektifliğine Yönelik Bulgular.....	113
3.5.11. Haberlerde Yer Alan Şiddet Türüne Yönelik Bulgular.....	114
3.5.12. Haberin Yer Aldığı Sayfaya Yönelik Bulgular	115
3.5.13. Haberlerin Sütun Sayısına Yönelik Bulgular	117
3.5.14. Habere Konu Olan Mağdur Kadın Sıfatlarına Yönelik Bulgular	118
3.5.15. Habere Konu Olan Zanlı Erkek Sıfatlarına Yönelik Bulgular	119
3.5.16. Haberlerde Sunulan Şiddet Nedenlerine Yönelik Bulgular	121
3.5.17. Kadına Şiddet Uygulayan Zanlının Yakınlığına Yönelik Bulgular	123
3.5.18. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Öznesine Yönelik Bulgular	124
3.5.19. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kimlik Sunumuna Yönelik Bulgular	125

3.5.20. Haberlerde Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarına Yer Verilişine Yönelik Bulgular	126
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	128
KAYNAKÇA	134
EKLER.....	143
EK 1. GAZETE BAŞLILARI.....	143
ÖZGEÇMİŞ.....	151

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****FARKLI YAYIN POLİTİKALARINA SAHİP GAZETELERDE KADINA
YÖNELİK ŞİDDETİN SUNUMU****Esra DUDU****Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM****2013, 151 sayfa****Jüri: Yrd. Doç. Dr. Besim YILDIRIM
Yrd. Doç. Dr. İrfan HİDİROĞLU
Yrd. Doç. Dr. Salih SEYHAN**

Bu çalışmada, kadının bilinçli ve sistemli olarak toplumsal cinsiyet odaklı ataerkil bakış açısı ile belirli imge ve yaşam tarzları içine sıkıştırılmasına ve bu bağlamda sığlaştırılmasına neden olan kitle iletişiminin en büyük araçlardan biri olan gazetelerin yönlendirici etkilerinin farkına varılması ve kadına yönelik şiddet haberlerine eleştirel bir gözle bakış hedeflenmiştir. Buradan hareketle kadının, erkek tarafından şiddete uğrayan savunmasız, çaresiz bir “nesne” haline dönüştürülmesi hususundaki söylemlerin farklı yayın politikalarına ve ideolojik görüşlere sahip üç gazetenin haberlerinde farklılaşıp farklılaşmadığı geniş kapsamlı bir analiz ile eleştirel bir gözle karşılaştırılmalar yapılarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre incelenen gazetelerin sahip oldukları yayın politikası, iktidara yakınlık ve medya ekonomi politiğe verilen önceliklerin kadına yönelik şiddet haberlerini biçimlendirilmesine de etki ettiği görülmektedir. Araştırma sonucunda, kadınların yazılı basındaki şiddet haberlerinin, egemen ideoloji, ekonomik sistem ve toplumsal cinsiyetle birlikte temellenmeye devam ettiği; kadınlara yöneltilen nitelermeler, kullanılan dil ve fotoğraflardan hareketle liberal, muhalif ve muhafazakâr gazetelerde farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık her üç gazetenin de kadına yönelik şiddetin nedenlerini, sonuçlarını ve kadının erkek karşısındaki konumlandırılışını ataerkil bakış açısına göre kurguladıkları görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet, Kadına Şiddet, Medya, Haber

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****THE PRESENTATION OF THE VIOLENCE AGAINST WOMAN IN THE
NEWSPAPER HAS THE DIFFERENT BROADCASTING POLICY****Esra DUDU****Thesis Consultant: Assist. Prof. Dr. Besim YILDIRIM****2013, 151 page****Jury: Assist. Prof. Dr. Besim YILDIRIM
Assist. Prof. Dr. İrfan HIDIROĞLU
Assist. Prof. Dr. Salih SEYHAN**

In this study, it has been intended that awaken to the newspapers have the effect of inducement which is one of the greatest means in the mass communication that caused systematically and consciously the women to compress into the determined image and the way of life as from the point of a patriarchal view gender-related also a critical view on the news about the violence to the women. Thus, it has been tried critically to reveal that the discourses on the conversion into the women have been made into a vulnerable and incurable being exposed to violence by the men have been whether changed or not chanced by in the news of three newspaper based the different ideologically broadcasting policy by making comparison with .

In terms of the result obtained after the examination, it has been noticed that according to the priorities in reference to the politicy of media economy the broadcasting policies, the connection to the government the newspapers have given shape to the news about the violence to the women. In consequence of the study, it has been confirmed that the news of the violence to the women have been perpetually based upon the prevalent ideology, the economic system and the gender, moreover the newspapers inclined liberal,opponent and conservative have been existed the differences from the point of the characteristics directed to the women, the language used and the photographs. On the other hand it has been noticed that the newspapers have been built the reasons and result of the violence to the women and positioning the women in front of the men in accordance with a patriarchal of view.

Keywords: Gender, the violence to the women, media, news.

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Akt.	: Aktaran
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CSW	: Kadının Statüsü Komisyonu
Çev	: Çeviren
C. Ü.	: Cumhuriyet Üniversitesi
Der.	: Derleyen
ECOSOC	: Economic and Social Council
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSSGM	: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
Mad.	: Madde
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	: Şiddeti Önleme Merkezleri
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
WHO	: World Health Organization

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Haber Başlık Sayısı	104
Tablo 3.2. Haber Fotoğrafi Sayısı	106
Tablo 3.3. Haber ve Fotoğraf Uyumu	107
Tablo 3.4. Mağdur Fotoğrafi	108
Tablo 3.5. Zanlı Fotoğrafi	109
Tablo 3.6. Mağdur Kadının Sosyo-Ekonomik Durumu	110
Tablo 3.7. Zanlı Erkeğin Sosyo-Ekonomik Durumu	110
Tablo 3.8. Mağdur Kadının Eğitim Durumu	112
Tablo 3.9. Zanlı Erkeğin Eğitim Durumu	112
Tablo 3.10. Haber Başlığının Objektifliği	113
Tablo 3.11. Haberlerde Yer Alan Şiddet Türü	114
Tablo 3.12. Haberin Yer Aldığı Sayfa.....	115
Tablo 3.13. Haberlerin Sütun Sayısı.....	117
Tablo 3.14. Habere Konu Olan Mağdur Kadın Sıfatları	118
Tablo 3.15. Habere Konu Olan Zanlı Erkek Sıfatları.....	119
Tablo 3.16. Haberlerde Sunulan Şiddet Nedenleri.....	121
Tablo 3.17. Kadına Şiddet Uygulayan Zanlının Yakınlığı.....	123
Tablo 3.18. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Öznesi.....	124
Tablo 3.19. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kimlik Sunumu	125
Tablo 3.20. Haberlerde Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarına Yer Verilişi	126

EKLER DİZİNİ

Ek 1.1. Sabah Gazetesinin “Düğüne Gitti Gelin Edildi” Başlıklı Haberi.....	143
Ek 1.2. Sabah Gazetesinin “Beni Ölümün Kucağına Atmayın” Başlıklı Haberi	144
Ek 1.3. Sabah Gazetesinin “Borç Katliamı” Başlıklı Haberi	145
Ek 1.4. Sabah Gazetesinin “Kadına Şiddete Bir Şehit Daha” Başlıklı Haberi	145
Ek 1.5. Cumhuriyet Gazetesinin “Koca Vahşeti Durmuyor” Başlıklı Haberi.....	146
Ek 1.6. Cumhuriyet Gazetesinin “Vahşet Hız Kesmiyor” Başlıklı Haberi	147
Ek 1.7. Cumhuriyet Gazetesinin “Vahşet Ne Zaman Bitecek” Başlıklı Haberi.....	148
Ek 1.8. Cumhuriyet Gazetesinin “Eşini Dövüp Dişlerini Penseyle Söktü” Başlıklı Haberi.....	148
Ek 1.9. Cumhuriyet Gazetesinin “Kadınların Yasal Hakları” Başlıklı Haberi.....	149
Ek 1.10. Zaman Gazetesinin “Anne, Bebeğini Korumak İçin Kendini Kurşunlara Siper Etti” Başlıklı Haberi	150
Ek 1.11. Zaman Gazetesinin “Ayrılmak İstemeyen Kız Arkadaşını Öldürdü” Başlıklı Haberi	150

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusunu, farklı yayın politikalarına sahip Sabah, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin kadına yönelik şiddet haberlerini sahip oldukları ideolojik görüş bağlamında yeniden inşası oluşturmaktadır. Kadına yönelik şiddet, “giriş” bölümünde genel bir çerçevede değerlendirilmiş, “birinci bölümde” kadına yönelik şiddet tüm yönleriyle ele alınmıştır. “İkinci bölümde” kadının şiddete maruz kalışının nedenleri toplumsal ve dini arkaiklerle birlikte açıklanmaya çalışılmıştır. “Üçüncü bölümde” ise medya ve kadın ilişkisi, medyada kadının ne şekilde yer aldığı, medyada kadının ikincilleştirilme biçimleri geniş bir literatür bilgisi ışığında değerlendirilmiştir. “Dördüncü bölümde” de, söz konusu gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerini ne tür farklılıklar yaratarak yeniden inşa ettiği “içerik analizi” yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Çalışmama bilgi ve tecrübeleriyle değerli katkılarda bulunan danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Besim Yıldırım’a, tezime kıymetli vakitlerini ayırarak çalışmama önerilerde bulunan hocam Yard. Doç. Dr. Ömer Alanka’ya, son olarak da tez yazım aşamasında desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Arş. Gör. Sefa Erbaş, Arş. Gör. Neva Boynukalın ve Arş. Gör. Ayşe Sarıtaş’a teşekkürlerimi arz ederim.

Erzurum-2013

Esra DUDU

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet, sadece tek bir ülkeye indirgenemeyecek kadar yaygın ve beşeri; kültürel, coğrafi, dini, toplumsal ve ekonomik sınırları aşan küresel düzeyde bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan hakları açısından, toplumsal cinsiyet temelinde bir insan hakkı ve özgürlük ihlali olan kadına yönelik şiddet, kadınların toplumsal ve ekonomik yaşamda yerlerini alma haklarından çeşitli biçimlerde yoksun kalmalarına, bununda ötesinde fiziksel ve ruhsal sorunlar yaşamalarına, sakat kalmalarına ve yaşamlarını yitirmelerine neden olmaktadır. Ayrıca kadına yönelen şiddetin fiziksel, duygusal, ekonomik ve sosyal etkileri sadece kadınlar üzerinde değil, çocuklar, aileler ve toplumda da kendini göstermektedir.

İnsanlık atalarından devraldığı aldığı uygarlık mirasıyla sürekli gelişen ve değişen bir varlık olmasına karşın başta ahlaki ve toplumsal birtakım sorunlarına çözüm bulamamıştır. Beşeri¹ yapısının yanı sıra, “insan olma” idealini gerçekleştirme hedefindeki insanın ilk önce insan olma niteliklerini belirlemesi gerekmektedir (Şeriati, 2013: 14). Fakat en başta “insan olma” niteliklerini ilke olarak doğru belirleyemeyen insanoğlundan, kadın ve erkekliğe ilişkin hakkaniyetli bir sınıflama yapmasını beklemek zor görülebilir. Sınıflama yapılmasından kasıt, iki cinsin birbirlerine olan üstünlükleri ya da zaaflarının ortaya konması değil; aksine her iki cinsin de kendilerine has özelliklerinin birbirlerine üstünlük kurma amacı gütmenden doğru tanımlanabilmesidir.

Sofistike bir uygarlığın en uç noktasına ulaşmayı gözüne kestirmiş olan insan, bahsi geçen sınıflandırmayı eril cins adına yaparak ardına bakıp şunları söylemektedir: *“Ben ilkel bir hayvanken şimdi uygar bir insanım. Kadınları cadı diye diri diri ateşte yakmıyorum, engizisyon mahkemelerini ortadan kaldırdım, artık zamanımın yüzde yetmişini savaşıarak geçirmiyorum, idam tekniklerim çok daha uygar, atom bombasını keşfederek anında ölüm vadediyorum, saldırganlık içgüdülerimle başa çıkabiliyorum ve şiddet’i bir kavram olarak tanımlayabiliyorum”* (Solok, 2007: 6). Bu açıklama aslında insanın, “beşer” olarak kaldığını ve “insan olma” idealini gerçekleştirmediğini gözler

---

¹ ‘Beşer’ ‘insan’dan farklı olarak denildiğinde kastedilen, varlıkların gelişim süreci sonucunda yeryüzüne gelmiş bulunan, bugün de yaşamakta olan ve bu türden altı milyar bireyin şimdi de yeryüzünde eyleme bulunduğu iki ayaklı canlı varlıktır. ‘Beşer’ olarak doğulur, fakat ‘insan’ olmak aşamalı bir süreci ifade eder. Sonuç olarak ‘beşer’ türünün tümü ‘insan’ değildir. Çünkü insan olma idealinin gelişim evrelerini aşamamıştır (Şeriati (2013). *İnsanın Dört Zindanı*. İşaret Yayınları, s.12-13).

önüne sermektedir. İnsanın, sahip olduğu uygarlık ve gelişmenin büyük ölçüde yok etme ve saldırganlık dürtüleri ekseninde üretilen araçların gelişimine yaradığı, modern zamanların ölüm oranları ya da ölüm şekillerine bakılarak kestirilebilir. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde başta kadına yönelik şiddetin, cinsiyet ayrımcılığının, kadınlar üzerinde ahlaki mirasla bağdaşmayan geleneksel uygulamaların sürmesi, akıllara insanda bulunan yok etme ve saldırganlık dürtüsünün yok edilmediğini sadece ehlileştirildiğini; şiddet aygıtlarının, eskilerle kıyaslandığında daha modern ve ideolojik araçla değiştirdiğini göstermektedir.

Yüzyılı aşkın bir süredir var olan kadın ve erkek cinsi arasındaki asimetrik ilişki ve kadın bedeninin tüm dünyada neden bu kadar yaygın bir biçimde erkek denetimine maruz kaldığı kuşkusuz birden çok değişken üzerinden tartışılması gereken bir konudur. Erkeklerle ve kadınlara farklı rollerin nasıl verildiği, ne zaman emir altına girmeye, ikincil konumda olmaya başladığı sorularının cevaplanma zorunluluğu kadınlarla erkekler arasında var olan eşitsizliğin kökenlerini anlama ihtiyacından doğmaktadır.

20. yüzyıl, geçmiş yüzyıllarla kıyaslandığında, üreme aygıtı konumunda olan kadınların, bir memeli gibi doğurma yetisine sahip canlı olma inancına son vermiştir. Bu dönüşümün kökeninde kuşkusuz sanayinin gelişimi ve kadının iş gücüne talip olması, ardından bilimin gelişmesiyle kadınların kısmen özgürleşmesi yatmaktadır (Kristeva, 2012: 10). Nitekim ekonomik ve toplumsal alanda yaşanan bu olumlu değişimlerin kadınların hayatlarını ‘kısmen’ özgürleştirdiği; çünkü kadınlık sorunu ekonomiden bağımsız olmamakla birlikte başta toplumsal cinsiyet kalıpları, tinsel kurallar, ataerkil yapılar ve hukuk kuralları gibi daha derinde ve değişmesi zor olan tarihi ve kültürel geleneklerle çevrelendiği görülmektedir.

Toplumda ve tarihte kadınların konumunu anlamak için iş bölümünde yaşanan eşitsizliklerle başlayan sürecin ekonomik ve siyasi alandaki erkek egemenliği ile devam etmesine bakılmalıdır. Tüm kuralların erkekler tarafından belirlendiği toplum biçimi olan ataerkil sistem ile birlikte, erkek, kadın üzerinde kolayca egemenlik kurarken, aynı zamanda cinsiyet rolleri aracılığıyla bu egemenliğini pekiştirmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin işlevi ataerkil sistemin aksamadan işlemesine katkıda bulunmaktadır. Bu roller cinsiyet gibi doğuştan verili olmamasına karşın, kültür içinde toplumsallaşma kuralları çerçevesinde dikte ettirilir.

“Ülkemizde ve dünyada hemen her gün kadına şiddet haberlerine kanıksamış bir şekilde tanık olmaktayız. Kadın hayatı bütün erkeklere “helal” sayıldığı, patakladığı, bedenlerinin parça parça edildiği, kurşunlara hedef olduğu, tecavüze uğradığı, kafalarının ezildiği, evlere kapatıldığı, pazarlandığı, aç, işsiz, eğitimsiz bırakıldığı, intihara zorlandığı, aşağılandığı, susturulduğu, taşrasına karşıysa “namustur” diye hayattan koparıldığı dar bir sınıra sahiptir “ (Özbudun, 2011: 9).

Kadınların bu sınırlı hayat alanında, eril zihniyetler dünyasında, özellikle en çok güvenebileceği kişilerden -babasından, kocasından, abisinden- şiddet görmesi kadınların özgüvenlerini yok ederek toplumda silikleşmesine ve bağımlı bir bireye dönüşmesine sebep olmaktadır (Tezcan, 2010: 3). Kuşkusuz bu durum salt günümüz erkeğinden kaynaklanan bir sorun değildir; kadınlık problemi yüzyıllardır inşa edilmeye çalışılan insan uygarlığının sorunlu ‘doğa’sından kaynaklanmaktadır.

Şiddeti, ortaya çıkışı, gelişimi ve tarihiyle beraber anlamak için “güç”, “iktidar” gibi kavramları da beraberinde düşünmek gerektiği savunulabilir. Şiddetin tarihini, insanın insana hükmedişinden önce, insanın doğaya hükmedişinden başlatmak gerekmektedir. Oskay (1996: 185’den aktaran Oğuz, 2010: 433), şiddetin insanın insanla ilişkisinden önce, insanın doğa ile ilişkisinde görüldüğünü söylemektedir: *“Doğa ile etkileşiminden önce basit araç ve gereçlerin kullanılması, sonra bunların giderek daha gelişkinlerinin bulunması insana doğa karşısında bir üstünlük kazandırmıştır.”* Doğa karşısında kazanılan bu üstünlük doğa-kültür karşıtlığında düşünüldüğünde aslında insan, “doğaya” hükmedemediği için “kültürü” yaratmış; burada da kurmak istediği egemenlik ilişkilerini kurabilmiştir denilebilir. Kadına “doğa” da hükmedemeyen ataerkil yapı, kendi eliyle yarattığı “kültür” aracılığıyla kadın üzerinde egemenliğini kurmuştur. Dolayısıyla kültür üzerinde şekillenen hâkimiyet biçimlerine bakıldığında toplumsal cinsiyet, din, gelenek gibi değişkenlerin aslında doğada bulunmadığı, kültür aracılığıyla şekillendiği söylenebilir (Oskay, 1996: 185’den aktaran Oğuz, 2010: 433).

Doğa-kültür, güç-iktidar gibi kavramlarla ilişkisinin yanı sıra şiddetin, günümüzde bireylerin zihinlerinde nasıl şekillendiğine de bakmak gerekmektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (BM); herkesin yaşama hakkını, bireyin hür ve güvende oluşunu (3.mad.) ve hiç kimsenin şiddet, işkence,

insanlık dışı ve aşağılayıcı davranışlara maruz bırakılamayacağını (5.mad.) belirtmektedir. Buna karşılık insanlığın yarısını oluşturan kadınlar, dünyanın her yerinde, gerek toplumsal alanda (sokakta, işyerinde) gerekse aile içinde dayak, cinsel istismar, cinsel taciz, ensest, tecavüz gibi çeşitli biçimlerde şiddete maruz kalmaktadır. (Yıldırım, 1998: 23). Böylece kadına şiddet uygulayan kişi, onun hem en temel insanlık hakkını gasp etmekte; hem de onu toplum yaşamından da dışlamakta, değersizleştirmektedir.

Irigaray, kadınların ezilişinin erkek cinselliğinin yüceltilerek, kadın cinselliğinin ise aşağılanarak gerçekleştirildiği üzerinde durmaktadır. Irigaray’a (2006: 11) göre toplumda anaerkil ya da ataerkil modellerin birinin diğerine hükümlanlığından kaçınılmalıdır; çünkü bu durum toplumda bir adalet sorunu doğurmaktadır. Irigaray, hâkim ataerkil cinsin karşısında durarak şöyle bir öneri getirmektedir: *“İki cins arasındaki iktidar paylaşımı açısından bir denge kurulabilmesi için, kadın cinselliğinin de kültürel değerlerle donatılması ya da kadın cinselliğinin kültürel olarak yeniden değerli bir cinsellik haline getirilmesi gerekmektedir (s. 11).”*

Cinsellik üzerinden kadın-erkek eşitsizliği kavgası devam ederken tinsel dönüşümler de bu sürece katkıda bulunmuştur. Örneğin erkek-tanrılar, vahyi ve hakikati egemenlikleri altına alarak, bunları dünyevi ve bedensel köklerinden koparmışlardır. Bu dönüşümü, yasayla, adaletle ve akıl yürütme biçimiyle ilişkilerdeki değişimler izlemiştir. Dolayısıyla, kadının sözünü sansürleyen ve gitgide onu işitilmez kılan yeni bir mantık düzeni oluşmuştur. Bu akıl almaz unutmama ve yoksayıyla², ataerkil gelenekler anne-kız çocuk soyağacının izlerini silmiştir. Böylece Tanrı’nın insanlığa gönderdiği dinlerde herhangi bir ayrımcılık yaratacak şekilde taraf tutmadığı, aksine dinlere hâkim olan erkek egemen gücün din kurallarını istediği şekilde değiştirdiği söylenebilir (Irigaray, 2006: 13). Dinlerin kökeninde bir ‘kul’ ya da ‘birey’ olarak kadın ve erkeğe karşı var olan nesnel tutumun erkek tarafından erkek lehine değiştirildiği varsayılabilir.

² Anaerkil toplum örneklerinin izleri silinmeye çalışılsa da yazılı ya da sözlü belgeler, tarihte sadece patriarkal sistemlerin var olmadığını kanıtlar niteliktedir. Johann Jacop Bachofen’in tarihsel ifadeler olarak söylenenleri (*du régime de la mère au patriarcat*) konu alan çalışması, belirli dönemlerde dişil-egemen yapıların varlığına ilişkin kanıtlar sunması açısından ilginçtir. Ayrıca Yunanlı, Mısırlı ve Romalı kültürler bu konuda Bachofen’in (bkz. kendi kaynakçası “Editions Opuscul, Canada” ve Merlin Stone’un ‘Quand Dieu était femmé’ - Tanrı kadinken-) ve Heredotos’un, Hegel’in ve Eliade’nin aktardığı örnekleri bize sunar. Aşil’in Orestie üçlemesinin tregedyalarından biri olan *Euménides* metni, kadınların erkek çocuklarıyla kehanet güçlerini nasıl paylaşmak istediklerini bize anımsatır (Irigaray, 2006: 22-23).

Biyoloji, fiziksel özellikler ve tinsel tarihin etkisinde şekillenen ataerkil kültür oluşumu kuşkusuz insanın hem sembolik hem de ideolojik bir iletişim aracı olan dilin derin kullanımında da kendini göstermiştir. Irigaray (2006), dil ve gramer yapıları üzerinden belli bir cinsiyetin daha değerli yapılandırılışını şu şekilde açıklamaktadır:

“Cinsiyet farklılığı dili belirler ve dil tarafından belirlenir. Bu farklılık yalnızca zamir ve iyelik sıfatları sistemini belirlemekle kalmaz, aynı zamanda sözcüklerin cinsiyetlerini ve dilbilgisel sınıflamalarındaki dağılımını da belirler: Canlı/cansız, soyut/somut, eril/dişil gibi. Doğa ve kültürün ortak noktasında konumlanır. Ancak, ataerkil uygarlıklar dişil olanı öylesine değersizleştirdiler ki bu uygarlıkların yaptığı gerçeklik ve dünya betimi doğruluktan uzaklaştı... Bir kadının kendini kelimenin tam anlamıyla cinsel alana hapsedilmiş bulmasına benzer bir şekilde, dişil gramer türü de öznel bir ifade türü olarak yok edildi ve kadınlara ilişkin sözcük dağarcığı, kadını eril özneye bağlı bir nesne olarak tanımlayan değersizleştirici ve küçümseyici sözcüklerden oluşturuldu. Bu yüzden kadın olarak konuşma ve işitilmede kadınlar bu denli zorluk çekmektedirler. Kadınlar ataerkil düzen tarafından dışlandı ve yok sayıldı. Bu yüzden, hem kadın olup hem de tutarlı ve akılcı tarzda konuşmak mümkün değildir”(s. 18).

Görüldüğü gibi kadının ikincilleştirilmesi, aşağılanması, hor görülmesi ya da ötekileştirilmesini, sadece onun fiziksel acizliği sonucu yediği dayakla tanımlamak çok yüzeysel kalmakta; bunun arkasında yatan sosyo-kültürel etkenlerin gücünü görmekten uzaklaştırmaktadır. İnsanın doğa karşısında güç elde etmesiyle başlayan kültürü şekillendirme evresinde kuşkusuz erkeğin sahip olduğu fiziksel güç dolayısıyla üretim ve geçim araç gereçlerine sahip olması, erkeğin her alanda üstünlüğünü ilan etmesiyle sonuçlandığı söylenebilir. Uygarlaşma sürecinde karşısına çıkan her kültürel öğeyi, dili, dini, cinsiyet rollerini kendi potasında dönüşüme uğratan ataerkil iktidar, kendi cinsinin üstünlüğünün bekası uğruna “insan olma” idealini gerçekleştirme umudunu da yitirmektedir.

Tüm bu kuramsal çerçeveden hareketle hükümetlerle olan iyi ilişkileri nedeniyle sistemin zarar görmesini istemeyen, bu yüzden sistemin eksiklerini olabildiğince kapatmaya çalışan, bu nedenle Freire’nin deyimiyle ezenden yana olan - karşılığında ise yeni çıkarlar elde etmeyi planlayan geleneksel medyanın (Mete, 2008: 114) eril bir yapıya sahip olduğu; dolayısıyla kadına yönelik şiddet haberlerini erkek egemen bakışı

ile kurgulaması araştırmanın temel sorununu oluşturmaktadır. Geleneksel medya kuruluşları ticari kaygıları yüzünden egemen güçlerin denetiminde bulunması sonucunda oluşan teksesli ve antidemokratik medya ortamında, toplumda haber değeri taşıyan olaylar, hâkim olan iktidarın dilinden okunmaya başlanmıştır (Mete, 1). Kadına yönelik şiddetin medyada ‘erk’e sahip patronların ve istihdam bakımından çoğunlukta olan erkek çalışanların gözünden haberleştirilmesi; bu süreçte kullanılan haber dilinde kadına uygulanan şiddetin meşrulaştırılması, kişiselleştirilmesi ve önemsizleştirilmesi araştırmanın başlıca sorunsalıdır.

Çalışmanın amacı, belirli dönemler arasında Türk yazılı basınındaki gazetelerde yer alan kadına şiddet haberlerinde, kadınların geleneksel kalıp yargılar çerçevesinde, mağdur konumda yer alıp almadığının ortaya çıkarılması; bu kalıpyargılar bağlamında gazetelerin sahip olduğu farklı yayın politikaları paralelinde kullandıkları söylemin kadına yönelik şiddet haberleri üzerindeki etkisinin incelenmesidir.

Çalışmada, bugüne kadar hakkında oldukça fazla söz söylenen kadın sorununun, gazetelerin sahip olduğu ideolojik kimlik çerçevesinde, kadına şiddetin sonuçlarını yansıtmaktan öte kadına şiddetin temelinde yatan etkenlerle birlikte ele alınıp alınmadığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, kadınların şiddete maruz kalmalarını “kadın” olmakla özdeşleştiren medyanın, kadına şiddet haberlerinde, şiddetin gerekçelerini hâkim eril değerlerle sunup sunmadığı da ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- Türk yazılı basınında yer alan kadına şiddet haberlerinde kadınlar nasıl bir imgeyle temsil edilmektedirler?
- İncelenen gazetelerin farklı ideolojik görüşlere sahip olması, kadına yönelik şiddet haberlerinin değerlendirilmesinde söz konusu gazeteler arasında bir değişiklik yaratmakta mıdır?
- Kadına yönelik şiddet haberlerinde, şiddetin gerekçesi nesnel bir şekilde ele alınmakta mıdır?

İnsanlığın var oluşu ile ortaya çıkan ‘cinsiyet’ kavramı, siyasetten medyaya eğitimden politikaya birçok alanda kullanılagelmiştir. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanlar, cinsler arasında bir ayrım yapma; bu ayrıma binaen cinslere bir takım cinsi görevler yükleme eğilimi göstermişlerdir. Kadının cinsi görevleri dinlerle

desteklenerek ataerkil bir çerçevede bir takım dini tabular oluşturulmaya çalışılmıştır. Cinsiyet kavramının içinde dil düzeyine indirgenerek tanımlanan kadının söylem içindeki serbest dolaşımı denetlenmeye başlanmıştır.

Mevcut uygulamalarıyla halkın görüş ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir role sahip olan medyanın cinsiyetçi bir bakış açısına sahip olduğu ve mevcut bakış açısıyla haberlerin içeriğini doldurduğu görülmektedir. Halkın düşünce yapısını değiştirmekle kalmayıp toplumun davranış biçimini yansıtan simgeleri de kendince tanımlayan medya, özel alanda yaşanan şiddet, tecavüz, emek sömürsünü deşifre ederek kadını eril iktidarına göre konumlandırmaya devam etmektedir (Akca ve Tönel, 2011: 16). Bunu yaparken de toplumun bilgi edinme yolu olan haberleri kullanan medya cinsiyetçi söylemini, haberler üzerinden yeniden kurgulamaktadır. Hayatı anlamlandırmada toplumun başvurduğu bir kaynak olan haberlerde kadın imgesini eril bir bakış açısıyla kurarak toplumu da eril bir bakış açısıyla düşünmeye sevk eden medya, özellikle kadının konumunu yeniden inşa etmede başat bir rol de üstlenmektedir. Kısacası egemen cinsiyetin sözcülüğünü yapan medyanın ideolojik işlevi *status quo*'cu, milliyetçi ve cinsiyetçidir (Akca ve Tönel, 2011: 22).

Kamuoyu yararından önce kâr amaçlı düşünen medya, içeriklerini cinselliğe, sansasyona, kişisel hikâyelere ve kişisel doyuma dayandırmaktadır. Ne yazık ki, içinde bulunduğumuz modern zamanlarda medya, öğretici ve geliştirici olmaktan çok, manipüle edici, kışkırtıcı ve yanlış yönlendirici bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda belli görüşlerin, ideolojilerin, değerlerin benimsenmesi, kabul görmesi, taraf bulması gayreti çerçevesinde medya, bireyleri ve toplumları şekillendirmeye devam etmektedir (Çetinkaya, 2005: 15).

Medyanın kadın-erkek ilişkisinde kadını mağdur, pasif bir konuma yerleştirdiği, bunun yanı sıra erkeği, gücü kullanma inisiyatifine sahip taraf olarak yansıttığı görülmektedir. Kadını, hizmet eden, güzellik ve estetik içeren, itaat eden, itaat etmediğinde başına geleceklere katlanması telkin edilen her türlü pasif ve mağdur nesneyle ve düşünceyle özdeşleştiren medya, bu biçimde devam eden değersizleşme sürecinde kadını nesne olarak konumlandırmayı sürdürmektedir. Ayrıca medyada kadın rolünün erkekten kesin çizgilerle ayrılması ve belirli klişeler oluşturularak sosyal hayatla bütünleştirilmesi, kadına ortak yaşam alanında daralan bir hareket kabiliyeti

verilmesiyle sonuçlanmıştır. Kadına yoğunlukla “mağdur” konumunda olduğunda haber değeri verildiği şiddet haberlerinde özne konumunda görünmesine karşılık aslında “nesne” konumunda var olmakta, tüketilmektedir.

Bu çalışmada kadın hakkında var olan ve medyadaki somut görünümlerinden bahsedilen hâkim ataerkil ideolojik kalıp yargıların üç farklı yapıdaki gazetede ne derecede farklılaştığı ortaya konmaktadır. Bu amaçla 1 Ocak 2013-22 Mayıs 2013 tarihleri arasında, üç farklı yayın grubuna ait olan liberal-muhafazakâr eğilimli Sabah, sol eğilimli Cumhuriyet ve muhafazakâr eğilimli Zaman gazetelerinde yer alan kadına şiddet haberleri ele alınmıştır. Araştırma objelerinin seçiminde gazetelerin farklı ideolojik görüşlere sahip olmaları ve tirajları etkili olmuştur. Gazetelerin farklı ideolojik görüşlere sahip olmasının kadına şiddet haberlerinde sahip oldukları ideolojiler çerçevesinde yaklaşıp yaklaşmadıkları araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Bu amaçla çalışmada 312 haber ve bu haberlerde yer alan kadınlar, bildirilen süre içerisinde “İçerik Analizi” yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi yönteminin uygulanması, kadınlarla ilgili yapılan gazete haberlerinin derinlemesine incelemesini sağlayarak farklı yayın politikalarına sahip gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerini sahip oldukları hâkim ideoloji çerçevesinde değerlendirip değerlendirmediklerini belirlemeye yöneliktir. Kadına şiddetin salt fiziksel olmadığı düşüncesinden hareketle söz konusu gazetelerde fiziksel şiddet haberlerinin yanı sıra psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet türlerine giren haberler de değerlendirme kapsamına alınmıştır. Önemli bir şiddet türü olan simgesel şiddet, çalışma kapsamında değerlendirilmeye alınmamıştır. Çünkü simgesel şiddet, çalışmanın sınırlılıklarını aşan, başlı başına bir araştırma konusudur.

Araştırmanın bir diğer amacı, kadına yönelik şiddetle daha etkili bir şekilde mücadele etmek için hedeflenen politika ve programların oluşturulmasına ve mevcut politika ve programların geliştirilmesine imkân sağlayacak, kadına yönelik şiddet ile ilgili ülke düzeyinde veri oluşturmak ve farkındalık kazandırmaktır. Bu araştırma, ayrıca kadınların insan haklarını geliştirmek adına kadınları erkek şiddetinden korumak konusunda sorumluluğu olan kurum ve kuruluşların kapasitelerini güçlendirmesine katkıda bulunmayı da amaçlamıştır.

Kadına yönelik şiddetin farklı yayın politikalarına sahip gazetelerde cinsiyetçilik, ekonomi politik, magazinleşme ve toplumun kültürel değerleri çerçevesinde haberleştirilme süreçlerinin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı çalışmanın kuramsal çerçevesi üç ana bölüm altında ele alınmıştır. Birinci bölümde “*Şiddetin Fenomolojisi ve Kadına Yönelik Şiddet*” başlığı altında şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramlarına yönelik kuramsal bir bakış açısı kazanılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak şiddet kavramı, kadına yönelik şiddet kavramıyla birlikte tanımlanmaya çalışılmış; ikinci olarak insan ve toplum hayatının ayrılmaz bir parçası olarak doğallaşan şiddet türlerinin kadınlar üzerindeki biçimlenişi şiddeti ortaya çıkaran faktörlerle birlikte ele alınmıştır.

İkinci bölümde, “*Kültürü Oluşturan Temel Öğelerde Cinsiyetçilik: Toplumsal Cinsiyet, Din ve Dil*” başlığı altında toplumsal cinsiyet ve rolleri, birinci bölümde tanımlanan şiddet ve şiddet türleri üzerinden tekrar düşünölmeye çalışılmıştır. Kadının erkeğin şiddetine rıza göstermesi ve toplumda görünmez kılınan bir takım eşit olmayan cinsiyet kalıpları ikinci bölümde ayrıntılı olarak tasvir edilmektedir. Şiddet sorununun kökenine, toplumsal cinsiyetin toplumlarda nasıl vuku bulduğu, ne şekilde topluma sinerek kültür içerisinde doğallaştırıldığı sorularına ikinci bölümde cevap aranmaktadır. Ayrıca kadın ve erkek üzerinden oluşturulan cinsiyet rollerinin kadınlığı güçsüzlük, erkeği ise güç üzerine inşa etmesinin ardında yatan din ve dil pratikleri de ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin aslında doğada var olmadığı düşüncesinden hareketle, bu cinsiyet kalıplarının, doğaya hükmetmeyi öğrenen ve kendi gücünü doğanın gücüyle birleştiren ‘erk’in ‘kültür’ alanında yeni bir ‘doğa’ inşa etme ihtiyacı hissetmesi sonucu oluşturulduğu tarihsel serüveni ele alınmıştır. Daha sonra tarihsel gelişimini hiçbir zaman tamamlamayan, işbölümü ve ailevi değerler aracılığıyla yeniden üretilen toplumsal cinsiyetin, nasıl bir hiyerarşik yapı oluşturulduğu gözler önüne serilmiştir. Ayrıca toplumu yansıttığı, toplumdan beslendiği iddiasında olan medyada, toplumsal cinsiyet kalıplarına ilişkin söylemlerin ne şekilde sürdürüldüğü değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Toplumsal cinsiyetin aksine yazılı bir takım kurallarla insanlığa inen dinin, insanlığı ‘insan olma’ idealine ulaştırmayı amaçlayan ahlak ve kurallar bütünüyken yine

iktidar olan ‘erk’ tarafından nasıl kadını tahakküm altına alma aracı olarak kullanıldığı da yine bu çalışma çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Üç büyük din genelinde oluşturulan kadın algısının çarpıklığı, daha sonra İslamiyet özelinde gerçekte kadına atfedilen değer ile birlikte karşılaştırılmıştır. Son olarak kültürü şekillendiren unsurların başında gelen dilde, kadınlık ve erkekliğe ilişkin cinsiyetçi yapının nasıl kurulduğuna ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde “*Kadına Yönelik Şiddet ve Medya*” başlığı altında şiddetin medya ile girdiği yoğun bir iş birliğinin altında yatan küreselleşme, tabloidleşme ve magazinleşme eğilimleri açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde medyanın şiddeti beslediği savından önce medyanın şiddetten beslendiği savı savunulmaktadır. Bununla birlikte üçüncü bölümde kamuya fayda finanse etmesi beklenen medyanın aksine kendisini finanse edenlerin kâr marjını düşünerek şiddeti maddi getirisi olan bir unsur olarak görmesinin altında yatan nedenler gözler önüne serilmektedir. Ayrıca ataerkil sistemden sonra kapitalist sistemin çıkarlarına göre oluşturulan haberlerde kadına yönelik şiddetin nasıl kodlandığı da çalışma kapsamında irdelenmektedir.

Üçüncü bölümde son olarak çalışma boyunca savunulan tezler farklı yayın politikalarına sahip gazetelerde yer alan kadına yönelik şiddet haberlerinin niceliksel ve niteliksel olarak analiz edilmesini içermektedir. Çalışmada araştırma yöntemi olarak seçilen ve iletişim alanında oldukça yoğun bir şekilde kullanılan içerik analizi (çözümlemesi); yazılı, görsel ve işitsel alanlardaki yayınların irdelenmesini amaçlamaktadır.

Söz konusu yönteme ilişkin içerik çalışması 01 Ocak 2013 ile 22 Mayıs 2013 tarihleri arasında yukarıda adı geçen gazetelerde yer alan kadına yönelik şiddete ilişkin tüm haberlerin içerikleri analiz edilerek gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla içerik analizinde ele alınacak parametrelere ilişkin bir çetele ortaya çıkmıştır. Çeteleye işlenen veriler kodlanarak ana çalışmanın veri toplama aşaması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu tarihler arasında yapılan çalışmada 134 Zaman, 134 Sabah, 134 Cumhuriyet Gazetesi olmak üzere toplam 402 gazete analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler kodlanarak ana çalışmada kullanılacak olan kodlar oluşturulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDETİN FENOMOLOJİSİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Şiddeti ele almadaki güçlük yalnızca onu fiziki gerçeklikten ayırt etmeyi tam olarak başaramıyor olmamızdan kaynaklanmaktadır. Şiddet eylemi hemen her zaman bir meşrulaştırıcıyla birlikte var olur; görünenin ötesinde şiddetin temelinde daha derinlerde yatan bir gerçek bulunmaktadır. Bu nedenle şiddet tartışmaları bir yerden sonra zorunlu olarak insan doğası üzerine birtakım varsayımlar ekseninde yaşamda takip ettiğimiz amaçların araçlar ile uyumu ve böylesi bir uyuma ulaşma gayretinin ahlakiliği gibi başka etmenlere değinmeyi gerektirecektir. Böylece şiddeti tanımlamaya ve sorgulamaya başlarken aynı zamanda insan doğası üzerinde etkili olan psikolojik ve biyolojik faktörlerin şiddete etki eden yönleri ele alınacaktır.

Şiddet kavramının erkeklik üzerindeki çağrışımlarından hareketle iktidar ve erkekliğin şiddet ile olan güçlü yapısal bağı birinci bölümde ele alınacaktır. Her alanda kendini hissettiren iktidarın cinsiyeti erkektir ve toplumda kadın erkek ilişkileri de bu cinsi hiyerarşiye göre düzenlenmektedir. Yerleşik patriarkal iktidar, erkek olmakla özdeşleştirilen değerleri kadın olmakla özdeşleştirilen değerlerden üstün tutar. Bunun için şiddetin tarihi serüveninde inşa edilen erkeklik ve kadınlık biçimleri, toplumsal cinsiyet ilişkileri ikinci bölümün konusu olmakla birlikte birinci bölümde açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1. ŞİDDETİ TANIMLAMAK

Şiddetin genel bir tanımını vermeden önce onu kelimenin kendi içinde aramak gerekmektedir. Şiddet, her zaman gizli ve karanlık bir doğaya sahip olmuştur. O, doğrudan kendini teşhir ettiği yerde bile acımasız derinliğini saklamıştır. Öyle ki yaşanan şiddetin tamamı bilinmemektedir; hiyerarşinin, iktidarın, erkin olduğu her yerde şiddet vardır ve ne yazık ki şiddetin yarattığı gerilimli gücün sınırlarını ölçme imkânı yoktur (Takış, 2007: 8).

Şiddetin tek bir tanımı olmamakla birlikte genel anlamda şiddet, sahip olunan güç veya kudretin, yaralanma ve kayıpla sonlanan veya sonlanma olasılığı yüksek bir biçimde bir başka insana, kendine, bir gruba veya bir topluma karşı tehdit yoluyla ya da

bizzat uygulanmasıdır (Dünya Sağlık Örgütü [WHO], 1996). Genel anlamda yapılan bu tanım şiddet kavramını yüzeysel bir şekilde açıklamakta; kavramın dilsel yapısını oluşturan sosyo-kültürel etmenleri göz ardı etmektedir.

The Oxford English Dictionary'ye göre *Violence* (şiddet), kişilere ya da mülkiyete zarar verilmesi amacıyla fiziksel güce başvurulması; bununla nitelenen eylem ya da davranış biçimi; bedensel hasara neden olacak bir işlem ya da kullanım; güç kullanarak kişilerin özgürlüğüne engel olmak gibi anlamları içerir (The Oxford English Dictionary'dan aktaran Akkanat, 2011: 12-13). Ancak bu tanımda şiddetin sadece fiziksel güç kullanımıyla ilgili yönü ve kuvvetin belli bir derecesi tanımlanarak eksik bir ifadeye yer verilmiştir. *Violence* teriminin kültürel kökenine bakıldığında, kavramın sadece fiziksel şiddetten türemediği; erk, güç, yetke gibi nitelemeleri de barındırdığı görülmektedir. Latince'den türetilen *Violentia* ve *Violare* kelimeleri hemen hemen aynı anlamlara gelmektedir: *Violentia*, şiddet, sert ya da acımasız kişilik veya güç anlamlarına gelirken, *Violare* fiili, şiddet kullanarak davranma, değer bilmeme, kurallara karşı gelmeyi ifade etmektedir. Her iki kavramın kökeninde de *Vis* sözcüğü bulunur. *Vis*, “güç, erk, yetke, şiddet, bedensel güç kullanımı demek olduğu gibi, nitelik, bolluk, öz ya da bir şeyin asıl yapısı (Michaud'dan aktaran Akkanat: 2011: 13) olarak tanımlanmaktadır.

Buna göre şiddetin tanımında yer alan '*kontrol edilemezlik*' ile birlikte şiddet, güç, iktidar ve erk ile bütünleşirken aynı zamanda yerleşik eril iktidar tarafından şiddetin sınırları da şekillendirilmektedir. Sözü edilen sınırlar siyasi ve hukuki yapılar tarafından belirlenerek gelenek ve göreneklere mâl edilmiş ve normlar bütünü haline gelmiştir. Bu durumda, şiddetin tanımlayıcı özelliği olarak benimsenen “gücün belirli sınırların üzerine çıkması” hali, ataerkil iktidarın belirlediği sınırlar çerçevesinde müdahale edilebilme derecesine kavuşabilmektedir (Akkanat, 2011: 14). Steinmetz'e (1986: 51- 65) göre ise; bir bireyin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki davranış ve muamele biçimi şiddettir.

Şiddet kavramının siyasi-hukuki bir perspektif içinde değerlendirmenin ortaya çıkardığı sorunlara dikkat çeken Williams (2007: 69) bu şekilde yapılan bir şiddet tanımının sadece fiziksel gücü niteleyeceğini; bunun da yeterli bir tanım olamayacağını

söylemektedir. Çünkü fiziksel saldırı ya da güç kullanımı, zarar veren bir şiddet eylemi olsa da siyasi ve hukuki erk tarafından “izinli” ve “yetkilendirilmiş” ise şiddet tanımından çıkarılmaktadır. Sorun şiddetin uygulanıp uygulanmamasında değil de şiddetin kanun koyucu iktidarların değerler ve normlar sistemlerine göre tanınıp tanınmamasındadır (aktaran Akkanat, 2011: 15).

Yıkıcı, yok edici saldırganlığın bir biçimi olan şiddet, Arıkan (1987: 75-97)’ın işaret ettiği gibi, kişilere ya da nesnelere çeşitli boyutlarda zarar vermeyi içeren, güçlü, kontrolsüz, aşırı, birdenbire, amaçsız olabilen toplu ya da bireysel görülebilen bir olgudur. Kısacası şiddet, eylem ve sonuçları itibariyle yapıcı değil yıkıcı bir davranıştır. Şiddetin özünde; kişilerin kendi ellerinde bulundurdıkları gücü, zor kullanarak diğer insanların rızaları olmaksızın kendi iradelerine tabi kılması bulunmaktadır (Taşlıçukur, 2009: 5).

Tüm bu sıralanan tanımlar genelinde şiddeti tanımlamak gerekirse; şiddet, sadece adam öldürme, yaralama, tecavüz, dayak gibi fiziksel bir güç kullanımı ve hasarla sonuçlanan bir eylem değil, başta toplumsal cinsiyet rollerinin belirlediği normlar olmak üzere yargılama ve rıza göstermeyi de içeren ve etkilerinin doğrudan gözlenemediği her türlü baskı mekanizmasıdır. İster fiziksel güç kullanarak (fiziksel şiddet), ister duygusal tehdit (psikolojik şiddet) aracılığıyla, kişinin iradesini ve ifadesini yok sayan tutum ve davranışlar şiddet olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2000; Köker, 2000’den aktaran Rahte, 2010: 183)

İnsanın kurt mu yoksa kuzu mu olduğu yıllardır tartışılmış; iyilikle kötülüğün kişilik yapısında bir denge mi sağlamaya çalıştığı yoksa ikisinden birinin her zaman mutlak olarak var olduğu üzerinde mutabakat sağlanamamıştır. Her iki savın da gündelik hayatta yaşanan gelişmeler dikkate alındığında yanlış olmayacağı görülmektedir. Şüphesiz ki günlük yaşamda insanların cezalandırılma korkusu duymadan girişebileceği sayısız zulüm ve sadizm olanakları vardır; ama çoğu insan bu olanakları kullanamaz. İnsanın doğuştan yok etme eğilimi taşıdığına şiddet ve güç kullanma gereksinmesinin insanın içinden doğduğuna inanırsak gittikçe artan vahşete karşı da direncimiz azalacaktır (Fromn, 2008: 13). Çalışma kapsamında sınırlanan kadına karşı eril şiddetin kökeninde de bu tür bir kabullenme yatmaktadır. Eril cinsin

doğuştan saldırgan ve güç gösterimine eğilimli olduğu düşünülen toplumlarda kadın tarafından erkek şiddetine karşı zorunlu bir boyun eğiş, bir rıza gösterilir.

Şiddetin değişik tanımları olduğu gibi çok çeşitli türleri de vardır. Şiddet denildiğinde dar anlamıyla akla gelen fiziksel şiddet tek başına bu davranışı açıklayamamaktadır. Şiddetin tehlikesiz belirtileri hastalıklı ve yıkıcı şiddet biçimlerinin anlaşılmasında yardımcı olacaktır. Yaşamına iyilik, adalet ve sevgiye inanarak başladığı düşünülen bireyin daha sonra nasıl yıkıcı bir kişiliğe dönüştüğü can alıcı bir sorudur. Fromm (2008) çocuktaki bu özgün inancın ilk olarak aile bireyleri tarafından yıkıldığını söylemektedir:

“Çocuk babasının önemli bir konuda yalan söylediğini duyar. Annesiyle babasının cinsel ilişkilerine tanık olur; babasını vahşi bir hayvan gibi algılar; mutsuz olduğu ya da korktuğu zamanlarda kendisiyle sözde bu kadar ilgili görünen anne babasının aslında durumun farkında bile olmadıklarını düşünür... Büyük ölçüde aldatılmış ve düş kırıklığına uğramış bir kişi yaşamdan nefret edebilir. İnanacak hiç kimse hiçbir şey yoksa kişinin iyiliğe ve adalete olan inancı aptalca bir yanılsamadan ibaret değilse, yaşamı Tanrı değil de Şeytan yönetiyorsa o zaman yaşam gerçekten nefret edilecek bir şeydir; insan artık düş kırıklığının yarattığı acıya katlanamaz. Yaşamın kötülük dolu, insanların kötü, kendisinin de kötü olduğunu kanıtlamak ister. Yaşama inanan, yaşamı seven ama düş kırıklığına uğramış olan kişi böylece sinik, yıkıcı birisi olup çıkar” (s. 22-23).

Deneyimlenen olumsuzluklar ve ruhu yaralayan çelişkiler sonucu hayat karşısında edilgenleşen birey bu edilgenliği aşmanın bir yolu olarak şiddete başvurmaktadır. Çünkü bireye göre yaşamı yok etmek ya da yaşamda yok edici faaliyetlerde bulunmak edilgenliğin dayanılmaz acısından kurtulmak içindir. İnsan cansız bir nesne olarak yaratılmamıştır, nesneleşirse yok olur; nesneleşme süreci tamamlanmadan önce de insan umutsuzluğa düşerek yaşamı yok etmek ister. Yaşamı yok etmek içinse yalnızca bir tek nitelik yeterlidir ki o da şiddete başvurmaktır. Gücsüz kişi kendisini yadsıyan yaşamdan öç almak için tabancası, bıçağı ya da kuvvetli bileğiyle başkalarının yaşamlarına saldırır. Şiddetin bu denli güçlü olması, yaşamın kendi sakatlığına dayanamayıp başkaldırmasındandır; insanın yıkıcı ve sadist bir yeti geliştirmesinin nedeni insan olması, bir nesneye dönüşmüş olması, yaşamı yaratamadığı

için yok etmeye kalkışmasıdır (Fromm, 2008: 25-26). Fakat şiddetin tek biçimi fiziksel şiddet olmadığı gibi tek kaynağı da bireyin psikolojik özellikleri olmadığı için kavramın, daha genel kapsamda ve kategorileştirilerek ele alınması gerekmektedir.

1.2. ŞİDDET TÜRLERİ

Şiddet denildiğinde tek dikkate değer şiddet biçiminin fiziksel şiddet olduğu ve diğer şiddet türlerinin görünürlüğünün azalması gerçeğinin yanında, sadece güç gösterisine dayanmayan; aşağılama, hakaret, görmezden gelme, cinsel taciz vb. çeşitleriyle kategorileşen şiddet türleri bulunmaktadır. Şiddet olgusunun incelenmesine yönelik olarak yapılan araştırmalar, şiddetin tek bir boyutta ele alınamayacak kadar karmaşık bir olgu olduğunu açıkça göstermektedir. Şiddet türleri de şiddetin bu kaotik yapısına uygun olarak çeşitlilik göstermektedir.

Şiddete salt fiziksel bir tepkime olması dâhilinde baş kaldırılmaması; kişilik bütünlüğünü bozan ve bunu zedeleyen tüm şiddet biçimlerine boğun eğilmemesi ve rıza gösterilmemesi gerektiğinden şiddet türlerinin tanımlanması büyük önem taşımaktadır. Şiddetin faili kuşkusuz insandır; bu nedenle toplumsal etkileşimin dışında özellikle insan doğasının şiddetle ilişkisi burada temel faktör olarak rol oynamaktadır. İnsanın doğasında şiddet dürtüsünün bulunması ve buna bağlı şiddet davranışının anlaşılabilmesi için sosyolojik ve psikolojik öğelerin incelenmesinin yanında şiddet türleri ışığında şiddet davranışının araştırılması gerekmektedir.

Kadınlara yönelik şiddeti yalnızca ‘yoksul’, ‘eğitimsiz’ bireylerde arayan önyargılı toplum kesimlerine şiddetin aslında ne olduğunu anlatmaktan önce şiddetin aslında ne olduğunu anlamayı öğretmek gerekmektedir. Doğan (2013), şiddetin salt fiziksel güç kullanımının ötesindeki şu biçimlerini de görmek gerektiğini belirtir:

“Resim kursuna gitmek isteyip de kocası tarafından ‘Otur oturduğun yerde’ diye yoldan döndürülen kadın; sevgilisinin ‘Kısa etek giyme, kışkırtıyorum’ sözlerine kıkırdarak yanıt veren ve bunu sevgi ifadesi zanneden kadın; çalıştığı iş yerinde erkek meslektaşıyla aynı emeği sarf ettiği halde ondan az kazanan kadın; evde sabahtan akşama ağır bir mesaisi olduğu halde yan gelip yattığı zannedilen ve yine her sabah kalkıp o ağır işleri yapan kadın; daha büyümeden evlendirilen ve bir yabancıyla yatağa girmesi beklenen kadın ve yabancı uyruğu nedeniyle her an taciz edilebilir hale

getirilmiş kadın... Bunlar da benzeri binlerce örnek kadınlara yönelik şiddetin örnekleridir. Buna gazeteci kadınlar da dâhildir. Ekranda iyi durur da reyting alır diye genç ve güzel kadınları spiker yapan medya sektörü, 90 yaşına gelmiş ve artık evinde oturması gereken erkek gazetecilerden fırsat bulup da köşe yazarlığına geçemeyen, bunun için yaşlanmayı beklemesi önerilen kadınları görmezden gelmeye bayılır. “Akıl yaşta değil baştadır” deyişini işine gelmediği için unutmuş olan medya şirketleri, siyaset gibi ‘ağır’ mevzularda kalemi erkeklere teslim ederken, kadınların magazin sayfalarına, moda-çocuk bakımı eklerine göndermekten utanmaz. Bu da şiddet değil midir?”(3.paragraf).

Şiddet bir kavram olmanın ötesinde yaşamın kaçınılmaz bir yönü olarak var olmaya devam etmektedir. Niçin yapıldığı, siyasal, törensel, sesli, sessiz, simgesel, fiziksel ya da atipik oluşu, başkasına ya da kendine yönelmesi, mazur gösteren sebepler hiçbir şekilde kendini haklı gösteremez. Bu tür ayrımlar yapmak ya da alışılmış şiddet kategorisine konmayanları ayrı tutmak, “şiddet şiddettir” gerçeğinin geçerli kılamaz (Somersan, 1996: 41).

1.2.1. Fiziksel Şiddet

Tokat atmak, dövmek, vurmak, itmek, ısırarak, kemiklerini kırmak, duvara vurmak, saç çekmek, tekmelemek, bıçak çekmek, yaralamak, yakmak, boğazlamak, silahla yaralamak, sarsmak, öldürmeye kalkışmak vb. (K. Owen ve W. Owen, 2008: 16) fiziksel şiddetin belli başlı davranış çeşitleridir. Fiziksel şiddetin tek tehlike içeren şiddet türü olarak görülmesi diğer şiddet biçimlerinin fark edilmesini engellemektedir. Medyada da bu yönde bir eğilim vardır; nitekim ikinci sayfa haberlerinde görüldüğü biçimiyle kadınlar çoğunlukla fiziksel şiddete maruz kaldığı takdirde haber değerine sahip olabilmektedir. Çok yaygın olmasına rağmen üstü örtülü biçimde sunulan ya da toplum tarafından okunamayan şiddet türleri olan psikolojik ya da sembolik şiddet biçimlerinin hiçbir şekilde haberlere konu olmadığı görülmektedir.

Şiddetin birden çok çeşidi olmakla birlikte kadınlar, artık kanıksadıklarından olsa gerek duygusal ve ekonomik şiddeti bir şiddet türü olarak görmemekte; cinsel şiddetin bir türü olan evlilik içi tecavüz terimini çoğu kez kabul etmemektedirler.

Kadınlar tek şiddet biçimi olarak gördükleri fiziksel şiddete en ağır derecede maruz kaldıklarında ancak resmi kuruluşlara ya da dayanışma merkezlerine başvurumaktadırlar.

Ailenin korunması için kendi insani haklarından vazgeçmesi beklenen kadına, yakın çevreden, bir yanlış bilinç halinin bir ürünü olan “negatif destek” gelmektedir. Negatif destek, dayakçı kocaya evini terk eden karısının adresini vererek iyilik yaptığını sanan yakın arkadaş ile örneklenebilir. Ya da “baba evine” giden kadının babası ya da erkek kardeşinin, şiddet uygulayan kocayı eve çağırarak “karından özür dile sonra da al götür evine” demesindeki kutsal evlilik kurumunu ve aile birliğini koruma niyetinde de, şiddete uğrayan kadın açısından negatif sonuçlanabilecek bir destek söz konusudur (Rahte, 2010: 187).

Çevresinden negatif destek gören kadının yaşadığı “tek başınalığı” açıklamada medyadaki kadın tartışma programları oldukça fazla oranda malzeme sunmaktadır. Örnek vermek gerekirse “İtirazım Var” adlı programda telefonla yayına bağlanan bir kadın izleyici 31 yaşında ayrıldığı “beyinden” evliliği süresince dayak yediğini, kocasının alkolik olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine stüdyodaki sunucu ve jüri üyeleri dayak yeme bilgisi üzerinde hiç durmayarak bilakis kadının 6 çocuğuna tek başına bakarken yaşadığı çilekeş hayata övgülerde bulunmaktan öte bir tepkilerinin de olmaması toplumun kadının yaşadığı şiddeti, içine işleyerek doğallaştırdığı görülmektedir. (Rahte, 2010: 199).

Toplumun dayağa ve fiziksel şiddete tepkilerinin en yalın biçimde ölçüldüğü kadın tartışma programlarında şiddetin kabul edilebilirliği çok net bir şekilde onaylanmaktadır. “Serap Ezgü İle Biz Bize” adlı programda cep telefonuna gelen mesaj yüzünden annesi ve ağabeyi tarafından sözel şiddete uğrayan, babasından tokat yiyen 17 yaşındaki genç kız evden kaçmıştır ve 4 gündür haber alınamıyordur. Burada baba yapılarına aslında “dayak” diyemeyeceğini de söyleyerek yaptığı şeyi savunmakta hem de “elim kopsaydı da vurmasaydım” diyerek pişmanlık duyduğunu belirtmektedir. Dayak konusunda sunucu, bir yandan dayağı ayıplarken diğer yandan “Tabi ki dayağa karşıyız ama iki tokat atıldı diye kızın evini terk etmesi de doğru bir şey değil... Kızlar da biraz akıllarını başlarına alsınlar. Mutlu yuvalarını bırakmasınlar...” sözleriyle “meşru dayağın” tanımını yapmış olmaktadır. Ayrıca “evden kaçma” davranışında bulunan bir kişi, onu bu harekete yönelten nedenler tam olarak anlaşılmadan, genellemeci bir

perspektifle eleştirildiğinde meselenin toplumsal özü kaçırılmakta ve şiddet de özelleştirilmektedir (Rahte, 2010: 199-200).

Fiziksel şiddetin en önemli sorunu görünürlüğünün özellikle mağdurun yakın çevresi tarafından ört pas edilmesidir. Fiziksel şiddete maruz kalmış kişiler, bu durumu toplumsal cinsiyet kavrayışı dogmatik olan, geleneksel cinsiyet rollerini sorgulamayan yakın çevreleriyle paylaşmaktadır. Bu durum özellikle aile içi şiddet vakalarında gözlemlenmektedir (Rahte, 2010: 186).

1.2.2. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, güçlü konumda olan bireyin ekonomik kaynakları ve parayı güçsüz konumda olan diğer birey-kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanmasıdır. Burada amaç, kadının ekonomik olarak aciz bırakılıp, erkeğe muhtaç biçime düşmesidir (Suğur, 2009: 158; Yetim ve Melih, 2008: 49’dan aktaran Oğuz, 2010: 436).

Evin masraflarını karşılamamak, aile bireylerine gerekli harçlığı vermemek, eşin (kadının) çalışmasına izin vermemek, çalışan eşin (kadının) parasını elinden almak, kadının mal/mülkünü kontrol etmek, kadının nereye para harcadığını kontrol etmek, para yönetimi konusunda eleştirmek ve etkilemek (“müsrif kadın” gibi), vb. (K. Owen ve W. Owen, 2008: 17) davranış örüntüleri kadınlara karşı işlenen ekonomik şiddet örnekleridir.

Kadınların yanı sıra eğitim almaya layık görülmeyen çocukların zorla çalıştırılmaları hem kırdaki hem de kentlerin az gelişmiş varoşlarında önemli bir istismar sorunu olarak durmaktadır. Bu çocuklar içerisinde çalışmamızı ilgilendiren grubu zorla fuhşa sürüklenen kız çocukları oluşturmaktadır. Bu çocuklar eğitimden yoksun bir şekilde para kazanmaya zorlanarak hem ekonomik hem de cinsel şiddete maruz bırakılmaktadır (Aktaş, 2007: 155).

Kadın ekonomik anlamda güçlenmediği takdirde sömürülmeye ve değersizleştirilmeye devam edecektir. Kadının sosyal ve ekonomik anlamda güçlendirilmesi ve ekonomik refahın artışına paralel olarak aile içerisinde şiddet olaylarının “maddi sorunlar” nedeniyle çıkışı kısmen de olsa azalacağı öngörülebilir.

Ekonomik şiddeti özetleyecek en yalın cümle belki de şudur: Dünya nüfusunun yüzde 51'ini oluşturan kadınların dünyadaki toplam işlerin üçte ikisini yapmakta ve bunun karşılığında da dünyadaki toplam gelirin onda birini almaktadır. Ayrıca, kadınlar dünyadaki özel mülkiyetin sadece yüzde birine sahiptir (Türk... 2010'dan aktaran Oğuz, 2010: 438).

Erkeklerin kadınlara uygulamış olduğu ekonomik şiddet (çalıştırmama, ekonomik anlamda destek vermeme, kayıt dışı işlerde çalıştırma vb gibi) kadınların sosyal güvenceden faydalanmasına da engel teşkil etmektedir. Ülkemizde "...çalışan her 100 kadından 63'ü düzenli özel bir işte, 35'i ise düzenli bir kamu işyerinde çalışmaktadır. Ancak, bu kadınların beşte birinin sosyal güvenlik kayıtları bulunmamakta ve kayıt dışı sektörde çalışmaktadırlar. Bununla beraber geçici, mevsimlik ve yarı zamanlı işlerde çalışan her 100 kadından 95'i sosyal güvenlikten yoksundur" (Demirer, 2007: 92). Bunlara kadınların ücretsiz ev içi işleri de eklenirse ortaya çıkan duruma göre kadının ekonomik anlamda yoksunluğu daha da derinleşmektedir.

Ekonomik anlamda yoksullaştırılan kadınlar, kendi kişisel hak ve özgürlüklerinin farkında olamadıkları gibi uğramış oldukları şiddet ve onun sonucunda ortaya çıkan sağlık sorunlarını giderecek ekonomik güce de sahip değillerdir. Kadına ekonomik anlamda bir güç ve yetki verilmemesi kadının şiddet karşısında boyun eğmesini kolaylaştırdığı; aslında ekonomik şiddetin, fiziksel, cinsel, psikolojik ve simgesel şiddete zemin hazırladığı varsayılabilir.

1.2.3. Cinsel Şiddet

Evli olduğu kişi bile olsa kadını istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel içerikli imalarda bulunmak, cinsel içerikli sözcükler söylemek, el atmak, parmak atmak, çimdiklemek, fuhşa zorlamak, cinsel yaşamlarında kadını aşağılayıcı davranışlar yapmak, vb. Cinsel şiddete, kız çocukların doğmadan ya da doğduktan sonra öldürülmeleri, erken evlendirilmeleri, kadın sünneti uygulanması, erken gebeliklerin yaşanması ve korunmanın engellenmesi, namus bahanesiyle kadına yönelik suç işlenmesi de eklenmektedir. Ayrıca ülkemizde, bazı bölgelerde rastlanan, beşik kertmesi, başlık parası, berdel, kuma, yaşlı erkeklerle

çok genç kızların evlendirilmesi gibi uygulamalar da bu gruba girebilir. Çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya ve kürtaja zorlamak da bu çerçevede değerlendirilebilir (K. Owen ve W. Owen, 2008: 18).

Cinsel şiddet sadece aile içerisinde evli çiftler arasında yaşanmamakta akrabalar arasında yaygın bir şekilde görülebilmektedir. Aile içerisinde özellikle kız çocuğuna yönelik cinsel istismar ve taciz suçu oransal olarak bilinmemekle birlikte yaygın bir sorundur. Özellikle geniş ailelerde yaşanan bu sorun yoksulluk, geleneksel kültür yaşantısı, alkolizm, cinsel tabular gibi bazı sosyal ve demografik değişkenlerle birleşerek gizlenmektedir. Kocaeli depreminin ardından bölgede yapılan bir çalışmada, cemaat kültürü içinde kapalı bir ailede yaşayan anne, kız çocuğunun amcası tarafından cinsel istismara uğramasını çaresizlikle “Biz de böyle yaşadık, töre bu” diyerek yorumlamaktadır (Aktaş, 2007: 154). Töre ya da gelenek olarak adlandırılanın aslında bir istismar ve cinsel bir suç olduğu görünenin üzerini örtmekten ileri gitmemektedir. Bu nedenle kız çocukları ya da kadınların cinsel şiddete maruz kaldıklarını iddia etmek oldukça güçtür. Çünkü böyle bir durumda suçlunun cezalandırılmasının yerine cinsel suça maruz kalan kadın, bu muameleyi hak edecek bir davranışta bulunmakla suçlanacaktır.

Cinsel şiddetin yaygın olarak yaşanmasına karşın toplumda ifade edilemeyişinin nedeni toplumsal kültürün, mağdurun değil de şiddet uygulayanın yanında yer almasından kaynaklanmaktadır. Okullarda, üniversitelerde, şiddete ve tacize maruz kalan kadınların ve kız çocuklarının, bu durumu ifşa ettiklerinde eğitim ve çalışma haklarını kaybedeceklerine ilişkin kaygı yaşamaları bu şiddetin gizli gizli devamına neden olmaktadır (Aktaş, 2007: 154).

Cinsel şiddet çok sık yaşanmasına rağmen yakın zamanlara kadar bir suç olarak görülmemekteydi. Kocanın karısına tecavüz etmesi, cinsel ilişkiye zorlaması bir suç olarak kabul edilmeden önce kadınlar, yasaların erkeklere sağladığı olanaklar nedeniyle bu konudaki mağduriyetlerini ve hak ihlalini dile getirememekteydi. Eril iktidarın yasalar üzerindeki hâkimiyeti nedeniyle kadına uygulanan cinsel şiddet tanımsız kalmıştır. 17. yüzyıl İngiltere’inde yasalar tecavüzü “erkeğin malına saldırı” olarak yorumlamış, evlilik kadının cinselliğini erkeğin kullanımına ve denetimine sunması

demek olduğu için kocaların eşlerine cinsel şiddet uygulayamayacağı bildirilmiştir (Muehlenhard ve Kimes, 1999'den aktaran Rahte, 2010: 185).

Aile içi cinsel istismar olan ensest, cinsel şiddetin toplumun en güvenilir kurumu olarak tanımlanan ailelerin karşı karşıya kalmış olduğu en trajik durumdur. Hem gelişmekte olan ülkelerde hem de gelişmiş ülkelerde yasak olmasına rağmen hala varlığını sürdüren, ancak toplumsal baskılar ve korkular yüzünden saklanan, söylenemeyen bu durum, en çok küçük kız çocuklarını hedef almaktadır. Prof. Dr. Erdal Atabek, çocuk için büyük bir kâbus olan ensestin özellikle henüz kendini korumayı bilmeyen küçük bir kız çocuğunun ne olduğunu anlayamadığı bir vaka olarak gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Atabek, ensestin en kötü yanının da küçük bir kız çocuğunun istismarın belki çok yakını olan ya da tanıdığı ve sevdiği birisi tarafından yapıldığına dikkat çekmektedir (Orhan, 2005: 418-419). Kabul edilmesi, konuşulması ve paylaşılması çok zor olan ensest ilişkinin sonucunda oluşan şiddet ise genç bedenlerde ve ruhlarda kolay kolay onarılamayacak hasarlar bırakmaktadır.

Cinsel şiddet türü içerisinde yer alan fuhuşa/fahişeliğe zorlama ise dünyada büyük bir sektörü oluşturmaktadır. Fuhuşa ve fahişeliğe zorlanan kadınlar, en temel insan haklarından ve aile desteğinden uzakta ve AIDS gibi cinsel yolla bulaşan birçok hastalıkla burun buruna yaşamaktadırlar. Sosyoekonomik güçten ya da destekten mahrum olan kadın ve kız çocukları, çareyi çoğu kez fuhuşa yönelerek bulmaktadırlar. Bu durum istatistiklere yansınca korkutucu bir durum ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki “Kadın ve çocuk ticareti ile ilgili veriler ve istatistikler, sadece 1995 yılında 500.000 kadının Avrupa Birliği ülkelerine seks ticareti için giriş yaptığını göstermektedir. ...Fuhuş turizminin yoğun olduğu ülkelerde her 10 saniyede bir kurbana bulaşan AIDS hastalığı hızlı bir biçimde yayılmaktadır. Örneğin Tayland'daki ‘hayat kadınları’nın yüzde 80’inin AIDS’li olduğu belirtilmektedir ” (Orhan, 2005: 404-405). Fuhuş yapan kadın, toplum tarafından dışlanırken aynı zamanda haberlerde uğradıkları şiddeti ‘meslekleri’ dolayısıyla hak ettiği vurgulanarak yok sayılmaktadır.

1.2.4. Psikolojik Şiddet

Eşle (kadınla) doğrudan iletişimi kesmek, onunla konuşmamak, surat asmak, eşin (kadının) kendisini ifade etmesini, görüş ve düşüncelerini açıklamasını engellemek,

zaaflarıyla alay etmek, duygusal sömürü yapmak, imalı konuşarak yanlış anlamalara meydan vermek, eşin (kadının) kendisine güvenini ve saygısını yitirmesine neden olmak, eşin (kadının) karar verme sürecinde şüphe etmesini sağlamak, kadının sosyal hayatını katı kurallarla sınırlamak, eşin (kadının) mantık sürecinden şüphe etmesini sağlamak, kadını sürekli eleştirmek, kadının çevresiyle bağlarını koparmak, kadının hareket özgürlüğünü kısıtlamak, eşini kıskançlık bahanesiyle sürekli kontrol altında tutmak, ailesiyle ve arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek, herkesin önünde aşağılayıcı konuşmalar yapmak, utandırmak, hastaneye yatması gerekecek kadar ruhsal anlamda hasta olduğunu söylemek, kadının sevdiği eşyalara zarar vermek, sürekli takip etmek, çirkin ve/veya işe yaramaz olduğunu söylemek, vb. (K. Owen ve W. Owen, 2008: 19).

Psikolojik şiddeti bir başka şekilde tanımlamak gerekirse; duyguların, duygusal gereksinmelerin karşı tarafa-kadına baskı uygulayabilmek adına tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasına psikolojik şiddet denilmektedir. Amaç, kadının kendisini güçsüz, yeteneksiz, değersiz ve zayıf hissetmesidir. Aslında tüm şiddet türlerinin bir şekilde psikolojik şiddeti içerdiği (Suğur, 2009: 158; Yetim ve Melih, 2008: 49'dan aktaran Oğuz, 2010: 435) ve en az fiziksel şiddet kadar yaralayıcı olabilmektedir. Fakat bu yaralama edimi kadının bedeninde değil de kişiliğinde meydana gelmektedir. *“Psikolojik şiddet, sözel ya da sözsüz her şekilde kendini gösterir. Sevgi, şefkat ve ilgiyi esirgemek; değer verilen inançları aşağılamak ve onlara aykırı davranmaya zorlamak; evden kovmak ya da evden ayrılmakla tehdit etmek; kadını duygusal anlamda yaralamak amacıyla belirli aralıklarla çok ağır hakaretler söylemek; kadını küçük düşürücü adlar takmak; sık sık olumsuz bir şekilde eleştirmek vb. (Suğur, 2009: 158; Yetim ve Melih, 2008: 49'dan aktaran Oğuz, 2010: 435)”*

Psikolojik şiddet, kadının duygularının önemslenmemesi şeklinde de tezahür edebilmektedir. Toplumumuzda geçerliliğini sürdüren bir uygulama olan kadın ve kız çocuklarına sorulmadan, rızaları alınmadan verilen evlenme kararları, kadını duygusal ve bireysel olarak yok sayan psikolojik bir şiddet türüdür. Bu kararlar istek dışı olduğundan bireylerde travmaların yaşanmasına yani psikolojik anlamda şiddete neden olmaktadır. Örneğin ülkemizdeki kız çocuklarının erken yaşlarda (çoğu zaman başlık parası için) kendisinden yaşça büyük erkeklerle evlendirilmesi (satılması) veya genç kadınların, çocuk yaşta erkeklerle evlendirilmeleri, kadınlara karşı yapılmış psikolojik

bir şiddettir ve bu şiddet yukarıda da değinildiği üzere onlarda büyük ruhsal problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Ülkemizde özellikle de bazı bölgelerde (Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde) bunun örneklerini görmek mümkündür. Konuyla ilgili olarak Arın (1998:208) “*Güneydoğu’da dokuz yaşındaki kız çocuklarının evlendirilmesi söz konusudur. Bu yaştaki bir çocuğun yasal olarak evlendirilmesi mümkün olmadığından satışlar, ‘imam nikâhı’ adı altında yapılmaktadır; sayısı da son zamanlarda artmıştır. Yargıtay’ın evlilik adı altında yapılan bu çocuk ‘satışlarında’ babaya ceza verdiği, annenin gelenek ve göreneklerin etkisi ile söz hakkı bulunmadığı için babayı cezalandırdığı davalar vardır*” demektedir. Ancak bu şiddete maruz kalan kız çocukları, toplumun baskısı ve ailenin diğer fertlerinden göreceği şiddetten korktukları için resmi makamlara başvurmamakta, toplumsal olarak belirlenen kaderlerine boyun eğmektedirler.

Toplumsal olarak paylaşılan cinsiyet rollerine göre nesilleri yetiştirme görevini üstlenen kadının psikolojik anlamda sağlığının bozulması tüm toplum sağlığının bozulması tehlikesini içerebilir. Çünkü yetiştireceği genç nesillere rol modellerini kadınlar oluşturmaktadırlar. Oysa sağlıklı bir nesil ancak sağlıklı bireyler (fiziksel ve psikolojik anlamda) tarafından yetiştirilebilir.

Kadınlarda şiddet sonucu oluşan ruhsal (psikolojik) rahatsızlıkları ise önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Fiziksel bulguların olmadığı ancak depresyon, anksiyete, uyku problemleri, yaşamdan zevk almama, adet düzensizlikleri, sinirlilik vb. gibi hastalıkların oluşması, kadınları toplumdan uzaklaştırmakta hatta kendine bile yabancılaştırmaktadır da. Uygulanan şiddet sonucu (cinsel taciz, tecavüz, istenmeyen gebelik, aşağılanma, küçük görülme, sevilme, şefkatsizlik vb. şiddet sonucu), ruhsal problemler yaşayan kadınlarda intihar girişimleri, sigara, alkol kullanımı, aşırı yeme ya da hiç yememe gibi davranışlar da gözlenmektedir (Gökkaya, 2009: 175).

Şiddete uğrayan kadınlar sadece ruhsal sağlıklarını kaybetme riskleriyle karşı karşıya kalmamakta aynı zaman da şiddete uğramış olduklarından dolayı toplum içinde de sıkıntılar yaşamaktadırlar. Dolayısıyla daha önce şiddete uğramış ya da şiddete maruz kalmış kadınlar, iş bulmakta zorlanmakta ya da sürekli iş değiştirmekte, uğramış olduğu şiddetten dolayı fiziksel ve ruhsal problemler yüzünden iş performansı düşürmekte ve verimliliğini azalmaktadır. Böylece şiddete uğrayan kadınlar, toplumdan

uzaklaştırıldıkları için eğitimden, yasal haklarından ve siyasal ve ekonomik haklarından yoksun kalmakta ve bilinçlenme düzeyleri azaldığından, ülkenin gelişimine de tam anlamıyla katkıda bulunamamaktadırlar. Oysaki bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, o ülkedeki kadınların rol ve statüleriyle değerlendirilmektedir (Gökkaya, 2009: 177).

1.2.5. Simgesel Şiddet

Şiddet türleri arasında en son olarak ele alınacak olan şiddet türü ise simgesel şiddettir. Simgesel şiddetin önemi, görünür olmamasından, toplumda var olan hiyerarşiyi ve ekonomik ilişkileri gizli bir şekilde yeniden üretmesinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal ilişki biçimlerinin tasvirini iyi bir şekilde yapan medya, aynı zamanda simgesel şiddeti güçlü bir şekilde uygulamaktadır.

Şiddet haberlerinde sıklıkla görüldüğü şekliyle şiddete maruz kalan kadınlar genellikle yoksul olan, toplumda ekonomik sınıfın alt tabakasında bulunanlardan oluşmaktadır. Medya metinleri, sıkça zengin kadınların yaşamlarını ‘rahat, özgür, sorunsuz’ nitelendirmeleriyle birlikte sunduğunda, bu yapı ortaya çıkmakta; medya, kadınların yoksul olduğu için şiddete maruz kaldığına dair bir algı oluşturarak onlara simgesel şiddet uygulamaktadır. Medyada sunulan zenginliğin getirdiğini yaşam standartları ve üstün değerler, yoksul ve –ekonomik olarak- bağımlı olan kadında bir kıyaslama hissi oluşturmaktadır. Kete (2011: 72), ‘bu başka yaşamların, yoksul kadının kendinde bir değer kaybına yol açarak; güçsüzlük, yetersizlik, başarısızlık, özgüven eksikliği, önemsizlik ya da suçluluk duygularını harekete geçirdiğini’ söyleyerek simgesel şiddetin medya metinleri aracılığıyla nasıl oluştuğunu açıklamaya çalışmaktadır.

Medya, kadınlara yoksullukları üzerinden sadece simgesel şiddet uygulamakla kalmamakta, aynı zamanda onları yoksul oldukları için ev içi mekâna –özel alana- sabitlemektedir. Kete’ye göre, “yoksulların evden dışarı çıkmalarını zorlaştıran ve karşılayamadıkları ulaşım giderleri, özellikle kadınları ve çocukları eve mahkûm hale getirmektedir. Bu ise, büyük ölçüde kentin olanak ve hizmetlerinden mahrum olmak anlamına gelir. Evin dışındaki hayata katılmak için gereken asgari ihtiyaçları karşılayamamak ya da yol yordam bilmemek de bu mahkûmiyeti arttırmaktadır”. Buna

göre, medya metinlerinde somutlaşan yoksulluk ve yoksulluğun getirdiği yaşam şartları kadının eve mahkûmiyetini meşrulaştırmaya yaramaktadır.

Yoksullara dair imgeler, sözelimi gazetede bir fotoğraf ya da televizyondaki bir görüntü üzerinden oluşturulmaktadır. Şehrin ücra köşelerinde marjinal hayatlar süren yoksul kesim insanının sefaleti, çilesi toplumun çoğunluğunu oluşturan orta sınıf insanının kültürel ve sosyal ilgisinin dışında kalmaktadır. Kadına uygulanan şiddet bağlamında ele alındığında, bu durum, yoksul çevrelerde görülen kadına şiddeti ‘toplumun ortak sorunlarının’ dışına koyarak silikleştirmekte ve toplumda görünmez bir hal almasına neden olmaktadır. Medya söylemlerindeki acıma, dışlama ifadeleri ile birlikte yoksul kadınlar, şiddet, cinayet olaylarıyla ancak üçüncü sayfada kendine yer bulabilen bu dünyanın unutulmuş, terk edilmiş ortakları durumuna düşmektedirler (Kete, 2011: 73).

Simgesel şiddet, özellikle erkeklere açılan kamusal alanda daha sık karşımıza çıkmaktadır. Kamusal alanda belirlenen sınırlara göre kadına açılan kamusal mekânların dışına çıkamayan kadın simgesel şiddetin kurbanı olurken; kendisine ait olmayan bir saatte kendisine ait olmayan bir mekânda bulunması kadının her türlü şiddeti hak etme sürecini başlatacaktır. Öte yandan ataerkil kültürün mekânın kullanımını belirlediğini ve kadınlara mekân algısının ölçeğinin daraldığını söyleyebiliriz. Sosyalizasyon sürecinde yer alan mekânların erkekler tarafından işgal edilmesi sonucu eve sürülen kadının yaşam alanı daha da daralmaktadır.

Simgesel şiddeti medya üzerinden değerlendirmek için politik haberlere bakmak yeterli olacaktır. Politik hayatta kendisine dar bir alan bulan kadının haberleştirilmesi de medyanın ataerkil kalıbına göre şekillenmektedir. Kadına siyaset alanında dar bir alan bırakılırken, bu alanda kendine yer bulabilen kadın haber yapılabilecek kadar marjinellemektedir. Milliyet’in “Meclis’te kadın sayısı arttı” başlığı ile verdiği haberine göre siyasetle ilgilenen kadınların ana akım medyada anormal olarak değerlendirildiği varsayılabilir (www.milliyet.com.tr).

Eril tahakkümün bir aracı olarak sembolik şiddet, salt bir bilinçlilik sorunu çerçevesinde değerlendirilmemelidir. Sembolik şiddetin vurucu etkisi kendisini eril tahakkümü bazen isteyerek bazen istemeyerek kabul eden kadınların hâkim görüşün koyduğu sınırlarla ve bu sınırların içinden davranmasıyla gösterir. Sembolik iktidardan

ve onun şiddetinden kaçmanın yolu bilincin aydınlatılmasından değil; bedeni, beden hareketlerini ve tercihlerini kontrol eden eğilimlerin üretilmesinin ardında yatan toplumsal koşulları değiştirmekten geçer. Sembolik şiddetin işleyiş mantığından çıkartılması gereken belki de en önemli ders iktidarın ve şiddetin salt bilinç düzeyinde bir farkındalıkla üstesinden gelinemeyeceğidir. Eğilimlerin sabitliğine dayalı olarak işleyen sembolik şiddetin üstesinden gelmek salt bir özgür irade ya da bilinç yükseltme sorunu değildir (Bourdieu, 2001: 34).

Eril tahakkümün sembolik işleyişinde kadınlar “algılanan şeyler” olarak görülmektedir. Algılayan erkekler iktidar konumunu işgal ederken, kadın sanki “erkeğin bakışı için oradadır”. Böylelikle kadın sanki erkek bakmadığı zaman varolamayacağını düşünerek bu bakışı talep etmektedir. Sembolik şiddetin uygulanışı bakımından kadınlık, erkeklerin beklentilerine müsamaha göstermektir. Bu bakış açısından başkalarına bağımlı olmak var olmanın bir koşulu haline gelmiştir. Kadın kendisini kurmak için başkasının bakışına muhtaç bir durumda bırakılmaktadır. Sembolik şiddetin belki de kadına verdiği en büyük zarar çok sıradan ve doğal görünen pratikler üzerinden kendisine dair bir değersizlik ve yetersizlik hissi vermesidir. Kadınların kendilerini değersiz ve yetersiz hissediş stratejik bir tercihi tetikler ve kadınlar bu yetersizliği aşmak için erkekleri bir tür kaçış noktası olarak görürler. Bu haliyle eş seçimi “rasyonel bir hesap” meselesi haline gelir ve kadınlar iktidar oyunun güçlü oyuncusu olan erkeklere ilgi duyarlar. (Bourdieu, 2001: 68, 37, 79).

Bir yandan, temsil ettikleri mesleki konumlar ne olursa olsun kadınlar erkeklerden ayrılmakta ve simgesel bir ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. “Siyahlar için derilerinin rengi neyse, kadınlar için cinsiyetleri de odur” düşüncesi, kadınların maruz kaldıkları ayrımcılığın doğallaştırıldığını göstermektedir. Farklı konumlarına rağmen onları erkeklerden ayıran ve “oldukları ve yaptıkları her şeyi olumsuz etkileyen” bir sembolik bağ söz konusudur (Bourdieu, 2001: 93).

Bourdieu’ya göre, erkeklerin hala kamusal alanı ve iktidar alanına hükmetmesinin nedeni kadınların yaşam koşullarındaki görece değişimlerin altında hala erkek ve kadın arasındaki geleneksel ayrımın yatmasıdır. Bu ayrımı yeniden üreten üç faktör vardır: Birincisi, kadınların kariyer alanında ağırlıklı olarak yaptıkları işler onların ev içindeki işlevlerinin bir uzantısıdır (eğitim, sağlık ve bakım gibi). İkincisi,

kadınların erkekler üzerinde bir otorite kuramamasıdır. Üçüncüsü, teknik işler ve makinelerle uğraşmanın erkeklerin tekelinde olmasıdır. Tüm bu temel üzerinde değişimi asıl zorlaştıran unsur –sembolik iktidar ve şiddetin de katkısıyla- kadınların sosyalizasyon sürecinin toplumsal alandaki hâkim eril dünya görüşünün içselleştirilmesi yoluyla olmasıdır. Bu içselleştirme süreci bilinçlilik alanının altında, bedenden bedene pratik aktarımıyla gerçekleşmektedir. Sabitlikleri sürdüren, dolayısıyla cinsiyet farklılıklarına dayanan eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı zorlaştıran bir diğer unsur sembolik mübadelenin mantığının değişmemesidir. Kadınların yaptıkları ev içi işlerin parasal bir karşılığı olmaması, eril tahakkümün yayılmasında önemli bir kurumsal aracı olan ailenin içinde (“tüm aileyi biraraya getiren yemekler, kutlamalar düzenlemek” vb.) sembolik sermayenin üretilmesi ve yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır (Bourdieu, 2001: 96-99).

1.3. ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN FAKTÖRLER

İnsanlık tarihi kadar eski ve sosyal bir yara olan şiddet olgusu, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı sergilediği için şiddet olgusunu tanımlamak oldukça zor olmaktadır. Kendini çok farklı biçimlerde gösterebilen şiddet, günümüzde gerek bireysel ve gerekse toplumsal boyutta sık sık karşımıza çıkabilmektedir (Kocacık, 2006).

Çalışma kapsamında kadına karşı şiddetin tanımlanması güçleşerek “kültür” ve “suç” kavramları (Tezcan, 2003:1) arasında sıkışıp kalmaktadır. Çünkü kadına uygulanan şiddetin yasalarca suç niteliği taşımasına rağmen, o toplumun üyelerince suç sayılmaması ahlaki bir ikilem yaratmaktadır. Kadının “namus”, “töre” kavramları üzerinden denetlenmesi, mevcut statükonun, ataerkil sistemin işlerliğini sağlamaktadır. Ülkemizde özellikle şiddetin her koşulda kendine yer bulabildiği alanların en önemlilerinden biri olan “namus” ya da “töre”nin sorgulanamayan görünmez bir yasa olarak toplumsal yapıya nasıl eklemlenebildiği önemli bir sorun olarak ortada durmaktadır.

Türkiye’de yaşanan olaylar üzerinden verilen örneklerde özellikle “namus” kavramının yasalarla bile koruma altına alındığı görülmektedir: 1997 yılında kocasını bırakıp, sevdiği adama kaçtı diye aile meclisi tarafından boğazı sıkılıp, öldü diye Fırat

nehrine atılan Gönül'ün aile meclisi üyelerine verilen 16'şar yıllık hapis cezası, “ağır tahrik” nedeniyle 4,5 yıla indirildiği bilinmektedir. Yine 1996'da Urfa'da bir meydanda, herkesin gözü önünde boğazı kesilerek öldürülen Sevda'nın, cinayeti işleyen 14 yaşındaki amcaoğlu “yaş indiriminden” de yararlanarak sonuçta 2 yıl 8 ay ceza alması, yasaların ‘namus’ ile ilgili davalarda kadını gözetmeyen kararlar aldığını göstermektedir (Tezcan, 2003:3). Öldürülen bu kadınlar en yakınındaki erkeklerin kurbanı olurken, aynı zamanda toplumsal yasa diye adlandırdıkları namusu lekelemenin cezasını en ağır biçimde ödemektedirler. Ataerkil toplumlarda, namus ve şeref kavramı, ahlak sistemini oluşturan değerlerin başını çekmekte, öncelikle kadınları yasalardan önce yargılamaktadır.

Ünsal'ın (1995: 157) aktardığı araştırma namusun toplum üzerinde etkisi sembolik öneminden çok daha fazla olduğunu gözler önüne sermektedir: Mahkemece 16 yıl hapis cezasına çarptırılan, daha rüştüne ermemiş mahkûmlara uygulanan bir ankette insanın canı mı yoksa namusu şerefi mi önemlidir? sorusuna, “*Canı % 16, namus ve şerefi % 69, her ikisi % 15*” şeklinde alınan yanıt, toplumun değer yargılarını bir açıdan gözler önüne sermektedir.

Kadınların uğradıkları şiddetin oranı yanında ayrıca bu şiddeti kanıksadıkları görülmektedir. Çünkü ömrü boyunca sahiplenilme dürtüsüyle bir erkeğin soyadından diğerinin soyadına geçen kadın, dünyanın bütünüyle erkekler dünyasını olduğunu kabul etmektedir. Kadınların gözünde bu dünyayı erkekler kurmuştur, onlar yönetmektedir ve bugün dünyanın efendisi onlardır. Kadının bağımlı, ikinci derece bir varlık olduğu kabul edilmiştir; toplumsal alana bir özne olarak çıkamayan kadın, kendisini etine, evine kapatmıştır. Kadının kaderi ev içerisinde söz dinlemek, saygı göstermekle temellendirilir; bu sayede elde edilen saygı ile kadının uğradığı şiddet karşısında buna boyun eğmesi öğretilir. “Kadın kısmı acı çekmek için yaratılmış derler. Neylersin kardeş, yaşam bu... elden bir şey gelmez.” (Beauvoir, 1993a: 8). Ancak bu boyun eğişin nedeni ne kadın ne de onun yazgısıdır. Kadın sorunu insanlığın başlangıcı kadar eski, işbölümü, toplumsal cinsiyet, din, ataerkillik gibi dinamiklerle ortaya çıkmış bir sorundur.

Şiddeti genel hatlarıyla –büyük oranda kadına karşı şiddet biçimlerini- kavramak için şiddetin tanımıyla beraber şiddet türlerinin ve şiddet şekillerinin de açıklanması aynı derecede önem kazanmaktadır.

1.3.1. Şiddeti Ortaya Çıkaran Sosyo- Kültürel Faktörler

Gelles (akt. Yıldırım, 1998: 30) erkeğin eşine yönelik şiddetini *resource-exchange* teorisiyle açıklamaktadır. Bu teori, aile içinde meydana gelen şiddeti bir sosyal sistem problemi olarak görmektedir. Aile içindeki ilişkiler başarısızlığa uğradığında, erkek, beklentilerinin karşılığını göremediğinde veya ailedeki statüsünün tehdit edildiğini hissettiğinde, karı- koca ilişkisinde üstünlük kurmak için şiddete başvurur.

Glaser (akt. Yıldırım, 1998: 30) ise, kadınlar ve erkekler arasında şiddet davranışının kullanımındaki farklılığın başat erkek kültürü özelliklerinden ziyade sosyo-kültürel yapının özelliklerinden kaynaklandığını ileri sürerek nedeni çevreye bağlamaktadır. Glaser’e göre, “*çocuk yetiştirilme sürecinde kızlara hanım hanımcık olmaları, ev içinde vakit geçirmeleri öğretilmekte; daha çok ev dışında vakit geçirmelerine müsaade edilen erkek çocukları akranlarıyla kavga ettiklerinde, meydan okumaları, fiziksel olarak karşılık vermeleri istenmektedir. Bunun sonucunda erkek, çocukluğundan itibaren ihtiyaçlarını karşılamak için şiddet kullanımının başarı getirdiğini öğrenmektedir.*” Glaser’in bu teorisinden yola çıkıldığında özellikle Türkiye gibi geleneksel toplumlarda şiddete meyilli erkeklerin bu davranışı toplum tarafından dışlanmamakta, aksine onaylanmaktadır.

Toplumda şiddeti hemen her kesimden kişi uygulayacağı gibi yine hemen her kesimden kişi de şiddete maruz kalmaktadır. Söğüt’ün (2011) ifade ettiği gibi, “*toplumda yaygın olan genel kaniya göre şiddete maruz kalan kadınlar düşük sosyo-ekonomik-kültürel tabakaya mensup kadınlardır. Yine şiddet uygulayanlar ise eğitimi az, işsiz ya da az gelirli, kırsal kesimde yaşayan erkekler olarak tasavvur edilmektedir. Bu yargı, kısmen doğru olmakla beraber daha eğitilmiş ve daha üst sosyo-kültürel özelliklere sahip kadınların şiddet görmesini açıklayamamaktadır. Çünkü eğitilmiş ve daha üst sosyo- kültürel özelliklere sahip kadınlar da şiddet görebilmekte özellikle de belli bir eğitim düzeyi olan ve erkeklerle eşit olması gerektiğini düşünen kadınlar*

kendilerine yapılan muamelelere boyun eğmediği zaman ve hakkını aramaya kalkıştığında şiddet görebilmektedirler.”(s.3)

Toplumda her kesimden insanın şiddete maruz kalacağı bir gerçek olmakla birlikte ekonomik durum ve şiddet arasındaki ilişkiden hareketle toplumda şiddetin alt-ekonomik seviyedeki insanlar arasında daha sık görüldüğü bilinmektedir. Özer’in (2010) şiddet olayları karşısında muhabirlerin psikolojik durumlarını tespit etmeye yönelik araştırmasında yer alan muhabir Kamil Elibol, ekonomi- şiddet arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamıştır:

“Şiddetin baş aktörleri işsizlik, parasızlık, geçim zorluğu. Bu tür şiddet vakalarına da varoşlar denilen gecekondualarda, sosyo-ekonomik-kültürel seviyesi düşük kesimlerde daha fazla rastlanıyor. Genelde, şiddete eş ve çocuklar maruz kalıyor. İş bulamayan baba depresyon geçiriyor, katliamlar bile yapabiliyor. Eşi ve çocuklarını öldüren ya da katliam sonrası intihar eden çok trajik bir vakayı haber yaptım. Gelir seviyesi yüksek kesimlerde klasik anlamda şiddet daha az görülüyor. Ekonomik özgürlüğünü elde etmiş çiftler genelde tartışıyor, anlaşamazlarsa ayrılıyor. Bu kesimde şiddete hiç rastlanmıyor mu? Tabii ki rastlanıyor. Ama oranları kıyasladığınız zaman karşınıza uçurum çıkıyor” (s. 77).

Elibol, alt sosyo-ekonomik statüde yer alan kadınların şiddete uğramalarının bir nedeni olarak da, kadınların eğitimsiz ve sosyo-ekonomik özgürlüğü olmayan ve “teslimiyetçi” insanlar olarak göstermiştir. Elibol (Özer, 2010: 77) bu kadınların şiddete boyun eğişlerini şöyle açıklamıştır: *“Onlar, halk arasında dövülse de sövülse de hep itaat etmek zorunda. Anne- babasında öyle terbiye almış, zaten başka çaresi de yok.”* Kadınların ekonomik anlamda özgür olamayışları onları kişisel olarak çevresindeki insanlara bağımlı hale getirirken, aynı zamanda modern çağın efendi-köle ilişkisi de yaşanmaktadır.

Sosyolojik teoriler, bazı toplumlarda çeşitli yollarla kadınlara ve çocuklara uygulanan şiddetin büyük oranda hoş görüldüğüne; bununla birlikte şiddetin bir disiplin aracı olarak kullanıldığına işaret eder. Sokakta veya televizyonda şiddetin sergilenmesi, o kültür tarafından desteklenir (Yıldırım, 1989: 30). Özellikle ülkemizde yayınlanan çoğu televizyon dizisi şiddet ögesinin sıklıkla kullanarak ilgi çekmeye çalışırken; bu

duruma yönelik tepkileri de halktan gelen talebe bağlayarak bertaraf etme eğilimi göstermektedirler.

Şiddet davranışının ortaya çıkmasında kişinin içinde yaşadığı toplumdan öğrendiği çok şey bulunmaktadır. Özellikle patriarkal toplumlar erkeğe baskın olmayı öğretir. Bu toplumlarda kadın eşitliğine izin verilmez ve kadınlar baskı altında tutulur. Walker ve Goodrich, ataerkil toplumlarda erkeklerin güç kazanmak, elde etmek, kendilerini otoriter ve güçlü hissetmek için kadını dövdüklerini savunmaktadırlar. Böylece kendini kadından üstün tutan erkek, güç kazanmak ve ya otorite kurmak istediğinde kolaylıkla kadına şiddet uygulayabilmektedir. (aktaran Yıldırım, 1989: 29).

Özellikle ataerkil toplumlarda erkeklik bir takım değerlerle yüklüdür. Bu değerlerden kayda değer olanı, evi geçindirenlerin koca olduğu anlayışdır. Kadının kocasından daha fazla para kazanması, toplum tarafından onaylanmazken, bu durumun erkek için onur kırıcı olduğu sonucuna varılır (Connell, 1989: 318). Kadının maddi anlamda erkekten daha güçlü ve üstün olması istenilmezken; bu süreçte eşitsizlik maddi pratikler üzerinden yeniden inşa edilmektedir.

Kadınların kocalarından daha fazla para kazanması da aile içerisinde şiddetin nedeni olabilecek bir sorun olarak ortada durmaktadır. Para kazanımı gücü elinde bulunduran erkeğin işi olarak görülerek kadın ekonomik olarak güçsüz bırakılmakta, böylece kadının itaatkârlığı arttırılmaktadır. Ekonomik anlamda güçlü olamayan kadın, elde ettiği diğer haklarını kullansa bile bağımlılığı devam etmektedir. Kadının durumu zaman içerisinde iyileşmiştir kuşkusuz; elde ettiği haklarla erkekle eşit duruma gelmiştir. Ancak Beauvoir' ın (1993b: 113) dediği gibi kadın yurttaşların hepsinin seçme hakkına sahip olması; bu medeni haklar ve özgürlükler, iktisadi özerklikle tamamlanmadıkça, kâğıt üzerinde kalmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Çünkü geçimi erkek tarafından sağlanan kadın, elinde bir seçmen kartı var diye, erkeğin boyunduruğundan kurtulmuş sayılmamaktadır.

Şiddetle ilgili can alıcı önemli bir nokta da kuşaktan kuşağa aktarılma özelliğidir. Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların çoğu, büyüdüklerinde şiddet uygulayan eşlere ya da ebeveynlere dönüşmeseler de şiddet uygulayan yetişkinlerin büyük bölümünde çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma öyküsü saptanmıştır (Kaufman ve Zigler, 1987; akt. Vahip, 2012: 91). Kuşaktan kuşağa aktarılan bu

geleneksel öğrenme biçimi, büyük oranda şiddetin sonucu gibi gözükse de aynı zamanda şiddetin nedeni de olmaktadır.

Bu kısır döngü çerçevesinde şiddet gören de gösteren de şiddetin kaynağını oluşturmakla birlikte; buna şiddete tanıklık edenleri de eklemek yerinde olacaktır. Öyle ki son yıllarda, aile içi şiddet uygulayanların büyük bölümünün, kendisi doğrudan şiddete maruz kalan çocuklar arasından değil, ebeveynleri arasındaki şiddete tanık olanlardan çıktığı düşünülmektedir (Hamilton, 1989; akt. Vahip: 2012: 91). Çocuğun özdeşim kurduğu baba şiddet uyguluyorsa, aynı çocuğun büyüdüğünde şiddet uygulaması kaçınılmaz olacaktır.

1.3.2. Şiddeti Ortaya Çıkaran Psikolojik Faktörler

Kız olsun, erkek olsun her çocuk hem anneye, hem babayla özdeşim yaparak büyür. Hepimiz içimizde kadına ve erkeğe atfedilen özelliklerin az çok dengeli bir karışımını barındırırız. Ancak ekonomik, politik ve toplumsal etmenlerin yanı sıra, bazı psikolojik etmenlerin kadınları şiddet karşısında daha savunmasız kıldığını ve sonuçta çok ciddi örselenmelerin meydana geldiğini düşünen yazarlar vardır (Nadelson, 1996: aktaran Vahip, 2012: 86).

Yaşamın ilk üç yılında çekirdek kimliğini tamamlayan çocuk, üç yaşını tamamladığında belli özellikleri olan belli bir birey olma durumuna gelir. Anneden psikolojik olarak ayrılma ve kendi özerk kimliğini kazanma da bu üç yaşından itibaren gerçekleşmeye başlar. Anneden psikolojik olarak ayrılma yaşayan çocuklar, aynı zamanda cinsiyet rolleriyle ilgili özdeşimler de yapmaya başlamaktadırlar. Anneden ayrılan kız çocuğu anneden ayrılıp yine anneye özdeşim kurarken; anneden ayrılan erkek çocuk anneden ‘farklı’ olanla babayla özdeşim kuracaktır. Erkek çocuk annesinden ayrılacak ve maskülen özdeşim için zaten orada bulunan değil, çoğu kez bulunmayan birine, babaya yüzünü dönecektir. Kız çocuğunun örnek alacağı kişi ise hem “aynı” hem de zaten oradadır. Bu nedenle, kadınlarda erkeklerin tersine kimlik ve kendini tanımlama “ayrı oluş”tan ziyade, “bağlı oluş” üzerinedir (Vahip, 2012: 87).

Bu “ayrı olma” durumu, erkek kimliğinin neden büyük oranda ayrı ve özerk olarak oluşturulduğunun da yanıtını vermektedir. Kız ve erkek çocuğun üç yaşında başlayan kimliksel özdeşim kurmadaki farklılığı, onların gelişim sürecindeki davranış

örüntülerinin de kaynağını oluşturmaktadır. Bu gelişim sürecinde, kadın kimliği ilişkileri koparmaktan ziyade tamir etmeye yatkınken; erkek kimliği daha yıkıcı bir davranış kalıbı sergilemektedir (Vahip, 2012: 88).

Özdeşim kurmanın karmaşık doğası, anne- baba ilişkisi şiddet üzerine kuruluysa çocuk için daha yıkıcı olabilmektedir. Özdeşim nesneleri arasındaki ilişki biçimi kurban-saldırgan ilişkisi olduğunda çocuğun özdeşim süreçleri çok zorlaşır. Ne var ki kız çocuğu kurban konumundaki anneye, erkek çocuk da saldırgan rolündeki babayla özdeşleşmekte demek indirgemeci ve yüzeysel bir yaklaşımdır olacaktır. Çünkü kız çocuğu da içselleştirilen saldırganlıktan payını alır. Aynı şekilde, oğlan çocuğu karşı çıkamamanın, çaresizliğin, kurban haline gelmenin içselleştirilmesinden payını alır. Örneğin evde eşini döven erkeklerin çoğu, sanılanın aksine dışarıda çok efendidir. Bu kişiler aynı zamanda öfkelerini, hatta istek ve gereksinimlerini uygun şekilde dile getiremedikleri, çoğu kez dışarıda haklarını savunamadıkları görülür. Tekrarlayıcı biçimde, bu kişiler, -tıpkı anneleri gibi- kendi yaşamını istediği gibi yönetemeyen edilgin kurbanlar durumuna düşmektedirler (Vahip, 2012: 94).

Burada biz parantez açacak olursak, kız çocuğu için kimlik oluşturma süreci, eğer ailede şiddet gören bir anne varsa biraz problemli olacaktır. Bu dönemde anneden psikolojik olarak ayrılması ve bireyselleşmesi gereken çocuk, güçsüz ve çökkün olarak algıladığı annesini bir tür suçluluk duygusuyla öylece bırakıp kendi yoluna gidemez (Vahip, 2012: 92). Böylece bağımsız bir kimlik oluşturamayan kız çocuğu, hem rol modeli olan annesinin durumuyla kendisini özdeşleştirerek şiddeti kanıksamakta hem de bağımlı bir birey olarak kalmaktadır.

1.3.3. Şiddeti Ortaya Çıkaran Biyolojik Faktörler

İnsandaki saldırganlık eğilimini biyolojik faktörlerle açıklamaya çalışan Lorenz (1996: 74'den aktaran Akkanat, 2011: 25), işe Kantçı ahlak öğretisini eleştirerek başlar. Kantçı ahlak öğretisine göre, insan aklının içsel yasaları, sorumluluk içinde hareket etmeyi ve kendini sorgulamayı yapısal olarak içinde barındırır. Akıl insana neleri yapıp yapmaması gerektiğini bildirir. Bu yüzden aklın buyruklarıyla çelişen şiddet eylemin gerçekleşmesini arzulamak Kantçı ahlak teorisine göre aklın doğasına aykırıdır. Lorenz'e göre bu düşünce, insanı, duygularından ve isteklerinden arınmış salt akıl

sahibi bir varlığa indirgeme riski taşır. Lorenz'e göre saldırganlık insanın doğal bir eğilimidir; insanın bu eğilimden akılcı ve ahlaki bilgiyle vazgeçeceğini düşünmek hata olur. Kant'a saf akla tutkuyla bağlı olmasıyla karşı çıkan Lorenz, insanın en önemli dayanak noktası olarak ahlaksal bir varlık oluşuna işaret edilmesini eleştirerek, insan bilincinde içgüdüsel olan ile öğrenilmiş olanın kaynaşmış bir şekilde bulunduğunu bizlere hatırlatmaktadır. Bu kaynaşmanın kökeninde ise insanoğlunun hayvan akrabalarıyla paylaştığı ortak genler yatmaktadır (1996: 74'den aktaran Akkanat, 2011: 25).

Lorenz'in insanın biyolojisini öne çıkararak ahlaki niteliklerini geri plana iten şiddet eleştirisi uygarlık örneği üzerinde devam eder. Lorenz, uygarlaşma sürecinin insanın saldırganlık dürtüsüne ket vurmasını güçleştirdiğini söyleyerek insanın yüceltilecek ahlaki bir yanının olmadığına vurgu yapar. Lorenz'e göre uygarlaşmaya bağlı olarak insanlar, çevre hakkında sorular sormaya, deneyler yapmaya başladılar. Hayatta kalmak için gerekli olan ateşin keşfinden, toprağı işlemek ve avlanmak için kullanılan el aletlerine kadar bir dizi buluş, insanın yaşama koşullarını iyileştirse de aslında insanın saldırganlık dürtülerini kendi türü üzerinde uygulamasını kolaylaştırmıştır. Ateşin kullanıldığına ilişkin ilk izlerin yanında, küçük parçalara bölünmüş ve açıkça kızartılmış insan kemiklerinin bulunması insanın kendini ahlaki edimlerle gerçekleştirmediğinin en açık kanıtı olmaktadır (Lorenz, 1996: 66'dan aktaran Akkanat, 2011: 27).

Kadın ile erkek arasındaki farklılığın kaynağında yalnızca erkeğin olduğu ve sorunun kökeninin peniste aranması gerektiği görüşü de şiddetin biyolojik faktörlerle açıklanmaya çalışıldığı bir başka iddiadır. Buna göre penise sahip olan cins ayrıcalıklı, üstün cinstir. Erkeğin penis aracılığıyla sahip olduğu üstünlüğü Beauvoir (1993a: 236) şu şekilde açıklamaktadır: *“Bir gün bir baba, üç yaşındaki oğlunun hâlâ oturarak işediğini anlatmıştı bana; kız kardeşleriyle kız yeğenlerinin arasında yaşayan bu oğlancık çekingen, tasalı bir çocukmuş, bir gün babası elinden tutup helaya götürmüş: “Bak şimdi, erkeklerin bu işi nasıl yaptıklarını göstereceğim sana,” demiş. Ondan sonra ayakta işlemekten müthiş gurur duyan çocuk, “bir delikten çiş eden” kızları hor görmeye başlamış; bu küçümseme kızların kendisinininki gibi bir organdan yoksun oluşundan değil, bu işin babası tarafından onlara da öğretilmeyişinden ileri gelmekteydi.”*

Büyüklerin üretilen çocukların –özellikle erkek çocukların- gönüllü bir şekilde kabullendikleri penise sahip olma gücü kapsamında erkek cinsinin kadınlar üzerinde bir takım tahakküm kurması da haklılık kazanacaktır. Küçük kızın yazgısıysa ta en baştan bir penise sahip olmaması ile yazılmaktadır. Analar ya da dadılar onun cinsel organlarına saygıyla, sevecenlikle bakmamakta; yalnız dışı gözüken bu gizli organa dikkate alıp önem vermemekte; onu adeta yok saymaktadırlar. Kız çocuğu ise cinsel organını bir eksiklik gibi hissetmemekte fakat zamanla dünya üzerindeki konumunun erkekten ayrı olduğunu görmektedir ve bir yığın etken bu ayrılığı aşağılığa dönüştürmektedir (Beauvoir, 1993a: 237).

Penise sahip olmanın bir uzantısı olarak oğlan çocuklarının aleni bir şekilde başlattıkları çiş oyunları aynı zamanda onlar için bir güç gösterisi haline dönüşmektedir. Kız çocuğu gibi çömelmediğinin farkında olan erkek çocuğu sahip olduğu biyolojik üstünlüğünü diğer alanlarda da kabul ederek kadın üstünde bir tahakküm yaratmaktadır. Çiş yapma ritüelleriyle birlikte başlayan düzlemde, kız çocuğu, sahip olamadığı ama hayalini kurduğu penisin üstünlüğü karşısında çaresiz bırakılmakta; aynı zamanda kendi cins organının sahip olduğu “alçak, değersiz, işe yaramaz, gizli” sıfatlarıyla kadın olmak aşağılanmaktadır. Kız ve oğlan çocuğu erginlik çağına geldiğinde de belirgin bir ayrımla karşılaşmaktadırlar. Erginlik, iki cinsten apayrı şeyleri anlatır, çünkü kızla oğlana hazırladığı gelecek ayrıdır. Erkek çocuklar, küçük yaştan beri erkeklikleriyle övündükleri için, erginlik döneminde başlarına gelen biyolojik değişimi de aynı övünçle karşılarlar; bu durum erkekte çocukluk döneminde başlayan erkekliğinden övünme dürtüsünü daha da somutlaştırarak besler (Beauvoir, 1993a: 127).

Fakat toplum, ergenlik dönemine giren erkek çocuğuna saygısını arttırırken, kız çocuğundan utanmasını, sıkılmasını bekler. Erkeklik organına o ayrıcalıklı değeri veren de, aybaşı rahatsızlığını ilenç hale getiren de toplumsal çevredir. Bunlardan biri erkekliği, öbürü de dişiliği simgeler; dişilik, başkalıkla, aşağılıkla eşanlamlı olduğundan, ortaya çıkışı öfkeli bir şaşkınlıkla karşılanır (Beauvoir, 1993a: 288). Bu yaşanan gelişimsel olgular sonucunda kız çocuğu, erkek çocuğu ile eşit olamayacağını kabullenir; ona boyun eğmesi gerektiğini gönülsüzce kabul eder. Erkek çocuğu ise, sahip olduğu fiziksel özellikler ve bunun toplum nazarında kabulleniş biçimiyle birlikte, kendi cinsinin üstün görüldüğünün farkına varır; kadın karşısındaki konumunu pekiştirir.

1.4. KADIN VE ŞİDDET

Birleşmiş Milletler, Kadına Karşı Şiddetin Engellenmesi Bildirisi'nde (1992); *'ister özel, ister toplumsal yaşamda olsun tehdit, cebren ya da keyfi olarak özgürlükten alıkoymak da dâhil olmak üzere kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ve acı verebilecek, cinsiyete dayalı her türlü şiddet hareketi'* kadına yönelik şiddet kapsamındadır.

BM bildirisinde, kadına yönelik şiddet kamusal alan ve özel alan olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Buna göre, işyerinde, eğitim kurumlarında ve başka yerlerde tecavüz, cinsel istismar, cinsel saldırı, gözdağı tehdit de dâhil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama kamusal alanda kadına yönelik şiddet biçimleridir. Aynı zamanda uluslararası boyutta ve kitlesel nitelikte bir şiddet eylemi olan savaşlarda, kadınların yaşadıkları tecavüz, kamusal alanda kadına karşı uygulanan şiddet türleri arasında yer almaktadır (Yıldırım, 1998: 27). Özel alanda yaşanan şiddet ise, aile özelinde yaşanan bir sorun olarak durmakta, toplumun gündemine zaten taşınmamaktadır.

Birleşmiş Milletlerin tespitiyle tanımlandığı şekliyle kadına yönelik şiddet, hem kamusal hem de özel alanda görülmesine karşın, halk arasında bu olgu, genellikle toplumsal bir sorun olarak değil de, aile içinde çözümlenmesi uygun olan kişisel bir sorun olarak görülmektedir. Bu durum 'özel olanın politik olamayacağı' tezinden hareketle, özel alanda yaşanan kadın şiddetini kamusal tartışma zemininden uzaklaştırarak görünmez hale getirmektedir. Kadınların kamusal alandan uzaklaştırılarak özel alana yani eve hapsedilmesi, kadına uygulanan tahakkümü de gizlemektedir. Bora (2011), kadınları 'doğaları' gereği eve hapseden eril tahakkümü şu şekilde açıklamaktadır:

"Evin dünyanın pisliklerinden uzak, masum ve temiz bir yer olarak tasarlanması, erkeklerin 'dış' dünyaya açılırken kadın ve çocukları temiz bir yerde bırakmaları, içinde yaşadığımız kültürün en belirleyici ve güçlü örüntülerinden biri, belki de birincisidir. Evin ve ailenin böyle kutsallaştırılması, orada olup bitenlerin tamamen görünmez kılınmasına hizmet etmiştir. Böylelikle, aile içindeki eşitsizlikler, şiddet ve tahakküm, istismar ve baskı, 'özel' alanın sorunları olarak görmezden gelinirken,

evdeki iktidar ilişkilerinin ‘dış’ dünyadakilerle sürekliliğinin de üzeri örtülmüştür” (s. 59-60).

Bora, bu tespitiinde, kadınların neden güçsüz kılınıp ev içinde güvenli bir şekilde ev işlerini yapıp kocasını beklemesinin onların temel görevi olduğunu; ayrıca kadına ev içinde uygulanan şiddetin neden görünmez kılındığı sorularının yanıtını aramaktadır.

Şiddete maruz kalan kadınların, erkek egemenliği altında ezilmesinin tesadüfi olmayan tarihle şekillenen bir yanı bulunmaktadır. Kadın tarih boyunca aklıyla değil, bedeniyle tanımlanmıştır; tıpkı doğa gibi kontrol edilmesi gereken bir varlıktır. İnsanlık tarihinin başlangıcında avcılıkla uğraşan ve savaşan erkek ‘doğa’ya müdahale etmeyi öğrenmiştir. Doğaya müdahale etmeyi öğrenen erkek, kadına da hükmetmeye başlamıştır. Çünkü ‘üretkenlik’, ‘doğurganlık’, ‘şefkat’ nitelikleriyle ortak bir paydada buluşan kadın ve doğa kavramları özdeşleşmiştir(Bora, 2011: 56). İnsanların ilk uğraşlarından doğan iş bölümü erkekleri beslenme, barınma gibi ihtiyaçlar doğrultusunda dış dünyaya iterken; kadınlar da erkeklerde olan güçten yoksunluğun verdiği acizlikle ev içine yöneltmiş ve ortaya ‘doğal’ görünen bir eşitsizlik çıkartmıştır.

Doğa- kültür ayrımı üzerinden kadına yönelik şiddeti haklılaştıran birtakım dayanaklar bulunduğunu da belirtmemiz gerekmektedir. İnsanın kendini doğadaki şiddetin üzerinde egemen kılma mücadelesi kültürü yaratmıştır (Altan, 2011: 227). Bu ifadesinde Altan, insanoğlu, doğaya hükmedemeyişi durumu altında ezilerek kültürü oluşturmuş ve kültür alanını istediği şekilde kontrol etme olanağı bulmuştur. Bu açıklama, ‘doğa’yı kontrol etmeyi başaran eril gücün, kültürü de şekillendirme gücünü kendinde topladığını böylece toplumu şekillendirme ve onu yönetme gücünün erkekte toplanması gerektiğini algısının nasıl oluştuğuna dair ipucu vermektedir.

Tarihin doğa-kültür ayrımı sonucu başlattığı kadın-erkek cinsi arasındaki ayrım çeşitli düşünürlerce de desteklenmiştir. “Kadın şu ikinci cins” demektedir Michelet. M. Benda da, Rapport d’Uriel’ de ve şöyle buyurmaktadır: “*Erkeğin bedeni, kadınıninkini çekip alsanız bile bir anlam taşımakta; kadının bedeniye, erkeksiz, tüm anlamını yitirmektedir. Erkek kendini kadınsız düşünebilir. Kadınsa kendini erkeksiz düşünemez (Beauvoir, 1993b: 17).*” Kadının kaderi hep erkeklerin kararları üzerine kuruludur; kadın, erkek neye karar verirse odur. Erkeğin özne, mutlak varlık; kadınsa “öteki cins”

olarak tanımlanması sonucu en temel kadın erkek ilişkilerinde bile kadını ikincilleştiren bir hiyerarşi söz konusudur.

Kadın ve erkeği karşı karşıya getirerek eşit bir düzleme koyan evlilikte bile kadın, tam olarak erkekle aynı söz hakkına sahip olamamaktadır. Levi- Strauss (aktaran Beauvoir, 1993b: 77): “*Evliliğin temeli olan karşılıklılık erkeklerle kadınlar arasında değil, bu işin başlıca vesilesi durumundaki kadın aracılığıyla erkeklerle başka erkekler arasında kurulmaktadır*” diyerek aslında evliliğin kadının yaşamında bir erkeğin boyunduruğundan çıkıp başka bir erkeğin boyunduruğuna girmek dışında çok da bir değişiklik yaratmadığını vurgulamaktadır.

İnsanların özel hayatı sayılan aile ortamında erkeğin kadın üzerinde bir baskı aracı, bir tahakküm kurma mekanizması olan şiddet, Yıldırım’ın (1998: 28) tespitine göre özel alanda (aile içi) kadına yönelik adaletsiz uygulamaları da beraberinde getirmektedir. Bu davranış örüntüleri kadının küçük görülmesi eleştiri getirmesinin istenmemesi, arkadaşlık ilişkilerine sınır konması, istemediği cinsel davranışlara zorlanması, hizmetçi gibi davranılması, bedeniyle ilgili olarak aşağılanması, başkalarının önünde hakarete ve alaylara maruz bırakılması, farklı düşünmesine izin verilmemesi, parasız bırakılması, duygularına saygı gösterilmemesi, okuma- yazma, çalışma hakkının gasp edilmesi, ailesi ve arkadaşlarıyla görüştürülmemesi, doğurganlığının kontrol altında tutulması, sünnet edilmesi, mallarının elinden alınması vb. çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır.

Farklı şiddet biçimleri kadınları denetim ve buyruk altına almak için kullanılmakta; erkekler tarafından kullanılan böylesi şiddet meşru ve doğal görülmektedir. Kadınların ev içi alana konulması, onların dış dünyanın tehlikelerine karşı savunudan aciz olmaları yönünde olumlansa da, aslında şiddetin daha rahat uygulanmasına ortam hazırlamaktadır. Özellikle 1970’lerin başlarında feministler arasında yaygınlık kazanan düşünce (Connell, 1998: 64), ailenin kadınların asıl ezilme alanlarından biri olarak görülmesiydi. Çünkü burada, kadının ezilmesi, evlilik, ev işleri, annelik ve aile ideolojisi adı altında meşru bir biçime kavuşmaktadır.

Kadınlar şiddete yalnızca fiziksel anlamda maruz kalmamakta; erkek iktidarı aracılığıyla kadınlar sürekli denetim altında tutulmaktadırlar. Erkeğin kadın üzerinde denetim uyguladığı üretim gücü ya da işgücü alanında erkeğin kadını ekonomik olarak

bağımlı hale getirdiği ve onun bu alanda özgürleşmesini engellediği görülmektedir. Bu amaçla, erkekler, hem ev içinde ve hem de dışarıda ücretli işte çalışan kadınların üretkenliğini denetim altında tutmaktadırlar. Kadının dışarıda ücretli bir işte çalışması kocanın iznine bağlıyken, ev içinde de çocuklarına, kocasına ve ailenin diğer üyelerine ömür boyu her türlü parasız hizmeti sağlamak kadının asli görevi gibi görülmektedir. Sarf ettikleri yıpratıcı, bitmez tükenmez ve kendini tekrar eden emek hiçbir şekilde iş olarak kabul edilmemekte ve ev kadınları kocalarına bağımlı olarak görülmektedirler (Bhasin, 2003: 4).

Fakat kadınlar da bu ikincil olma halini “doğal”, olması gereken bir durum olarak görmektedirler. Kadınlara verilen erkeklerin ikinci cinsi olma statüsü o kadar kanıksanmıştır ki zaman içerisinde yaratılan bu durumu kadınların bozma gibi bir istekleri de yoktur. Kadınların erkekler karşısında kendini özne olarak konumlandırılamayışını Beauvoir (1993b: 20) kadınların politik anlayıştan yoksun olmalarına bağlamaktadır:

“Kadınlar kendilerini bir özne olarak ortaya koymaktan yoksundur. Örneğin zenciler konuşurken “biz zenciler” derler; böylece kendilerini bir özne olarak ortaya koyarlarken beyazları “ötekiler” haline getirirler. Fakat kadınlar hiçbir zaman “biz kadınlar” diyemezler; erkekler “kadınlar” derler, kadınlar da bu lafi kendileri için kullanırlar; ama kendilerini sahici birer özne olarak ortaya koyamazlar... Kadınlar kendi başlarına hiçbir şey elde edememiş, hep verileni almışlardır. Çünkü karşı çıkarak kendini olumlayacak bir birlik haline gelebilmek için gerekli somut araçlardan yoksundur. Kendilerine özgü bir geçmişleri, bir tarihleri, bir dinleri de yoktur; aralarında, işçilerinki gibi bir çalışma ve çıkar dayanışması da bulunmaz.”

Kadınların toplum içerisinde özne olarak var olamayışı, kadına özgü alanlarda bile kadının söz sahibi olmasını engellemektedir. Örneğin kadınlara has bir yetenek olan doğurganlık üzerinden kadınlar denetim altına alınmaya çalışılmaktadır. Üstelik bu denetim sadece kadının yakın çevresi –kocas- tarafından yapılmamakta, erkek egemen kurumlar olan din ve devlet tarafından kurumsallaştırılarak ya da yasalaştırılarak uygulanmaktadır. Günümüzde ataerkil devlet, kadınların doğurganlığını aile planlaması programları ile denetim altında tutmaya çalışmaktadır. Kadın, kocasından bağımsız bir şekilde çocuk doğurma kararını kendisi tek başına veremediği gibi, istemediği bir

çocuğu da kocası istedi diye dünyaya getirmeye zorlanabilmektedir. Kadınların özgür iradelerinin mevcut olmadığı ama kadınlar tarafından yerine getirilen ve ataerkil sistemin zorla sadece kadınlara yüklendiğı analık görevi, kadınlar üzerindeki baskının ve ezilmenin temellerinden biri olmaktadır (Bhasin, 2003:5).

Bununla birlikte patriarkal sistemde kadının analık görevi dışında, çok önemli görülen cinsellik hizmeti görevi bulunmaktadır. Kadınları ikincil bir konuma iten ve onları baskı altında tutan cinsellik aracılığıyla kadınlar erkeklerin ihtiyaçlarını ve arzularını karşılamaya mecbur edilirler. Kadının cinsel denetiminin kültürel değerler aracılığıyla olumlandığını söyleyen Bhasin (2003: 6), sorunu ahlaki ve yasal sistemler bağlamında şöyle açıklamaktadır:

“Erkeğin rastgele cinsel ilişkide bulunmasına geleneksel olarak göz yuman her toplumda, kadınların evlilik dışında cinselliklerini ifade etmelerini yasaklayan ahlaki ve yasal bir sistem vardır. Yalpazenin diğer ucunda ise erkekler, kendi denetimlerindeki karılarını, kızlarını ve diğer kadınları fahişeliğe, yani cinselliklerinin ticaretine zorlayabilirler. “Utanç” ve “onur” yakıştırmaları ile kadınların cinselliğinin denetim altına alındığı bir başka yöntem de tecavüz ve tecavüz tehdididir. Kadınların cinselliğini denetim altına almak için, giyim kuşamlarını, davranışları ve faaliyetleri, ailesel, toplumsal, kültürel ve dinsel davranış kuralları, örf ve adetler kanalıyla dikkatle izlenir.”

Dünya geneline bakıldığında, ataerkil kontrolün kadın üzerinde uygulanışı farklı biçimlerde kendini gösterdiği görülmektedir. İster açık ister örtülü bir biçimde, kadının kontrolün kaynağı, gerçek anlamıyla patriarka ait olmaktan çıkmakta; kadınların devlet tarafından kontrolü ve daha sonra bütün kadınların (devletin verdiği hakla) bütün erkekler (örneğin sokakta veya evdeki herhangi bir erkek) tarafından kontrolü şeklinde giderek yaygınlaştığı görülmektedir. Örneğin Sudan’da, herhangi bir erkek, gördüğü herhangi bir kadına, kendi uygun giyim anlayışını dayatabilir. Bangladeş’te, kadınları zina ya da aynı anda ikinci bir kişiyle evlilikle suçlu bulmak için –bu babaların izniyle olsa da- *salış*’ler devreye girmektedir. Cezayir, Sudan, Bangladeş ve Afganistan’da, itaat etmeyi reddeden kadınlara yönelik şiddet giderek artmaktadır (İmam, 2004: 91). Bu örnekleri çoğaltmak mümkün olmakla birlikte, kadının ataerkil düzene uyumu, hem

yasalar hem de toplumsal baskılarla sağlanmakta, uyumsuzluğu halinde ise hemen cezalandırılmaktadır.

Kadınlar karşı-evrenini oluşturamadığı bir dünyada, erkekler dünyasında yaşamaktadırlar. Erkekler dünyasına erkekler tarafından kapatılıp kuşatılmakta ve bu dünyada istediği hareket alanına sahip olamamaktadır. Ezildikleri dünyada kadınlığa özgü duyarlılıklarla çevrili bir boyun eğiş; bu boyun eğişlerinin altında hep bir yadsıma ve kabullenme yatmaktadır.

1.4.1. Kadına Yönelik Şiddetin Görülme Sıklığı

Dünyada çeşitli ülkelerde görülen kadına yönelik şiddet, Türkiye’de de önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş Batı ülkelerinde, 1970’lerden itibaren kamuoyunun dikkatini çeken sorun ülkemizde, 1980’lerin ortalarından itibaren tartışılmaya başlanmıştır (Yıldırım, 1998: 37). Türkiye’de şiddet kamusal alanda da özel alanda da kadının sıklıkla maruz kaldığı bir olgudur. Kadının maruz kaldığı şiddeti toplumsal alanda görünür kılmasıyla birlikte kadına yönelik şiddetin görünürlüğü de artmıştır. Bu konuda yapılan eylemler³, kadınlarda şiddete karşı birliktelik duygusu yaratarak kadınlar arası dayanışmayı arttırmıştır.

Kadınlığın, evrensel düzlemde sömürülmesinin ve tabi kılınmalarının farklı kültürlerde kendine özgü bir biçimlerde kök saldığı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Mary Daly’nin *Gyn/Ecology’si* ve Kathleen Barry’nin *Female Sexual Slavery’si* (Kadınların Cinsel Köleliği) gibi metinler, Hindistan’da kocası ölen kadınların kocalarının cesetleriyle birlikte yakılması, Afrika’da kadınların sünnet edilmesi, Çin’de kadınlara demir ayakkabı giydirilmesinden, ABD’de pornografiye kadar pek çok ataerkil vahşet örneklerini sıralamaktadırlar. Bu örnekler, şiddet olgusunun aynı temel yapının farklı tezahürleridir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyetin dünya çapındaki boyutunun, evrenselliğini, ortak ataerkil yapısını ortaya koymaktadır (Daly, 1978; Barry, 1979; aktaran Connell, 1989).

İlhan’ın (1992) ‘Kadın Evi’ adlı kitabının Necla Arat tarafından kaleme alınan önsözünde, farklı ülkelere ait düşündürücü bilgiler verilmektedir:

³ 17 Mayıs 1987 ‘Dayağa Hayır’ Yürüyüşü, bu konuda önemli bir tarihtir. Yürüyüş, kadınların aile içerisinde gördükleri şiddete karşı çıktıkları ilk toplu sestir.

“Buna göre, Tayland’da evli kadınların % 50’si kocalarından sürekli dayak yemekte, Güney Afrika’da kadınların altıda biri, Pakistan’da ev kadınlarının % 99’u, çalışan kadınların % 77’si kocaları tarafından dövülmektedir. Fransa’da şiddet kurbanlarının % 95’i kadınlardır ve bunların % 51’i kocaları tarafından şiddete uğramaktadır. Hindistan’da; on kadının sekizi, Şili- Santiago’da kadınların % 80’i kendi evlerinde şiddete uğramaktadırlar. Meksika’da, Kadın Federasyonu’nun bir raporuna göre, kadın işçilerin % 95’i cinsel taciz kurbanı olmakta, Peru’da tüm yetişkin kadınların % 33’ü istemedikleri halde cinsel ilişkiye zorladıklarını dile getirmektedirler” (s. 5).

Güney Asya’da kadınlara karşı şiddet kapsamlı olarak belgelenerek; kadınlara karşı şiddet ve ekonomik sömürü, şiddet ve cinsellik, şiddet ve kastlar, sınıflar vb. arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için birtakım girişimlerde bulunulmuştur. Bu kapsamda 1988 yılında Hindistan’da yapılan bağımsız kadın örgütlerinin (Nari Mukti Sangharsh Sammelan)⁴ bir konferansında kadının içler acısı durumu gözler önüne serilmiştir:

“Kadınlar belirli şiddet biçimlerine maruz kalır: Tecavüz ve diğer cinsel saldırı biçimleri, dişi cenin katli⁵, cadı-katli⁶, sati, çeyiz cinayetleri, koca dayağı. Kadınlara yavaş yavaş aşılana böyleleri şiddetin ve sürekli güvensizlik duygusunun sonucu olarak kadınlar eve bağlı kılınmakta, ekonomik olarak sömürülmekte ve sosyal olarak bastırılmaktalar. Aile, toplum ve devlet içerisindeki şiddete karşı süregelen mücadelemizde, devletin şiddetin ana kaynaklarından biri olduğunu ve ailede, işyerinde ve sokakta kadınlara karşı erkekler tarafından uygulanan şiddeti desteklediğini kabul ediyoruz (Bhasin, 2003:12).”

Arıkan’ın (1992: 98) yoksul ve boşanmış kadınlar üzerinde yaptığı şiddet araştırmasına göre kadınların % 69,57’sinin evlilikleri sırasında kocalarına karşı genelde kocalarına karşı korku ve nefret gibi olumsuz duygular taşıdıkları, geçimsizlik nedenlerinin başında (% 53,42) kocanın karısını dövmesinin geldiği anlaşılmıştır. Arıkan, araştırmasında evlilikleri süresince sık sık dövüldüklerini belirten kadınların oranının yarıya yakın olduğu tespitini yapmaktadır (% 42, 86).

⁴ Nari Mukti Sangharsh Sammelan’ın Raporu’ndan alıntı, Patna 1988.

⁵ Kız çocuğu gebe olunması halinde ceninin rahimde öldürülmesi.

⁶ Güney Asya’da sık işlenen bir cinayet türü: Gelinin getirdiği çeyizin beğenilmemesi durumunda veya gelen çeyizi zimmete geçirip tekrar evlenmek amacıyla kadının öldürülmesi.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin, 2009-2012 yılları arasında 666 kadının şiddete kurban edildiğini açıklamıştır. Sadece aile içi yaşanan ve sonu cinayetle biten şiddet olaylarını kapsayan araştırmaya göre 2009'da 171, 2010'da 177, 2011 163, 2012 de ise 155 kadın hayatını kaybetmiştir (Cumhuriyet, 2013). Sadece aile içi ve cinayetle sınırlandırılan şiddet araştırması sonucu tespit edilen bu rakam, aile dışında yaşanan diğer şiddet türleriyle birlikte değerlendirildiğinde daha da artacaktır.

Dünyanın her yerinde artık kadının sadece erkekler tarafından şiddete maruz bırakılmadığı, eril iktidarın içine sindiği her kurumun –din, devlet- bu şiddeti sürdürdüğünün bilinmesinden hareketle, kadına şiddetin kurumsallaştığı her yerde kadınlardan buna karşı mücadele etmeleri gerektiğinin önemi daha da artmaktadır.

1.4.2. Erkek Neden Şiddet Uygular?

Şiddete eğilim gösteren erkeği sadece 'ilkokul mezunu, ekonomik geliri düşük, bilgisiz, kaba' şeklinde sıfatlarla tanımlamak yetersizdir. Çünkü böyle bir tanım yapıldığında bir üniversite mezunun, bir bürokratin ya da bir doktorun şiddet eğilimi açıklanamayacaktır. Hemen her yaştan, her meslekten ve her eğitim seviyesinden erkek şiddete eğilim gösterebilmektedir.

Yıldırım'ın (1998: 68) Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde bulunan sığınma evlerinde yaşayan 112 kadın üzerinde yaptığı araştırmaya göre, bu kadınların şiddete başvuran kocalarının eğitim durumunun çoğunlukla ilköğretim mezunu olduğu (67.8) bunu ortaokul ve üzeri grubun (26.8) izlediği görülmektedir. Görüldüğü gibi üniversite mezunu erkek de kendisinde şiddet gösterme hakkını bulabilmektedir.

Erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyeti bir eğitim sorunu olmanın ötesinde bir çeşit iktidar biçimlenişidir. Çünkü iktidar sadece devlet düzleminde gerçekleşen makro ölçekli bir görüngü değildir; iktidar ilişkileri gündelik yaşamın kılcal damarlarına sinmiştir. İktidar, yalnızca politikacılar tarafından tatbik edilmemekte; toplumun her kesiminde ve her alanında uygulanmaktadır. Ne var ki bu görünmez iktidar biçimi toplumlarda o kadar doğal bir şekilde yaşanır ki; bu nedenle, iktidar içselleştirilir, kanıksanır. Kadın erkek eşitsizliğini toplumda yer alan bu iktidar ilişkilerinin bir sonucu olarak görebiliriz.

Özbudun (2011: 74), iktidarın “eril” biçiminin gündelik hayatta çok sık karşılaşılan bir olgu olmasını şöyle örneklemektedir:

“ Örneğin gece yarısında, bebek ağladığında kalkması için karısını dürtükleyen bir erkek, sosyalist de olsa, bir iktidar uygulayıcısıdır. Kız arkadaşının lafını sürekli ağzına tıkayarak onun kendisinin sessiz hayranlığına mahkûm kılan solcu delikanlı da öyle. Ya da yemek zamanında önüne konulmadığı için hır çıkartan koca; yanından geçen kadının kalçasına çimdik kondurmayı kendine hak bilen mahalle bıçkını; yan dairede oturan bekâr kadının eve erkek misafir kabul etmesine bozulan “namus bekçisi” bakkal; kendisi gün boyu toplantı, eylem, afişleme, miting koştururken kadından evi temiz, yemekleri hazır, çocukları tok tutmasını bekleyen militan...”

Özbudun, bu örneklerde, bunların hepsinin “ataerkil⁷” iktidarın gündelik yaşamdaki paydaşları olduğunun altını çizmektedir aynı zamanda. Ne var ki bu eril tahakkümün sahiplenicileri erkeklerin, binlerce yıllık iktidarlığın, yani “ataerkinin” sağladığı konfordan vazgeçmeleri de beklenmemelidir. Özbudun’un örneği de göstermektedir ki, ezilen işçilerin haklarını savunan sosyalistler, namus bekçileri, eşitliği savunan eylemciler ve daha niceleri de dâhil olmak üzere, konu kadın erkek eşitliğine geldiğinde, adil davranma yetilerini kaybetmektedirler.

Erkek şiddetine maruz kalanlar genelde sevdiği kadınlar ya da eşleri olmakta; bu durumda kişinin sevgi duyduğu birine şiddet uygulaması hususunda çelişkiler doğmaktadır. Erkeklerin kadına karşı uyguladığı şiddetin sevgiden ya da sevgisizlikten kaynaklanmadığını; bu duruma neden olarak erkeğin narsist bir kişilik yapısına sahip olması gösterilmektedir. Haberler boşanmak isteyen kadınların boşanmaya karşı çıkan kocalar tarafından öldürülmesi ile dolup taşmaktadır. Fromm (2008), erkeğin sevgisinin şiddete dönüşmesini narsist kişilik yapısıyla açıklamaktadır: “Narsist kişi kadının kendisini sevmediğine inanmak istemeyecektir. Şöyle akıl yürütecektir: ‘Ben onu bu denli severken onun beni sevmemesi imkânsız.’ Ya da ‘O da beni sevmese ben onu bu denli çok sevemem.’ Sonra da kadının duygularına karşılık vermemesini şu varsayımlarla akla uydurmaya çalışacaktır: ‘Beni sevdiğinin bilincinde değil; kendi sevgisinin yokluğundan korkuyor; beni denemek, bana işkence etmek istiyor’-buna

⁷ Tartışma bağlamında bir tanımlama yapmak gerekirse, ataerki, kadınların üretim ilişkilerindeki konumlarından, üreme ilişkilerindeki konumlarına doğru kayan bir eksen (Kandiyoti, 1997: 108-132) kadınların erkekler karşısındaki ikincil konumlarını açıklamada kullanılan bir kavramdır.

benzer bir sürü neden. Daha önceki örnekte de olduğu gibi burada önemli olan nokta narsisist kişinin başka bir insanın içindeki gerçekliği kendisinininkinden ayrı bir gerçeklik olarak kavrayamamasıdır”(s. 61).

1.4.3. Kadın Neden Şiddete Uğrar?

“Kadınlık” kavramı tek başına bir anlam ifade etmesinin ötesinde daha çok bir “kız kardeş”, “anne”, “sevgili” gibi tanımlamalarla erkeklere ait ve erkekler tarafından tanımlanan bir cins olma konumundan ne yazık ki kurtulamamaktadır. Annelik gibi kutsal bir özelliğin erkekler tarafından kendi lehlerine kullanılmasını Irigaray (2006: 114), erkeklerin bu olağanüstü kadın yapıtını, özellikle erkek çocuk doğurma yükümlülüğüne dönüştürmeleriyle açıklamaktadır. Evrenin en büyük yaratıcıları, kadınlar, böylece eril toplumsal düzenin yeniden üretilmesine adanmış hizmetçiler haline gelmişlerdir.

Kadınların “istenilen” cinsiyette çocuk doğuran kişilikler haline gelmesi ile ataerkil kültürel düzen, kadınların diğer vasıflarını silerek onları görünmez kılmakta ya da ikincilleştirmektedir. Türkiye’de de dünyada da kadın olmak, “tali”, “ikincil” olmanın en bariz göstergesidir. İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği’ne başvuran, şiddet mağduru 50 kadını kapsayan Yüksel ve arkadaşları (1985: 67) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, şiddet sonucu yoksunluk, çaresizlik ve anksiyete sorunları yaşayan kadınların dayak olayını bir ailevi sorun olarak gördükleri, bu sırrı dile getirip başkalarıyla paylaşmaları halinde yeniden dövülme korkusu yaşadıkları saptanmıştır. Araştırmaya göre kadınlar en çok kocasının beğenmediği davranışlarına (içki, kumar) itiraz ettiği durumlarda dayak yemektirler.

Türkiye’ de şiddete maruz kalan kadınların genel özelliklerine baktığımızda bu kadınların yaşadıkları şiddeti toplumsal alana taşımadığı görülmektedir. Arıkan ve arkadaşları (1989: 43) tarafından yapılan bir araştırmada kadının, kocası tarafından fiziksel veya fiziksel olmayan istismara uğradığında, öncelikle akrabalarından, daha sonra da arkadaş ve komşulardan yardım isteme eğiliminde olduğu saptanmıştır. Uzman kişi ve kuruluşlardan yardım isteme oranı çok düşüktür.⁸

⁸ Arıkan ve arkadaşlarının yaptığı araştırmaya göre, şiddete maruz kalan kadınların uzman kişi ve kuruluşlardan yardım isteme oranı % 2’dir.

Türkiye’de kadına şiddet en çok yakınlarından gelmektedir. Bu konuyla ilgili çalışmalara baktığımızda, Yıldırım’ın (1998: 81) Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlerde bulunan sığınma evlerinde yaşayan 112 kadın üzerinde yaptığı araştırmaya göre, bu kadınların hemen hemen tamamı (% 91.1) kocadan, bekâr kadınların tamamı ise babadan şiddet görmüştür. Bu araştırmadan çıkan sonuca göre, kadınların en çok aile bireyleri tarafından şiddete maruz bırakılması, şiddetin aile içerisinde ve özel alanda yaşanan bir sorun olarak gündemden uzak tutulmasına ve toplumun dikkatinden kaçmasına yol açmaktadır.

Şiddet davranışı gösteren erkeklerin yoksul kesimden olduğu görüşünün kısmen doğru olmasının yanında; şiddet gören kadınların da çoğunlukla yoksul kesimlerde bulunduğu dair bir algı oluşturulmuştur. Özellikle medyada yer alan kadına yönelik şiddet haberlerine baktığımızda, medya bizlere, bu şiddet haberlerinde yer alan kadınların toplumda yoksul kesimlerde bulunduğu izlenimi vermektedir. Bu durum, zengin varlıklı kadına, herhangi bir şiddet karşısında “hak arama” hakkı verirken; öte yandan yoksul kadın, kendisinde şiddete direnme gücü bulamamaktadır.

Medyanın inşa ettiği şekliyle, kamusal alanda belirgin bir görünürlüğe –kapıcı karısı, gündelikçi, hizmetkâr, sekreter vb. görünümler hariç- sahip olamayan yoksulların buna koşut olarak, mahrem/özel yaşamları da yoktur. Çünkü kendini kamusal alanda ifade edebilme güç ve becerisi, ancak özel yaşamlarında kendi gerçekliklerini kurabilen insanlara özgü bir niteliktir (Kete, 2011: 71). Böylece medyanın da aracı olduğu zeminde, şiddet gören yoksul kadınlar “kaderlerine boğun eğmesi” gerektiği yönünde uyarılmaktadır. Yoksul olmak mekâna sabit olmayı, evden dışarı çık(a)mamayı da beraberinde getirdiğinden, yoksul kadının maruz kaldığı şiddet de görünmez bir hal almaktadır. Yoksul kesimlerde ötekileştirilen hayatlarında şiddete maruz kalan kadınlar, şiddet görmelerinin gerekçesiymiş gibi gösterilerek toplumda şiddetle iç içe yaşamaya terk edilmektedir.

Ne var ki indirgemeci bir yaklaşımdan kaçınarak kadınların şiddet görme sorununu yalnızca yoksullukta aramamak gerekmektedir. Kadının maruz kaldığı şiddet ve her alanda yaşadığı ikincilleştirme sorunu sadece yoksul kesim kadınlarının sorunu olmamakla birlikte, Türkiye’ye has bir sorun da değildir. Dünyanın her yerinde ataerkil sistem işlemekte; kadın her saniye şiddete maruz kalmaktadır. Bununla birlikte kadının

kendi başına bir birey olmama, erkeğin bir uzvu olarak algılanması sorunu, uygulanan şiddet karşısında kadının çaresizce bunu kabullenmesine neden olmaktadır. Yoksa Connel'in (1998: 33) dediği gibi, kadınların barınma alternatiflerinin olmayışı, onların şiddet içeren bir evliliği sürdürebilmelerinin veya ona geri dönebilmelerinin temel nedenlerinden biri olmazdı kuşkusuz. Yine aynı şekilde kadınların şiddete maruz kalmaları karşısında toplum, sessizliğini korumakta; devletin koruma aygıtları olan polis teşkilatları bile bu sessizliğe ortak olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜRÜ OLUŞTURAN TEMEL ÖĞELERDE CİNSİYETÇİLİK: TOPLUMSAL CİNSİYET, DİN VE DİL

Kadına yönelik şiddet olgusunu, salt fiziksel açıdan üstün olan erkeğin kendince sebeplerle kendisinden fiziksel olarak daha güçsüz olan kadına uyguladığı zorbalık olarak görmek yerine, olguyu, tarihsel arkaikliği ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Oysa kadına yönelik şiddet ve kadının ikincilleştirilmesi olgusu ilk insanlar olan Âdem ve Havva'nın Tanrı ve doğa ile ilişkisine, cennetten kovulma - Havva yüzünden- mitine kadar dayandırılmış ve gerekçelendirilmiştir. İnsanlık, dinlerin ve atalarının söyledikleri kültürel formları kendi yaşayışlarına eklemleyerek geleneklerini sürdürmüşlerdir. Kültürü inşa etme sürecinde, özel mülkiyeti bulan ve üretim araçlarına sahip olan erkek, kendi lehine yarattığı yasalar ve görünmez cinsiyet kuralları ile kadını tahakküm altına almayı başarmış ve kendi geleneğini yaratmıştır.

Kadınlığın ve erkekliğin kültür içinde inşa edilen, öğrenilmiş kalıp yargılarla tanımlanmasıyla birlikte kadınlık sorununun, toplumsal yapılarla ve ilişkilerle bağıntılı çok geniş bir boyutu bulunduğu savunulabilir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet oluşumunun, tarihinin ve günümüzdeki yansımalarının kadının toplumdaki konumlandırılışına etkisi, din ve dil pratiklerinin cinsiyet tanımlarıyla birlikte değerlendirilmeye muhtaçtır.

2.1. ŞİDDETİ ORTAYA ÇIKARAN BİR FAKTÖR OLARAK TOPLUMSAL CİNSİYET

Kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri bakımından ayrılması 'cinsiyet' kavramı ile açıklanırken; toplum içinde kadın ve erkeğin davranışları ve pozitif/negatif ayrımlar 'toplumsal cinsiyet'⁹ kavramı ile anlam kazanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, toplumsallaşma süreci ve kültürün içinde edinilen, kadın ve erkek olma özelliklerini anlatan bir terimdir (Connell, 1998: 184). Kadınların ve erkeklerin birbirleri için uygun olan davranışları, tutumları ve rolleri, birbirleriyle nasıl ilişki kurmaları gerektiği ve

⁹ İngilizce'de cinsiyet, 'sex' kelimesi ile ifade edilirken, 'gender' kelimesinin toplumsal cinsiyet anlamında kullanılması, Batı toplumlarında da cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasında bir ayrıma gidildiğini göstermektedir.

toplumda üstlenmiş oldukları işlerin neler olduğunu gösterir. Ancak unutulmamalıdır ki bu roller doğal ve kendiliğinden oluşan bir işbölümünün sonucu değil, kültürel olarak belirlenmiştir (Çakı, 2010: 134).

Toplumsal cinsiyet kalıpları, kız ve erkek çocuklarını tek bir model üzerinde birleştirmeyi amaçlamakta; farklılıkları kültür içerisinde dışlamaktadır. Kız ve erkek çocuklarına yüklenen kültürel kodlar, onların bedensel evreninden kısmen bağımsız olsa da genelde toplumsal gelenekler çerçevesinde oluşturulurlar. Irigaray’a (2006: 48-49) göre, aynı kadın ve aynı erkekten döllemiş olsa da, kız çocuğu, erkek çocukla aynı konumda, aynı babanın çocuğu olarak topluma girmez. Yalnızca döllemek için uygun doğal bir beden olarak kültürün dışında tutulur. Kadının kadın-özne olarak toplumda yer alması istenmezken; kız çocuğu, kız-özne olarak eşitsiz bir şekilde tanınır.

Soyun sürdürülmesinde kadın ve erkeğin üstlendiği düşünülen rollere göre biçimlenen cinsiyet rolleri, kadınlar ile erkekler arasındaki fark ve ilişkileri, onların biyolojilerinin değil toplumsallaşmanın ürünü olarak gören bir perspektif doğrultusunda kavramlaştırılmıştır (Marshall 1998: 98). Toplum tarafından oluşturulan kadınlığa ve erkeklığe ilişkin roller, zamanla görünmez kurallara dönüşür ve toplumu oluşturan bireyler tarafından uygulanarak yeniden üretilir. Kadın da erkek de davranışlarını, içinde yaşadığı toplumda beliren cinsiyet rollerine göre oluştururlar. Hatta çoğu zaman kadın ya da erkek dendiğinde bireylerin aklına cinsiyet özelliklerinden çok ‘kadınlığa ve erkeklığe ilişkin toplumda yüklenen anlamlar gelmektedir’ (Dökmen, 2010: 11). Toplumsal düzeyde yaygın değerler ve zihniyet kalıplarının yeniden üretimi ve kuşaktan kuşağa aktarımında kültürel pratiklerin önemi, toplum ve insan bilimleri alanında gerçekleştirilmiş pek çok çalışmada vurgulanmaktadır (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü [KSSGM], 2000: 258).

Zaman ve mekân bağlamında, toplumdan topluma farklılık gösteren toplumsal cinsiyet rolleri, söz konusu kültürün yeniden üretim ve yaratılış anlayışlarına göre biçimlenir. Bu yeniden üretim sürecinde, cinsiyet rolleri yaratılıştaki varsayılan katkılarına göre tanzim edilir. Bu bağlamda bir egemenlik simgesi olarak yaratılışa ilişkin “tohum ve toprak” metaforu¹⁰ üç kutsal dinde ve hatta çok daha gerilere gider

¹⁰ Tek tanrılı dinlerde, eskiden oluşmuş olan tohum-toprak metaforu geçerlidir. Bu dinlerde eril tanrının tanrısal bir eşi, bir tanrıça yoktur. Bu reddediş yeryüzündeki kadında da karşılık bulur. Kadının gerçek yaratma, can verme gücünden yoksun olduğu varsayılır. Kadın erkeğin tohumunu içinde barındıran bir

(Berktaş 2000: 57). Bu durumun sadece kadınlarla erkekler arasındaki ilişki ve fizyolojik yeniden üretimle sınırlandırılmayacağını belirten Delaney'e göre, bu aynı zamanda evrenin temel bir yönüne de işaret etmektedir. Erkeklerin buradaki belirleyici konumları, ataerkil sistemin arkasındaki gücün de parçasıdır; çünkü sadece erkeği değil, "baba" olarak erkeği yüceltir [ki] ataerkillik de budur (Delaney 2001: 55).

Kadın ya da erkekten bu toplumsal cinsiyet rollerine uygun hareket etmesi beklenir. Bu beklentinin ardında toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkıldığında toplumdan dışlanma, ötekileştirilme, değersizleştirilme tehdidi yatar. Toplumsal cinsiyet bağlamında düşünüldüğünde özellikle kadının kendisine ait cinsiyet rollerini yerine getirmediğinde, şiddetle karşılaşması, bu şiddet davranışını tek başına açıklayamamakla birlikte önemli bir neden olarak ortada durmaktadır.

Peki, toplumsal cinsiyet nasıl oluşmaktadır? Toplumsal cinsiyet nasıl olur da toplumdaki bireylere kendisini koşulsuz bir şekilde kabul ettirmektedir? İlk sorudan başlarsak, Lips'in (2001: 47) toplumsal cinsiyet ve cinsiyet konusunda yaptığı ayırım, toplumsal cinsiyetin nasıl oluştuğuna dair bir ipucu vermektedir. Lips'e göre 'cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti tamamen birbirinden ayırmak mümkün değildir; çünkü kültürün kadından ve erkekten bekledikleri (toplumsal cinsiyet) kadının ve erkeğin fiziksel bedenlerine (cinsiyet) ilişkin gözlemlerden tamamen ayrı değildir. Yani bir toplumun cinsiyet rolleri o toplumda yaşayan kadın ve erkek cinsiyetinin özelliklerinden ayrı düşünülemez.

Kadınların ve erkeklerin toplum içinde sahip olduğu farklı statüler aslında toplumsal ve kültürel olarak belirlenmektedir; insan yapımıdır, doğanın bununla ilgisi çok azdır. Hemen hemen her yerde bir grup olarak kadınların erkeklere göre ikincil konumda sayılması cinsiyetle değil; toplumsal cinsiyetle ilişkilidir. Bunun sonucu olarak da kadınlar daha az hakka ve daha az kaynağın denetimine sahiptir, erkeklerden daha uzun saatler çalışmaktadırlar; fakat yaptıkları işler karşılığında ya çok düşük ücret almaktadırlar ya da söz konusu işlere gereken değer verilmemektedir. Ayrıca toplumsal, ekonomik ve siyasal kurumlarda karar alma güçleri ise çok azdır (Bhasin, 2003: 4-5).

---

tarladır sadece. Batı Hristiyan geleneği ve Yahudilik'te cennetten kovulma öyküsüne dayandırılarak günahın ve kötülüğün kaynağı olarak Havva, kadın görülür. Havva'nın bu suçu ile tanrı tarafından cezalandırılmıştır. Yaşamı boyunca erkeğe karşı aşağı bir konumda, ikincil olarak kalacaktır. İslamiyet'te farklı olarak cennetten kovulmanın sorumlusu Havva ile birlikte Âdem'dir de. Tek tanrılı dinlerde, tanrı, erkek ile konuşur. Kadına söyleyeceklerini de erkekler aracılığı ile söyler (Berktaş, 2000: 57) .

Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumu aslında gelenek öncesi ilkel döneme kadar uzanmaktadır. Kadının güçsüzlüğüne ilişkin bir anlayış geliştiren ataerkil sistemin hayatta kalabilmesi için, kadınların ikincil konumunun evrensel, Tanrı vergisi veya doğal, dolayısıyla da değiştirilemez olduğu savunulmuştur.

Yüzyıllardır süregelen bu sav öyle doğallaştırılmıştır ki, bunu takiben toplumlarda yapılan “iş bölümleri” hep cinsiyet farkı gözeterek yapılmıştır. İş bölümünde ortaya çıkan cinsler arası farklılık, zamanla ortaya çıkan cinsler arası eşitsizliği de doğallaştırmıştır. Erkek zaten güçlü yaratıldığı için kadının erkekten daha alt bir statüde olması bir Tanrı buyruğudur. Gelenekçi iddialara göre, kadınlar çocuk yaptıkları için onların hayattaki esas hedefi anne olmaktır ve esas görevleri de çocuk doğurmak ve çocuk yetiştirmektir. Bu iddiaların doğal çıkarımına göre, erkekler daha fazla fiziksel güce sahip oldukları için, onların avcı ve tedarikçi, kadınların da çocuk yapıp onu beslemesi ve annelikle meşgul olmaları kaçınılmaz bir sonuç, doğal bir paylaşımdır (Bhasin, 2003: 19-20).

Ancak toplumsal cinsiyet olgusu hiç de doğallaştırıldığı şekilde değildir. Ataerkil sistemin işaret ettiği gibi erkekleri biyolojik olarak daha üstün gören açıklamaların, avcı ve toplayıcı toplumlar üzerinde yapılan araştırmalar sonucu aksi kanıtlanmıştır. Araştırmaya göre, bu toplumların hepsinde, erkeklerin gerçekleştirdiği avlar yalnız bir süre için yiyecek sağlıyordu; esas ve düzenli yiyecek ihtiyacı kadınların ve çocukların toplama çalışmaları ile karşılanıyordu (Lerner, 1986: 217).

Yani avcı-toplayıcı toplumlarda yaşamak için gerekli olan besin kaynaklarının sadece erkekler tarafından değil; kadın ve erkeğin ortak çalışması sonucu kadının tarafından karşılandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaşamın devamı için erkeklerin varlığının kutsanması ataerkil sistemin ürettiği sahte bir algı olarak ortada durmaktadır. Gerçekten de kadınlarla erkekler arasında, onların rollerinde kimi farklılıklara yol açabilecek biyolojik farklılıklar vardır, ama bunlar erkeklerin egemen olduğu cinsiyete dayalı bir hiyerarşinin temeli haline gelmek zorunda değildir. Bu erkek-üstün algı biçiminin doğal bir yapıymış gibi kültürlere hakim olması, ataerkil sistemin tarihi süreç içerisinde insan‘oğlu’ tarafından icat edildiğine dair bir kuşkuya sürüklemektedir.

Erkekler ve kadınlar arasındaki ataerkil ilişkilerin avcılıkla geçinen toplumlardaki dengesiz iş bölümüne bağlayan görüşe karşı çıkanlar bu eşitsizliğin hayvancılıkla uğraşanlar sonucu ortaya çıktığını savunmaktadırlar. Erkeklerin silahlar üzerinde tekele sahip olması ve artık dölleyici işlevlerini bilmesi, cinsiyete dayalı işbölümündeki değişikliklere olduğu kadar onların doğayla ilişkisinde de birtakım değişikliklere yol açmıştır. Mies (1988; aktaran Bhasin, 2003: 31), bu iddiadan yola çıkarak şu sonuca varmıştır:

“...bu nedenle hayvancılıkla uğraşan göçebelerin, tüm egemenlik ilişkilerinin, özellikle de erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu egemenlik ilişkisinin babası olduklarını söylemek muhtemelen doğru olacaktır... Sonuç olarak; zor kullanma araçlarının, yeni silahlar üzerindeki ve cinsiyetler arasında sömürü ve egemenlik ilişkilerini yaratmaya ve sürdürmeye yarayan, doğrudan şiddet üzerindeki erkek tekeline dayanan cinsiyetler arası asimetrik işbölümünü, bu yağmacı üretim tarzına, daha doğrusu, el koyma tarzına dayandırabiliriz.”

Mies bu iddiaları sonucunda şu çıkarımı yapmaktadır: Cinsiyete dayalı asimetrik iş bölümü, şiddet yoluyla kurulduktan sonra, kadının erkeğin denetimini ve egemenliği altında olması gerektiği ve doğanın bir parçası olarak görülmesi aile, devlet ve güçlü ideolojik sistemler tarafından yüzyıllardır sistemli bir şekilde ayakta tutulmaktadır. Ancak burada şunu belirtmek kadının doğa gibi hoyratça kullanıldığı tezine de karşıt gelecektir: İnsan topluluğundaki hiçbir şey doğal değildir ve bütün öbür varlıklar gibi, kadın da uygarlığın ortaya çıkardığı bir üründür. Kadının varlığı, yabancı bilinçler aracılığıyla kendi bedenini ve dünyayla arasındaki ilintiyi yakalayışıyla belirlenmektedir. Kadın ile erkek arasındaki ayrım, doğanın başlangıcı ile değil genç kız ile delikanlının küçüklüklerinde başlamıştır. Ondan sonra artık nasıl yapıldıysa öyle olmasına engel olunamayacak ve o geçmişini, bir kuyruk gibi, ölene dek ardında sürükleyecektir (Beauvoir, 1993a: 164).

Kadın erkek ayrımının kökenleri hususundaki görüşlerine bakıldığında Engels (209-210’dan aktaran Beauvoir, 1993b) Ailenin Kökeni adlı kitabında kadının öyküsünü tekniklerin tarihçesine bağlayarak şu şekilde ele almaktadır:

“Tarımın gelişmesinin ardından ormanları tarla haline getirmek, tarlaları verimli kılmak için yoğun bir çalışma gerekiyordu. Özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla

birlikte kölelere ve toprağa sahip olan erkek, kadına da sahip oldu. Bu, kadın cinsinin en büyük tarihsel yenilgisidir ve işbölümünde birtakım yeni araç ve gereçlerin üretimiyle açıklanmaktadır. Eskiden kadına evdeki yetkesini sağlayan neden, yani ev işlerine kapanıp kalışı, bundan sonra erkeğe üstünlük sağlamaya başladı; kadının evdeki çalışması, erkeğin üretici çalışması yanında eriyip gitti; bu sonuncu temel, öbürüyse bunun önemsiz bir parçası olup çıktı. O zaman da baba hukuku ana hukukunun yerini aldı; malın mülkün kadından oymağa değil, babadan oğula geçişi başladı. Bu, özel mülkiyete dayalı ataerkil ailenin doğuşuydu. Böyle bir ailede kadın ezilir... Toplumsal ezilişi, iktisadi ezilişinin sonucudur” (s. 57-58).

Kadının tarihsel zorunluluklar nedeniyle ev içerisinde kalması kadın için zamanla zorunlu bir yazgıya dönüşmüştür. Kadın yalnızca aile içerisinde işleve sahip bir nesne olarak görülerek toplumsal yaşamda ‘dışarıdan’ soyutlanmıştır. Ancak, ailenin kendi içine kapanmış bir topluluk olmaması nedeniyle kadının toplumsal yaşamdan kısıtlanışının haklılık payı olmamaktadır. Ev yalnızca kadının içine kapanıp kocasını beklediği, çocuklarını büyüüttüğü ‘yuva’ değildir; aynı zamanda yaşama düzeyini, varlığını, beğenisini dışa vuran bir simgedir; onun için de başkalarına gösterilmesi gerekmektedir (Beauvoir, 2010: 167). Sınırlı yetilerinden dolayı eve hapsolan kadın ile bağımsız erkek arasındaki işbölümü birtakım eşitsizliklerin en baştan oluşmasına neden olmaktadır. Eve kapatılan kadının uğraşları kocasınınki ile karşılaştırıldığında, kadının ev içerisindeki köleliği doğal sayılmakta; kocanın dışarıda icra ettiği iş, ailenin geçimini sağlayan kaynak olarak yüceltilmektedir. Ailenin geçiminde ekonomik olarak katkı sağlayamayan kadın, aile içerisinde diğer haklarını da kocası ile eşit bir biçimde paylaşamamaktadır.

İkinci sorunun yanıtını, Segal’in yaptığı şu tespitle verebiliriz: “ *Bireyler doğdukları andan itibaren, cinsel farklılık fikrinin, ne kadar karmaşık ve değişik olursa olsun, her yerde erkek/kadın karşıtlığına ilişkin hiyerarşik bir anlayış çerçevesinde algılandığı kültürlerin ve toplumların ağına girerler. Bu yüzden, dünyanın her yerinde erkekleri egemen cins, kadınları tabi konumdaki cins olarak tarif eden çok yönlü kültürel ve toplumsal yapının bütününe köklü bir biçimde karşı çıkmadan ve bu yapıyı yıkmaya çalışmadan erkekliğin ve aslında kadınlığın da olumsuz yönlerini yok edemeyiz”*(1992: s.16). Böylece doğanın bize zorla kabul ettirdiği ve bizim tercihimiz olmayan cinsiyeti değiştirmek nasıl imkânsızsa; cinsiyet kadar doğal olan toplumsal

cinsiyet rollerini değiştirmek de bir o kadar zordur. Bunu değiştirmeye çalışmak zaten cinslerin kendi doğalarını reddetmek anlamına gelmektedir (Altan, 2011:228).

Ancak ataerkil sistemi ve toplumsal cinsiyet rollerini tarihte tek bir an ya da tek nedenli kuramlar üzerinden anlamaya çalışmak hatalıdır. Lerner (1986: 217), erkek üstünlüğünün bugün gördüğümüz hale gelmesinden, tek bir olayın değil neredeyse 2500 yılı aşan (yaklaşık olarak M. 3100'den MS. 600'e kadar) bir sürede gelişen bir sürecin ve çok sayıda etmen ve gücün sorumlu olduğunu iddia etmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin medyaya yansıma şekline baktığımızda, burada temelde, kültürün erkeksi ve kadınsı olarak kutuplaştırılmasından yola çıkılmakta, "gerçek ve otantik kültürün erkeklerin ayrıcalığı olmaya devam ederken, kitle kültürünün her nasılsa bir biçimde kadınla ilişkilendirilmesine" (Huyssen, 77'den aktaran şimşek, 2000: 91) değinilmektedir. Bu kutuplaştırma haberler için de geçerlidir. Para, iş, sınıf ve siyaset gibi konulara ilişkin katı haberlerin -kadınları da içeriyor olmasına karşın- halen 'erkek ilgileri'ni kapsadığı yönünde bir kanaatin varlığından söz edilebilir. Buna karşın -çok daha az olmakla birlikte erkeklerin de konu edildiği- magazin türü haberlerin ise "kadın ilgilerini" kapsadığı düşünülür. Bu tür ayrıştırmaların, 'doğal' olmadığı, tarihsel, toplumsal ve siyasal bir sürecin ürünü oldukları açıktır (şimşek, 2000: 91).

2.1.1. Toplumsal Cinsiyet İlişkileri ve Cinsiyete Dayalı İşbölümü

Toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkekte doğuştan var olan birtakım zelikler neticesinde oluştuğunu savunan bir başka düşünür ise Kant'tır. Doğa, kadının erkekten daha zayıf fıtratta yaratılmasını doğal denge için gerekli görmüştür. Kant'a göre ahenkli ve çözülmez bir birlik her bakımdan eşit olanlar arasında mümkün olamayacağından, kadın ile erkeğin farklı bakımlardan üstün olması gerekir ki, biri diğerine o bakımdan tahakküm etsin, o bakımdan yönetsin. Fakat kadının erkek karşısında her zaman zayıf olarak görülmesi, kadının erkek karşısındaki üstünlüğünün hep bu zayıflık zemininde inşa edilmesine yol açmıştır. Fiziki kuvvet zayıflığına, cesaret, irade gibi zayıflıklar da eklenerek, bu güçsüz ve korkak kadını 'idare etme' becerisi, 'doğa' tarafından erkeğe 'doğal bir hak' olarak verilmiştir (Kovanlıkaya, 2012:

13-15). Bunun sonucunda güçsüz ve korkak olan kadın, güçlü ve cesur erkeğin korumasını talep eden aciz varlıklar haline dönüşmektedir.

Cinsiyet rollerinin temelinde yatan koşulsuz kabullenilebilirlik, başta “biyolojik cinsiyet” kavramıyla sağlanmaktadır. Burada tam da “kadın rolü” ve “erkek rolü” nün biyolojik bir beklentinin sonucunda oluştuğunu savunan görüşlere de yer vermek gerekmektedir. Özellikle Connell’in (1998: 81) bu konuda yaptığı cinsiyet rolleri tespiti dikkat çekmektedir. Connell’e göre, kadın ve erkekten beklenen davranış örüntüleri, sabit bir biyolojik temel ve işlenebilir bir toplumsal üstyapı altında şekillenmektedir. Böylece cinsiyet rolleri tartışmaları sürekli olarak cinsiyet farklılıklarına yani biyolojik farklılığa kaymaktadır. Bu biyolojik farklılık politik yankısı ise kadınlar ve erkekler arasında yapay olarak katı bir ayrım yaratan baskıların altının çizilmesiyle birlikte, erkeklerin kadınlar üzerinde uyguladıkları ekonomik, ev içi ve politik iktidarın önemsizlenmesi olmuştur.

Connell (1989: 117), cinsiyet rollerinin doğal bir şekilde oluştuğuna dair algıdan hareketle, doğal olan bir şeyin doğal olduğu halde neden toplum tarafından bu kadar fazla vurgulandığına dikkat çekerek, bu farklılığın salt biyolojik nedenlerden kaynaklanmadığını, toplum tarafından üretildiğini göstermeye çalışmaktadır. Connell, genç kızların süslü elbiseler içine, genç erkekleri de koşu şortlarının içine konulmasını bu doğal farklılığın toplumsal damgalanışı olarak örneklemektedir. Connell, sonra da *“eğer farklılık doğalsa niçin böylesine yoğun bir damgalanma yaşanıyor”* diyerek cinsiyet rollerinin ‘doğallığı’ ya da ‘verililiği’ konusunda bir ikilem yaşatmaktadır. Cinsiyet rollerinin, biyolojilerinin bir aynası olan psikolojileri ekseninde oluştuğuna işaret eden Freud, çocuğun dişi olarak doğmuşsa, içinde büyüdüğü kültür sayesinde dişiliği, erkek olarak doğmuşsa da erkekliği kazanacağını vurgulayarak biyolojik kaderin kültür içindeki belirlenimlerine dikkat çekmiştir (Direk, 2012: 70). Cinsiyetin, toplumsal cinsiyetin bir varsayımı, işleminin temel koşulu haline gelmesinin gerekçesi de bu şekilde oluşmuş olmaktadır.

Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz ki cinsiyet rollerini salt biyolojik farklılığa bağlamada indirgemeci bir yaklaşım olmanın yanı sıra; bu farklılığa neden olan birtakım kültürel etkenlerin –kapitalizm, din, ekonomik gelişme, çevre, toplumsal önyargılar gibi- gözden kaçmasına yol açmaktadır.

Cinslerin biyolojik özelliklerinin cinsiyet rolleri üzerindeki belirleyiciliğine geri döndüğümüzde, toplumumuzda hangi cinse hangi rollerin uygun görüldüğünü belirtmemiz gerekmektedir. Dökmen'in (2010: 24) de dediği gibi, *kadınlara ev kadınlığı, öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklerin uygun görülmesinin sebebi kadınların bakım verici, daha ilgili ve duyarlı olarak algılanmasıdır. Aynı şekilde erkekler de bağımsız, atılgan, kuvvetli algılanmaları sonucu; onlardan asker, mühendis, tüccar olmaları beklenmektedir. Bu farklılıklar gerçek olmayan, tamamen toplumun dayatması olarak oluşan farklılıklarıdır. Çünkü toplumsal rolleri sadece iki cins arasındaki farklılıklara göre belirlemek eksik bir yaklaşım olacaktır. Örneğin çok duygulu kadınlar olabileceği gibi duygusuz kadınlar da olabilir ya da çok güçlü erkekler olabileceği gibi çok güçsüz erkekler de olabilir.*

Nitekim toplumda “kadın” ve “erkek”, birtakım özsel niteliklerin belirlediği sabit kategorilerle değil, pratiklere ve bunların yol açtığı akıcı kimlik oluşumlarına yapılan göndermelerle ele alınmalıdır. Michel Foucault'ya göre beden, biyolojik varoluşunun ötesinde güç/iktidar ilişkilerinin merkezinde bir konuma sahip olması şüphesiz, onun kültür ve bir söylem gücüne veya diline sahip olmasıyla ilgilidir. Bilgi ve iktidar çerçevesinde düşündüğümüzde beden, bir toplumsal mücadele ve inşa alanıdır. Bilgi ve iktidar sayesinde toplumsal bedenin üretilmesi ve manipüle edilmesi mümkündür. Söylemlerin gücü ve kurumsal-erksel pratiklerin ve uygulamaların bedeni ve cinsiyeti üreteceği inkâr edilemez (Çınar, 2011: 501).

Kadının cinsiyetini temele alan eril iktidar, kadını her şekilde ikinci cins olarak var eder. Toplumda kadına verilen –biçilen- roller kadının biçareliğini gözler önüne sermektedir. Kadın erkeğe tabi olarak özne olabilmesi; erkeğin toplumsal itibarının kadının muhafaza edeceği namusundan geçmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde hâkim cinsin kim olduğuna işaret etmektedir. Çınar'ın (2011: 502) ifade ettiği gibi “Kadın sadece erkeğin namusunu sürdürdüğü sürece vardır” anlayışı namus ve toplumsal algının erkeğin gücünü sürdürmeye; erkeğin namusu zedelendiğinde kadını ortadan kaldırmasını meşrulaştırma amacını taşıyan toplumsal algılardır. Burada asıl eril gücün özneyi belirlediğini veya ona mekân olduğunu söyleyebiliriz.

Eril güç, kadına kadın olarak varlığını hibe ettirecek bir verici ve onaylayıcı rolüne bürünerek kadına özne olma fırsatını bile vermemektedir. Çınar'a göre, 'himaye edici ve koruyucu' görevini üstlenen erkek, kendine göre belirlediği sınırı ihlal eden kadını, kendi ahlaki değerlerini aşma pahasına öldürmesini, kadının sınırlarını belirlemek adına yaparak açıklayarak temize çıkıtığına inanmaktadır. Toplumda ahlaki değerlerin mutlak taşıyıcısı konumunda olan kadın, erkek egemenliğinin vicdanına bırakılarak var olmaya çalışmaktadır. Kısacası erkeğe bağlı bir hiyerarşik düzende kadının karar vermesi, ondan bağımsız harekete ve eyleme geçebilmesi kabul edilebilecek bir durum gibi gözükmemektedir (2011: 508).

Toplumsal cinsiyetin kadınlara getirdiği sınırlamayla birlikte burada temellendirilmeye çalışılan şey, toplumsal cinsiyet rollerinin kadının şiddet görme oranını arttırabileceği olasılığıdır. Kadını 'bağımlı, fedakâr, baskı altında, uslu ve sessiz' gibi pasif sıfatların içine sokarak olumlayan toplumsal cinsiyet, erkeği de 'kavga eden, baskın, bağımsız, cesur ve güçlü olan' şeklinde onaylarken erkeği şiddet gösteren, kadını da şiddet gören olarak konumlandırmaktadır aynı zamanda. Kadının eşinden ya da herhangi bir yakınından şiddet gördüğünde, sessiz kalmasının istenmesi bile, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde oluşan kalıp-yargıların bir ürünüdür. Çünkü zaten kadın, toplumda ezilen, hor görülen ve buna razı olan sınıf olarak kabul edilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ile cinsler için tanımlanan davranışlar, aynı zamanda -kadın ve erkek birbirinin zıddı olduğu için- cinslerin karşısına sahip olmaması gereken özellikleri de koymaktadır. Örneğin, kadın cesur olmayandır, kaba saba konuşmayan, davranmayandır; erkek de duygulu olmayandır, cici bici, narin ve nazik davranmayandır (Dökmen, 2010: 104). Kadının sahip olduğu nitelikler onu toplumsal yaşamda hep geri plana itse de, iş ya da ev yaşamında kadınların birincil rol alabilmesi için kısmen de olsa erkek davranışları sergileyebilmesi gerekmektedir. Ataerkil kültürel kodlar ancak bu şekilde kadının toplum içerisindeki görünürlüğüne izin verebilmektedir. Dişil öznelere cinsiyetlerinin ve ait oldukları türün özelliklerinin yüceltilmesinin önünde kadınların fallus¹¹ özleminin yattığı düşünülmektedir. Bu nedenle Irigaray'ın (2006: 74) ifade

¹¹ Psikanaliz kuramında ve pratiğinde kadın olmanın erkek olmakla özdeşleştirilmesini sakın bir şekilde penis ya da fallus hasedi olarak ifade edilir. Bu kurama göre kadın fallus kıskançlığı dolayısıyla hayatı boyunca buna sahip olamamanın ezikliğini yaşar ve boyun eğer; erkek ise bir penise sahip olmanın güç ve üstünlük getirisi sağladığını düşünmektedir. Ancak psikanalizin söylemlerinin erkekler tarafından

ettiği gibi, kadın kendi cinsiyet özelliklerini zaten sergilemek istememekte; onun asıl özlemi ve özgürleşmesinin yolu “erkek haline gelmekten” ya da “erkeklerin organlarını ve nesnelerini kıskanmaktan” geçtiği düşünülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri aracılığıyla şekillenen zıt kalıplar iki cinsin birbirine karışmasını engellemektedir. Herhangi bir cinsiyetin birbirine karışması gerektiği durumlarda ancak kadına “erkekleşme” fırsatı verilir. Erkek her zaman üstün cins olarak görüldüğünden onun sahip olduğu nitelikler de üstündür ve bu niteliklerden asla taviz verilemez; erkeğin güç, iktidar sahibi olması onun doğasında vardır. Bu düşünce biçimi erkeklerin kurduğu bir dünyada toplumda kadına uygulanan şiddetin üstünün örtülmesine, şiddet gösterme davranışının zaten erkeğin ‘doğa’sında varolduğu ima edilerek erkeğin bu davranışının doğallaştırılmasına ve meşrulaştırılmasına yol açmaktadır.

Aynı zamanda bireylerin davranışlarını, kişilik değerleri ve ahlaki yapılarına göre değil de toplumda dayatılan cinsiyet rollerine göre şekillendirmeleri, cinsiyetçi davranma sonucu ortaya çıkan olumsuzlukların artmasına ve kuşaklar boyunca devam etmesine neden olmaktadır (Dökmen, 2010: 111). Sakallı’nın (2001: 599-610) yaptığı bir araştırmada, toplumsal cinsiyet rolleri konusunda keskin bir ayrıma sahip olan ve düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkeklerin, karısını dövmesine ilişkin olumlu tutumları olduğu ortaya çıkmıştır.

Her ne kadar bugün kadınlar daha önce kapılarını sadece erkeklere açan pek çok meslekte yer almaya başlamış olsalar da, kadın ve erkek için uygun görülen meslekler arasındaki kutuplaşma hâlâ varlığını sürdürmektedir. Toplumda egemen cinsiyetçi ideolojiye göre, kadının yeri evi, hayattaki asli görevi de ev işi yapmak, kocasına ve çocuklarına bakmaktır. Bu da, genellikle evdeki işlerin uzantısı olan mesleklerde ve çalışma alanlarında istihdam edilmelerine yol açmaktadır. Kadın, kendisine benimsetilen toplumsal cinsiyete göre, küçük yaştan itibaren kendine belletilen düşünce ve davranış kalıplarına göre bir takım beceriler ediniyor ve çalışma hayatına girince de bu becerilerinin uzantısı olan alanlarda çalıştırılıyor. Hizmet, sağlık, eğitim ya da hazır giyim sektörlerinde daha yoğun olarak istihdam edilmeleri bu yüzdendir (Şimşek, 2000: 58).

Ayrıca kadınların, askerlik, polislik gibi ‘erkek işi’ olarak nitelenen bazı mesleklerde çok az da olsa istihdam edilebilmeleri, kadınların da pekâlâ bu tür işleri yapabilecekleri şeklindeki bir görüşün oluşmasına katkıdan ziyade, kaideye uymayan, ama kaideyi bozmayan, sadece birkaç kadının ‘erkek gibi’ olmalarıyla elde ettikleri bir durum olarak anlaşılmaktadır. Bu istisnalar, toplumsal cinsiyete göre rol ve mesleklerin dağılımının keyfiliğini ispatlayacak yerde, ‘erkek işlerini’ ancak kendi türüne uymayan bir kaç kadının yapabileceği, ama bunun dışında kadınların yapamayacağı kanaatine hizmet etmektedir (Şimşek, 2000: 59).

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyetin tarihine bakıldığında kadınlığın sınırları erkekler tarafından çizildiği görünmektedir. Erkeklerin sahip olduğu fiziksel güç ve bunun getirdiği üstünlük sonucunda tinsel denetimi kullanma hakkı da erkeğe geçmiştir; bütün değerleri, töreleri ve dinleri erkekler yaratmışlar; kadınlar ise onların bu hükümlerine bir an olsun kafa tutamamışlardır (Beauvoir, 1993b: 139). Kadının yazgısı hep erkekler tarafından belirlenmiştir ve tabi onlar da kadınların çıkarlarını gözetenek yargıya varmamışlardır; erkeklerin karar verirken kendi öz tasarılarını, korkularını, gereksinimlerini göz önünde bulundurmaları sonucunda din, devlet, töre, gelenek vb. bunların hepsi erkeğin yanında olmuş; toplumsal cinsiyet kadını sınırlayan, erkeği boşlayan bir anlayış çerçevesinde şekillenmiştir. Kadının içinde bulunduğu durum, birtakım yüzeysel değişikliklere rağmen hep aynı kalmıştır; kadın, dünya kurulduğundan itibaren içinde yaşadığı niteliklerin kurbanı olmuştur.

2.2. CİNSİYETÇİLİK BAĞLAMINDA DİNDE MAHREMİYET VE KADIN

Kadın, mahremiyet ve şiddet üçlüsünün birbirini öncülleyen niteliği dolayısıyla din kavramı, mahremiyet ve ahlak gibi temel toplumsal değerleri içine alacak şekilde kadına şiddet davranışı konusunda önemli bir yerde durmaktadır. Aslında tarihte hangi zaman diliminde olursa olsun kadın sorunu dinler tarafından çok önemslenmemiştir. Tek tanrılı dinler cinsiyetler arasındaki ilişkiyi karşılaştırmaya gerek duymamıştır. Berktaş’ın (2000: 71) “tek tanrılı dinlerde, tanrı erkek ile konuşur. Kadına söyleyeceklerini de erkekler aracılığı ile söyler” tespiti bu savı doğrular niteliktedir.

Din içinde bulunan dünyayı anlamlandırır. Düzenli bir dünya çabasını pekiştirir. Toplumsal düzenin sağlanmasının yollarından biri olan kadın-erkek ilişkilerinin düzenlenmesinde de toplumla karşılıklı etkileşim halinde olan dinin yine önemli bir işlevi vardır. Toplumsal cinsiyet rollerini oluşturur ve kanıksatır. Mülkiyetin miras yoluyla babadan oğula geçmesini güvence altına almak üzere kadınların cinsel denetimi erkeklere verilir (Berkday, 83). Dinin eril bir bakış açısıyla yorumlanması da kadını, erkeğin egemenliğine razı etme hususunda denetleyici bir işlev görmüştür.

Toplumsal ahlak dini kurallar tarafından belirlenmiştir ve kadının cinselliğinin kontrol altına alınması üzerine kurulmuştur. Kadının iffetinin korunması, yani cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılığı, toplumsal düzeni sağlayacaktır. Kadının cinselliği, dişiliği toplumsal düzen için bir tehdit olarak görüldüğünden (fitne), kadının erkek gözünden uzak olması, örtünmesi, erkeklerle bir araya gelmemesi sağlanmalıdır. (Göle, 2011: 78).

Berkday, dinin, son derece güçlü bir meşrulaştırma aracı olarak, "kadınları tek bir 'kadınlık' kalıbı içine hapsederek bağımlılıklarını içselleştirmelerinde" oldukça etkili olduğuna değinmektedir (12). Ona göre:

"Tek tanrılı dinlerin somut içeriğinde yansıyan nesnel anlamı ele alarak -dinsel ideolojinin, farklı tarihsel/toplumsal koşullarda farklı biçimlerde eklenilebileceğini ve dolayısıyla değişik uygulamalara yol açabileceğini göz ardı etmeksizin- dini, bir baskı ve iktidar söylemi olarak çözümlemek mümkün... Dinsel metinler bize, kadınlar arasındaki ayrımları göz ardı eden ve kadınların özgün bireyselliğini tanımayan bir 'kadın' kalıbı sunarlar ve dahası, bunun kabul edilebilir tek tanım olduğunu öne sürerler (Berkday, 1996: 9'dan aktaran Şimşek, 2000: 81)."

Kadının dinler aracılığıyla tahakküm altına alınabileceği fikri din adamları tarafından da destek görmüştür. Şöyle ki Havari Aziz Paulus, *"Erkek kadından değil, kadın erkekten yaratılmıştır. Erkek kadının isteklerini değil, kadın erkeğin isteklerini yerine getirmek üzere yaratıldı,"* (Demirer, 2011: 17) diyerek kadına ikinci cins olma niteliği kazandırmıştır. Özellikle Ortaçağ döneminde kilisenin toplum üzerindeki etkisi düşünüldüğünde kilisenin kadınlar hakkında oluşturdukları algı tarihsel bilinci şekillendirmiştir. Kilise, kadınların erkek boyunduruğundan çıkmaması için Tanrı adına

gözcülük etmiştir; en güçlü silahlar, günah bağışlama, afroz etme yetkileri erkeğin eline teslim edilmiştir (Beauvoir, 1993b: 35).

İnsanların insanlığı için indirilen son din olan İslam'da kadına gerek ayetler gerek hadisler yoluyla ayrı bir önem verildiği görülmektedir. İslam'da kadının hor görüldüğü, aşağılandığı görüşünü savunanlar, diğer yaygın dinlerde de kadının “ikinci cins” olma konumunda olduğunu gözden kaçırmaktadırlar. Tevrat'taki Dünyanın Yaratılışı bölümünde kadının yaratılışının tasviri zaten bunu simgelemektedir; burada Havva, Bossuet'in deyişiyle Âdem'in “fazla gelen kaburga kemiği”nden yapılmış bir varlık olarak gösterilmektedir. Yaratılışa ilişkin bu anlayış, insanlık dediğimiz şeyin erkeklerden oluştuğunu; erkeğin kadını kendi varlığı içinde değil, kendisine göre tanımladığını gösteren güdük bir öğreti olarak kalmıştır (Beauvoir, 1993b: 17).

Ancak Kur'an'ın tasvir ettiği Yaratılış modeline göre, kadın ve erkeğin yaratışı arasında bir üstünlük bulunmamaktadır. Nisa Suresi'nin (Şener, Sofuoğlu ve Yıldırım, 2009) ilk ayetinde, *“Ey insanlar! Sizi tek nefisten; aynı cevherden, aynı özden yaratan ve aynı cevher ve özden eşinizi de yaratan, erkekleri ve kadınları; insan neslini onlardan üretilen yayan Allah'ın, insanoğlunun hak ve hukukuyla ilgili koyduğu hükümleri konusunda sorumlu, duyarlı ve bilinçli olun”*(s.76) şeklinde ifade edildiği gibi Tanrı, kadın ya da erkeğe yaratılış hususunda bir ayrıcalık tanımamıştır. Erkeklerin Yaratılış hususunda kendilerine kotardıkları anlam, dini hükümlerden uzak çarpıtılmış bir anlam taşımaktadır.

Kadının özgürlüğüne kısıtlama getiren ve ona ikinci cins niteliği kazandıran en büyük saldırı kadının bireyselliğinin ve dişiliğinin bastırılmasıdır. Göle'ye (1994: 73-98) göre bunun en büyük müsebbiplerinden biri İslam'dır. Çünkü İslam kadınları özel yaşama hapsetmekte, toplumsal yaşamı cinsiyet ayrımı ilkesine göre düzenlemektedir. Din ve özelde İslam, bu söylemde ataerkil bir ideoloji gibi görülmektedir. Kadının dinler karşısındaki dayatmalarına suskun ve kabullenici kalışı kuşkusuz Tanrı'nın kadındaki edilginliği kutsamış olduğundandır. Dişiliğini yaşayamaz çünkü dini ona iffetini korumasını, düzgün bir evlilik yapıp hayırlı evlatlar sahibi olmasını söylemiştir; bu şekilde cennet ayaklarının altına serilecektir. Erkeğine itaat etmek aynı zamanda Tanrı'ya itaat etmektir kadın için. Çünkü erkek, Tanrı'dan gelme bir hakla efendidir (Arat, 1995:113).

Erkeğin elde ettiği Tanrısal yönetme ‘erk’i sayesinde, Müslüman toplumların büyük bir çoğunluğunda, kadınların bedenlerini, kadınların kendilerinde değil, aileye, aşirete ya da topluma ait gören erkek egemen bir anlayış ve tutum hâkim olduğu görülmektedir (İlkkaracan, 2004: 12) . Toplum tarafından onaylanan bu anlayış, aynı şekilde o toplumun yasa ve devlet politikalarına da şekil vermektedir.

İlkkaracan’na (2004) göre, eril bir yapıya sahip olan Türk Ceza Kanunu’nu da kadın bedeni üzerinde erkeğe, aileye ve topluma tasarruf yetkisi vermektedir: *“Örneğin, kadınların maruz kaldığı en kötü şiddet türlerinden biri olan tecavüz, TCK’da “Kişilere Karşı Suçlar” altında değil, “Âdâb-ı Umumiye ve Nizam-ı Aile Aleyhine Cürümler” başlığı altında sınıflandırılmıştır. Yani bir kadının yaşayabileceği en kötü deneyimlerden biri olan tecavüz, Türkiye’de, kadına karşı değil, toplum âdâbına ya da aileye karşı işlenen bir suç niteliği taşıyor, zira kadının bedeni ve cinselliği, TCK’ya göre, topluma ya da aileye ait.”* Toplumsal zeminde yasalarla pekiştirilen ataerkil sistem, kadınların hak talepleri ve mücadelelerini, İslam’a aykırı olduğu konusunda tartışma yaratarak görünmez kılmaktadır.

Tüm insanlığa gönderilmiş evrensel ve nihai din olarak karşımızda duran İslamiyet’in kadına bakış açısı, o dine mensup kimselerin de kadını toplum içinde konumlandırılışını şüphesiz etkilemiştir. Bir adalet ve ahlak dini olarak insanlığa sunulan İslam dininde kadınlar, iffetin ve ahlakın işareti olarak gösterilmektedir. İffet ve ahlak sembolü olan kadınlar, mahremiyetin de mutlak savunucuları olmak zorunda kalmışlardır. İslamileştirilen bu yaşam biçiminde kadın ve erkek arasındaki güç ilişkileri sonucunda kadınlık, namus ve iffet gibi korunması gereken bir niteliğe bürünmüştür. Aynı zamanda İslamiyet’in getirdiği bu yaşam biçimi kadınlara bedensel ve kamusal görünmezliklerinin zeminini hazırlamıştır. (Göle, 2011:12-14).

Mahremiyetin kadın namusu ile özdeşleştirilmesi ve bunun İslam’ın bir emri olarak okunması yalnızca kadınları bağlamaktadır. Bu şekilde mahremiyet savunusu sonucu eve kapatılan kadın olmaktadır. Çünkü mahrem alan, kadının alanı olan özel alanın bir alt birimi ya da ürettiği ikinci bir uzamdır. Habermas (1997: 28), bu nedenle mahrem alanı “özel alanın psikolojik arka yüzü” olarak tanımlamaktadır. İçinde kadını ağırlıklı olarak konumlandıran mahremiyet alanı, ne yazık ki “kişinin kendi kararlarıyla yaşamını yenilediği, ürettiği alan” şeklinde değil de, ataerkil sistem çerçevesinde

dönüşerek kocayı iktidar odağına alan ve üretilen ilişkiler sonucu kadının günlük yaşam mahrumiyetlerini bir rutinin mahkûmu olarak yaşadığı bir alan olarak var olmaktadır. Mahrem olan kadındır fakat kadına bu alanda özerk bir birey hakkı tanınmaz. İktidar kamusal alanda devlet; özel alanda erkek; mahrem alanda ise bireydir. Ancak birey kadın olduğunda, mahrem alan duvarlarla kadının üzerine kapanır (Arat, Rigel, t.y.: 69-72).

Bunun yanı sıra kadınların din aracılığıyla tahakküm altına alınmasının özellikle hak dini olan İslamiyet'te yanlış bir bakış açısına sahip olunmasına bağlayan düşünürler bulunmaktadır. Bu düşünürlerin başında gelen Necip Fazıl'a göre, "Kadını kafes arkalarına ve haremlere hapsetmek, hiç kimsenin karşısına çıkarmamak ve topuğundan saçına kadar simsiyah bir torba içine sokup öylece ve bir an için cemiyet koridorundan geçirivermek, İslami ölçü ve gerçeklerin emrettiği bir iş değildir (aktaran Topsakal, 1995: 56)." Mernissi (t.y) de İslam'da kadınların çok saygın bir statüye sahip olduklarını düşünenler arasındadır. Ona göre, "*İslam, cinsiyet farklılıklarını sosyal bir mimari biçiminde yapılandıran ender dinlerden biridir*" (aktaran Şimşek, 2000: 81).

Kur'an'da Tanrı'nın sadece erkeklerle konuşmadığı, yaşam tarzları, ibadet ve inanç biçimleri açısından kadın ve erkeği bir tuttuğu söylenebilir. Azhap Suresi'nin (Şener, Sofuoğlu ve Yıldırım, 2009) 35. ayetinde Tanrı'nın kadın ve erkek arasında cinsi bir ayırım yapmadığı ve ayrıcalık tanımadığı görülecektir: "*Aslında bütün Müslüman erkeklere ve kadınlara, ibadet ve tâatte devamlı olan erkeklere ve kadınlara, sözünde ve işinde dosdoğru olan erkeklere ve kadınlara, zorluklara sabredip göğüs geren erkeklere ve kadınlara, daima Allah'ın huzurunda olduğu bilinciyle alçakgönüllülükle hareket eden erkeklere ve kadınlara, zekâtını ve sadakasını hakkıyla veren erkeklere ve kadınlara, oruçlarını tutan erkeklere ve kadınlara, iffetlerini koruyan erkeklere ve kadınlara¹², Allah'ı çokça anan erkeklere ve kadınlara Allah rahmet ve mağfiret edecek ve büyük bir mükâfat verecektir*" (s. 421).

Bununla birlikte, burada 'İslamiyet'te kadınların inançları gereği örtünmeleri, onlara ikinci cins statüsü kazandırıp şiddeti meşrulaştırmaktadır' denilmemektedir. Aksine bu örtünmelerinin sembolizmi sayesinde kadınlar, toplum içinde bir kimlik

---

¹² Burada bir parantez açılması gerekirse, İslam'ın temel kaidelerinden biri olan iffetin yegane kadınlar tarafından temsil edilmesinin eksik bir yaklaşım olduğu, iffeti Müslüman olan her kadın ve erkeğin koruması gerektiği Kur'an ayetleriyle de kanıtlanmaktadır.

kazanmaktadırlar (Göle, 2011: 17). Burada aktarılmaya çalışılan ‘kadınların, din kisvesi altında ‘mahremiyet, iffet’ gibi kavramlarla silikleştirilmesi sonucu kamusal alandaki görünürlüğünün kaybolması; bunun sonucunda kadına uygulanan şiddetin özel alanda yaşanan bir sorun gibi algılanarak toplumsal uzlaş zemininden uzaklaştırmasına dair oluşan yanlış bilinçtir. Kamusal olanın politik kabul edildiği toplumsal zeminde, ev içi mahrem alana hapsedilen kadın ya da kadınlık, eril iktidarın toplumsal gündeminde yer alamamaktadır.

Bunun yanı sıra dini bütünlüğün korunması amacıyla, geleneksel düzenlemelerle, kadını toplumsal hayattan iten yaptırımlara rastlanmaktadır. Özellikle muhafazakâr toplumlarda görülen, erkeğin dışarıda rahatça gezerken, kadının ev mekânının dışında bulunması, bir yığın aracın devreye girmesini gerektiren anormal bir olgu olarak durmaktadır. Mernissi (2004: 109), din dolayısıyla erkeklerin, kadınları peçe, örtü gibi araçlarla kontrolünde tuttuklarını inanmaktadır:

“Dışarı çık(a)bilen kadının, erkeklere ait alanda görünmezliğini sağlayan peçesini, örtüsünü takmadığında, saldırıya maruz kalmayı, küçük görülmeyi hak ettiği hissettirilir. Bu şekilde kadınları ortadan yok etmek, toplumsal hayattan çıkarmak, kolayca kontrol edilebilir bir alan olan eve sürmek, ortalıkta dolanmalarını engellemek ve erkeklere ait alanda bulunmalarının gayri meşru olduğunu bir peçe aracılığıyla belirginleştirmek kolaylaşmaktadır.”

Ataerkil sahada siyasallaştırılan İslam ile birlikte, örtünme, iffetini koruma görevlerin kadına zorla dayatıldığı bir toplumsal ortamda, kadın, evinin ve ailesinin ahlak bekçisi konuma getirilmektedir. Bu durum, Göle’nin (2011: 40) dediği gibi kadınların “kamusal alanda kontrolünün sağlanmasına ve bireysel yaşam biçimi seçimi yapmanın imkânsızlaştırılmasına ve kültürel kodların tekele alınarak sonuçta benliğin İslami bir form içinde kolonileştirilmesine yol açabilir. İslami bütünlüğün bozulmaması adına zorla örtünme, kısıtlanmış kamusal görünürlük ve cinsiyetler arasındaki ilişkilerin sınırlandırılması gibi dayatmalarla kadının siyasi olarak düzenlenip sınırlanan iffeti ve kimliğiyle ölçüleceği ve güvenceye alınacağı anlamına gelir.” Bu yüzden, İslam’ın kökeninde yatan ahlakın niteliği, onun kadın ve erkek arasında keskin bir geleneksel cinsel kimlik ve rol tanımı yapmasına neden olmuştur.

Toplumsal ahlakın dini kurallar çerçevesinde oluşturulması, iffet sembolü olan kadının cinselliğinin kontrol altına alınmasında etkili olmuştur. Toplumsal düzenin sağlanması ve dini bütünlüğün korunması için kadının, ev içi mahrem alana mahkûm edilerek cinselliğinin gizlenmesi gerekli görülmüştür. Kadının dişiliği, cinselliği toplumsal düzen için bir tehdit olarak görüldüğünden (fitne), kadının erkek gözünden uzak olması, örtünmesi, erkekler ile bir araya gelmemesi sağlanmıştır (Göle, 2011: 76). Bu şekilde, İslam dininin özünde yatan kadının kutsallığı ve değeri, erkek bakış açısıyla yorumlanarak, erkeğin kadını ‘himaye’ etme mantığına bürünmüştür.

Erkekleri kışkırtmamaları için örtünmeleri ya da tecrit edilmeleri gerekenler kadınlardır. “Ahlaksızlık” anlamına gelebilecek her durumda, asıl suçlu olan kadınlardır, çünkü böyle bir duruma fırsat vermemesi gereken ve iffeti koruyan da kadındır. Dolayısıyla böyle bir söylem, erkeği potansiyel suçlu olarak görmezken, kadının suçlanmaya müstahak olduğunu kabul eder (İmam, 2004: 88).

Nüfusunun çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Nijerya’dan örnek vermek gerekirse, burada eyalet yönetiminin talimatları, sarkıntılık eden ve cinsel tacizde bulunan erkeklerin değil de, sokaklarda seyyar satıcılık yapan kızların cezalandırılmasına yöneliktir (Pittin, 1991; İmam, 1991; aktaran İmam, 2004: 88). Özelde Nijerya örneğinde, genelde de çoğu muhafazakâr dünya ülkelerinde, erkeğin ahlaki eksiklikleri göz ardı edilirken kadın sakınılan, korunmaya muhtaç, namus ve ahlâk sembolü olarak lanse edilmektedir. Böylece eril egemen cinsin, dini yasaları cinsiyetçi bağlamda yorumlama geleneği, kadını ‘harama götüren fitnelerin’ kaynağı olarak görerek ‘aşağı’ bir konuma sürüklemiştir.

Özellikle feminist söyleme göre dinler, kadın cinselliğini erkek cinselliğine göre daha doğal ve güçlü kabul ettiklerinden bu önemli bir toplumsal sorun olarak ortaya çıkar ve bunun toplumda fitne üretme potansiyeli vardır (Berktaş, 2000: 155-156). Kadın, ahlaki din kuralları çerçevesinde cinselliği üzerinden kötülük ve kargaşa üreten bir söylemle eril ideolojiyi beslemektedir. Bu söylem, ortak bir ağızdan kadınların cinselliğinin denetlenmesini Tanrı’nın erkeğe verdiğini ifade etmektedir. Çünkü Saraçgil’in (2005: 43) yaklaşımına göre dini hayatta sınırlandırılması gereken cinsel arzu kadınlar tarafından doğaları gereği sınırlandırılmaz.

İslam, aracılığıyla cinsellik, kadını mahkûmiyet altına alırken, erkeğe cinsel alanı denetleyen bir otorite imkânı vermektedir. Cinselliğin, “özel ve kişisel” alana ait bir olgu olarak kurgulanması, mahremiyete gönderme yaparak cinselliği erkeklerin egemenlik alanına bırakmakta, böylece kadınlar bu konuda sessizleştirilmeye çalışılmaktadır (İlkkaracan, 2004: 31).

Kadınların bedenleri ve cinsellikleri üzerinde kontrol olanağı bulunmayan aciz varlıklar olarak görülmesi, aynı zamanda onların toplum tarafından potansiyel bir tehlike olarak algılanmalarına sebep olmuştur. Saraçgil (2005), tam da bu noktada eril tahakkümün nasıl işlediğinin altını şöyle çizmektedir: *“Kadının kontrol edemediği vücudu, cemaatin ahlaki bütünlüğünün garantisi olan iç/dış dünyaların sembolik ayrımının muhafazasını tehlikeye sokar. Böylece bu ayrımı savunma görevi erkeklere bırakılmıştır; onlar, kadınların vücudunu kontrol altında tutarak Ümmet’in ritüel temizliğini ve ahlaki bütünlüğünü gözetmektedir”* (s.43).

Nitekim özünde İslam’da kadın ile ilgili ayet ve hadislerle bakıldığında kadına üstünlük sağlandığı görülmektedir. İslam’da kadına ev içinde verilen roller dini bir görev olmaktan ziyade kadının erkeğine ve ailesine bir lütfu olarak görülmekte; kadının dışarıda ticaret dahi yapabileceği savunulmaktadır. Erkek ve kadın arasındaki eşitsizliğin İslam’dan değil, İslam’ın yanlış yorumlandığı toplumda olduğu görüşü İslami düşünürlerin ileri gelenleri tarafından da savunulmuştur. Örneğin Hüseyin Hatemi *Kadının Çıkış Yolu* adlı kitabında, insan hakları açısından kadın erkek eşitliğini ele alarak, bunun “Kur’an-ı Kerim’de temel ilke” olarak yazmaktadır. İslam’la bağdaştırılan dini yaptırımlardan en sık karşılaşılanları öne çıkaran Hatemi, –örneğin erkeğin evin reisi olması, kadının örtünmesi, kocanın karısını dövme yetkisi, çok eşlilik, erkeğin kadını boşama hakkı, vb.- bunların esasında ya yanlış yorumlandığını, ya da uydurma hadislerden kaynaklandığını ve sonuç olarak “kökleşmiş önyargılara” yol açtığını söylemektedir (Hatemi, 1988: 12).

Kuran ile geleneksel örf ve adetler arasındaki farklılığa yapılan vurgunun sadece İslamcı akım içine değil başka kaynaklarda da yapıldığını Göle (2011: 140-141) şu şekilde ifade etmektedir:

“Germaine Tillion¹³ Akdeniz ülkeleri üzerine yaptığı etnolojik çalışmada, kadının ezilmesinin ve sömürgeleştirilmesinin İslam’dan kaynaklanmadığını, bunun hem Hristiyan hem Müslüman ülkelerde görülen kültürel bir olgu olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların aşağılanması kökeninde İslam dogmasının değil, belli bir aile yapısının yattığını ileri sürmektedir. Hatta Kuran’ın kadına tanıdığı hakların, toplumların o günkü adetlerinden daha ileride bulunduğu savını ortaya atmıştır. “

Batılı bir bakış açısıyla din perspektifi üzerinden kadının statüsünü sorguladığı bu eserde Göle, Germaine’dan, “kadının Kuran’a rağmen aşağılandığını” aktarmaktadır. Germain’e, “Kuran devrimine rağmen toplumda var olan geleneksel örf ve adetlerin tutucu bir görünümde” olmasının karşısına Hristiyan ülkelerde Katolik dini köklü bir şekilde ‘arkaik ve erkekçi’ bir din olarak kalmasını koyarak Kuran’ın içerisine yerleştirilmeye çalışılan cinsiyetçi ideolojiyi çürütmeye çalışmıştır.

Din, bedene yönelik düzenlemeler yapıp kadın bedenini istediği forma hapsederek kendi politik yönsemeleri doğrultusunda kadını ataerkil yapı içerisinde konumlandırmaktadır (Tekin, 2011: 537). Dinin içinde barındırdığı bu ataerkil ideolojinin, Tek tanrılı dinlerin insan yaşamını sınırlandıran, insanı kendisine yabancılaştıran ve verili düzeni koruyan bir yaptırım uyguladığını ve dinin karşısında özgürleşme ve kendini gerçekleştirme çabası içindeki bütün kadınlar tarafından, buna karşı direnmenin hiç de kolay olmadığı bilinmektedir. (Berktaş, 2000: 12-13). Ancak evrenselliği ve içeriği korunan İslamiyet’te aslında cinsler arasında bir ayrım yapılmadığı, Tanrı’nın kadını, erkeğin hizmetine sunduğu bir varlık olarak tanımlamadığı görülmektedir. Rûm Suresi’nin (Şener, Sofuoğlu ve Yıldırım, 2009) 21. ayetinde ifade edildiği gibi: *“O’nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de, sizin için kendi cinsinizden, kendileriyle tatmin olacağınız ve huzur bulacağınız eşler yaratması ve aranızda sevgiyi ve şefkati yerleştirmiş olmasıdır”* (s. 405) denmiştir. Buna göre, Allah’ın ayetlerinde sadece erkeği tanıyıp erkeğe seslenmediği, eş seçme, sevgi ve şefkat gösterme hususunda tüm insanları eşit tuttuğu görülmektedir.

Kadın sorunları, bunun nedenleri ve çözümlerinin tek bir başlık altında toplandığı feminizmin, dinler ile ilişkilendirildiğinde, aslında İslam’dan uzaklaşarak Hristiyanlığa yakın tutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle 80’li yılların sonu ve

¹³ Germaine Tillion, *Le harem et les Cousins*, Seuil, Paris 1996, ss.161-2.

90'lı yılların başlarından itibaren İslam ile feminizm kelimelerinin yan yana kullanılmaya ¹⁴ başlanmasıyla, kadın sorunlarının İslam'dan kaynaklanıp kaynaklanmadığını kamusal tartışma zeminine taşınmıştır (Merçil, 2012: 106).

Feminizmin tartıştığı kadın sorunlarının İslam'dan kaynaklanmadığını, feminizmin İslam toplumunun gerekçeleriyle bağdaşmayan ve hangi sebeplerle ithal edildiği belli olmayan bir düşünce akımı olduğunu savunan İslamcı düşünürler, feminizmi yüzyıllardır sömürülen, baskı altında tutulan batılı kadınların geliştirdikleri bir düşünce akımı olarak görürler. Kadının ezilmesi ve sömürülmesinin İslam'da değil ancak Hristiyanlık'ta yaşanabileceğini savunan Aktaş (1995: 264), feminizmin çıkış noktasını şu şekilde belirlemektedir:

“Avrupalı veya batılı kadının hak ve özgürlükler konusundaki ileri sayılabilecek her adımı kendi özel tarihinin ve kişisel yürüyüşünün, kendi el emeğinin, alın terinin hatta kanının ürünüdür. Agoralarda satışa sunulmalarının, maden ocakları ve fabrika işçiliklerinin, insan olup olmadıkları, ruh taşıyıp taşımadıkları üzerine tartışmaların, cadılık suçlamasıyla yakılmaların, derebeylerince alıkoyulmaların, güvensiz evliliklerin... Bütün bu etkenler ile iç içe geçmiş tahrif edilmiş Hristiyanlığın yüklediği kirlilik ve suçluluk duygusunun... Zaman ve tarihe doğru bakmayı biliyorsak görürüz ki, Müslüman kadının Avrupalı kadın gibi hak ve özgürlükler konusunda harekete geçmeye zorlayacak, aynı yollardan geçmesini gerektirecek bir ezilmişliği söz konusu değildir.”

Kadının erkeklerle eşit olmaktan ziyade denk olması gerektiğini düşünen İslamcı yazarlar, kadınların eşitlik uğruna kendilerini daha ezdirdiklerinin farkında olmadıklarını savunmaktadırlar. Onlara göre, kadınların kendilerini erkeklerle bir tutup onların yüklendikleri sorumlulukları kendi omuzlarına da yüklemesi, kendilerine yaptıkları bir işkencedir (Asımgil, 1998: 137). Kadın haklarının İslamiyet'le verildiğini savunan İslamcı yazarlara göre, samimiyetle İslami bir düzen kurulduğunda ve herkes İslam dininin emirlerine göre yaşadığında toplumda kadınların yaşadıkları sorunlar ortadan kalkacaktır (Merçil, 2012: 109).

İslam'ın kadın sorunlarının çözümünde bir araç olarak görülmesi, büyük oranda İslam'ın hak ve adalet dini olarak yorumlanmasının sonucudur. Zaten Aktaş'a (1996:

¹⁴ 1989 yılında Nokta dergisi dosya konusunda ilk kez türbanlı feministler ifadesini kullandı. “Türbanlı Feministler”, *Nokta*, Sayı: 50, 20 Aralık 1989.

112) göre, İslam, geleneksel aile içi ilişkileri demokratik bir biçimde kurmaktadır. Allah-u Teâlâ kadını ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutmamıştır. Kadın ev işi ve çocuk bakımından mesul olmamakla birlikte, ailesi ve ev işlerinden kendini sorumlu tutacak bir tabiata sahiptir. Sorumlu tutulmadığı halde ev işlerini ve çocuk bakımını üstlenmesi kadının fedakârlığıdır.

Sürekli kadının kocasına karşı vazifelerinin anlatılmasının, İslam ile değil, ancak ve ancak geleneksel ataerkil sistemle bağdaştırılabileceğini söyleyen Şenlikoğlu (1993: 25), İslam’da erkeğin de karısına karşı vazifelerinin olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: *“Erkeğin karısına karşı vazifeleri yok mu? Kadın kocasından güven ister, itimat ister... Kocasını haksız olunca özür dilemesini “Senin kalbini kırdım, beni affet” demesini bekler. Bu hareket de İslam’ın istediğidir. Resullullah efendimiz eşi hastalandığında yemek yapar eşinin yatağına götürürdü.”*

İslam’ın eşitlikçi yapısına yapılan vurgu ile İslam’ın Müslüman kadınlara her şeyden önce bir kişilik kazandırdığı; ona düşünce ve kararlarında bağımsızlık tanıdığı savunulmaktadır. İslamiyet, kadın ile erkeği aralarında hiçbir fark yokmuş gibi eşitlemenin aksine, denklik ilkesi çerçevesinde, kadınların erkeklerle eşit fakat farklı taleplerine cevap vermektedir (Aktaş, 1996:103). Bu nedenle mahremiyet, İslam’da kadın için gerekli ve elzemdir.

Ayrıca İslamiyet’in, kız çocuklarının diri diri yakıldığı Arap coğrafyasında adaleti, huzuru ve güveni sağlama misyonu ile gönderildiği düşünülmektedir. Böyle bir dinin kadın ve erkek arasında bir ayrım yaratmayacağı, aksine kadını koruduğu ve ona bir kimlik kazandırdığı varsayılmaktadır. Tekvir Suresi’nin (Şener, Sofuoğlu ve Yıldırım, 2009) 8-9, 14. ayetinde, “Diri diri toprağa gömülen kız çocuğunun “Hangi günahından dolayı öldürüldü?” diye hesabı sorulduğunda, insan, âhiret için ne hazırlamış olduğunu görecektir” (s. 585) ifadesi, kız çocuklarının cinsinden dolayı maruz kaldıkları ayrımın hesabının Allah tarafından sorulacağına ve İslamiyet’in bölüştürmenin aksine birleştirici, barıştırıcı ve koruyucu bir işlevinin olduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak, İslamiyet, başat kadın hareketi olan feminizmin savunduğunun aksine, kadının erkeğin karşısında bir hasım konumunda durmasına karşı çıkarak cinsler arası barış ve asayişe önem vermektedir. Kadın haklarının ne İslam’dan önce ne

İslam'dan sonra, İslam ile var olduğu (Yakut, 1997: 77) savunularak, İslam'ın kadın haklarını iade eden bir din olduğu İslamcı yazarlar arasında vurgulanmaktadır. İslam'ın temelinde cinslerin yozlaşmasını önleyecek, kadın ile erkeği kendi cinsleriyle ve karşı cinsle barıştıran, yaradılış özelliklerine ve amaçlarına önem veren, böylece kadın haklarını kadın ile erkeğin insan olarak eşit ama farklı oldukları gerçeğinden yola çıkarak ele alan bir öğretiyatmaktadır (Aktaş, 1992: 21). Aynı zamanda, feminizmde olduğu gibi kadın ile erkeğin karşı karşıya getirilmesi, insanlığı eşit ve kardeşçe gören İslam'a göre, Kur'an'ın emirlerine ters düşen bir yaklaşımdır.

Son kertede kadın sorunuyla ilgili değerlendirmelerde dini kadını kısıtlamada bir araç olarak gören feministler, bu düşüncelerini “erkek egemen” diye niteledikleri bütün bir insanlık tarihinde, dinin yalnızca erkeklere mâl edildiğini ve yalnızca erkeği kollayıp gözettiğini savunmaktadırlar (Aktaş, 1992: 20-21). Eril egemen değerlerle dinleri genel olarak tek bir kefedede değerlendiren feministler, İslam dininin kadınla erkeği eşit görmediğinden dolayı kadınları ezen bir yapısı olduğunu düşünebilirler. Ancak İslamiyet, kadını, daha naif bir yapıda olması nedeniyle erkeğe göre daha dikkatli ve özenli davranılması gereken canlılar olarak nitelemektedir. Allah'ın, Kur'an'da belirttiği gibi, üstünlük herhangi bir canlının herhangi bir beşeri özelliğinden değil, kulunun takvaya sahip olup olmamasıyla ilgilidir. Hucurat Suresi'nin aşağıdaki ayeti bu bakımdan anlamlıdır:

“Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstün olanınız, takvaca üstün olanınızdır (49/13).”

İslam, kadın üzerinde erkeklerin mutlak ve tartışılmaz hiyerarşik üstünlüğünü kırmanın yanı sıra, öğretisiyle onun özerk kişiliğini teminat altına almıştır. İslam dini kadına insani haklarını iade etmiş ve bunu yaparken kadın ve erkeklere hasım değil, dost ve yardımcı olunan bir konum sunmuştur (Şahingeri, 2006: 59).

2.3. CİNSİYETÇİLİK BAĞLAMINDA DİLDE DİŞİLİK VE ERİLLİK

Erkeğin doğrudan ya da dolaylı olarak evrene kendi cinsiyetini vermek istemesi tarihi, dinleri ve kültürü biçimlendirerek başlamış; bu dönüşüm sürecinin izleri dil ve gramerde üzerinde devam etmiştir. Dil, doğallaştırma taktiği konulan kurallara öyle bir

kalkan gerer ki, eril cinsin hegemonyasının sorgulanmasına gerek kalmaz. Dil kendi başına cinsiyetçi değildir, toplumun aynasıdır ve toplumun içerisindeki cinsiyetçiliği, bireylerin veya toplulukların düşünce ve tavırlarını yansıtan bir araçtır. Heidegger'in "İnsanlar dili konuşmaz, dil insanları konuşur" özdeyişi, toplumların kültürel kodlarının dil üzerindeki etkisini çok iyi açıklamaktadır (Balman, 2013: 23).

Dilde cinsiyetçilik sorunsalı, 'bay'dan türeyen 'bayan' sözcüğünün yarattığı ikincil olma baskısı ile tek boyuta indirgenemeyecek kadar derin bir tartışma alanı yaratmaktadır. 'Erkek' denildiğinde 'güç, kişilik' ifade eden kelimenin karşısında karşıtı olan 'kadın' sözcüğü yerleştirildiğinde anında 'cinsellik' yüklü bir ifade ile karşılaşılması dil sorunsalına gramerin yanında söylemi de katmamız gerektiğini işaret etmektedir.

Dilde cinsiyetçilik, gramer yapılarının taraf tutulmuş biçimde cinsiyetli öznellikler yaratmasıyla yer alabilmektedir. Gramerin cinslere göre farklı kullanımları, kadınları dil içerisinde de tahakküm altına almaktadır. Fransızcadan örnek vermek gerekirse, "Erkek Cumhurbaşkanı, Kraliçe'yle bir araya geldiğinde, 'buluştular'[*Ils se sont rencontrés*] denilmesi, buluşmanın sadece eril adıyla dile getirilmesi ve özne olarak erkeğe öncelik verilmesi, dil içinde cinsiyetçiliğin ne şekilde kurulduğuna tipik bir örnektir. Dilbilgisi, sözcükler ve sözcüklerin dişil ve eril türlerinin yan anlamları aracılığıyla dilde barınan eril egemen söylem kadınların ezilmişliklerini yeniden inşa edip durmaktadır (Irigaray, 2006: 69-70).

Ünlü kadın feminist yazarlardan biri olan Beauvoir (1993b), kadının dil içerisindeki konumlandırılışını şöyle ifade etmektedir: "*Kendimi tanımlamak istiyorsam ilkin: "Ben bir kadınam" demem gerekiyor; bu doğru, daha sonra uzun bir olumlamanın oturtulacağı bir temel meydana getiriyor. Hiçbir erkek, işe, kendini belli bir cinsin üyesi olarak kabul etmekle başlamaz: erkek oluşu, kendiliğindendir... Fransızca' da 'adamlar' sözcüğü insanlar anlamında kullanılmaktadır; sözcüğün tekilindeki 'vir' (erkek) anlamı, genel 'homo' (insan) anlamıyla özdeş olup çıkmıştır. Kadınsa eksi kutup olarak ortaya çıkmakta, onunla ilgili her tanımlama bir karşılıksızlık, bir sınırlandırma biçimini almaktadır*" (s. 16). Dilde konuşlanan benzer yapıların Türkçe'de de bulunması, aslında kadın sorunun evrenselliğini de gözler önüne sermektedir. Türkçe'de var olan ve gündelik hayatta sıklıkla kullanılan 'adam gibi ol', 'adam olmak' deyimleri

ile ‘eril’ cinsin insanlığın referansı olarak dilde kullanıldığının somut örnekleridir. Yine benzer şekilde medyanın haber dilinde kullandığı ‘kadın milletvekili’, ‘kadın doktor’ gibi nitelendirmeler, kadınların dil içinde yer aldıklarında da kadın olduklarını belirtmeleri gerektiğini göstermektedir. Çünkü kadının adı yoktur.

Türkçe’nin yapısına bakıldığında eril dilin kadına karşı hâkim olduğu görülmektedir. Biyolojik cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde, ‘bayan’ın cinsiyette karşılık bulmadığı gerçeği göz önünde bulundurulmayarak kadınlara "bayan" denmesi, aslında ataerkil ideolojinin itaatkârlık, anaçlık ve evcillik gibi özellikleri kadınlara yüklemesidir. Aslında erkek ve kadın isimdir; bay ve bayan sıfattır (Balman: 2013: 22).

Balman (2013: 22) toplumumuzun dilde aracılığıyla kurduğu kadın ile erkek arasındaki ayrımcılığı çok açık bir şekilde gözler önüne sermektedir:

“Kadın’ kelimesinin içinde kimlik yaratma tehlikesi sonucu kadının kendine ait bir kişiliği ya da kimliği olmasının yadsınması nedeniyle ‘kadın’ yerine ‘bayan’ kullanılagelmıştır. Kadın kelimesi ise, insanın dışı olanını, aklıyla, fikriyle, cinsel veya cinsel olmayan bütün organlarıyla kabul eden, onu cinsel kimliğinden ayrı tutmayan bir kelimedir. Resmi, asexüel ve kimliksiz "bayan" kelimesi ise; kadını cinsel kimliği olmayan bir yaratık olarak görme, sadece ete indirgeme eğiliminde olanların kullandığı bir kelimedir. Erkeğe erkek demek konusunda hiç bir şekilde kaygı duyulmamasının sebebi, erkek cinselliğinden utanılmaması ve toplumsal ayıp olarak algılanmamasındandır. Bazıları, kadına "bayan" denmesinin ‘kibarlık’tan olduğunu söylese de, aslında kibarlık konusu değildiğinde, hitabın kibarlıktan olmadığı açıkça ortadadır. Diyelim ki cinsellikten utanmıyoruz ve kadınlara kibarlıktan "bayan" diyoruz, peki o zaman erkeklere de "bay" diye hitap etmemiz gerekmez miydi? Oysa utandığımız şey cinselliğin kendisi değil de, kadının cinselliğidir.”

Balman’nın (2013: 23) örneklerini vermeye devam edersek, toplumsal cinsiyet kavramı ve buna bağlantılı olarak toplumsal dilimiz; sadece erkekleri insan olarak kabul etmektedir. Günlük hayatımızda sıkça kullandığımız "adam olmak", "adam gibi davranmak" gibi deyimlerdeki "adam" aslında doğru-düzgün, olması gerektiği gibi anlamındadır. Kadınlar ise erkeklerin birbirlerine karşı kullandıkları küfürlerde, aşağılamalarda veya esprilerde malzemedir.

Dildeki cinsiyetçiliği tartışmak için bir de toplumsal cinsiyet kavramına bakmak gerekmektedir. Cinslerin farklılıklarının toplum içerisinde yerleşmesi ve kalıplaşmış roller yaratmasıyla, toplumsal cinsiyet dile etki eden ve onu biçimlendiren bir işlev de üstlenmektedir. Toplumsal cinsiyette ön plana çıkan ve güç unsuru üzerinden gelişen ataerkilliğin, dile yansımaları kaçınılmazdır (Balman, 2013: 22).

Yan anlamlarda gizlenen eril cinsten temellenen pozitif cinsiyetçilik ayrımı dil üzerinden kimin güçlü kimin güçsüz olduğunu yeniden kurgulamaktadır. İsimlerin, fiillerin ya da nesnelerin cinsiyete göre çekimlendiği Fransızca, Arapça gibi dillerde açıkça görüldüğü şekliyle nesnelerin güçlü ve güçsüz yönleri erkekler ve kadınlar gibi ikili bir ayrım yaratmaktadır. Böylece yüceltilen tür eril tür; ikincilleştirilen tür ise dişil tür olmuştur. Örneğin güneş eril, ay dişildir. Kültürlerimizde güneş yaşam kaynağı olarak düşünülürken ay –bazı köylü kadınların ve erkeklerin dışında- belirsiz ve neredeyse zararlı bir şey olarak görülmüştür. Sözcüklerin türü olarak erilin olumlu bir yan anlamla yüklenmesi, ataerkilliğin yeniden oluştururken erkeklerin kutsalı kendilerinin kıldığı bir yapı oluşturur. (Irigaray, 2006: 70).

İrigaray (2006: 31-32), Fransızca'nın gramer yapısında eril egemen yapının hakimiyetini şu şekilde ortaya koymaktadır: “*Nötr ya da kişisiz olan, aynı adıyla ya da aynı eril biçimle ifade edilir: Il tonne (gök gürlüyor), il neige (kar yağıyor), il faut (zorunludur); dişil bir adıl olan ‘elle’le kullanılmaz; elle tonne, elle neige, elle faut denmez, bu dilin tarihinde kimi nesneler nötr olarak nitelendirilmiş olsa bile, örneğin Yunanca ve Latince doğa olguları ve zorunluluk, cinsiyetli sorumlularla ifade edilmişti... Fransızca’da (öteki Latince kökenli dillerde de) dişil, sözdizimsel olarak ikincil öneme sahip bir im olarak varlığını sürdürür, bir norm bile oluşturmaz. Dişil türle nitelenen isimler, fazladan bir değere işaret ettiği düşünülen isimler değildir. Fransızca’da yıldızlar gibi ay da dişildir, ama bunlar genellikle yaşam kaynakları olarak düşünülmez.*”

İrigaray’dan (2006: 72-73) örnek vermeye devam edersek: Bilgisayar [*un ordinateur*] kuşkusuz eril ve daktilo [*la machine à écrire*] dişil birer isimdir. Burada sözcüklere cinsiyetin nasıl yüklendiği açık bir şekilde görülmektedir. Yaşayan, canlı ve medeni varlıklar eril; yaşam belirtisi göstermeyen, cansız ve cahil nesneler dişil olmak

zorundadır. Üstün gelen eril olmak zorundadır. Yine, uçak [*un avion*] otomobilden [*une voiture*], boeing [*le Boeing*] tepkili uçaktan [*la caravelle*] üstündür.

Türkçe'ye yoğun bir şekilde yerleşen cinsiyetçilik halk dilinde yaygın kullanım alanına sahip olan atasözleri ve deyimlerde sıklıkla görülmektedir. Kız çocuğunu dert, oğlan çocuğu ise ödül olarak gösteren cinsiyetçi deyiş, deyim ve atasözleri şu şekilde sıralanabilir: *"Bir (ev) gemi donanır, bir kız (çıplak) donanmaz."*, *"Bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz."*, *"Kız doğuran tez kocar."*, *"Kız yükü, tuz yükü."*, *"Kızın var mı, derdin var."* / *"Kızın var mı, sizin var."*, *"Kızını dövmeyen, dizini döver."*, *"Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün."*, *"Oğlan doğurdum, oydu beni; kız doğurdum, soydu beni."*, *"Oğlan olsun deli olsun, ekmek olsun kuru olsun."*, *"Oğlandır oktur, her evde yoktur."*, *"Oğlanı her karı doğurmaz, er karı doğurur."* Bu deyişler ise, kadına şiddeti meşrulaştırır: *"Dişi köpek kuyruk sallamazsa, erkek köpek yanaşmaz."*, *"Kocanın vurduğu yerde gül biter."*, *"Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin."*, *"Kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası."* Bu deyişler, kadını kocasının egemenliğine hazırlar: *"Avradı er zapdetmez, ar zapdeder."*, *"Avradı eri saklar, peyniri deri."*, *"Avradın dolaşığı, akşamdan sabaha kor bulaşığı."*, *"Ağustostan sonra ekilen darıdan, kocasından sonra kalkan karıdan hayır gelmez."*, *"Kadın erkeği rezil de eder, vezir de."*, *"Kadın kocasının çarığı, anasının sarığıdır."* (<http://ayrimcisosluk.blogspot.com/>)."

Dilin cinsiyetçi bir şekilde yapılandırılması kültürü de bu şekilde etkilemiştir. Dil değiştirilmeden kültür, kültür değiştirilmeden de dil değiştirilemez. Dilin edilgen bir şekilde kökten evrim geçirmesi beklenmeden söylemin ve dilin dönüştürülmeye çalışılması kadın ve erkek arasında toplumsal bir adalet ikame edilmesine hizmet edebilir. Cinsel özgürleşmeye dilin cinsiyet türleriyle ilgili yasaları değişmeden ulaşılamayacağını belirtmek yerinde olur (İrigaray, 2006: 32-33). Böylece eşitlik zemininden geri yönde kayan kadının tekrardan erkek ile aynı düzeye gelmesi için dil üzerinden bir adım atılmış olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE MEDYA

Medya tüm kültürlerde temsil sistemlerini o kültürlerde yaşanan toplumsal gerçeklikle bütünleştirerek sunan bir işleve sahiptir. Kadının eril kurumlar tarafından disipline edilmesi gereken bireyler olarak görüldüğü toplumumuzda medya, kadın-erkek arasındaki hiyerarşiyi olduğu gibi hatta olanı her seferinde yeniden inşa ederek sunmaktadır.

2000’li yılların hemen öncesinden başlayarak “medya” ismini alan “kitle iletişim araçları, giderek artan düzeylerde toplumsal yaşamın önemli bir parçası haline gelmektedir. İlk başta bir eğlendirme ve bilgilendirme aracı olarak ortaya çıkan kitle iletişim araçları, giderek tutumlarımızı şekillendiren ve algılarımıza yön vererek bizatihi toplumsal gerekliliğin inşasını sağlayan bir işlev edinmiştir (Akbaş, 2010: 499). Kitle ile iletişim kurulması gerektiğinden hareketle medyanın aslında ya da gerçekte tek yönlü bir bilgi akışı sağlaması, kendi işleyişinde etik bir sorun barındırdığını göstermektedir. Gökalp’in (2009: 270’den aktaran Akbaş, 2010: 499) de aktardığı gibi, toplumsal hayatta ne ‘doğru’ ne ‘yanlış’, ne ‘gerçek’ ne ‘yalan’, ne ya da kim ‘normal’ ne/kim ‘anormal/sapkın’, tüm bu anlam sistemi önemli ölçüde medya aktarımıyla oluşmaktadır.

Şiddetin kavramsallaşmasında da şüphesiz medyanın topluma yaptığı ‘kışkırtıcı’ ve ‘tahrik edici’ katkı yadsınmamaktadır. Medya klasik anlamda toplumun en küçük birimi olan bilinen aile kurumunda ya da kamusal alanda kadın-erkek arasında ortaya çıkan şiddet biçimlerini kişiselleştirerek ya da bireylerin kendi ekonomik, sosyal ya da kültürel dinamiklerine göre açıklayarak şiddet olgusunun üzerini örtmektedir. İzleyici/okuyucu talebinin gerekçe olarak medya araçlarında sunulmasıyla meşrulaşan şiddet görüngüleri yoğun enformasyona maruz kalan günümüz insanının algı duvarını aşamamaktadır. İçinde yaşadığımız dönemin şiddet açısından özgül yönleri tartışılırken ve bunu medyayla ilişkilendirirken, en genel düzlemde şiddet algılarımızın ve pratiklerimizin, yapısal olarak şiddete yaslanan bir toplumsal iletişim ortamı ile bağlantısını gözden uzak tutmamak gerekir (Çakır, 2007: 161).

Medyanın beslendiği başat disiplinler olan din, felsefe, tıp, siyaset, hukuk gibi sayısız çoğaltılabilecek alanlarda egemen söylemin kurucularının erkekler olması,

kadınların yaşam ve kendilerini ifade alanlarını büyük ölçüde daraltmıştır. Medyada sunulan kadınlığa ilişkin temsillerin de bundan bağımsız olduğu söylenemez. Medyada kadınlığın erkek lehine yeniden tanımlanması, kadının erkeğin ötekisi olarak kurgulanması ile ilişkilidir. Ancak, kadının erkeğin ötekisi olarak tanımlanması yeni değildir. Tarih boyunca erkeğin 'öteki'si olarak kurgulanan kadın, "kendi öznelliğinden yoksun bırakılmış ve böylece kendisi hiç serbest olmasa bile üzerinde konuşulması serbest bir 'nesne'ye dönüştürülmüş"tür (Berktaş, 1997, 91'den aktaran Şimşek, 2000: 109).

Medyada kadının şiddet ilişkisinde hep mağdur olarak konumlandırılması kuşkusuz, kadınların toplum içinde dolayısıyla medyada temsil biçimleriyle ilişkilidir. Şimşek'in (2000: 1) ifade ettiği gibi, medya içeriğinde kadınlar, yaygın bir biçimde, günlük ve sıkıcı işlerden sorumlu eşler, kendilerini bir erkeğin başarısı için adayarak ikincil planda kalan kişiler, çeşitli şiddet biçimlerine maruz kalan kurbanlar gibi basmakalıp imgelerle gösterilmektedirler. Öte yandan, medya içeriğinde, siyasetçiler, iş kadınları olmakla sıra dışı örnekler olarak görünen az sayıda kadın ise ısrarla, çocuk bakmak, diyet yapmak gibi geleneksel rol ve meşguliyet çerçeveleri içine hapsedilmektedir. Bu şekilde medya, kadınların şiddete uğrayan taraf olmasının gerekçesini de sunmuş olmaktadır.

Kitle iletişim araçları... Kullandığı sözel ve göstergesel dil ile tüm gündelik pratikleri, spordan siyasete, sanattan eğlenceye bireyin içinde biçimlendiği, kendini yeniden-ürettiği toplumsal olgular anlamlandırmakta ve tanımlamaktadır. Bu anlamlandırma ise iktidarın, yani egemen sınıf ve kesimlerin söylemi içinde kurgulanmakta, sözel ve göstergesel tüm teknikler, bağımlı sınıf ve kesimlerin rızasının üretimine yarayacak biçimde kullanılmakta ve sistemin sarsılmazlığı, tekliği konusunda genel oydaşma (konsensus) yaratmayı öngörmektedir (Şimşek, 2000: 8).

Medyada "sıklıkla" karşılaştığımız şiddet edimlerini ise sadece niceliksel olarak ele almak, bütünü görölmesini çoğu zaman engelleyebilmektedir. Şiddetin, niteliği, sıklığı, yoğunluğu, şiddeti uygulayanların kimler olduğu, şiddeti kime yönelttikleri, bu şiddetin nasıl kodlandığı, şiddeti uygulayanların ve şiddetle karşı karşıya kalanların nasıl resmedildiği gibi konular genel anlamda medya ve şiddette olduğu kadar, daha

özelde medya ve kadına yönelik şiddetle ilgili değerlendirmelerde önem kazanmaktadır (Oğuz, 2010: 441).

3.1. MEDYADA ŞİDDETİN MEŞRUIYETİ

Medya, şiddet ve kadın üçgeninde haber içeriğinde yer alan kadınlara ilişkin temsillerin, bir toplumdaki kadınlara ilişkin tanımlardan bağımsız olduğu düşünülemez. Bu bakımdan, yazılı basında yer alan kadına yönelik şiddet haberleri analizi, bir toplumda kadınlara ilişkin tanımları ve kavrayışı anlamının yollarından biri olabilir. Toplum ve medyanın karşılıklı olarak birbirlerini belirlediğini savunmak, birinin diğeri üzerinde belirleyiciliği olduğunu iddia etmekten daha uygun görünmektedir. Yani, bir toplumdaki kadınlık tanımları ile medya içeriğindeki kadın temsilleri karşılıklı olarak birbirine etki eder. Medya, toplumu birebir yansıtan bir ayna olarak değerlendirilemez. Yine de, kurgusal bir atmosfer olarak, toplumdaki 'gerçek' kadınlar hakkında belli bir ölçüde bilgi verebilir (Şimşek, 2000: 1). Medyada kadına yönelik şiddetin kurgusunun yalın bir şekilde değil de bir takım süzgeçlerden geçerek yapıldığı savunulabilir.

Medyada sunulan şiddete ilişkin ilgi, sessiz sinema filmlerinin çocuklar üzerindeki etkisinin ölçülmesiyle başladığı söylenebilir (Lowery ve DeFleur, 1995'den aktaran Özer, 2010: 11). Medyada sunulan şiddet araştırmalarının daha çok televizyona yönelik olduğu (Özer, 2010: 11) görülse de araştırmanın sınırı kapsamında şiddetin yazılı basında ortaya çıkışı ele alınacaktır.

Eğlence ve medya dünyasında şiddet olgusu insanlık tarihi kadar eskidir. Romalılar, Hristiyanların aç aslanlarla mücadelelerini izlerken kendilerinden geçmekteydiler. Eski Yunanlılardan Shakespeare ve Shakespeare'den Andrew Lloyd Webber'e kadar uzanan dramlarda, yoğun bir biçimde kıskançlıkla iç içe geçmiş şiddet ve intikam sahneleri görülmekteydi. Bununla birlikte, şiddet olgusunun her gün ve herkes tarafından izlenmeye başlanması, 20. yüzyılda medyanın kitlesel hale gelmesiyle mümkün olmuştur (Bartholow vd., 2003: 1'den aktaran Özer ve Özer, 2010: 53). Medyanın kitlesel hale gelmesiyle başlayan süreçte daha çok kişiye ulaşma isteği şiddeti de medyanın vazgeçilmez unsurları haline getirmiştir.

İlk kitle iletişim aracı olarak ortaya çıkan gazete, neredeyse şiddet haberleriyle başlamıştır. Gazetenin temel haber kaynaklarından biri olan, aristokrasi ve burjuvazinin

haber mektup ve kâğıtları, dehşet dolu cinayetleri konu edinmiştir (Özer, 2010: 11). Medyada şiddet ögesini had safhada kullanarak eleştiri alan ABD’de 1833’te halkın şiddet suçu hikâyelerine olan açlığını gidermek için, ilk kez The National Police Gazette (Ulusal Polis Gazetesi) yayınlanmaya başlanmıştır (Trend, 2008: 23’ten aktaran Özer: 2010: 11). Şüphesiz şiddetin medyada bu kadar çok temsil edilmesinin başlıca sebebi kâr elde etme isteğidir. Kâr ve medya birlikte düşünüldüğünde şiddet unsurunun öne çıktığı günümüzde, her topluma uygun içerikte sunulmasından dolayı şiddet, medya otoritelerinin başlıca başvuru kaynağı olmaktadır (Gerbner, 1996’dan aktaran Özer, 2010: 15).

Medyada sunulan şiddet içeriklerinin miktar olarak arttığını gösteren araştırmaların¹⁵ yanı sıra medyada sunulan şiddetin sadece miktar olarak artmadığını aynı zamanda daha canlı ve daha net, daha seks içeren ve daha sadist bir yapıya girdiğini görülmektedir. Artık dizi ve filmlerde kurşunların insan vücuduna nasıl girdiğini, vücutta nasıl bir hasar yarattığını aleni bir şekilde gösteren medya, şiddet olaylarında ortaya çıkan kanları açıkça ve hiçbir sınırlama olmaksızın göstermektedirler (Özer ve Özer, 2010: 54).

Medya endüstrisinin kâr amacı güderek ön plana çıkardığı şiddeti meşrulaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Medyadaki şiddet savunusunu Potter, 5 başlık altında toplamıştır (1999: 154-5’ten aktaran Özer, 2010: 16): “1. *Şiddet yaşamın bir parçasıdır.* 2. *Tüm dramalar çatışma üzerine kuruludur ve şiddet çatışmanın bir aygıtıdır.* 3. *Şiddet, sorumluluk ölçütlerinde negatif yönünü göstererek kullanılmaktadır.* 4. *Şiddet üreticileri de, en az onları eleştirenler kadar güçlü aile değerleriyle yoğrulmuş insanlardır.* 5. *Hayal ürünü olarak yaratılan şiddet, izleyicilere, hatta çocuklara bile zarar vermemektedir.*” Potter’in belirlediği bu savunma şekilleri, şiddetin medyada yaşamın bir parçası olarak görüldüğünün en açık göstergelerinden biri olmakta ve yine en açık göstergelerle sunulmasına olanak sağlamaktadır.

Medya, kadın ve erkek arasında sabit ve kolaylıkla tanımlanabilir bir ayırım olduğunu varsayar ve kültüre içkin anlamların belli bir tarihin ürünü oldukları, dolayısıyla toplumsal ve siyasi boyutları olduğu, bu nedenle sabit ve değişmez

¹⁵ Kanada’nın Laval Üniversitesi’nden Guy Paquette ve Jacques de Guise tarafından Kanada’da yayın yapan 6 televizyon kanalı esas alınarak yedi yılı aşkın bir süre içerisinde yapılan araştırmalar sonucunda; 1993-2001 yılları arasında fiziki şiddet görüntülerinin yüzde 378 artışı bulunmuştur. Ayrıca, 2001 yılında TV şovlarında saat başına ortalama 40 adet şiddet etkinliği belirlenmiştir.

olmadıkları, tersine sürekli bir değişime maruz oldukları gerçeğini gizler (van Zoonen, 1995'den aktaran Şimşek, 2000: 13). Bu bilgidен hareketle medyada kadın her zaman şiddet gören, erkek ise her zaman döven, güç kullanan taraf olarak ortaya çıkmaktadır. Medyada belli kalıplar etrafında tanımlanan kadın ve erkek kimlikleri değişmemekte, statükoyu korumaktadır.

Medyada sunulan şiddet, kuşkusuz toplumda yaşanıldığı şekliyle alıntılanmamakta, birtakım şablonlara uydurularak medya gerçekliğine kavuşturulmaktadır. Medyada sunulan şiddetin, ifade özgürlüğü ve alıcı talebinden öte belli güçler tarafından yürürlüğe konulduğuna işaret eden Gerbner (1996: 27'den aktaran Özer, 2011: 329), medyaya, her türlü iktidarın savunuculuğunu yaptığına dair ek bir misyon yüklemektedir. Medyanın, kurban edenin yanında kurban edileni de göstermesi iktidarın karşısında nerede durulacağını da göstermektedir. Toplumda, tetikleyen de vardır, yıldırılan da; silahlı eylem de vardır, sakat bırakılan da; böylece herkes toplumda yerini bilecektir. Nitekim medyada sunulan şiddet, gücünün iktidarını kanıtlamakta ve korumaktadır (Özer, 2010: 329). Kadın/erkek bağlamında eril hegemonyanın savunuculuğu yapan medyanın kadını çoğunlukla mağdur olarak göstermesi, ataerkil iktidarın benimsendiğinin göstergelerinden biridir.

Şiddetin sunumu ve etik değerlerin önemi konusunda büyük bir ikilem yaşayan medya dünyasından bir muhabir, Ünsal Ergel, şiddetin insanların ilgisinden dolayı medyada çokça yer aldığı görüşünü şu şekilde savunmaktadır: *“Amaç satmak ve gelir elde etmekse, satın alacak kişinin cazibe noktası, hayretle baktığı şeyler oluyor. Kim ne derse desin, Türk halkı şiddeti seviyor, ona sahip olmasa da, olana yakın duruyor. Ya da, çevresine şiddet uygulayan kişilere imreniyor. Onların hikâyesini, yaşadıklarını ya da yaptıklarını okuyor... Bakın etrafınıza göreceksiniz; televizyonda bir şeyler izleyen kişiler, 4 ana unsur üzerinde algı saptaması yapıyor. Bunlar, Türk insanının olmazsa olmazları: Şiddet, seks, başkasının hayatı ve futbol.”* (Özer, 2010: 79).

Şiddetin medyada gösterimi ile şiddet olaylarındaki artış arasındaki bağın değil de; şiddetin medyada yer alış biçiminin şiddeti meşrulaştırdığı ve mevcut egemen eril değerleri yeniden ürettiği tezinin savunulduğu bu çalışmada kuşkusuz medyanın toplumsal işlevi gereği şiddete yer verilmesinin savunulduğu görüşlere de yer verilecektir. Suçun tarihinin medyanın tarihinden çok daha eski olduğu görüşünden

hareketle medyada şiddet haberlerinin şiddet olaylarını kesinlikle etkilemediği savunulmaktadır. Özer'in (2010: 85) Türk toplumunda şiddet haberleri karşısında muhabirlerin psikolojik durumlarını ortaya koymayı amaçladığı araştırmasında yer alan ve şiddet-medya ilişkisine olumlu açıdan bakan muhabirlere göre, medya, polisin ya da yargının yapamadığını yaparak; şiddet uygulayan kişiyi anında afişe ederek çok önemli bir görevi yerin getirmektedir. Medyada şiddet gösterimini savunanlar araştırmaya katılan muhabirlere göre, şiddet uygulayan kişi, polis tarafından yakalanmaktan dolayı değil de medyada şiddet haberlerinde yer aldığı için daha çok pişman olmaktadır. Ayrıca şiddet haberlerinin yayın(m)lanması, emsal olayların yaşanmasını da önlemektedir. Buna kanıt olarak da töre, namus cinayetleri, berdel evlilikleri, aile içi ve okul içi şiddet vs. konuların sürekli haber yapıldığı zaman istatistiki olarak düşüşler yaşanması olarak gösterilmektedir. Medyada şiddet gösterimini savunanlara göre, medyada haber olmuş bir şiddet olayının soruşturma ve incelemeleri daha ciddi yapılmaktadır. Bunun yanı sıra soruşturmacılar, "bu işi medya takip ediyor" düşüncesiyle daha objektif inceleme yapmaktadır.

Nitekim medyanın şiddet gösterimi şiddet olayının sonuçlanmasına etki etse de ortaya çıkışına etki edememektedir. Ayrıca burada medyanın şiddet olaylarının sonuçlanmasına yönelik yaptığı olumlu katkının sadece fiziksel şiddet haberlerinde söz konusu olduğu söylenebilir. Çünkü medyada haber unsurunun içine yerleştirilen eril söylem ile birlikte kadınlar sözel, psikolojik, cinsel ya da sembolik şiddete maruz bırakılabilmekte; bu şiddet türleri ise çoğunlukla gözden kaçmaktadır.¹⁶ Örnek vermek gerekirse, bir bilim adamı yaptığı buluşlarla bir habere konu olabilirken; bir bilim kadını salt bilim kadını olabildiği için bir "başarı" öyküsü ekseninde haber değeri taşıyabilir. Medyada kurulan sembolik şiddeti betimleyen bu örneğin alt metinleri okunduğunda, kadınların bilim dünyası gibi erkeklerin hâkim olduğu varsayılan bir alanda gösterdiği başarının kadınlar arasında yaygın görülmediği ve sıra dışı bir haber olarak değerlendirildiği görülmektedir.

¹⁶ Medya endüstrilerinin toplumlar üzerinde etkilerinin önemli oranda arttığı 1950'lerde, başlattığı çalışmalarla iletişim alanına çok önemli katkılar yapan George Gerbner'in, Kültürel Göstergeler Projesi'nde yaptığı şiddet tanımı ile birlikte medyada fiziksel şiddete önem verilmiş; diğer şiddet türleri önemsiz sayılmıştır. Gerbner'in şiddet tanımına göre boş tehditler, sözlü saldırılar, inandırıcı şiddet sonuçları doğurmayan jestler şiddet olarak kodlanmamaktadır (Gerbner vd. 1980: 11'den aktaran Özer, 2010: 328).

Bununla birlikte toplumun iç dinamiklerinde şiddet medyaya rağmen var olsa da medyadan da önemli ölçüde etkilenecek toplum içine sirayet etmektedir. Çünkü Özer'e (2010: 86) göre, medyada şiddeti sürekli sunumunun olayları kanıksattığı, olağanlaştırdığı ve seçenekler sunduğu yönünde yaygın bir görüş vardır. Özer'in (2010: 88) şiddet haberleri yapan muhabirlerin psikolojik durumlarını ölçen araştırmasında yer alan muhabirlerin çoğu, gazetelerinin günlük tirajlarının, yapılan cinayet haberlerinden sonra arttığını söylemektedirler. Bu muhabirlere göre, yapılan anketlerde insanların en fazla polis haberleri okudukları ortaya çıkarılmıştır.

Nitekim şiddet haberlerinden etkilenme derecesi kişiden kişiye değişmektedir. Televizyonda bir şiddet haberi izleyen ya da gazetede bir şiddet haberi okuyan sağlıklı yetişmiş bir bireyin algılamasıyla, zaten ruh sağlığı bozuk olan bir bireyin algılaması bir fark bulunmaktadır. Gazetecilerin haberlerini oluştururken yalın, sade bir dil kullandıkları hatırlanarak tutulmakla birlikte, ajite edilmeden oluşturulmuş bir habere etkilenme derecesi izleyicinin eğitim durumu, cinsiyet, etnik kimlik vs. değişkenlere göre farklılık göstermektedir (Özer, 2010: 99).

Medyada şiddet gösteriminden etkilenen kesimin eğitim ve ekonomik düzeyi düşük insanlardan oluştuğuna dair bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Polis muhabirlerinin değerlendirmeleri, her gün karşılaşılan suçluların portföyüne bakıldığında bilişim suçları haricinde zeki, ruh sağlığı yerinde ve iyi bir aileden gelen suçlunun bugüne kadar hiç çıkmadığı yönündedir (Özer, 2010: 99). Polis muhabirlerinin ortaya çıkardığı bir diğer çarpıcı gerçek ise, mafya türleri ya da organize suçlara yönelik dizilerin senaryolarını gerçekmiş gibi algılayan ve suça karışanlar, toplumun gelir dağılımı ve eğitim seviyesi düşük kesiminden oluşmaktadır (Özer, 100).

Medyanın, şiddetin meşrulaştırılma eğilimini Arlow'un katillerin cinayetlerini meşrulaştırma biçimlerine benzer bir şekilde gerçekleştirdiği söylenebilir. Arlow'a (aktaran Moses, 1996: 24) göre, profesyonel katiller bile cinayetlerini işlemeyi önce, birbirlerine kurbanlarının ölümü hak ettiklerini ve hatta onları öldürmenin doğru ve önemli bir iş olduğu inancını aşılayıp bu inancı kuvvetlendirmek için bir araya geldiklerini öne sürmektedir. Arlow'dan hareketle, insanların uygulamaya niyetlendiği şiddet edimini gerçekleştirmeden önce ilk önce kendilerine kabul ettirmeye çalıştıkları görülmektedir. Medya da, çıkar ilişkileri ile organik bağının üzerini örterek şiddeti

değişik gerekçelerle –töre, namus, eğitimsizlik, ekonomik sorunlar- haklılaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Medya, niyetinin doğru olduğuna inandırmada “narsist” bir destek almaya çalışmaktadır. Bu nedenden ötürü ideolojiler, şiddet unsurunu körüklemeye olabildiğince uygundur (Moses, 1996: 24). Devletin resmi ideolojisi, azınlıklara uyguladığı şiddeti akla uydururken ya da eril ideoloji kadından üstün olduğunu ve ona hâkim olması gerektiğini dayatırken hep bu unsur göz önünde bulundurulmaktadır.

Medyada şiddetin yoğun gösterimi sonucu oluşan etkiler bireylerde daha geniş kapsamda algı değişimlerine de neden olmaktadır. Gerbner “cultivation process” yani yetiştirme teorisi altında insanların olumsuz mesajların tekrarlanmasına maruz kaldığında, dünyayı kötü bir yer olarak algılama sendromunun (mean World syndrom) oluştuğunu ortaya çıkarmıştır (Gerbner G., Gross L., M. Morgan ve diğerleri, 1986’dan aktaran Onursoy, t.y: 131). İnsanlar olumsuz tekrarlar, doğal tehlikeleri barındıran ve aslında bu şekilde anlamlandırılabilir bir dünyanın içinde yaşadığına inandırılabilir. İnsanlar şiddetin ağ gibi sardığı bir dünya gördüğünde ve bu gördüklerine inandığında, şiddetin onu sarmasını beklemekte ve elinde olmadan her şeyden korkmaktadır. Aynı zamanda korkularının arkasındaki gerçekliği ya da bu sürecin nasıl işlediğini de anlamamaktadır. Abartılı gerçek ya da dünya yargısına neden olan eğilim, sürekli şiddet içeren görsel manzaralardan ve medyada görülen şiddetten doğabilmektedir (Onursoy, t.y: 131). Gerbner’in “yetiştirme teorisi” kadına yönelik şiddetle birlikte düşünüldüğünde, medyada “eril sebeplerle” kurban edilen kadınlarla ilgili haberlerin yoğunluğu sonucu kadınların erkek şiddetinin ardında yatan sebepleri düşünmesi engellenmekte; kadın şiddetin gönüllü kabullenicisi konumunda kaderine razı olmaktadır.

Medyada kadına yönelik şiddetin meşrulaştırılma biçimlerine bakıldığında öncelikli olarak, “namus” ve “töre” gibi topluma mâl edilen kavramların kullanıldığı görülmektedir. Toplumun sosyal değerler sisteminden ortaya çıkan bu değerler bütünü, resmi hukukta bulunmamasına karşın, yazılı olmayan bir biçimde yıllardan beri bireyler tarafından uygulanan ahlak ve hukuk kurallarını ifade etmektedir (Aykut, 1999: 45’ten aktaran Özer ve Üçer, 2010: 212).

Kadının yaşadığı erkeğin ise koruduğu bir değer olan namus kavramı toplum içerisinde iffet, onur, dürüstlük, ahlak ve şeref karşılığında kullanmakta ve toplumda geleneksel yaşam şeklini içselleştirmiş çevrelerde “namus için yaşamak” bir amaç haline gelmektedir. Ağırlıklı olarak, kırsal kesim kültürünü yansıtan bu olgu, kırsal kesimden kente göç eden toplum katmanlarının şehir yaşantısına da taşıdıkları bir yaşam biçimi olarak devam etmektedir (2010: 212). Buradan hareketle, çalışma içerisinde savunulan “medya, şiddetin daha çok sosyo-ekonomik seviyesi düşük insanlar arasında yaşanıyor gibi göstermektedir” iddiasını da desteklemektedir. “Töre”, “namus” gibi ananevi kavramlar günümüzün bireyselleşmiş “modern” çekirdek aileleri tarafından pek benimsenmemektedir. Töre dolayısıyla işlenen cinayetlerin, bu nedenle kırsal kesimden göçmüş ya da geleneksel değerleri benimseyen ailelerde görülmesi ve töre cinayetine kurban gidenin “namusun” taşıyışı konumunda olan kadınlar olması tesadüfi değildir.

Ataerkil toplumlarda kadının iffeti, erkeğin namus ve şerefi sayılmaktadır ve medyada bu yönde bir algı yaratarak şiddet haberlerine yaklaşmaktadır (Tezcan, 1999: 45). Toplumda kadına “namus” kavramı üzerinden dayatılan hegemonyayı Özer ve Üçer (2010: 212) toplumsal cinsiyet rolleri olarak nitelendirilebilecek töreye özgü davranış kalıplarıyla açıklamaktadır:

“Namus kavramı, ağırlıklı olarak kadının cinsel davranışı ve cinsel tutumuyla bağlantılı, toplumun geliştirdiği, benimsediği gelenek ve görenekleri ifade eder. Bu doğrultuda, “kadının namusunu” korumasını, saflığını koruması ve cinsellikten sakınmasıyla ilişkilendirilir. Kadının namusunun korunması, sadece kadınla sınırlandırılmaz, erkeğin de kadının namusu üzerinde söz hakkı bulunmaktadır. Erkek, kendisine bağlı bulunan eşi, kız kardeşi, annesi vs. üzerinde söz hakkına sahiptir ve onların namusunu korumakla görevlidir. Erkek, bu konumda hem kendisi hem de ailesi için kadının cinsel saflığını korumasına önem vererek, kadının davranışlarında aksi olabilecek bir tutumu “utanç” kavramıyla sınırlandırarak ve nitelendirerek bir anlamda aile namusunu da korumuş olmaktadır.”

Toplumdan beslenen medyada da kadın/erkek ve namus/töre ilişkisi toplumda var olan bu şablona göre değerlendirilmektedir. Medyaya düşen görev, yaşananları kişiselleştirmeden ya da popülerleştirmeden, törenin neden olduğu kadın cinayetlerinin

altında yatan ataerkil iktidar yapılarını sorgulamak ve şiddete yönlendiren bilinç yapısını değiştirmektir.

Medyada gösterilen şiddete duyulan sempatiyi Oskay (1996: 195), bireylerin sistem karşısında güçsüzleşmesi ve hiçleştirilmesinin ezikliği sonucunda başvurdukları gönüllü bir eylem olarak tasavvur etmektedir. Medyanın şiddet gösterimi, bu ezikliği yaşayan insanların başkaları üzerinde şiddet uygulamasını da meşru görme eğilimi edinmelerine neden olmaktadır. Bu insanların toplumsal realite karşısında duydukları husumet, çeşitli doyumsuzluklar, bilgiyi değil cehaleti öğrenme, açık ve gizli işsizlik gibi belli başlı yorucu ve yıpratıcı etkileri ile birlikte belli bir noktaya geldiğinde dışa vurulması için bir ‘mahreç’ bulunmasını gerektirmektedir. Bulunabilen mahreç ise, sıradan insanın gücünün yetebileceği kendisine yakın konumdaki diğer sıradan insanlar olmaktadır.

Medyada yer alan şiddet sahnelerinde, şiddet unsuru gündelik yaşamda ciddi bir şekilde deneyimlen halinden oldukça uzakta durmakta; insani öğeler dışlanmakta, insanlar cinayet gibi, katliam gibi eylemlerin nesneleri haline dönüştürülürken, söz konusu eylemler de mekanikleşerek, sıradanlaşmaktadır. Böylelikle bu tür sahneleri izleyenlerin duyarlılıkları köreltilmekte, çoğu zaman özünden saptırılmış, kurgulanmış görüntüleri izleyenlerde hiçbir tepki ya da insani duygu uyanmamaktadır. Medyanın şiddet görüntülerinin yeniden biçimlendirmesi, aynı görüntülerin sürekli tekrar edilmesi ile şiddet büyük oranda olağanlaştırılır ve kanıksatılır (Uluç, t.y.: 2).

Şiddet içeren herhangi bir sahneye, örneğin ölü ve yaralıların bulunduğu bir trafik kazasına, gerçek yaşamda ve televizyonda izleyici olmanın birbirinden çok farklı olduğunu savunan Uluç’a (t.y.: 2) göre, gerçek yaşamda böyle bir olaya tanık olduğunuzda, olayı tüm insani ve trajik boyutları ile yaşarsınız. Televizyonda ise, görüntüleri izlerken, çocuğunuz bir şeyler anlatmaya başlar, telefon çalar, yemek taşar vs., geri döndüğünüzde ise ekranda bir spor karşılaşmasına ilişkin bir haber ya da bir deterjan reklamı ile karşılaşsınız ya da kanalı değiştirerek bu baskıcı duygu durumundan kurtulabilirsiniz. Bu durum ise, kazaya ilişkin önceki görüntülerin ve varsa şiddet öğelerinin gerçeklikten uzaklaşmasına, sıradanlaşmasına ve bağlamından koparılmasına neden olur.

Şiddet, medya tarafından mı var edilir yoksa toplumda şiddet var olduğu için mi medyada yer alır tartışmasında aslında suçun her iki tarafta da bulunduğu görülmektedir. Şiddet-toplum ve medya sıralamasına göre, toplum şiddetten beslenir, medya da toplumu yansıtır. Medyanın neden mi sonuç mu olduğu tartışmalarının yanı sıra temel sorun medyanın şiddeti sunum şeklidir. Şiddet, toplumun küçük bir kesiminde görülse bile, medyanın burnu kanayan tek bir insanın acısına eğilme görevi bulunmaktadır. Ama bunu şiddeti yaratanların bakış açısıyla değil, burnu kanayanın yaşadıkları boyutuyla değerlendirerek yapması gerekmektedir (Özer, 2010: 91). Medyanın şiddeti sunma niceliği değil de niteliği şiddeti arttıran bir unsur olarak düşünülebilir. Medya, sunum şekliyle çözüm yolu olarak topluma şiddeti önerebilmektedir. Medyada yer alan ilginç cinayetler, uygulanan işkence yöntemleri toplumun bilinçaltına yerleşir ve fikir dünyası olmayan insanlar tarafından şiddet medyadan öğrendiği şekliyle hak arayışında temel başvuru kaynağı olabilmektedir (Özer, 2010: 95).

3.1.1. Medyada Sunulan Şiddet Nasıl Açıklanır?

Medyada sunulan şiddet daha çok fiziksel şiddet bağlamında ele alındığından bu konuda ortaya atılan kuramlar fiziksel şiddeti inceleme altına almışlardır. Bu kuramların bilinmesi medyada sunulan şiddetin psikolojik bakımdan gerekçeleriyle birlikte değerlendirilmesi hususunda önem taşımaktadır.

Kitle iletişim araçları içerisinde daha çok televizyonla ilgilenen ve medyada sunulan şiddeti açıklamayı deneyen psikolojik kuramlar üç ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar, ‘Davranışsal Etkiler Kuramları, Bilişsel Kuramlar ve Duygusal Kuramlar’dır (Özer, 2010: 385). Bu kuramlar ağırlıklı olarak televizyon kaynaklı şiddeti ele alsın da, kitle iletişim araçlarının birbirinden etkilenmesi ve bağımsız olmaması, bu kuramların yazılı basın için de geçerli olabileceği anlamına gelebilir.

İlk olarak, davranışsal etkiler kuramları, medyada sunulan şiddet sonucu bireylerde meydana gelen davranış değişikliklerine odaklanmaktadır. *Davranışsal Etkiler Kuramı*’ndan hareketle çoğunlukla laboratuvarlarda gerçekleştirilen araştırmalarda, çocuk ya da erişkinlere, önce şiddet görüntüsü izletilmiş, bundan sonra da davranışları ölçülmüştür. Ölçümler sonucunda davranışlarda şiddet, saldırganlık ya

da başkasına ceza verme yönünde görülen artışlar, izlenen şiddet görüntüsüne dayandırılarak açıklanmıştır. Araştırmamızın elde ettiği bir diğer sonuç ise, izlenen şiddet görüntüsünün öznesi bu davranışı nedeniyle ödüllendirildiğinde, izleyenlerin saldırgan davranış gösterme eğilimlerinin arttığıdır (Carter ve Weaver, 2003: 6'dan aktaran Özer, 2010: 386).

Davranışsal etkiler kuramı başlığı altında yer alan ve medyada şiddet gösteriminden etkilenme olgusunu açıklamada kullanılabilecek bir diğer kuram *Sosyal Öğrenme Kuramı*'dır. Bu kuram özünde, televizyonda sunulan şiddete uğramayla, artan saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır. Kuramın temel savına göre, çoğu insan, çocukluk döneminde medyada sunulan şiddete uğramaktadır. Özellikle nasıl davranılması gerektiğini yeni öğrenen çocuklar, izledikleri –ki genelde çizgi film olmaktadır ve çizgi filmlerde de sorun çözme aracı olarak şiddete başvurulduğu sıklıkla görülmektedir- şiddet ile gerçek şiddet arasındaki farkı anlamakta güçlük çekmekte ve aşırı derecede saldırgan davranabilmektedirler (Edgar, 2000: 49'dan aktaran Özer, 2010: 387). Fakat sosyal öğrenme kuramına yazılı basından öğrenilen şiddet bağlamından baktığımızda bu etkinin televizyon kadar yoğun olmadığı savunulabilir. Nitekim sosyal öğrenme kuramına göre davranışlarını topluluk halinde yaşadığı kültürün öğelerine göre oluşturan çocuklar yazılı basınla ilgilenmemekte; burada sunulan şiddeti bir davranış kalıbı olarak almamaktadırlar. Medya içeriklerinin çocuklar üzerinde yarattıkları etki, onların en fazla yaşamlarında yer alan internet ve televizyon aracılığıyla gerçekleşmekte; bunun sonuçları da araştırmanın yazılı basınla sınırlandırılan içeriğini aşmaktadır.

Davranışsal etkiler kuramları kapsamında ele alınabilecek başka bir kuram da *'Engellenme'*dir (disinhibition). Medyada gösterilen şiddet mesajlarına sürekli maruz kalınması durumunda, zaman içerisinde görülebilen engellenme yaklaşımına göre (Potter, 2003 37'den aktaran Özer, 2010: 389), medyada sunulan şiddete uğramak, genellikle şiddete başvurulmasına karşı geliştirilmiş ve öğrenilmiş, saldırgan davranışı engelleyen sosyal davranışları yok sayma yönünde işlev görebilir. Bu durum gerçekleştiğinde, medyada sunulan şiddeti izlemek, insanların gerçek yaşamlarında şiddet kullanımının meşrulaştırmasına yol açacağından “inhibe etmeyi” (inhibition)¹⁷

¹⁷ İnhibition sözcüğünün karşılığı Türkçe'de şu şekildedir: “Çekingen, sıkılgan, ürkek, tutuk, gerçekten hissettiklerini belirtmeyen, istediğini yapamayan.” (Yılsız: 762, Büyük İngilizce-Türkçe Sözlük).

azaltacaktır. Böylece de, medyada sunulan şiddete uğrayan insanlar daha saldırgan olacaktır (Özer, 2010: 389).

Davranışsal etkiler kuramları arasında, adeta kendi içerisinde bir kısır döngü oluşturan kuram olarak üçüncü *Değişken Kuramı* gelmektedir. Diğer davranışsal kuramların geliştirilmiş biçimi olarak ortaya çıkan üçüncü değişken kuramı, kişilerin medyada gördükleri şiddet içeriklerinin yanında bunlarla ilişkili sosyo-ekonomik statü gibi değişkenleri de göz önünde bulundurmaktadır. Kurama göre, dar gelirli kesimde yer alan ve zekâ düzeyi görece düşük bireyler, medyada sunulan şiddete daha fazla maruz kalmaktadırlar. Bunun temel nedeni, onların medyada sunulanları daha fazla izlemeleridir (Dağ vd., 2005'den aktaran Özer, 2010: 391). Kuramın öne sürdüğünden hareketle, düşük sosyo-ekonomik çevreden gelenler medyada sunulan şiddeti, yani kendilerini –cinayet, yaralama türünden haberlere konu olan kesimin genellikle toplumun düşük sosyo- ekonomik katmanında yer aldığı düşünülmektedir- izledikçe daha fazla şiddet uyguladıkları ve böylece daha da sıklıkla kendilerini medyaya malzeme olarak sundukları söylenebilir.

Davranışsal etkiler kuramlarından sonra, bilişsel etkiler kuramları arasında yer alan Duyarsızlaştırma Kuramı, insanların kan ve şiddete karşı doğal bir olumsuz duyguya sahip olduğu kabulünden hareket etmektedir. Duyarsızlaştırma Kuramı, medyada sunulan şiddete uğrayanların, gerçek şiddetin kurbanı olmaya ilişkin sempati, empati ya da ilgi duygularını yitirdiklerini önermektedir (Carter ve Weaver, 2003: 8-9'dan aktaran Özer, 2010: 392). Kurama göre, medyada sunulan şiddeti tekrar tekrar izlemek, şiddete karşı duyarsızlığa neden olmakta; başka bir deyişle, bazı insanlar çok fazla şiddet izlediklerinde, şiddetin yaygın ve kabul edilebilir bir davranış olduğunu düşünmeye başlamaktadırlar. Kurama göre, medyada sıklıkla karşılaşılan şiddet içerikleri sonucu, kişiler daha fazla şiddet gösterirken, aynı zamanda da kendisine uygulanan şiddete daha fazla boyun eğmektedirler (Özer, 2010: 392).

Bilişsel kuramlar başlığı altında değinilebilecek bir kuram da Sosyalleşme'dir. Sosyalleşme, sözcük anlamının çağrıştırdığı üzere, medyanın bu süreçteki etkisine dikkat çekmeye çalışmaktadır. Sosyalleşme, bazı insanların neden saldırgan davranışlarda bulunduklarını çevresel etkilerle açıklamaya çalışmaktadır (Pottter, 1999'den aktaran Özer, 2010: 394). Medyanın sosyalleşme sürecindeki rolünü

Lippmann, gazetenin, insanların gerçek yaşamda deneyemedikleri olaylar hakkında enformasyon sunmasıyla açıklamıştır. Medya böylece, insanların ulaşamayacakları enformasyonu sunarak onların sosyalleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Lippmann'ın kavramsallaştırdığı “kafamızdaki resimler” betimlemesi eşliğinde kişi gazetelerde gördüğü sosyal şablonlar aracılığıyla kendi hayatında hiç yaşamadan sosyalleşebilmektedir (Özer, 2010: 394).

Sosyalleşme kuramının, davranışsal etkiler kuramlarında yer alan sosyal öğrenme kuramı ile karıştırılmaması gerekir. Nitekim sosyal öğrenme kuramı, medyada sunulan şiddetin öğrenilmesi yoluyla, davranışa dönüştürüldüğünü ortaya koymaktadır. İkisi arasındaki farkı ortaya koymak için davranışın zihinsel süreçleri ile davranışın sosyal çevrede karşılığını bulunarak uygulamaya dökülmesi arasında bir ayrım yapmak gerekmektedir. Sosyalleşmenin, taklitten farklı olarak, taklide yol açan görüntünün zihinsel süreçlerde nasıl yer ederek bireyi sosyalleştirdiğini sorguladığını ifade etmek doğru olabilir. Kuşkusuz sosyalleşme, şiddet örneğinde olumsuz içeriğe sahip olacaktır (Özer, 2010: 395).

Bir diğer kuram olan *Bilişsel Olarak Hazır Hale Getirme* (priming) ise, insanların medya aracılığıyla bir olay duyduklarında, okuduklarında, izlediklerinde ya da tanık olduklarında, kendilerinde var olan benzer düşüncelerin kısa süre sonra etkileşebileceğini önermektedir. Söz konusu düşünceler, giderek anlamsal açıdan ilişkili düşünceler ve eylem yönelmelerini de etkinleştirebilecektir (Brayt ve Zillmann, 1996: 198'den aktaran Özer, 2010: 396). Sanbonmatsu ve Fazio (1991: 57'den aktaran Özer, 2010: 398), “medya, hafızada var olan oluşumların gelişmesinde ve onlardan hangi kavramın kronik olarak erişilebilir olduğunu tanımlamada araçsaldır” şeklinde tanımlama getirmişlerdir. Buna göre medya, şiddete meyletme konusunda hem saldırgan davranış kalıpları sunmakta hem de buna cesaret vermektedir.

Duygusal kuramlar başlığı altında yer alan kuramlar, sosyal karşılaştırma, heyecan transferi, çocuklarda korku tepkileri ve genel uyarılmışlık halinden oluşmaktadır (Özer, 2010: 399). Bunlar arasından heyecan transferi medya ve şiddet ilişkisini çalışmanın kapsamı dâhilinde açıklanmaya çalışılacaktır; çünkü diğer kuramlar daha çok çocukların gelişimi sürecinde medyanın şiddeti nasıl işlevsizleştirdiğine odaklanmaktadır.

Heyecan Transferi Kuramı'na göre, medyada sunulan şiddet izleyiciyi ya da okuyucuyu uyarmaya meyillidir (Potter, 2003: 38'den aktaran Özer, 2010: 399). İnsanlar önceden yaşadıkları bir durumu olduğundan daha abartılı bir biçimde anımsayabilirler, anımsama anında gözledikleri şiddetin uyardığı duygusal durumu, yanlış biçimde, o andaki uyarılmaya yükleyebilirler. Bu yöndeki heyecan aktarımı kısa sürede daha şiddetli bir davranışa yol açarak saldırganlığı bastırabilecek normatif sayılırları saf dışı bırakabilir (Huesman vd., 2006'dan aktaran Özer, 2010: 399).

Dikkat edilirse duygusal kuramlar da medyada sunulan şiddetin insanlar üzerinde etkili olduğu görüşünü önermektedir. Ancak araştırmalar sonucu elde edilen bazı bulgulara göre, medyada sunulan şiddet, duygusal açıdan insanlar üzerinde ancak belli ara değişkenler ya da etkenler aracılığıyla etkili olabilmektedir. Yine de duygusal kuramların son kertede, medyada sunulan şiddetin, insanlar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu kabul ettiği belirtilebilir (Özer, 2010: 401).

Şiddet davranışı üzerinde medyanın etkisinin ne kadar olduğu konusunda bir oydaşma bulunmamakla birlikte, medyanın kendisini sorgulaması açısından açıklanan kuramlar önemlidir. Huesmann, 50 yıllık şiddet araştırmalarında, medyada sunulan şiddete uğramanın çocukların daha saldırganca davranmalarına neden olduğunu ve onları erişkinlik dönemlerinde de etkilediğini belirtmektedir (Özer, 2010: 404). Buna karşılık Freedman, bilimsel bulguların açıkça, medyada sunulan şiddete uğramanın insanların şiddet üretmelerinde ve onların şiddete duyarsızlaşmalarında etkili olduğunu sunmadığını önermektedir (Özer, 2010: 405). Medya ve şiddet ilişkisi bağlamında araştırmalar yapan Comstock ise, medyanın saldırgan davranışa etkisinin yüzde 5 ile 15 arasında değiştiğini önermektedir (Fowles, 1999: 24'den aktaran Özer, 2010: 405). Şiddet açısından medya etkilerine ilişkin bir oydaşma olmamasına karşın psikolojik kuramlar, şiddetin ideolojik etkisine ve fiziksel şiddet dışında kalan türlerine yönelmese de, medyada sunulan şiddeti anlamada kuşkusuz önemlidir.

Medyada şiddetin sunumu ile ilgili yaklaşımları Oskay'ın (1996: 195'den aktaran Oğuz, 2010: 441), iktidar yapılarının "eğitimsiz" kişiler üzerinde yarattığı sinikleştirme hissi üzerinden açıklamaya çalıştığı yaklaşımı ile bitirmek yerinde olacaktır: "*Sistem karşısında kendi güç sözleşmesinin ve hiçsizleştirilmesinin ezikliğini yaşayan kitleselleştirilmiş 'sıradan insanlar' medyadaki şiddet gösterimlerinin gönüllü*

tüketicisi olmaktadır. Medyadaki şiddet gösterimi katarsis sağlamanın çok ötesinde bu insanların başkaları üzerinde şiddet uygulamalarını da, başkaları tarafından kendileri üzerinde şiddet uygulanmasını da meşru görme eğilimi edinmelerine neden olmaktadır.”

3.1.2. Haberlerde Sunulan Şiddet ile Medyanın Ekonomi Politik İlişkisi

Medyada şiddetin ne denli yoğun biçimde hangi gerekçelerle kullanıldığı sorgulandığında karşımıza medyanın ekonomi politiği çıkmaktadır. Medyada yaygın kullanılan şiddet ögesinin kökenlerine inerken medya endüstrisinin ekonomi politiğine de başvurmak gerekmektedir. Toplumda şiddet sunumunun istendiği, şiddetin kaynaklarının ve de medyanın amacının ekonomik olduğu, yani şiddet sunumunun gerisinde kar amacının bulunduğu görülmektedir.

Medya endüstrisini ve özellikle ayırt edici özelliklerini iyi anlayabilmek için, öncelikle medya ekonomisi denilince ne kastedildiğini iyi anlamak gerekmektedir. Medya ekonomisi, iktisatla ilgili çalışmaları, medya çalışmalarıyla birleştirir ve medya yöneticilerinin, medya çalışanlarının ve medyayla ilgili diğer karar vericilerin tercihlerini yönlendiren ve kısıtlayan iktisadi güçlerdeki değişimlerle ilgilidir (Doyle, 2002’den aktaran Özer ve Özer, 2010: 38). Medyanın bize sunduğu içeriklerin özünde “kamu yararı” ilkesinden çok daha fazlasını aramak gerekmektedir.

“Kamu yararı” adına ortaya çıkmış olan medya teknolojilerinin ticari amaçlı kullanıma açılmasıyla birlikte yaşanan dönüşüm kuşkusuz medyanın işleyiş biçimini de etkilemiştir. İlk ortaya çıktıklarında devlet tarafından desteklenen medya kurumları liberal politikalar sonucu özelleşerek devletten bağımsız yapılar haline gelmişlerdir. Laughey (2010: 70), medyanın, kitle iletişim araçlarıyla sağlanan enformasyonu kapsayan anlamının yanı sıra aynı zamanda endüstriyel olarak betimlenmesi gereken – tıpkı çelik, petrol, ulaştırma ve inşaat gibi geleneksel endüstriler gibi- kapitalist bir ekonomik sürece sahip olduğunu söylemektedir.

Kapitalist sistemin vazgeçilmez unsuru olan kar getirme amacı, medyanın, içeriklerini standartlaştırmasına ve yüzeyselleştirmesine yol açmıştır. Peki, tüketici kitleler neden bu standartlaştırılmış saçmalıkları izlemeye/okumaya/dinlemeye vaktini harcamaktadır? Bu sorunun yanıtını Adorno’dan (2010’dan aktaran Laughey, 2010: 70)

alan medyanın savunusuna göre, insanların günlük rutinleri enerji ve heyecanlarını öylesine tüketir ki, bir şarkı, bir film ya da başka bir şey salt zevk olarak kalır, ‘tekrar bir çaba gerektirmemelidir... İzleyici kendi düşüncelerine ihtiyaç duymamalıdır: ürün her tepkiyi önceden belirler. Böylece medya ürünlerinin ardından yatan kar getirisi de gizlenmektedir. Adorno’nun (2010: 18’den aktaran Laughey, 71) kültür endüstrisi olarak adlandırdığı kavramın açılımında, kar güdüsüyle hazırlanan medya içeriklerinin aslında nitelikli içerikten yoksun; insanlara duygusal boşalma sağlamak, onları eğlendirmek, fazlasıyla tatmin etmek, uyutmak –ve güzel bir gece uykusunun ardından- ertesi günün ofis, tarla ya da fabrika işçilerine hazır hale getirmek üzere kurgulanan zahmetsiz dinlenen, zahmetsiz izlenen, duygusal eğlentiler üreterek ideolojik olarak ekonomik ve politik güçlerin çıkarlarına hizmet eder.

Medyanın haber üretim sürecinde hiçbir koşulda tarafsız ve önyargısız olamayacağını Amerikalı Edward Herman ve ünlü dilbilimci Noam Chomsky *Propaganda Modeli*’nde şu şekilde açıklamaktadırlar:

“Medya şirketlerinin büyük çoğunluğu tümüyle ya da kısmen sermayelerini çeşitli iş alanlarına enjekte eden belli başlı şirketlerin mülkiyetindedir. Bu, atılım yapıp Time Warner ve Viacom gibi dev şirket ağlarına meydan okuyan yeni, alternatif medya kuruluşları için çok küçük bir faaliyet alanı olduğu anlamına gelir. Bu büyük medya şirketleri faaliyet alanlarında ilerleyebilmelerine rıza gösteren hükümetlere ve mevcut büyük kuruluşlara bağlıdırlar; dolayısıyla, politik ve uluslar arası meseleleri hükümetin bakış açısını olumlar bir şekilde bildirmekteki ısrarlarının nedenini anlamak hiç de zor değildir” (Laughey, 2000: 78).

Bunun yanı sıra Herman ve Chomsky’ye göre, ticari medya kuruluşları gelir kaynağı olarak reklama bağlıdırlar ve dolayısıyla, ürünlerini reklam verenler açısından ideal zengin ve orta sınıf kesimin beğenisine sunma eğilimi göstermektedir (Laughey, 78). Medyada temsil oranı alım gücünün yüksekliği ile doğru orantılı durumdadır.

Medyanın ticarileşmesi sonucu ortaya çıkan eğilimlerin geleneği mi yoksa post-modernlikle birlikte yerleşen özgür bireyi mi kapsadığı sorusu, medyada yaşanan dönüşümleri açıklamada cevaplanması gerekmektedir. Şeker’e (t.y: 1) göre, modern toplumun açmazları sonrasında ortaya çıkan parçalı, heterojen toplumları isimlendiren post-modern toplumların eğlence ve tüketim eğilimli olması ile yeni medya

patronlarının medya içeriklerini magazinleştirmeleri paralel bir şekilde gelişme göstermiştir.

Özelleşen çoğu medya kuruluşunun ana gelir kaynağını da reklamların oluşturması sonucu yıllardır uygulanan gazetecilik pratiklerinde bir eksen kayması yaşanmış; haber değeri olarak anlam taşıyan olayların niteliği kamu yararından daha çok reyting alma -dolayısıyla reklam alma olasılığının artışına paralel olarak- oranına göre belirlenmeye başlanmıştır. Haber seçiminde kâr amacı giderek öne çıkmaktadır. Haber izleyicisinin üst gelir grubundan olması, haberlerin reklamlar gibi, akıcı, tempolu ve kolay izlenebilir hale sokulması yöntemini getirmiş, haber değeri unsuru, izleyicilerin haberlerde neleri görmek istediklerini saptamaya yönelik anketlere göre belirlenir olmuştur (Postman ve Powers 1992'den aktaran Şeker, 9). Reyting ve reklam alma oranının kendi aralarında oluşturdukları anlamlı bağ sonucu medyada reytinge götüren her unsur medya kanalının finanse edilmesine hizmet ettiği için meşruiyetine bakılmaksızın gözler önüne serilmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan gazetelerin 19. yüzyılda kâr getiren ticari bir etkinliğe dönüşmesiyle birlikte şiddet, suç, sapkınlıklar ve cinsellik haberlere dâhil edilmiştir (Dursun, 2008: 72'den aktaran Oğuz, 2010: 445). Bu durum, haberin bir kamusal alan etkinliği olarak erkekler hakkında ve büyük oranda onlar tarafından oluşturulan bir anlatı tarzı olmasıyla da yakından ilgilidir (Dursun, 2008: 72'den aktaran 2010: 445).

Özer'in (2010: 88) medya ile ilgili araştırmasında yer alan muhabirler, şiddet ve satış arasındaki yakın bağı şu şekilde açıklamaktadırlar: *“Sonuçta bu kurumlar ticari işletmeler. Ayakta kalmak için kar etmek zorundalar. Ancak, kamu kaynaklarıyla beslenen TRT gibi kuruluşların kâr etmeme lüksü var. Kamuya ait medya kuruluşları şiddete yer vermeyebilir. Onun dışında, bir medya kuruluşu, ancak çok büyük ekonomik kaynakları varsa ya da belli bir misyona hizmet ediyorsa seçici davranabilir. Yoksa izlenme kaygısı her zaman ön planda olacaktır.”* Özetle medyada hâkim olan anlayış, “reyting almak ya da tirajını arttırmak istiyorsan şiddet unsurunu en yalın haliyle kullanman” gerektirir.

Anaakım neo-klasik firma teorisinde ticari işletmelerin tüm kararlarında, karlarını maksimize etme güdüsünün temel olduğu varsayılır. Kısacası, firmalar karlarını maksimize etme amacı peşinde koşar (Özer ve Özer, 2010: 40). Medya

kuruluşlarının birer ticari işletme olduğu düşünülürken, şiddet unsurunun kar elde etmede bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Piyasaya hâkim olma ve sadece kar elde etme amacıyla faaliyette bulunan günümüz medya kuruluşlarının, şiddet gibi nispeten az maliyetli ama çok ve kolay satan bir konuyu sürekli gündemde tutmaları kolayca anlaşılır bir konu olmaktadır (Özer ve Özer, 2010: 50).

Medya, sosyal bir gerçekliği alır ve onu haber formatına dönüştürerek medya gerçekliği şeklinde kurgular. Medya gerçekliğinde şekillenen ve tekrar topluma aktarılan olaylar, reklam ve kâr temelinde yeni içeriğe konu yapılmaktadır. İnsan gerçekliğinin medya tarafından kâr amaçlı kullanımına en güzel örnek töre cinayetleridir. Türkiye ve bazı ülkelerde yaşanan bu cinayetler, yüzyıllardır yaşanmasına rağmen ne olduysa birden medyanın gündemine girmiştir. Haberleştirilirken bile töre cinayetinde çıkarılan bu olaylar, toplumun gündeminde yer edindikten sonra kâr süreçlerine yeniden sokulabilecek hale getirilmiştir. Toplum hazır hale geldikten sonra töreyi konu alan televizyon dizisi ve sinema filmi yapılabilmektedir (Özer, 2007: 45).

Medya işleyiş biçimini stereotipler üzerinden rahatça yürütmektedir ve bu stereotipler genellikle egemenin, iktidar olanın çıkarlarına hizmet edecek şekilde oluşturulur. İyi ev kadını stereotipi, erkek egemen toplumun değerlerini yücelten ve kadınların söz yetkilerini ellerinden alan hâkim ataerkil ideolojiyi güçlendirmekten başka bir işe yaramaz. Öte yandan, erkek kötü bile olsa, her zaman için hoş görülendir (Laughey, 2000: 91). Şiddet konusu, stereotipler açısından ele alındığında medyada şiddete maruz kalan ve haberleştirilen kesimin şiddete maruz kalma gerekçeleri ataerkil ideolojinin gerekçelerine göre belirlenmekte; kadın adeta şiddeti hak eden ve buna rıza göstermediği için ikincilleştirilerek haber konusu olan taraf olmaktadır.

Şiddetin medyada yer alış biçimlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında, öncelikli olarak iş yeri, aile ortamı ve sokakta farklı biçimlere bürünerek gündelik hayatta sıklıkla yer bulan şiddeti göz ardı eden bir marjinalleştirme söyleminin medyada ağırlık kazandığı söylenebilir. Medyada şiddetin sunumuna ilişkin üç temel sorun şu şekilde saptanabilir: Birincisi ağırlıklı olarak fiziksel şiddet vakalarının sorunlu bir anlatı ile medyada yer bulmasıdır (Rahte, 2010: 188). Ancak burada kastedilen sorunun içyapısından ziyade ön plana çıkartılmaya çalışılan mağdurun acınacak halinin

tasviridir. Özellikle mağdurun kadın olduğu şiddet haberlerinde üstü örtülü bir gerekçe her zaman sunulur. Medyanın yansıttığı şekliyle, erkek, kadının yanlış yaptığını düşündüğü davranışından dolayı kolayca kadını darp etmekte, kadın ise kaderine razı olmaktadır. Kadının tecavüzcüsüne aşk beslemesi ve onunla evlenmesi normalleştirilmektedir.

Birinci sorunun işaret ettiği noktada şiddet içerikleri üçüncü sayfaya ötelenerek, *dramatizasyon* ve *sansasyonalleştirme* unsurları ile birlikte temsil edildiği görülmektedir. Yaygın medya anlatısı, şiddeti alt sınıfa dair örneklerle sunarken işsizlik, yoksulluk gibi etkenlerle, çevresinde “şiddet eğilimli” olarak tanınan kişilere vurgu yaparak marjinalleştirmekte; öte yandan “aşık koca”, “işsiz sevgili” gibi betimlemelerle gerekçelendirerek meşrulaştırıcı bir dille sunmaktadır. Medyanın sunduğu şekliyle, özetle şiddet ya “normal olmayan” kişilerden ya da şiddet eylemini meşrulaştırıcı sebepleri olan görece “normal” kişilerden kaynaklanmaktadır (Rahte, 2010: 188).

İkinci sorun ise gündelik yaşamda sıklıkla deneyimlenen ancak medyada yer vermeye değer görülmeyen “sıradan şiddet” olaylarının önemsizleştirilmesi ve kamu vicdanında yer bulmamasıdır. Medyada yansıtılan şiddet öyküleri “olağan dışı” ve dolayısıyla da “marjinal” olanı temsil etmekte, toplumsal düzlemde “sıradan şiddet”e karşı takınılan kayıtsızlaştırıcı tutum medyada ifade bulmaktadır (Rahte, 2010: 189).

Üçüncü bir sorundan bahsetmemiz gerekirse, kadınların medyada görünümünün arttığı bir gerçek olsa da kadınların burada yer alışı biçimlerinin ancak bir mağduriyet söz konusu olduğunda gerçekleşmesidir. Küresel Medya İzleme Projesi (Global Media Monitoring Project) tarafından 2005 yılında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre kadınlar erkeklere oranla medyada iki kat daha fazla mağdur olarak gösterilmektedir. Ayrıca uzman (%83) ya da tanık (%70) olarak çoğunlukla erkeklere başvurulurken; kadınlar daha çok kişisel deneyimleriyle medyada görünmektedirler (Mater ve Çalışlar, 2007: 175’den aktaran Rahte, 2010: 190). Mine Gencel Bek’in 2006 yılında gerçekleştirdiği Medya ve Toplumsal Katılım Araştırması, Türkiye’deki günlük gazetelerde kadınların temsil edilme oranının yüksek olmasına rağmen yer alışı biçimlerinin tartışmalı olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmaya göre kadınlar en çok görüntüleri, güzellikleri ya da mağduriyetleri ile gazetelerde yer almaktadır. Hükümet,

bürokrasi, siyasal parti, yerel yönetim haberlerinde kadınların temsil oranı ise çok daha düşüktür (Rahte, 2010: 191).

Kadınların ancak mağdur olarak yer aldığı şiddet haberlerinin giderek kanıksanmaya başladığı günümüzde www.ucansüpürge.com adlı sitesinin yazarı Doğan (7.10.2013), medyanın kullandığı haber dilini şu şekilde eleştirmektedir: “*Manisa’da yaşayan Şefika Etik kocası tarafından öldürüldü. Erkekler her gün şu kadar kadını öldürüyor diye tutulan çetele, şiddet olaylarını gündemin rutini haline getirdiğinden beri, cinayetleri özetleyen ortalama cümlelerden biri bu. Gazete Habertürk bugün bu haberi, büyük bir gazetecilik başarısına imza attığını zannederek sürmanşete taşıdı. Kadın cinayetlerinin gazetelerin ilk sayfasında, önemli gündem maddeleri arasında yer alması gerektiğini yanlış anlamış bir gazete olarak Habertürk, bugün bu haberiyle tarihe geçti. Haberde kullanılan fotoğrafı elbette ki yayınlamayacağız. Sirtından bıçaklanmış çıplak ve ölü bir kadın fotoğrafı diye tarif etmek yeterli. Uzun uzun cümleler de kurmayacağız. Manşetleri erkeklerin attığı, yayın içeriklerinin erkek arzusunun göre belirlendiği, cesetlerin bile tecime elverişli hale getirildiği bir medyanın kendisiyle yüzleşme zamanı geldi de geçiyor bile.*” Doğan’ın işaret ettiği nokta, kamuoyunun cinsiyetçi algılayışının daha fazla reyting getirdiği anlayışından hareketle medyada yapılan ihlallerin giderek daha da görmezden gelindiğidir.

“Özel olan politiktir” söyleminden hareketle farkındalık kazandığını düşünen medya araçlarında yer alan şiddet haberlerinde şöyle bir analiz ortaya çıkmaktadır: Özel alanda yaşanan kadına yönelik şiddet haberlerinde kadın sorunu topluma mal edilmeye çalışılırken aslında yine özel alanın eril sınırları arasında çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Kadın sorunlarının güçlü bir şekilde ifade edilmesinden ziyade medyanın kadın söylemi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da güçlendirmektedir.

İçgüdüsel bir dürtü olan şiddetin çözümü için medya, genellikle bir kurban arama eğilimindedir. Bu şekilde kurbanı yöneltilen şiddet eylemi, kurumsal, dinsel, etnik, ideolojik şiddet biçimlerine dönüşme riski taşır. Şiddet tehlikesiyle yüz yüze olan ya da çözümünü bulamadığı birtakım felaketlerden bunalan her topluluk, körü körüne olduğunu bildiği bir “günah keçisi” avına çıkar. İçgüdüsel olarak, katlanılamaz olmuş şiddete hemen çözüm olacak, şiddete dayalı bir çare aranır. İnsanlar, başlarına gelenlerin, kurtulması kolay tek bir sorumludan kaynaklandığına inanmak ister. Böylece

kurban, insanın şiddet içgüdüsünü ya da saldırganlık duygusunu da kanalizetmesi düşünölen, böylece toplumsal ilişkilerin istikrarını koruması amaçlanan bir işlev görmektedir (Girard, 2003: 118'den aktaran Akkanat, 2011: 29).

Günümüzde kitle iletişim araçları; aktardıkları mesajlarla toplumları çok büyük ölçüde etkileme gücüne sahiptir. Her evde neredeyse her bireye ulaşan kitle iletişim araçları hem toplumu etkilemekte; buna karşılık toplum tarafından da etkilenmektedir. Yaygın medya toplumda genel kabulleri sürdürme eğilimi göstererek aynı zamanda mevcut statükonun sorunsuz bir şekilde sürdürölmesine hizmet etmektedir.

Medyanın sahip olduğu bu önemli rol, şüphesiz ki kadınların medyada temsil ediliş biçiminde ve toplumsal konumunun belirlenmesinde de kullanılmaktadır. Erdoğan'a (2010: 3) göre medyada farklı kadınlık durumlarına yer verilmemesi, kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri içinde temsil edilmesi nedeniyle medya aracılığıyla kadınların toplumsal değerler sistemi içindeki eşitsiz konumları yeniden üretilmektedir. Medyanın yapısında var olan patriarkal bakış açısıyla beraber kadınlar toplumda ikincil ve aşağı konumda gösterilen kişiler olurlar; böylece medya, egemen değerlerin hızlı bir şekilde yeniden üretildiğı bir alan haline gelmektedir.

Medya, artık toplumsal yaşantının her alanında yer almaktadır. Yaşanan bu değişimle birlikte, medya bireylerin düşöncelerinin, davranışlarının ve değer yargılarının oluşumunda önemli bir role sahip olmuştur. Kadınların medyada temsil ediliş biçimi açısından bakıldığında, medyanın sahip olduğu bu önemli rolün kadınların toplumsal konumunun belirlenmesinde de etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu alanda gerçekleştirilen pek çok araştırmada da belirtildiğı üzere, kadınlar medyada çoğunlukla tek tip kadınlık durumuna yer verilerek temsil edilmektedirler (Erdoğan, 2010: IV).

Kitle iletişim araçlarında kadın ve erkek arasındaki ilişki de toplumdaki yaygın kanıya göre inşa edilmektedir. Oskay'ın (1982: 56) araştırmasında, iletişim araçlarında, erkek ve kadın arasında biyolojik farklılığı esas alan, kadınları doğaları gereğı itaatkâr, pasif, bağımlı, erkekleri saldırgan, aktif, güçlü, olarak resmeden bir anlatımın inşa edildiğı ve dolayısıyla toplumdaki cinsiyetçi bakış açısının, kadın ve erkek tiplerinin yeniden üretilmekte olduğuna işaret edilmektedir.

Medyanın bu cinsiyetçi bakış açısı, toplumda kadınlara bir takım roller biçmektedir. Bora (2011: 15), toplum içerisinde öğretildiği şekliyle kadınların kendilerine ‘doğal olarak’ bir takım roller biçtiğini ifade etmektedir: *“Kendilerini namuslu, becerikli, çocuklarının istikbali için ağır koşullarda çalışan tutumlu kadınlar olarak görüyorlar. Bu da onları ataerkil cinsiyet normların açısından ahlaken üstün hale getiriyor. Bu söylem, kadınlık kimliğinin çekirdeğini ev içine bağlar ve kocanın ev işlerinden muaflığına mazeret getirir; ev işini kadının bir yükümlülüğü ve aile vazifesi olarak tanımlamaya devam eder. Bu söylem içinde kadınlar cinsiyete dayalı ev içi ve annelik normlarını üstlenmeye devam ederler.”*

Medyada erkek egemen söylemlerle tanımlanan kadın, ‘fedakâr anne’, ‘sadık iyi eş’ gibi geleneksel rollere uygun cinsiyet kalıpları içinde gösterilerek var olabilmektedir (Saktanber, 1990: 196). Aksi halde kadın bu cinsiyet kalıplarının dışına çıktığında medya tarafından suçlanarak dışlanmaktadır. Gerek kadına yönelik şiddet ile ilgili gerekse kadının cinselliğe indirgenerek ele alındığı haberler, kadınların çıkarlarını zedelemekte, onları baskı ve belirlenim altında tutmakta ve demokratik toplum idealini parçalamaktadır (Aziz ve ark. 1994: 41).

Bu verili geleneksel rollerin arka planına bakıldığında, yine toplumsal cinsiyet karşımıza çıkmaktadır. Fakat toplumsal cinsiyet, tek başına bırakılmadan, iktidarın belirlediği şekilde, ‘özne’ olarak biçimlenen bedenler üzerinde işlerlik kazanmaktadır. Butler (2001: 19-34), özne kuramına ilişkin önemli bir noktayı “Olumsal Temeller: Feminizm ve Postmodernizm Sorunu” adlı denemede kadın sorununa şu şekilde bağlamaktadır:

“Öznellik verili bir şey değildir, yasayla karşılaşma, iktidarla ilişki kurma şartına dayanır. Özneyi özne yapan yasadır, iktidardır ve özne olabilmenin koşulu öncelikle iktidara tabi olmak, onun tarafından tanınmış olmaktır ki, bu da ona zaten boyun eğmiş olmak anlamına gelir... Öznelik konumunu işgal edemeyenler her zaman vardır. Yasanın ve iktidarın dışladıkları, konuşma hakkı vermedikleri, söz alamayanlar, işitilmeyenlerdir bunlar.”

Burada toplumsal cinsiyetin, sadece kültür aracılığıyla kurgulanarak inşa edilmediğini, bu inşa etme sürecine ‘eril iktidarın’ da katıldığını söylemektedir Butler bizlere. ‘Söylemden bağımsız bedenler yoktur’ diyen Butler’e göre, kadın sorununun

anlaşılması için ‘özne’ olarak kadının, söylem içerisinde nasıl temsil edildiğine bakılmalıdır. Özne/iktidar kavramsallaştırması, hâkim/iktidarın savunucusu olan egemen medyada kadının temsilini, toplumsal cinsiyet mekanizmaları aracılığıyla üretmektedir. Sistemin kendisi de tüm toplumsal olarak cinsiyetleştirme mekanizmalarıyla beraber heteroseksüel bir iktidar ya da tahakkümdür ki, ürettiği öznenin eril olduğunu varsayar; bu şekilde de iktidar, sistemine tabi olan tüm yapıları – medya, yasalar, devlet- eril söylemin kurucusu ve savunucusu haline getirerek, kadının iktidar olma şansını elinden almaktadır (Direk, 2012: 78).

3.1.3. Haber Dilinde Kadınların Ötekileştirilme Biçimleri

Haber, kendisini diğer medya türlerinden kurgusal olmamakla ve anlatılarını gerçek yaşamdaki olaylara yaslandığını öne sürerek farklılaştırarak daha önemli kılmaktadır. Medyada gerçek hayatın yansımaları olarak görülen haberler, aile içerisinde de erkek tarafından temsil edilir. Haberlerin “gerçek” olma niteliği ile diğer programlar karşısında kurduğu iktidarın, babanın hanedeki eril iktidarının kesişmesi sonucu, kadın düşük politik ilgisi veya haberle ilgili olarak yaratılan gevşek bağı nedeniyle ikincilleştirilir; onun önemsizliği haberler ve kullanılan dil bağlamında bir defa daha kanıtlanır (Ergül, Gökalp ve Cangöz, 2012: 156). Bu nedenle haberler özellikle eril bir bakış açısıyla eril bir özneye sunulacak şekilde hazırlanır.

Toplumsal cinsiyet kalıplarının kurulmasında ve sürdürülmesinde önemli bir yere sahip olan geleneksel medya, hegemonik erkeklik üzerinden kadının konumunu da inşa etmektedir. Geleneksel medyada hegemonik erkeğin bakış açısıyla kadınların seyirlik/bakılan bir beden olarak inşa edildiği görülmektedir. Kadının kendi bedeninin inşası kendine bakışıyla değil, eril bakıştan hareketle kurulmaya çalışılır (Ergül ve diğerleri, 2012: 179).

Medyada kadına şiddet haberleri kuşkusuz kitle iletişim araçları türleri arasında en eski konuma sahip olan gazetede diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında daha farklı amaçlarla resmedildiği söylenebilir. Gazetenin ilk ortaya çıktığı zamanki popülerliği, televizyon ve internet gibi daha interaktif medyaların ortaya çıkışı ile giderek azalmıştır. Gazetelerin zamanla itibar kaybetmesi ile gazete içeriklerinde yer alan her türlü haberin içeriğinde magazinleşme, sansasyonellik ve şiddet unsurunun artması arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Oğuz’un (2010: 445-446) da ifade

ettiği gibi tiraj kaygısından dolayı kadına yönelik şiddetin, gerçek bağlamından koparılarak, magazinleştirilmesine neden olduğunu belirtmektedir. Böylece kadın, bir kez daha şiddet eyleminin mağduru ve aynı zamanda da kurbanı olmaktadır. Buna, gazetede başlıktan fotoğrafa, sayfada yer alış biçiminden kullanılan stereotiplere, haberde vurgu yapılan ayrıntı, konuyla ilgili yapılan yoruma kadar pek çok şey neden olmaktadır.

Medyanın kadın sorunu ve kadını algılayış biçimindeki kusur şiddet haberlerinde de devam etmektedir. Medyada kadının sunumu ile ilgili bir araştırmanın sonuçlara yer vererek konuyu açmak yerinde olacaktır. Medya Takip Merkezi'nin 2009 yılını kapsayan "Medyada Kadın" başlıklı raporuna göre, kadının basında yer aldığı en fazla konu şiddet haberleridir. Kadının, gazete ve dergilerde yer almasını sağlayan bu tür haberlerin oranı yüzde 40'a ulaşmıştır. Gazetelerde yayımlanan kadın ile ilgili haberlerin yüzde 16'sı gazetelerin birinci sayfasında yer almakta; birinci sayfadaki haberlerin yüzde 39'u da şiddet haberlerinden oluşmaktadır (Medyada... 2010'dan aktaran Oğuz, 2010: 441). Görüldüğü gibi medyanın yaşamsal gıdası olan şiddetin topluma sunulmasında kadın çoğu zaman seyirlik bir araç olmaktadır.

Kadına yönelik şiddetin medyada temsili, gerçekte var olanın yeniden üretilmesi olarak değerlendirilebilir. Aziz'in de (1994: 11'den aktaran Oğuz, 2010: 442) söylediği gibi medya, cinsiyetçi bakış açısının da etkisiyle, toplumda kadına yönelik aşağılanmaların ve stereotiplerin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. İnceoğlu da (2009) cinsiyetçi bakış açısının medyanın ideolojik söylemlerinin başında geldiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda medya, anlamın toplumsal inşasında "kişiselleştirme: toplumsal bağlamdan uzak kişisel hikâyeler; dramatizasyon; normalleştirme; ötekileştirme" açısından ideolojik bir işlev görmektedir.

Medyada yürürlükte olan cinsiyet söylemi tarafından üretilen kadınlık ve erkeklik örneklemeleri, kadını, erkeğin karşısına ikincil bir konumda koyarak, kadınlar ve kadınlık hakkında üretilen tanımları da doğallaştırmaktadır (Şimşek, 2000: 11). Van Zoonen'in (1997:328'den aktaran Şimşek, 2000: 12) dediği gibi, "*Erkeklik, kendisini normal ve evrensel göstererek görünmez kalmaya çalışır. Eğer erkeklik kendisini normal olarak gösteriyorsa, otomatikman kadınlığın aykırı ve farklı görünmesine yol açacaktır.*"

Üstelik bu doğallaştırma, kadının medyada boy göstermesinin niceliksel olarak artmasına rağmen niteliksel anlamda niçin bir gelişme kaydedemediğini de açıklamaktadır. Saktanber'in (aktaran Şimşek, 2000: 13) ifade ettiği gibi medyada kadınlar niceliksel anlamda fazlaca gösterilmesi "toplumda kadınların ikincil konumlarını dönüştürücü farklı değer ve normların yerleştiğine işaret" etmemektedir. Çünkü ataerkil yapıyla organik bir bağı olan medya, söylemlerinde erkeği merkeze yerleştirirken kadını marjinalleştirmektedir. Gerbner de, kitle iletişim araçlarında kadın imgelerinin görünüşte bir değişim yaşadığını, ancak yapısal bir değişimin söz konusu olmadığını, böyle bir değişimin ancak "toplumsal ilişkilerin yapısı işlemediğinde, kurumsal ilişkiler yıkıldığında" mümkün olacağını savunmaktadır (aktaran Şimşek, 2000: 13).

Medya, kadın ve erkek arasında sabit ve kolaylıkla tanımlanabilir bir ayrım olduğunu varsayar ve kültüre içkin anlamların belli bir tarihin ürünü oldukları, dolayısıyla toplumsal ve siyasi boyutları olduğu, bu nedenle sabit ve değişmez olmadıkları, tersine sürekli bir değişime maruz oldukları gerçeğini gizler. Oysa durağan bir özellik taşımayan toplumsal cinsiyet, "kategorize edilmek ve tanımlanmaktan sürekli" kaçmaktadır (van Zoonen, 1995, 327). Bu şekilde toplumsal cinsiyet aracılığıyla oluşturan kalıpların değiştirilemezliği algılara empoze edilir, kadınlık, mecburi bir boyun eğiş olarak yaşanmaya devam eder. Harding'e göre toplumsal cinsiyetin anlamı "süregiden toplumsal mücadele ve müzakerelere" maruzdur (van Zoonen, 1997, 321).

Gazeteler üzerinden betimlenen kadının medyadaki sunumu konunun önemini vurgulamaya kuşkusuz yetmektedir. Bu konuda eklenecek her bilgi burada vurgulanmak istenen gerçeği daha da kuvvetlendirecektir; ancak bunlar üzerinde konuşmak yerine, medyadaki cinsiyetçi yapılanmayı ve erkek bakış açısını somut bir şekilde ele almak yerinde olacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada araştırma yöntemi olarak seçilen ve iletişim alanında oldukça yoğun bir şekilde kullanılan içerik analizi (çözümlemesi); yazılı, görsel ve işitsel alanlardaki yayınların irdelenmesini amaçlamaktadır. İçerik çözümü, bir mesajın içindeki

verilenden yinelenabilir ve anlamlı çıkarımlar yapabilen, güvenilir sonuçlar vermesi beklenen bir araştırma tekniğidir. Analiz edilecek içerik; gazete, dergi, poster, internet sayfası, reklam, radyo ya da televizyon programı, film ve fotoğraf gibi çok çeşitli şekillerde olabilir. Sözel, yazılı ya da diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşım olan içerik analizi; bu materyallerin satır arası mesajlarını anlamamıza yardımcı olmaktadır (Salihoğlu, 2007: 46).

Her içerik çözümlemesi beş aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama araştırma evreni ve örneklemin belirlenmesi, ikinci aşama çözümlemenin dayandığı verilerin belirlenmesi, üçüncü aşama sınıflama sisteminin oluşturulması, dördüncü aşama kodlama ve beşinci aşama çözümleme safhasından oluşmaktadır (Karaçor, 2000: 3).

Söz konusu yöntemle ilişkin içerik çalışması 01 Ocak 2013 ile 22 Mayıs 2013 tarihleri arasında yukarıda adı geçen gazetelerde yer alan kadına yönelik şiddete ilişkin tüm haberlerin içerikleri analiz edilerek gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla içerik analizinde ele alınacak parametrelere ilişkin bir çetele ortaya çıkmıştır. Çeteleye işlenen veriler kodlanarak ana çalışmanın veri toplama aşaması gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu tarihler arasında yapılan pilot çalışmada 134 Zaman, 134 Sabah, 134 Cumhuriyet Gazetesi olmak üzere toplam 402 gazete analiz edilmiştir. Çalışmayla ilgili olarak Sabah gazetesinden 141, Cumhuriyet gazetesinden 109, Zaman gazetesinden ise 62 sayıda kadına yönelik şiddet haberi ortaya çıkmış ve değerlendirilmeye alınmıştır. Çalışmada elde edilen veriler kodlanarak ana çalışmada kullanılacak olan kodlar oluşturulmuştur.

3.3. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Çalışma, farklı yayın politikası ve ideolojik duruşa sahip olan ve yaygın düzeyde yayım yapan Cumhuriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri ile sınırlıdır. Farklı yayın politikalarına sahip gazetelerin incelemeye alınmasının gerekçesi, her gazetenin ait olduğu kurumun çıkarları paralelinde sahip olduğu bir yayın politikasının bulunmasıdır. Yayın politikasının işlevi, gazetenin toplumsal, siyasi, kültürel ya da ekonomik olayları bu politika çerçevesinden ideolojik bir değerlendirmeye tabi tutmasını sağlar. Olaylar gazetenin ait olduğu yayın politikasının süzgecinden geçerek haberleştirilir; gazetenin

yayın politikasına ters düşen olaylar/gelişmeler haber dilinde dönüştürülerek okuyucu/izleyici/dinleyiciye sunulur ya da tümünden reddedilir. Kadına yönelik şiddet haberlerinde üç farklı gazetenin seçilmesi ile sahip oldukları yayın politikalarının şiddet haberlerinin değerlendirilmesi sürecine yaptığı etki ve farklılıklar da bu seçimle daha net ortaya çıkmaktadır.

Gazetelerin üç farklı ideolojide olmak üzere liberal, ulusalcı Kemalist ve muhafazakâr eğilime sahip olmaları gözetilmiştir. Liberal eğilimli olarak Sabah gazetesinin seçilmesinin nedeni, TMSF tarafından 22 Nisan 2008'de Çalık Holding'e satılan gazetenin imtiyaz sahibinin ağırlıklı olarak tekstil, enerji, inşaat, finans, medya, telekomünikasyon ve madencilik (tr.wikipedia.org) gibi alanlarda faaliyet gösteren, siyasi ranttan ziyade ticari rant sağlamayı amaçlayan endüstriyel bir kuruluş olmasıdır. Bu nedenle gazetenin oluşturulan haberlerde siyasilerin çıkarlarını gözetme kaygısı bulunmamakta; daha liberal -kapitalist sistemin yarattığı özgürlükçü bir ortamda daha da kar getirecek sansasyonel bir habercilik anlayışının yanı sıra- bir yayın politikasına sahip olduğu düşünülmektedir.

Ulusalcı Kemalist olarak Cumhuriyet gazetesinin seçilmiştir. Çünkü Cumhuriyet'in kurulmasının ardından yayın hayatına başlayan gazetenin isim babasının Atatürk'tür. Kurtuluş Savaşı'nı ilk destekleyen gazetelerden olma özelliği taşıyan Cumhuriyet'in, iktidarda olan hükümetin politikalarını desteklemekten daha çok Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet rejimi ve Atatürk'ün sahip olduğu ideolojileri destekleyen ve savunan bir çizgisi olmuştur. Gazete, sahip olduğu ulusalcı Kemalist yayın politikasını her şartta sürdürmek için çaba göstermiş; bu politikalara ters düşen ya da Atatürk'ün politikaların uygulanması hususunda aksamalar yaşatan iktidarla bile ters düşmüştür¹⁸. Cumhuriyet gazetesi kuruluşundan bu yana halkçı, ulusalcı siyasi partileri (CHP ve DP gibi) ve darbeleri desteklemiş; cumhuriyet tarihinde yaşanan siyasi olaylarda sol ideolojide ye almıştır (tr.wikipedia.org).

Muhafazakâr eğilimli olarak Zaman gazetesi seçilmiştir. Gazete, Fethullah Gülen'e yakınlığı ile bilinmektedir. GENAR Araştırma Şirketi'nin yaptığı Türkiye Toplum ve Siyaset Araştırması'nın 2009 yılı (AKP'nin iktidarda olduğu dönemde) 1. çeyrek raporuna göre %12,2 ile Türkiye'nin en güvenilir gazetesi olduğu ifade

¹⁸ “Cumhuriyet Gazetesi, 1940'da hükümetin yayın politikasına aykırılıktan 90 gün kapalı kaldı”, Erişim Tarihi: 25.05.2013, (http://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_gazetesi).

edilmiştir. Ayrıca Konsensus Araştırma Şirketi'nin yaptığı "Türkiye Gündemi-Ocak 2011" başlıklı anket çalışmasında "Sizce en tarafsız gazete hangisidir?" sorusuna verilen cevaplara göre %10.8 ile Türkiye'de en tarafsız gazete seçilmiştir (tr.wikipedia.org).

Bunun yanı sıra çalışma, adı geçen gazetelerin 01.05.2013 ile 22.05.2013 tarihlerini kapsayan baskıları ile sınırlıdır. Kadına yönelik şiddet haberleri hemen her gün her gazetede yer alabilecek haber türü olarak görüldüğü için söz konusu tarih aralığı içerisinde gazetelere haber olarak yansıyan kadına şiddet haberleri sayısının, araştırma için sonuç üretecek yeterli veriyi sağlanacağı düşünülmüştür. Ayrıca araştırmaya konu olan haberleri içeren tarih aralığının 9 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü de kapsamı amaçlanmış; böylece Dünya Kadınlar Günü'nde medyada kadınlara ilişkin sorunların ve şiddetin daha görünür kılındığının bilinmesinden hareketle araştırma için daha çok veri sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışmanın kapsamı, kadınla ilgili fiziksel, ekonomik, psikolojik, cinsel şiddet ve cinayet haberleri metinleriyle sınırlıdır. Köşe yazıları inceleme kapsamı dışında tutulmuştur.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Farklı yayın politikalarına sahip gazetelerde yer alan kadına yönelik şiddet haberlerini değerlendirme farklılıklarının analiz edildiği çalışmada, veriler, 01.01.2013 ile 22.05.2013 tarihleri arasında Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan kadına yönelik şiddet haberlerinden elde edilmiştir. Gazete seçiminde, söz konusu yayın kuruluşlarının, farklı yayın politikalarının önde gelen temsilcileri olmaları ve tirajları etkili olmuştur. Haberler, söz konusu süre içerisinde kayıt altına alınan gazeteler tek tek incelenerek belirlenmiştir. Ülke çapında yayımlanmakta olan çok sayıda ulusal gazetenin varlığının örnekleme genişletmesi ve çalışma olanağını zorlaştırması gibi nedenlerin yanı sıra, kesit alma yolu ile elde edilen verilerin genellenebilirlik olasılığının daha yüksek olması, zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik gibi sebeplerden ötürü çalışmada, Genel Tarama Modellerinden Kesit Alma Modeli kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerdeki niceliksel bulguların yorumlanabilmesi için kodlamalar hazırlanmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak şu kodlamalar belirlenmiştir: "Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Öznesi", "Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kimlik Sunumu", "Haberlerde Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarına Yer

Verilişi”, “Kadına Şiddet Uygulayan Zanlının Yakınlığı”, “Haberlerde Sunulan Şiddet Nedenleri”, “ Habere Konu Olan Zanlı Erkek Sıfatları”, “Haberlerin Sütun Sayısı”, “Haberin Yer Aldığı Sayfa”, “Haberlerde Yer Alan Şiddet Türü”, “Haber Başlığının Objektifliği”, “Zanlı Erkeğin Eğitim Durumu”, “Mağdur Kadının Eğitim Durumu”, “Zanlı Erkeğin Sosyo-Ekonomik Durumu”, “Mağdur Kadının Sosyo-Ekonomik Durumu”, “Zanlı Fotoğrafi”, “Mağdur Fotoğrafi”, “Haber ve Fotoğraf Uyumu”, “Haber Fotoğrafi Sayısı”, “Haber Başlık Sayısı”.

Araştırmanın istatistiksel analizleri için SPSS 10.0 paket programında önceden hazırlanan kodlamalara göre frekanslar belirlenmiştir.

3.5. BULGULAR VE YORUMLANMASI

3.5.1. Haber Başlıklarının Sayısına Yönelik Bulgular

Tablo 3.1. Haber Başlık Sayısı

Haber başlık sayısı	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Tek başlık	140	99,3	83	76,1	62	100
İki başlık	1	,7	26	23,9	0	0
Toplam	141	100	109	100	62	100

1 Ocak 2013-22 Mayıs 2013 tarihleri arasında kadına şiddetle ilgili olarak Sabah gazetesinde 141 haber, Cumhuriyet gazetesinde 109 haber ve Zaman gazetesinde 62 haber yer almıştır. Haberler “tek başlık” ve “iki başlık” değişkenlerine göre incelenmiştir. Sabah gazetesi 140 haberi “tek başlıkla”, 1 haberini ise “iki başlıkla” vermiştir. Cumhuriyet gazetesi 83 haberi “tek başlıkla”, 26 haberi ise “iki başlıkla” vermiştir. Zaman gazetesi ise haberlerinin tamamını “tek başlıkla” vermiştir. Buna göre buna göre haberlerinde ağırlıklı olarak “tek başlık” kullanmakla birlikte en fazla “iki başlık” kullanan gazete Cumhuriyet olurken, kadına şiddet haberlerinde her zaman “tek başlık” kullanan zaman gazetesi olarak belirlenmiştir.

Liberal eğilimli Sabah gazetesi, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerine oranla kadına yönelik şiddet konusunda en fazla yayım yapan gazete konumundadır.

Araştırmadan elde edilen diğer sonuçlar ışığında sözü edilen iki gazetede kadına yönelik şiddet haberlerinin niceliksel olarak fazlaşmasının kadına yönelik şiddeti daha fazla görünür kılmaya hizmet etmediği söylenebilir. Çünkü incelenen gazetelerin aslında farklı yayın politikalarına sahip olsalar da kadını ataerkil pota içerisine hapsedtiği görülmektedir. Ulusçu/Kemalist eğilimli gazete olan Cumhuriyet gazetesinin kadına yönelik şiddeti muhafazakâr eğilimli Zaman gazetesine göre haberlerinde daha görünür kıldığı belirlenmiştir. Cumhuriyet gazetesinin “muhalif” olma çabasının getirisi olarak kadına yönelik şiddeti daha dengeli bir biçimde sunduğu; bunun yanı sıra “sıradan” kadına şiddet haberlerinin yanı sıra şiddete maruz kalan kadınların haklarına dikkat çeken haberler yaptığı görülmüştür. Ayrıca Cumhuriyet gazetesi şiddete uğrayan ya da öldürülen kadınların davalarında etkin bir şekilde yer alan kadın STK’lara da haberlerde yer vermiştir. Cumhuriyet gazetesi “muhalif” yayın kimliği çerçevesinde haberlerinde kadının şiddete maruz kalmasının ya da öldürülmesinin nedeni olarak sıkça yasa ve yönetmeliklerin eksikliğine de işaret etmektedir¹⁹. Cumhuriyet gazetesi kadın haklarına verdiği önemi 8 Mart 2013 tarihinde manşetten verdiği “*Kadınların Yasal Hakları-Şiddeti durdurmak için yasal haklarımızı öğrenelim* (Av. Şenal Sarıhan ve Av. Meral Özaygen’in hazırladığı kitapçık bugün Cumhuriyetle birlikte) haberi, gazetenin “muhalif” ve “demokratik/halkçı” kimliğini kanıtlar niteliktedir.

Zaman gazetesinin kadına yönelik şiddeti sayfalarına en az taşıyan gazete olmasının sebebi olarak iktidara yakın bir gazete olmanın getirdiği sorumluluklar çerçevesinde hareket ettiği varsayılabilir. Kadına yönelik şiddet konusunda toplumda yetersiz olan kanunların işlevsizliği, kadın sorunu konusunda eksik olan devlet politikaları devletin zafiyetini de gözler önüne sereceği varsayımından hareketle Zaman gazetesinin kadına yönelik şiddet haberlerini sayfalarına taşıma konusunda daha geride kaldığı görülmektedir. Kadına yönelik şiddet haberlerinin niceliksel olarak azlığı nedeniyle Zaman gazetesinin kadın yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak görmediği, yasaların bu konudaki zafiyetini gözler önüne sermek yerine olayı bireysel bir sorun haline indirgediği çıkarımı yapılabilir²⁰. “Şiddet gören kadın konukevi için

¹⁹ *Cumhuriyet Gazetesi*, “Yargı bıraktı, koca öldürdü”, “Adalet Arayacaklar” (15 Ocak 2013). “Koruma ‘Çağrı Butonu’na Takıldı” (2 Şubat 2013). “Devlet koruması isteyen kadınların yüzde 73’ü önünde sonunda öldürülüyor” (4 Şubat 2013). “ŞÖNİM’ler şiddeti önleyemiyor” (23 Şubat 2013).

²⁰ *Zaman Gazetesi*, “Şiddet mağduru kadınlar iş hayatına kazandırılıyor” (1 Ocak 2013). “Eşi tarafından öldürülen kadının organları bağışlandı” (t.y). “ŞÖNİM’lerde erkekler de kontrol ediliyor” (23 Şubat 2013). “Öfkemi kontrol edemiyorum bana yardım edin diyen erkekler var” (9 Şubat 2013).

delil göstermek zorunda değil” (3 Ocak 2013) başlığı ile Zaman gazetesinin kadının şiddete uğramasını sorunsallaştırmadığı savını örneklendirebilir.

İktidara yakın olan gazete kuruluşlarının kadına yönelik şiddeti daha az görünür kıldığı varsayımından hareketle Sabah ve Zaman gazetelerinin söz konusu haberlerinde tek başlık kullanmaları toplumda var olan ve görmezden gelinen kadına şiddet sorununun gazete sayfalarında da “tek boyutta” değerlendirilmesi sorununu doğurabilir. Başlık sayısının habere atfedilen değeri belirlemede önemli bir etken olduğu gazetelerde ulusalcı/demokratik eğilimli Cumhuriyet gazetesinin diğer iki gazeteye oranla ağırlıklı olarak iki başlıkla (bir ana başlık, bir alt başlık) yayımlaması dikkat çekmektedir. Gazetenin kadına yönelik şiddet haberlerini diğer iki gazeteye oranla daha fazla çift başlıklarla sunması söz konusu haberi daha önemli kıldığı şeklinde yorumlanabilir.

3.5.2. Haberlerde Kullanılan Fotoğraflarının Sayısına Yönelik Bulgular

Tablo 3.2. Haber Fotoğrafı Sayısı

Haber fotoğraf sayısı	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
1	64	45,4	30	27,5	9	14,5
2	47	33,3	1	,9	3	4,8
3	11	7,8	0	0	0	0
4	3	2,1	0	0	0	0
0	16	11,3	78	71,6	50	80,6
Toplam	141	100,0	109	100,0	100,0	100,0

Kadına şiddet haberlerinde en fazla fotoğrafı Sabah gazetesi kullanmıştır. Gazete niteliğine göre haberinde 1’den 4’e kadar fotoğraf kullanırken 16 haberinde fotoğrafa yer vermemiştir. Cumhuriyet gazetesi kadına şiddetle ilgili bir haberde en fazla iki fotoğraf kullanmakla birlikte, gazetenin kadına şiddet haberlerinde çoğunlukla fotoğraf kullanmadığı görülmektedir. Zaman gazetesi ise kadına yönelik şiddet haberlerinde en az fotoğraf kullanan gazete olmuştur. İncelenen haberlerin yüzde 80’inde fotoğraf kullanılmamıştır.

Elde edilen sonuçlar magazinleşme ve fotoğraf kullanımı açısından değerlendirildiğinde özellikle magazin basını için önemli bir kaynak olan kadın

fotoğrafının kullanımında ele alınan gazeteler içerisinde magazin boyutuna daha yakın olan Sabah gazetesinin en fazla kadın fotoğrafı kullanmasını anlamlı hale getirmektedir. Magazin basını çerçevesinden daha uzak olan Cumhuriyet ve Zaman gazetelerindeki fotoğraf kullanımı da yine bu anlamda değerlendirilebilir. Öte yandan Zaman gazetesinin ‘muhafazakar’ yayın politikası düşünüldüğünde kadın fotoğrafına daha az yer vermesi araştırmanın bulgularını doğrular düzeydedir.

Fotoğraf sayıları üzerinden bir okuma yapıldığında söz konusu gazeteler içerisinde en fazla fotoğraf kullanan gazetenin liberal eğilimli Sabah’ın olması, gazetenin kadına yönelik şiddet haberlerini görselle desteklediği ve haberi magazinleştirme eğiliminde olduğu sonucu çıkarılabilir.

Cumhuriyet gazetesinin söz konusu haberlerde fotoğraf kullanımının niceliksel olarak Sabah gazetesinden daha az oluşu, fikir gazetesi olduğunun düşünülmesinden hareketle gazetenin sorumlu gazetecilik hususunda biraz daha dengeli bir yayın politikası olmasından kaynaklanabilir. Çünkü Cumhuriyet gazetesi kadına yönelik şiddet haberlerinde odağı zanlı erkek yerine daha çok mağdur kadına çevirmiştir. Ayrıca Cumhuriyet gazetesinin, özellikle de Zaman gazetesinin “fikir gazetesi” sınıfına girmeleri dolayısıyla “kitle gazetelerine” oranla şiddet haberlerinde daha az fotoğraf kullanma politikası götüktükleri söylenebilir.

3.5.3. Haber ve Fotoğraf Uyumuna Yönelik Bulgular

Tablo 3.3. Haber ve Fotoğraf Uyumunu

Haber- fotoğraf uyumu	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Olay fotoğrafı	113	80,1	23	21,1	12	19,4
Temsili fotoğraf	12	8,5	7	6,4	0	
Fotoğraf yok	16	11,3	79	72,5	50	80,6
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinin fotoğrafları “olay fotoğrafı”, “temsili

fotoğraf” ve “fotoğrafsız haber” değişkenleriyle ele alınmıştır. Haberlerde en fazla olay fotoğrafı kullanan Sabah gazetesi olurken, en fazla temsili fotoğrafı yine Sabah gazetesinin kullanmıştır. Cumhuriyet gazetesinin de ağırlıklı olarak olay fotoğrafı kullandığı görülmektedir. Zaman gazetesi ise haberlerinin tamamında olay fotoğrafı kullanırken temsili fotoğrafa hiç yer vermemiştir.

Kadına yönelik şiddet haberleştirilirken kitle gazetesi olan ve öncelikli olarak kar amacı güden Sabah gazetesinin çoğunlukla mutlaka olay ya da temsili fotoğraf kullandığı görülmektedir. Buradan hareketle gazetenin şiddet haberine yerleştirdiği fotoğrafla afişe ettiği kadını ya da mağduru okurun beğenisine sunmuş olabileceği varsayılabilir. Kitle gazetelerinden ayrılan ve “fikir gazetesi” olarak konumlanan Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin kadına karşı şiddetle ilgili daha az fotoğraf kullandığı; böylece kadına yönelik şiddeti seyirlik bir olgu olmanın ötesinde üzerinde düşünülecek bir eksene kaydırmaya çalıştıkları sonucu çıkarılabilir.

3.5.4. Mağdur Fotoğrafına Yönelik Bulgular

Tablo 3.4. Mağdur Fotoğrafı

Mağdur fotoğrafı	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
1	88	62,4	25	22,9	7	11,3
2	11	7,8	0	0	1	1,6
3	2	1,4	0	0	0	0
0	40	28,4	84	77,1	54	87,1
Toplam	141	100,0	109	100,0	100,0	100,0

Sabah gazetesi diğer gazetelere oranla büyük ölçüde mağdur fotoğrafı kullanmıştır. Sabah gazetesi haberinin niteliğine göre bir haber için birden fazla mağdur kadın fotoğrafı kullanmıştır. Bir istisna dışında Zaman gazetesinin ve Cumhuriyet gazetesinin ise tüm kadına şiddet haberlerinde birden fazla mağdur kadın fotoğrafı kullanmadığı belirlenmiştir.

3.5.5. Zanlı Fotoğrafına Yönelik Bulgular

Tablo 3.5. Zanlı Fotoğrafı

Zanlı fotoğrafı	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
1	67	47,5	2	1,8	4	6,5
2	2	1,4	0	0	0	0
0	72	51,1	107	98,2	58	93,5
Toplam	141	100,0	109	100,0	100,0	100,0

Haberlerde en fazla zanlı fotoğrafına yer veren Sabah gazetesi olmasının yanı sıra, bir haberde birden fazla zanlı fotoğrafına da Sabah gazetesinin yer verdiği belirlenmiştir. Cumhuriyet gazetesi en az zanlı fotoğrafı kullanan gazete olmuştur. Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri haberlerinde tek fotoğraf kullanmış, birden fazla zanlı fotoğrafına yer vermemiştir.

Sabah gazetesi, kadına yönelik şiddet haberlerinde hem “mağdur kadın” hem de “zanlı erkek” fotoğraflarına en çok yer veren gazete olarak dikkat çekmektedir. Fakat bu durumun gazetenin, sorumlu habercilik anlayışının sonucu olmaktan öte teşhircilik yapma amacından kaynaklandığı varsayılabilir. Bu varsayımı Sabah gazetesinin söz konusu haberlerde ağırlıklı olarak mağdur kadın fotoğrafına yer vermesiyle de gerekçelendirmek mümkündür. Ana akım medyada özellikle liberal eğilimli kitle gazetelerinin erkek şiddetini ancak kadına yöneldiğinde, olayı failin anlatımıyla adli bir haber formatında kurgulayarak, şiddeti yine bu anlatımla gerekçelendirerek ve kadını fotoğrafıyla teşhir ederek sunduğu Sabah gazetesinin söz konusu haberleri incelendiğinde de görülmektedir. “Fikir gazetesi” olarak konumlanan Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin söz konusu haberler için mağdur ya da zanlı olsun oldukça az fotoğraf kullanması, sahip olduğu politika gereği şiddeti fotoğraflarla magazinleştirme çabasından uzak kalmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

3.5.6. Mağdur Kadının Sosyo-Ekonomik Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 3.6. Mağdur Kadının Sosyo-Ekonomik Durumu

Sosyo-ekonomik durum	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Ev hanımı	1	,7	5	4,6	0	0
Meslek sahibi	21	14,9	9	8,3	6	9,7
Öğrenci	9	6,4	9	8,3	2	3,2
İşsiz	0	0	1	,9	0	0
Meslek belirtilmemiş	110	78,0	85	78,0	54	87,1
Toplam	141	100,0	109	100,0	100,0	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde mağdur kadının sosyo-ekonomik durumu “ev hanımı”, “meslek sahibi”, “öğrenci”, “işsiz”, “meslek belirtilmemiş” değişkenleriyle incelenmiştir. Haberlerinde mağdur kadının sosyo-ekonomik özelliği hakkında en az bilgi veren Zaman gazetesidir. Sabah ve Cumhuriyet gazeteleri haberlerde kadının sosyo-ekonomik özelliği hakkında daha bilgilendirici bir yaklaşım sergilemişlerdir. Haberlerde mağdur kadının ağırlıklı olarak “meslek sahibi” grupta olduğu görülmektedir. İkinci olarak “öğrenci” grubunun, üçüncü olarak da “ev hanımı” grubunun haberlerde mağdur olarak yer aldığı görülmektedir. Her üç gazetede de mağdur kadın konumunda yer alanların “işsiz” grubunda yer aldıkları belirlenmiştir.

3.5.7. Zanlı Erkeğin Sosyo-Ekonomik Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 3.7. Zanlı Erkeğin Sosyo-Ekonomik Durumu

Sosyo-ekonomik durum	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Meslek sahibi	26	18,4	12	11,0	5	8,1
İşsiz	3	2,1	3	2,8	1	1,6
Öğrenci	2	1,4	4	3,7	1	1,6
Meslek belirtilmemiş	110	78,0	90	82,6	55	88,7
Toplam	141	100,0	109	100,0	100,0	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde zanlı erkeklerin sosyo-ekonomik durumları “meslek sahibi”, “işsiz”, “öğrenci”, “meslek belirtilmemiş” değişkenleriyle ele alınmıştır. Elde edilen verilere göre haberlerinde zanlı erkeğin sosyo-ekonomik durumu hakkında her üç gazete de mesleklere çoğu zaman yer vermemiştir. Haberlerde zanlının yaptığı mesleğinin değerlendirmeye alınmayışı nedeniyle zanlının hangi meslek guruna ait olduğu belirlenememiştir. Sosyo-ekonomik durumun belirtildiği haberlerde her üç gazetede de zanlıların “meslek sahibi” olduğu görülmektedir. Her üç gazetede “işsiz” ve “öğrenci” grubundan olan zanlıların eşit sayıda olduğu görülmektedir.

İster gazetede ister televizyonda olsun medyaya yansımış bir haber, kuşkusuz kurgu olmanın yanında toplumun gerçeklerini yansıtır ve haberle ilişkili unsurların bilgisinin yine haberle ilgili olarak kamuoyuna sunulması hakikat bağlamında gerekli görülmektedir. Bu toplumsal gerçekliği yeniden kurgulamak ise farklı bir gazetecilik etiğinin tezahürüdür. Ele alınan her üç gazetede zanlı ya da mağdurun habere bağımsız bir şekilde var olan sosyo-ekonomik konumları bu toplumsal gerçekliğin kodlarından biridir. Fakat var olan bu sosyo-ekonomik konumun söz konusu haberlerde kadına yönelik şiddeti gerekçelendirmesi, bu toplumsal gerçekliği yeniden kurguladığı anlamına gelir. Liberal eğilimli Sabah gazetesinin kadına yönelik şiddet ile zanlı ya da mağdurun sosyo-ekonomik durumunu ilişkilendirmeye daha elverişli olduğu görülmektedir. Sabah gazetesinde zanlı ya da mağdurun sosyo-ekonomik konumuna ağırlıklı olarak yapılan vurgunun, şiddetin gerekçelendirilmesi aşamasında okuru belli kalıplarla düşünmeye sevk edeceği ve şiddeti sosyo-ekonomik boyuta indirgeyeceği unutulmamalıdır.

Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinin sosyo-ekonomik durum ile şiddet ilişkisi arasında görece daha az bağ kurduğu görülmektedir ki sosyo-ekonomik konum “fikir gazetesi” olma iddiası taşıyan bu iki gazete için bu tarz haberlerde verilmesi gereken bir bilgi olarak çok da önemli görülmediği düşünülebilir. Burada bir parantez açmak gerekirse incelenen her üç gazetenin haberlerinden elde edilen bilgiye göre, sosyo-ekonomik profili çıkarılan zanlıların ve mağdurların her meslek grubundan, her yaştan ve toplumun her kesiminden çıkabileceği, ayrıca şiddetin herhangi bir kesimle sınırlandırılmayacak kadar çok boyutlu bir mesele olduğu dikkat çekmektedir.

3.5.8. Mağdur Kadının Eğitim Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 3.8. Mağdur Kadının Eğitim Durumu

Eğitim durumu	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
İlkokul	2	1,4	4	3,7	1	1,6
Lise	0	0	3	2,8	1	1,6
Üniversite	2	1,4	3	2,8	1	1,6
Eğitim durumu belirtilmemiş	137	97,2	99	90,8	59	95,2
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde mağdur kadının eğitim durumu “ilkokul”, “lise”, “üniversite”, “eğitim durumu belirtilmemiş” değişkenleriyle değerlendirilmiştir. Her üç gazetede mağdur kadınların eğitim durumu çoğu zaman belirtilmemiştir. Eğitim durumu belirtilen kadınların çoğu “ilkokul” ve “üniversite” de yer almaktadırlar. Sabah gazetesinde mağdur kadınların en az “lise” grubunda yer aldığı görülmektedir.

3.5.9. Zanlı Erkeğin Eğitim Durumuna Yönelik Bulgular

Tablo 3.9. Zanlı Erkeğin Eğitim Durumu

Eğitim durumu	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
İlkokul	2	1,4	1	,9	1	1,6
Lise	0	0	0	0	0	0
Üniversite	1	,7	0	0	0	0
Eğitim durumu belirtilmemiş	138	97,9	108	99,1	61	98,4
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Haberlerde zanlı erkeğin eğitim durumu “ilkokul”, “lise”, “üniversite”, “eğitim durumu belirtilmemiş” değişkenleriyle değerlendirilmiştir. Her üç gazetede zanlı erkeğin eğitim durumu çoğu zaman belirtilmemiştir. Eğitim durumu belirtilen zanlıların her üç gazetede de çoğunlukla “ilkokul” da yer aldığı görülmektedir. Sabah gazetesi

dışında diğer gazetelerde “lise” ve “üniversite” grubunda yer alan zanlının olmadığı görülmektedir. söz konusu gazetelerde incelenen kadına yönelik şiddetle ilgili haberlerde kadının ya da mağdurun eğitim durumlarının ağırlıklı olarak belirtilmemesi sonucu araştırmanın kuramsal bölümünde iddia edilen ‘medya, kadına karşı şiddet uygulayanları belli bir eğitim seviyesinde yer alanlara indirger’ savının geçersizliğini sağlamıştır. Yayın politikaları farketmeksizin gazetelerin kadına yönelik şiddet uygulayan kişinin eğitim durumu ile ilgilenmediği saptanmıştır.

3.5.10. Haber Başlığının Objektifliğine Yönelik Bulgular

Tablo 3.10. Haber Başlığının Objektifliği

Haber başlığının objektifliği	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Nesnel	24	17,0	58	53,2	40	64,5
Nesnel değil	117	83,0	51	46,8	22	35,5
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Haber başlıklarının objektifliği “nesnel” ve “nesnel değil” parametreleriyle değerlendirilmiştir. Nesnellik ölçütü söz konusu haberde kullanılan sıfatlara göre belirlenmiştir. Haberin yalın bir dille yazılması haber karşısında gazetenin objektifliğini sağlarken; gazetenin söz konusu haberde sıfat kullanımı olayın algılanmasına etki edeceğinden haberin objektifliğini bozma riski taşır. Bu nedenle söz konusu haberlerde kullanılan sıfatlar haber/yorum dengesini bozacağından *nesnel/nesnel değil* parametrelerle birlikte değerlendirilmiştir. Sabah gazetesinin kadına yönelik şiddetle ilgili haber başlıklarının çoğunlukla nesnel olmadığı ortaya konmuştur. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin haber başlıkları ise daha fazla nesneldir. Kadına yönelik şiddet haberlerinde nesnel başlık kullanan gazeteler sırasıyla Zaman, Cumhuriyet ve Sabah gazeteleridir. Kadına yönelik şiddet haberlerinde nesnel olmayan başlık kullanan gazeteler ise sırasıyla Zaman, Cumhuriyet ve Sabah gazeteleridir.

Liberal eğilimli kitle gazetesi olarak tanımlanabilecek Sabah gazetesinin haber başlıklarının çoğunun hakikati zedeleyebilecek bir şekilde sıfat kullanarak

oluşturulduğu görülmektedir. Gazetenin söz konusu haberlerin çoğu için tercih ettiği sıfat içeren başlık biçimi, şiddeti belli “nitelemelerle” algılatan, etik olarak doğru kodlanmayan bir haberciliğin gelişmesine yol açma tehlikesi taşıdığı söylenebilir. Kadına yönelik şiddetin “bazı kötü, hasta, sapkın, sorunlu, cahil” erkeklerin “bazı talihsiz, zavallı” kadınlara uyguladığı şiddet olarak nesnel olmayan başlıklarla kurgulanması sistematik şiddetin göz ardı edilerek münferit şiddetin odağa yerleşmesine ve okurun eril şiddetin temel nedenlerinin çok uzağında konumlanmasına yol açtığı söylenebilir. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin söz konusu haberler için başlıklarında daha az sıfat kullanarak okuru daha az yönlendirmesi, gazetelerin sahip oldukları yayın politikasının “yorumdan uzak” haber anlayışına göre belirlendiği düşünülmektedir.

3.5.11. Haberlerde Yer Alan Şiddet Türüne Yönelik Bulgular

Tablo 3.11. Haberlerde Yer Alan Şiddet Türü

Haberlerde Yer Alan Şiddet Türü	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Fiziksel	40	28,4	30	27,5	19	30,6
Ekonomik	5	3,5	1	,9	2	3,2
Psikolojik	1	,7	2	1,8	4	6,5
Cinsel	26	18,4	15	13,8	2	3,2
Cinayet	69	48,9	61	56,0	35	56,5
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde yer alan şiddet türleri “fiziksel”, “ekonomik”, “psikolojik”, “cinsel” ve “cinayet” değişkenlerine göre incelenmiştir. Her üç gazetenin haberlerinde en fazla yer alan şiddet türü “cinayet” tir. Daha sonra “fiziksel şiddet” söz konusu gazetelerde en fazla yer alan şiddet türü olarak belirlenmiştir. Üçüncü olarak gazetelerde en fazla yer alan şiddet türü ise “cinsel şiddet” tir. Sabah gazetesinde en az psikolojik şiddet haberi, Cumhuriyet gazetesinde en az ekonomik şiddet haberi, Zaman gazetesinde ise en az ekonomik ve cinsel şiddet haberi yayımlandığı görülmektedir.

Ana akım medyada kadına yönelik şiddetin çoğunlukla “fiziksel şiddet” olarak algılandığı varsayımı incelenen gazetelerden elde edilen bilgilerle de doğrulanmaktadır. Üstelik bu durum gazetelerin sahip olduğu ideolojik görüş çerçevesinde de değişmemektedir. Sadece fiziksel şiddete yapılan vurgunun, şiddeti tek bir boyuta indirgeyeceği ve diğer şiddet türlerini yok sayacağı varsayılabilir. Şiddete maruz kalan kadının, bu şiddetin son noktası olan “cinayet” le sonuçlandığında haber konusu olması ise, şiddetin aşama aşama gelişen çok yönlü bir olgu olduğu gerçeğini de gizleyebilmektedir. Çünkü söz konusu gazetelerdeki haberlerin, kadın cinayetinin nedenlerini münferit sebeplerle gerçekleşen adli bir vaka olarak gösterme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinin kadına yönelik şiddeti çoğunlukla “cinayetle” sonuçlandığı takdirde sayfalarına taşıdığı sonucu çıkarılabilir. Örnekleme alınan her üç gazetede de en fazla görünür olan ve haberleştirilen şiddet türünün fiziksel şiddet olması varsayımı doğrulamıştır. İncelenen gazetelerde ikinci olarak daha görünür kılınan şiddet türünün cinsel şiddet olduğu tespit edilmiştir. Fakat muhafazakâr eğilimli Zaman gazetesinin ait olduğu “ahlaki” yapı ve çevreden dolayı, toplumda yaşanan cinsel şiddetin haberleştirilmesi sürecini daha fazla engellediği varsayımı yapılabilir. Zaman gazetesi sayfalarında cinsel şiddete çok fazla yer vermeyerek, yaşadığı cinsel şiddeti zaten utanarak gizleme eğiliminde olan kadını daha da silikleştirdiği söylenebilir. Toplumda yaşanan cinsel şiddetin görmezden gelinmesi ya da aksine cinsel şiddete maruz kalan bireyin “pornografik” ifade ve fotoğraflarda afişe edilmesi, münferit, toplumsal cinsiyet kalıplarının dışında olduğunu ima eden gerekçelerle haberleştirilmesi, medyada var olan erkek bakış açısının devam ettiğinin göstergeleri olarak ileri sürülebilir.

3.5.12. Haberin Yer Aldığı Sayfaya Yönelik Bulgular

Tablo 3.12. Haberin Yer Aldığı Sayfa

Haberin yer aldığı sayfa	SABAH	CUMHURİYET	ZAMAN			
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
1.sayfa	19	13,5	3	2,8	4	6,5
İç sayfalar	122	86,5	106	97,2	58	93,5
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Haberlerin yer aldığı sayfalar “1.sayfa” ve “iç sayfalar” değişkenleriyle incelenmiştir. Her üç gazetede de kadına yönelik şiddet haberleri iç sayfalarda yayımlanmıştır. Kadına yönelik şiddet haberlerini 1.sayfadan en çok yayımlayan gazete ise Sabah gazetesidir. 1.sayfada kadına yönelik şiddet haberleri en az yayımlayan gazete ise Cumhuriyet gazetesidir. Her üç gazete ele alındığında iç sayfalarında en çok kadına yönelik şiddet haberi bulunan gazete Cumhuriyet gazetesidir.

Haberlerin yer aldığı sayfalara bakıldığında söz konusu gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerinin neredeyse hepsini iç sayfalarından vermeleri, kadın hakları savunucularının “özel olan politiktir” görüşünün tersine hareket ettiklerinin göstergesi olabilir. Bilindiği gibi gazeteler 1. sayfasına politik, özel ya da önemli olan haberleri taşıma eğilimi gösterirler. Fakat incelenen gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerini 1.sayfa yerine iç sayfalardan vermelerinin sonucu olarak kadına yönelik şiddet olgusu okur gözünde önemsizleşme eğilimi taşıyabilir. Manşette olan ya da gazetelerin vitrin sayfası olarak bilinen 1.sayfada verilen bir haber ile iç sayfalarda bir ya da iki sütunla verilen haber arasında okur, haberin ciddiyeti hususunda kuşkusuz bir farklılık oluşacaktır.

Kadına yönelik şiddet haberlerinin neredeyse hepsini, incelenen her üç gazetenin de 1.sayfa yerine iç sayfalardan verdiği, dolayısıyla ana akım medyanın kadına şiddet konusunda farklı düşünmediği çıkarımı yapılabilir. Cumhuriyet gazetesinin ezilen işçi sınıfının savunuculuğunu ve hak gazeteciliği yaptığı iddiasına rağmen kadına şiddet olgusunu, “ikinci sayfa” haberi türünden gördüğü ya da ciddi olmayan gazete haberi olarak değerlendirdiğinden olsa gerek 1.sayfadan vermeyi tercih etmediği görülmektedir. Fakat burada Cumhuriyet gazetesi için bir parantez açılması gerekebilir; çünkü gazete, manşetine şiddete uğrayan kadın haberlerini değil de kadına haklarını ileten bilgiler içeren haberler yaparak kadın sorununu dolaylı olarak görünür kılmayı sağlamakta ve böylece diğer gazetelere oranla daha sorumlu ve yapıcı bir gazetecilik anlayışı sergilemektedir²¹. Zaman gazetesi de yine aynı şekilde “fikir gazetesi” olma

²¹ Cumhuriyet gazetesi manşetinden: “Kadınların Yasal Hakları” (8 Mart 2013). “Doğurganlık düştü, cinsiyet eşitsizliği azaldı” (14 Mart 2013). “Çocuk gelin evliliğine 8 yıl” (14 Mayıs 2013). “Kadın Sorunları Sözlüğü” (21 Mayıs 2013).

idealinden hareketle sansasyonel kitle gazetesi haberleri niteliğinde olan kadına yönelik şiddet haberlerini 1.sayfadan verme eğilimini çok fazla göstermediği varsayılmaktadır.

3.5.13. Haberlerin Sütun Sayısına Yönelik Bulgular

Tablo 3.13. Haberlerin Sütun Sayısı

Haberlerin sütun sayısı	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
1	52	36,9	90	82,6	50	80,6
2	61	43,3	14	12,8	7	11,3
3	26	18,4	2	3,7	1	1,6
4	2	1,4	1	,9	4	6,5
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinin sütun sayıları 1'den 4'e kadar numaralandırılmıştır. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin söz konusu haberleri çoğunlukla tek sütunla verdiği belirlenmiştir. Sabah gazetesi ise kadına yönelik şiddet haberlerini genellikle iki sütunla vermiştir. Kadına yönelik şiddet haberlerini üç sütunda en çok veren gazetenin Sabah gazetesi olduğu belirlenmiştir. Her üç gazetede de kadına yönelik şiddet haberleri nadiren dört sütunda yer almıştır.

Gazetelerin önemli gördüğü haberlere ayırdığı sütun sayılarının haberi de önemli kıldığı bilgisinden hareketle incelenen her üç gazetede de kadına yönelik şiddet haberlerinin çoğunlukla tek sütunla verdikleri görülmektedir. Ana akım medya içerisinde yer alan fakat ideolojik olarak farklılaşan gazetelerin kadına yönelik şiddet haberlerini ağırlıklı olarak tek sütunla verme hususunda farklılaşmadıkları, liberal eğilimli bir kitle gazetesi olan Sabah gazetesinde söz konusu haberlerin birden fazla sütunda daha fazla yer aldığı görülmektedir. Fakat Sabah özelinde incelenen liberal eğilimli kitle gazetesi olarak tanımlanan gazetelerde, kadına yönelik şiddetin geniş sütunlarla ve iri fotoğraflarla verilmesinin arka planında medyanın ekonomi politığının olduğu daha karmaşık bir yapılanmanın olduğu varsayılmaktadır. Kitle gazeteleri çoğunlukla nitelikli yazı içeriğinden yoksun bir şekilde çarpıcı ve dikkat çekici ifadelerle, büyük ve renkli fotoğraflarla haberlerini kurgularlar. Buradaki amaç Sabah

gazetesinde de olduğu gibi, söz konusu haberi bu niteliklerle toplum gündemine taşımaktan ziyade, toplumun ilgisini çekip tiraj elde etmek olabilir.

3.5.14. Habere Konu Olan Mağdur Kadın Sıfatlarına Yönelik Bulgular

Tablo 3.14. Habere Konu Olan Mağdur Kadın Sıfatları

Haberlere konu olan mağdur kadın sıfatları	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Talihsiz	5	3,5	2	1,8	0	0
Hasta	1	,7	2	1,8	0	0
Konsomatris	1	,7	1	,9	0	0
Sevgili	0	0	2	1,8	0	0
Öğrenci	0	0	6	5,5	0	0
Zorla evlendirilen	0	0	1	,9	0	0
Yabancı uyruklu	0	0	3	2,8	1	1,6
Hamile	0	0	3	2,8	0	0
Birlikte yaşadığı	0	0	1	,9	0	0
Yaşlı	0	0	1	,9	0	0
Kurban	0	0	1	,9	0	0
Sıfat kullanılmamış	134	95,0	85	78,0	61	98,4
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde mağdur olan kadın için sıfatlar “talihsiz”, “hasta”, “konsomatris”, “sevgili”, “öğrenci”, “zorla evlendirilen”, “yabancı uyruklu”, “hamile”, “birlikte yaşadığı”, “yaşlı”, “kurban”, “sıfat kullanılmamış” değişkenlerine göre incelenmiştir. Haberlerin çoğunda söz konusu her üç gazete de haberlerinde genellikle mağdur olan kadına yönelik sıfat kullanmamışlardır. Söz konusu haberlerde en fazla sıfat kullanan gazete Cumhuriyet gazetesiyken, en az sıfat kullanan gazetenin Zaman gazetesi olduğu belirlenmiştir. Kadına yönelik şiddet haberlerinde, habere konu olan mağdur kadınlar için Sabah gazetesinin “talihsiz”, “hasta”, “konsomatris” sıfatlarını kullandığı sonucu çıkmıştır. Kadına yönelik şiddet haberlerinde, habere konu olan mağdur kadınlar için Cumhuriyet gazetesinin “talihsiz”, “hasta”, “konsomatris”, “sevgili”, “öğrenci”, “zorla evlendirilen”, “yabancı uyruklu”, “hamile”, “birlikte yaşadığı”, “yaşlı”, “kurban” sıfatlarını kullandığı görülmektedir. Zaman gazetesinde ise kullanılan tek sıfat “yabancı uyruklu” dur. Sabah gazetesinde en çok “talihsiz” sıfatı

kullanılırken, Cumhuriyet gazetesinde en çok “yabancı uyruklu” ve “hamile” sıfatı kullanıldığı görülmektedir.

Habere konu olan mağdur kadınlar için söz konusu gazetelerin “olumsuz” sıfatlar kullanıldığı belirlenmiştir. Buna göre kadına yönelik şiddet haberlerinde mağdur olan kadın tercih edilen sıfatlarla daha da mağdur konuma düşürüldüğü söylenebilir. Farklı ideolojilere sahip olduğu bilinen gazetelerin mağdur konumundaki kadınlar için kullandığı sıfatlar hemen hemen aynıdır. Muhafazakâr gazetelerin kadına yönelik şiddeti “Batılılaşma” ideali çerçevesinde gelişen bir sorun olarak değerlendirmeleri ile muhafazakâr bir gazete olarak tanımlanan Zaman gazetesinin, incelenen haberler içerisinde şiddete uğrayan kadınlar için yalnızca “yabancı uyruklu” sıfatını kullanması arasında paralel bir bağlantı ortaya konabilir. Zaman gazetesinin, haberlerinde kadını ataerkil bir çerçeve içerisine koymadığı, mağdur kadınlar için diğer iki gazetenin de kullandığı “birlikte yaşadığı”, “sevgili”, “konsomatris” gibi şiddetin hak edildiğini ima eden sıfatlara yer vermemesinden anlaşılabilmektedir. Ana akım medya içerisinde yer alan Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin kadını sınıflandıran, zayıf gösteren, küçük düşüren sıfatlara yer verdiği, Zaman gazetesinin ise bu hususta daha sorumlu davrandığı görülmektedir.

3.5.15. Habere Konu Olan Zanlı Erkek Sıfatlarına Yönelik Bulgular

Tablo 3.15. Habere Konu Olan Zanlı Erkek Sıfatları

Haberlere konu olan zanlı erkek sıfatları	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Küçük			1	,9		
Tacizci			1	,9		
Bekâr			1	,9		
Psikolojik sorunlu	3	2,1	1	,9	1	1,6
Öfkeli			1	,9		
Saldırgan			1	,9		
Dayakçı	2	1,4	1	,9		
Alkolik					1	1,6
Uyuşturucu bağımlısı	1	,7			1	1,6
Sabıkalı	2	1,4				
Kıskanç	1	,7				
Sıfat kullanılmamış	132	93,6	102	93,6	59	95,2
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde, zanlı konumunda olan erkek için kullanılan sıfatlar “tacizci”, “küçük”, “bekâr”, “psikolojik sorunlu”, “öfkeli”, “saldırgan”, “dayakçı”, “alkolik”, “uyuşturucu bağımlısı”, “sabıkalı”, “kıskanç”, “sıfat kullanılmamış” değişkenlerine göre incelenmiştir. Haberlerin çoğunda söz konusu her üç gazete de haberlerinde genellikle zanlı erkeğe yönelik sıfat kullanmamışlardır. Söz konusu haberlerde zanlı için en çok sıfat kullanan gazete Sabah ve Cumhuriyet gazeteleridir. Sabah gazetesi zanlılar için “psikolojik sorunlu”, “dayakçı”, “uyuşturucu bağımlısı”, “sabıkalı” ve “kıskanç” sıfatlarını kullanmıştır. Cumhuriyet gazetesi zanlılar için “küçük”, “tacizci”, “bekâr”, “psikolojik sorunlu”, “öfkeli”, “saldırgan” ve “dayakçı” sıfatlarını kullanmıştır. Zaman gazetesi ise söz konusu zanlılar için “psikolojik sorunlu”, “alkolik”, “uyuşturucu bağımlısı” sıfatlarını kullanmıştır. Her üç gazetede ortak olarak kullanılan tek sıfat “psikolojik sorunlu” dur.

İncelenen gazetelerde habere konu olan şiddet edimini gerçekleştiren zanlı erkek için kullanılan sıfatlar, ataerkil bir alt okumayla adeta erkeği haklı çıkaran ve toplumsal cinsiyet rolleri gereği “dayakçı”, “kıskanç”, “saldırgan”, “öfkeli” olan erkeğin başvurduğu şiddeti meşrulaştırıcı bir etki yaratmaktadır. Söz konusu haberlerde kullanılan sıfatlarla birlikte erkek şiddeti olgusu, toplumsal cinsiyet ve geleneksel cinsiyet algısından, güç ve erk kullanımı bilgisinden soyutlanarak, sistematik değil de münferit ve bir anlık “cinnet” sonucu tesadüfi gelişen bir olay olarak algılatıldığı söylenebilir. Kadına yönelik şiddet haberlerinde zanlı erkek için en az sıfat kullanan gazetenin muhafazakâr eğilimli Zaman’ın olması, gazetenin ataerkil değil de daha çok dini referanslı davranmasından kaynaklanabilir. Kadına yönelik şiddet haberlerinde şiddetin münferit bir şekilde gelişen, psikolojik sorunlu, alkolik, kıskanç vb. olan bireylerden beklenen bir davranış olarak gösterilmesi, ana akım medyanın şiddet olgusunu tek boyutlu ve toplumsal değil de bireysel bir sapma gibi algıladığı şeklinde yorumlanabilir.

3.5.16. Haberlerde Sunulan Şiddet Nedenlerine Yönelik Bulgular

Tablo 3.16. Haberlerde Sunulan Şiddet Nedenleri

Haberlerde sunulan şiddet nedenleri	SABAH		CUMHURİYE T		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Tecavüze uğramak	6	4,3	5	4,6	2	3,2
Eylem	0	0	2	1,8	0	0
Tacize uğramak	6	4,3	5	4,6	1	1,6
Şiddetli geçimsizlik	3	2,1	3	2,8	1	1,6
Kıskançlık	17	12,1	6	5,5	0	0
Tartışma	14	9,9	29	26,6	16	25,8
Evi terk etme	3	2,1	3	2,8	0	
Ekonomik sorunlar	6	4,3	5	4,6	1	1,6
Ayrılma/boşanma istemi	16	11,3	1	,9	9	14,5
Namus	5	3,5	7	6,4	5	8,1
Töre	1	,7	2	1,8	1	1,6
Zorla evlendirme	14	9,9	4	3,7	0	0
İlişkiye zorlama	3	2,1	4	3,7	0	0
Aldatma	4	2,8	1	,9	0	0
Toplumsal kurallara uymama	2	1,4	1	,9	2	3,2
Gasp	1	,7	3	2,8	2	3,2
Cinnet getirme	0	0	0	0	2	3,2
Diğer	40	28,4	28	25,7	20	32,3
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde şiddetin nedenleri “tecavüze uğramak”, “eylem”, “tacize uğramak”, “şiddetli geçimsizlik”, “kıskançlık”, “tartışma”, “evi terk etme”, “ekonomik sorunlar”, “ayrılma/boşanma istemi”, “namus”, “töre”, “zorla evlendirme”, “ilişkiye zorlama”, “aldatma”, “toplumsal kurallarla uymama”, “gasp”, “cinnet getirme” ve “diğer” değişkenlerine göre söz konusu gazeteler incelenmiştir. “diğer” değişkeni şiddetin nedeni belli olmayan haberler için kullanılmıştır. Haberlerinde şiddetin nedenini daha az açıklayan gazete Zaman gazetesidir. Sabah gazetesinin haberlerinde şiddet nedeni olarak en fazla “kıskançlık” sunulmuştur. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde kadına yönelik şiddetin nedeni olarak en fazla “tartışma”nın kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Sabah gazetesinde şiddet gösterme nedeni olarak “cinnet getirme” ve “eylem” hiçbir şekilde kullanılmamıştır. Cumhuriyet

gazetesinde ise “cinnet getirme” şiddetin nedeni olarak hiç sunulmamıştır. Zaman gazetesinde ise “eylem”, “kıskançlık”, “evi terk etme”, “zorla evlendirme”, “ilişkiye zorlama” ve “aldatma” şiddetin nedeni olarak hiçbir şekilde kullanılmamıştır.

Kadına yönelik şiddetin haberlere yansıyan gerekçeleri, toplumsal cinsiyetin dayattığı ahlak anlayışının dışına çıkma sonucu yaşandığı görülmektedir. Haberlerde kadınların çoğunlukla ait olduğu toplumun yaşam kalıplarına uymadığı için sudan sebeplerle şiddete maruz kalmasına en net örnek, şiddetin en çok sunulan gerekçelerden biri olan “tartışma” durumu sonucu kadına adeta bir “haddini bildirme” niyetiyle gerçekleştirildiğidir. Kadına yönelik şiddetin gerçekleştirilme nedenleri erkeği merkeze alan, kadını ikincil konuma yerleştiren ve güçsüz duruma düşüren bir anlam taşıdığı varsayılabilir. Kadınlar, evi terk etme, cinsel beklentilere cevap vermek istememe, zorla evlendirme vb. sorunlar karşısında hırpalanan, dayak yiyen en sonunda da öldürülen taraf olmaktadır.

Örneğin Zaman gazetesinden “Boşanma kavgası aile faciasıyla bitti”, “Tartıştığı eşinin boğazını kesti”, “Ayrılmak istemeyen kız arkadaşını öldürdü”; Cumhuriyet gazetesinden “Nikâhsız yaşadığı eşini pompalı tüfekte öldürdü”, “Evlenmedi öldürüldü”, “Başını açtı diye dayak yedi” ; Sabah gazetesinden “Evini terk eden karısını falçatayla yaraladı”, “Dedikodu, koca şiddetine dönüşünce evden kaçtı” başlıklı haberleri ile kadına yönelik şiddetin toplumsal, kültürel, siyasi unsurlardan oluşan arkaik yapısının üzerinin örtüldüğüne ya da görmezden gelinmeye devam edildiği söylenebilir. “Katil koca ‘deli’ raporuyla yırttı” başlığını kullanan Sabah gazetesi bilimsel raporlarla zanlı erkeğin masumiyetini kanıtlamaya ve erkeğin iktidarını pekiştirmeye çalıştığı varsayılabilir.

Ana akım medyada kadınların, “ayrılma istemi”, “kıskançlık” gibi gerekçelerle yaşadıkları şiddetin ve öldürülmenin nedeni olarak gösterildiği belirlenmiştir. İncelenen üç gazete içerisinde kadınları, yaşadıkları şiddetin nedeni ile birlikte mahkûm eden habercilik anlayışını en az sergileyen gazete muhafazakâr eğilimli fikir ağırlıklı olan Zaman gazetesidir. Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin farklı ideolojik görüşe ve farklı bir yayın politikaları olmalarına rağmen kadına karşı yönelen şiddetin gerekçelendirme biçimlerini erkek bakış açısına göre belirledikleri görülmektedir. Bu gazetelerde şiddetin nedenleri olarak sunulan gerekçelerle ima edilen, erkeğin malı ve namusu olan

kadının, annenin ya da kız kardeşin kendilerinden beklenen toplumsal davranış kalıplarının dışına çıkmaları halinde eril iktidar tarafından zaten gözetim altında olan kadına bir haddini bildirme, toplumda yerini gösterme olduğu söylenebilir.

3.5.17. Kadına Şiddet Uygulayan Zanlının Yakınlığına Yönelik Bulgular

Tablo 3.17. Kadına Şiddet Uygulayan Zanlının Yakınlığı

Kadına şiddet uygulayan zanlının yakınlığı	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Eş	63	44,7	47	43,1	23	37,1
Baba	9	6,4	4	3,7	1	1,6
Erkek kardeş	3	2,1	3	2,8	0	0
Kayın peder	2	1,4	5	4,6	0	0
Yakın akraba	6	4,3	4	3,7	4	6,5
Sevgili	19	13,5	8	7,3	5	8,1
Erkek arkadaş	4	2,8	2	1,8	1	1,6
Çevredekiler	14	9,9	14	12,8	9	14,5
Diğer	9	6,4	10	9,2	6	9,7
Eski eş	7	5,0	7	6,4	7	11,3
Evlat	2	1,4	3	2,8	5	8,1
İşveren	0	0	0	0	1	1,6
İş arkadaşı	1	,7	0	0	0	0
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına şiddet uygulayan zanlının yakınlığına ilişkin değişkenler “eş”, “baba”, “erkek kardeş”, “kayın peder”, “yakın akraba”, “sevgili”, “erkek arkadaş”, “çevredekiler”, “diğer”, “eski eş”, “evlat”, “işveren”, “iş arkadaşı” şeklinde kodlanmıştır. Her üç gazetede de söz konusu haberlerde kadının en fazla “eş”leri tarafından şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Sabah gazetesinin haberlerinde kadınların en fazla “eş”leri daha sonra da “sevgilileri” tarafından şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde kadınların en sık “eş”leri daha sonra ise “çevredekiler” tarafından şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir. Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde kadınların en az “işveren”lerinden şiddet gördüğü belirlenmiştir. Zaman gazetesinde ise “iş arkadaşı” kadına en az şiddet uygulayan grup olarak saptanmıştır.

Ana akım medyaya yansıyan şiddet haberlerinde kadının ağırlıkla “eşleri” ya da “sevgilileri” tarafından şiddete uğradığı görülmektedir. Bu durum toplumun kadına yönelik beklentileri hakkında da önemli ipuçları vermektedir. Erkek tarafından kurulan toplumsal ilişki ve iş bölümünde herkesin namusu olup (babamız, erkek kardeşimiz, kocamız, sevgilimiz, okul müdürümüz, yurt yöneticimiz, apartman yöneticimiz, kapıcımız...) kimsenin namusu olmayı istemeyen kadınların, bu hiyerarşide kaybedenler olduğu görülmektedir. Ataerkil toplumlarda, kadının, erkeğin namusunu başarıyla sürdürdüğü sürece değerli görüldüğü; aksi takdirde şiddeti, en kötüsü de ölümü hak edeceği yargısının hâkim olduğu varsayılmaktadır. İncelenen gazetelerde kadına en çok kimler tarafından şiddet uygulandığının görüldüğü analize bakıldığında bu yargı daha da desteklenmektedir.

3.5.18. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Öznesine Yönelik Bulgular

Tablo 3.18. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Öznesi

Kadına yönelik şiddet haberinin öznesi	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Mağdur kadın	73	51,8	56	51,4	20	32,3
Zanlı erkek	67	47,5	53	48,6	42	67,7
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Haberlerde kadına yönelik şiddet haberlerinin öznesi “mağdur kadın” ve “zanlı erkek” değişkenlerine göre incelenmiştir. Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde söz konusu haberlerin öznesinin “mağdur kadın” olduğu saptanmıştır. Zaman gazetesinde ise kadına yönelik şiddet haberinin öznesinin “zanlı erkek” olduğu belirlenmiştir. Zaman gazetesi söz konusu haberinde “mağdur kadın”ı daha az özne yerine koyarken, Sabah ve Cumhuriyet gazeteleri “zanlı erkeği” daha az özne yerine koyduğu saptanmıştır.

Kadına yönelik şiddet haberleri çerçevesinde incelenen gazetelerin söz konusu haberlerinde haberin öznesi olarak belirlediği taraf farklılaşmaktadır. Zaman gazetesi haberlerinde çoğunlukla zanlı erkeği özne konumuna koyarken, Sabah ve Cumhuriyet gazeteleri ağırlıklı olarak mağdur kadını özne yerine koymuşlardır. Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin özne tercihi liberal ve halkçı/demokrat bir görüşe sahip

olmalarından kaynaklandığı varsayılırken, Zaman gazetesinin ağırlıklı olarak zanlı erkeği haberin öznesi yapması, gazetenin muhafazakâr ve ataerkil bir yapıya sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

3.5.19. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kimlik Sunumuna Yönelik Bulgular

Tablo 3.19. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kimlik Sunumu

Kadına yönelik şiddet haberinin öznesi	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Açık kimlik	73	51,8	46	42,2	30	48,4
Örtülü kimlik	68	48,2	63	57,8	32	51,6
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde kimlik sunumu “açık kimlik” ve “örtülü kimlik” değişkenlerine göre ele alınmıştır. Gazetenin söz konusu haberlerde bütün kişilerin gizlilik hakkına saygı duyması ve kamu yararı olmadıkça veya söz konusu kişiler şeffaflık istemedikçe özel hayatlarına dair haber yayınlamaması etik kodlardandır. Basının, cinsel saldırının kurbanlarının kimliğini vermemesi, kanun izin vermedikçe veya yeterince meşru değilse, kimliğin açığa çıkabileceği malzemeyi de yayınlamaması gerekmektedir. Araştırmada söz konusu haberlerde Sabah gazetesinin mağdur ve zanlının kimlik bilgilerini daha çok açık bir şekilde verdiği, haberciliğin etik kodlarını kimi zaman yerine getirirken kimi zaman da yerine getirmediği belirlenmiştir. Söz konusu gazeteler arasında kitle gazetesi olarak öne çıkan Sabah’ın şiddet haberlerinde etik kodlara uymayarak teşhir edici bir yaklaşım sergilediği, kitle gazetesi olarak öne çıkan Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin daha sorumlu davranarak etik kodlara daha fazla uyduğu görülmektedir. Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde zanlı ve mağdurun kimliği örtülü bir şekilde, ad ya da soyadının baş harfleriyle verildiği saptanmıştır. Kadına yönelik şiddet haberlerinde zanlı ve mağdurun kimliğini en az “açık” bir şekilde sunan Cumhuriyet gazetesi, en fazla “açık” bir şekilde sunan gazete

ise Sabah gazetesi olarak belirlenmiştir. Söz konusu haberleri en az “örtülü kimlikle” sunan gazete Sabah gazetesi, en fazla “örtülü kimlikle” sunan gazete ise Cumhuriyet gazetesi olarak belirlenmiştir.

Kadına karşı şiddet uygulayan tarafın anlatım içinde belirsizleştiği, “bir anlık öfke, namus, cinnet, aşk” gibi saiklerle suçun soyutlaştırılıp hafifletildiği haberlerde suçun aktörlerinin açıklanmaması gereken kimliği “kitle gazetesi” olarak nitelenen Sabah gazetesinde daha teşhirci bir yaklaşımla ortaya konmuştur. Sorumlu haber anlayışından uzak, kadını ikinci kez teşhir eden bu tarz haberlerin oluşturduğu daha yıkıcı bir etkiyle kendisinin teşhir edilmesini istemeyen ama şiddet gören kadınların, yaşadığı şiddete boyun eğerek hayatta kalmayı öğrenmeye çalıştıkları varsayılabilir. “Koruma butonu olmasına rağmen...”, “polis koruması olmasına rağmen...” nitelendirmeleriyle başlayan haberlerde kadının yaşadığı şiddet kaçınılmaz, boyun eğilmesi ve katlanılması gereken, ne yapılırsa yapılsın engellenemez bireysel bir sorun olarak algılatılmaya çalışıldığı söylenebilir. Yasaların bu yönde yetersiz kalmasının erkeğin şiddet göstermesini kolaylaştırmaya; yetersiz devlet politikaları ataerkil ideolojinin erkeğe sunduğu avantajları devam ettirmeye yaradığı düşünülmektedir. Erkek egemen bir sistemle şiddet arasındaki ilişkinin göz ardı edildiği görülmektedir.

3.5.20. Haberlerde Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarına Yer Verilişine Yönelik Bulgular

Tablo 3.20. Haberlerde Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarına Yer Verilişi

Haberlerde Kadın STK'lara Yer Verilişi	SABAH		CUMHURİYET		ZAMAN	
	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%	Sayı	Oran%
Değinilmiş	11	7,8	8	7,3	0	0
Değinilmemiş	130	92,2	101	92,7	62	100,0
Toplam	141	100,0	109	100,0	62	100,0

Kadına yönelik şiddet haberlerinde gazetelerin kadın sivil toplum kuruluşlarından bahsetme oranı “değinilmiş” ve “değinilmemiş” değişkenlerine göre incelenmiştir. Kadın STK'ların şiddete uğrayan ya da öldürülen kadının davasında ya da

hak arama sürecinde etkin bir şekilde kadının yanında yer almalarının önemine söz konusu gazetelerin “değinmesi” sorumlu habercilik açısından önemli görülmektedir. Kadına yönelik şiddet haberlerinde söz konusu gazeteler kadına şiddet sorununu kadın sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına yer vererek desteklemektedir. Türk yasal ve yönetmeliklerinin yetersiz kaldığı durumlarda, kadın STK’lar şiddete uğrayan ya da öldürülen kadının davasını AİHM’e taşıyabilmektedir. Elde edilen verilere göre söz konusu haberlerde kadın sivil toplum kuruluşlarından Sabah ve Cumhuriyet gazeteleri aynı oranda bahsederken, Zaman gazetesi kadın STK’lardan kadına yönelik şiddet haberlerinde incelenen süre içerisinde hiç bahsetmemiştir. İncelenen haberlerde kadın sivil toplum kuruluşlarının, şiddete uğrayan kadını haklarından haberdar ettiği ve hak arama aşamasında “mağdur” kadına yardımcı oldukları görülmüştür. Kadın sivil toplum kuruluşlarının şiddete uğrayan kadına verdiği destekten liberal eğilimli gazeteler olan Sabah ve Cumhuriyet’in bahsettiği görülürken, muhafazakâr eğilimli Zaman gazetesinde kadın STK’lardan bahsedilmediği ve bu anlamda da diğer gazetelerden farklılaştığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Beşer olarak dünyaya gelen insanın, “insan olma” idealini gerçekleştirmek için inşa ettiği uygarlık ve modernleşme sürecinde, kadın sorunu hala çözülmemiş bir olgu olarak ortada durmaktadır. Kadın ve erkek arasında var olan biyolojik farklılıkları, doğa/kültür ayrımında kültürü yeniden inşa ederken doğaya karşı çıkan erkeğin, bir tahakküm aracına dönüştürme süreci, araştırmanın kuramsal çerçevesinin bir kısmını oluşturan toplumsal cinsiyet, din ve dil pratikleriyle birlikte açıklanmaya çalışılmıştır. Geçmişten günümüze kadının içinde bulunduğu ikincil ve nötralize konum, aslında kadının erkek karşısında fiziksel güçsüzlüğünün ya da Tanrı’nın Havva’yı, Adem’in kaburga kemiğinden yaratma hikayesinin dışında, erkeğin ‘doğa’ya hükmetmesiyle başlayan süreçte kültürü dilediği gibi inşa etmesi sonucu şekillenmiştir.

Kadının bir doğurma aracı ya da erkeğine ‘evinde’ hizmet etmesi gereken bir canlı olarak görüldüğü ataerkil toplumlarda, medya, devlet politikaları, din ve dil pratikleri gibi erkeğin denetiminde olan araçların, kadını ikincilleştirme ve ötekileştirme sürecine yaptığı katkının temel sorun olduğu araştırmada, kadının var olan durumunun pek bir değişime uğramadığı görülmektedir.

Ana-akım medyada yer alan ve tarafsızlığı sahip olduğu yayın politikasına, imtiyaz sahibinin ideolojisine göre belirlenen gazetelerde kadına yönelik şiddetin, erk’e karşı gelmekten kaynaklanan, dolayısıyla kadına haddini bildiren ve kullanılan dil pratikleriyle ikincilleştirilen nitelemelerle haberleştirildiği görülmüştür. İktidarda olanın savunuculuğunu yapan gazetelerin, ataerkil bir ideoloji çerçevesinde kadına yönelik şiddeti, toplumsal bir sorun yerine hâkim değerleri sürdürmek için adli bir vaka olarak sınırladığı, küçük sütunlara yerleştirerek görünmezliğini arttırdığı, Zaman gazetesinin haberlerinin analizleriyle doğrulanabilir.

Zaman’ın Fetullah Gülen ile bilinen yakınlığı, gazetenin İslami hassasiyetlerinin olduğu ve İslam içerisinde kurgulanan ‘kadın’ tasvirinin dışına taşmadan ve dini istikrarı bozmadan kadına yönelik şiddeti, haberlerinde silikleştirdiği ve önemsizleştirdiği düşünülmektedir. Diğer gazetelere oranla cinsel şiddete en az yer veren gazete olan dikkat çeken Zaman’ın, taciz, tecavüz gibi vakaları ataerkil bir çerçevede değerlendirerek erkeği ele vermeyen ve cinsel şiddeti bir hak ihlali olarak

görmeyen dolayısıyla kadını hâkim olan değerlere boyun eğdiren bir işlev kazandığı varsayımı yapılabilir.

Ulusalçı/Kemalist bir çizgide olan ve kuruluşundan bu yana sol ideoloji çerçevesinde haberler yapan Cumhuriyet gazetesinin, toplumun istikrarından öte, kişisel haklara önem veren, bu hakların zedelendiği durumlarda iktidara ‘muhalif’ olabilen bir gazetede olduğu düşünülmektedir. Böyle bir politikaya sahip olduğu düşünülen gazetenin, kadına yönelik şiddet haberlerini çoğunlukla ana-akım medyanın klasik anlatım tarzıyla sunması eleştirilebilir. Ancak bunun yanı sıra gazetenin şiddete uğrayan ya da öldürülen kadınların davalarında etkin bir şekilde yer alan kadın STK’lara haberlerde yer vermesi, “muhalif” yayın kimliği çerçevesinde haberlerinde kadının şiddete maruz kalmasının ya da öldürülmesinin nedeni olarak sıkça yasa ve yönetmeliklerin eksikliğine işaret etmesi, ataerkil ideolojiyi devam ettirmekle birlikte, başlıca denetim araçlarından biri olan çoğu medya kuruluşunu oto-sansür altında bırakan iktidarın, bu konudaki yetersizliğini gözler önüne serebilmektedir.

Tabloidleşen ve küreselleşen bir medya ortamında hak haberciliğinden çok, kar marjlı haberler yapma eğiliminde olan liberal politikalara sahip gazetelerden biri olan Sabah gazetesi, kadına yönelik şiddeti, sansasyon yaratacak ve kullanılan başlık ve fotoğraflarla okurun ilgisini çekecek tarzda sunduğu görülmektedir. Gazetenin önemli görülecek derecede fazla sütunla sayfasına taşıdığı kadına yönelik şiddet ya da cinayet haberleri sunumunun kadın lehine bir fark yaratmadığı, kullanılan başlık biçimi, ataerkil bir bakış açısıyla öne sürülen şiddet nedenleri, magazinsel amaçlarla kullanılan fotoğraflarla vs. görülmektedir.

Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetesinde yer alan kadına yönelik şiddet haberleri incelenerek analiz edildikten sonra, elde edilen bulgular, her üç gazetenin de kadına yönelik şiddet konusundaki haberlerinde bazı kategorilerde farklı, bazılarında ise birbirine benzeyen yaklaşımlar sergilediklerini göstermektedir. Elde edilen veriler incelemeye alınana gazetelerin şiddet haberlerinde kadın temsilini, toplumsal alanda kadın aleyhine anlamları destekleyecek biçimde inşa ettikleri ortaya koymuştur. Liberal pozitivist bir bakış açısıyla oluşturulması gereken haberlere, söz konusu üç gazetenin de ait olduğu yayın kuruluşlarının ideolojilerini yansıttığı düşünülmektedir.

“Giriş” bölümünde cevaplanması umulan sorular analiz sonrası yanıtlanmıştır. “*Türk yazılı basınında yer alan kadına şiddet haberlerinde kadınlar nasıl bir imgeyle temsil edilmektedirler?*” sorusuna verilecek yanıtla göre, kadının gazetelerin farklı yayın politikaları fark etmeksizin ataerkil bir imgeyle sunulduğu görülmektedir. Şiddete neden olan gerekçelerin erkek bakış açısıyla, erkeği haklı gösteren niteliklere göre oluşturulması, medyanın hâkim olan erk’in sözcülüğünü yaptığını düşündürmektedir. İncelenen gazetelerde kadına yönelik şiddet haberlerinde kullanılan fotoğraflarda kadının şiddet mağduru olarak teşhir edildiği, aciz bir konuma düşürüldüğü ayrıca kadının şiddet sonucu ya da sırasında görüntülenen görüntüsünün sansasyon yaratma niyetiyle sunulduğu düşünülmektedir. Kadının şiddet haberleri içerisinde konumlandırılma biçimine göre, kadının haklı gösterilmediği, olayın münferitleştirildiği, “her zamanki erkek şiddeti” denilerek sıradanlaştırıldığı varsayılmaktadır.

“*İncelenen gazetelerin farklı ideolojik görüşlere sahip olması, kadına yönelik şiddet haberlerinin değerlendirilmesinde söz konusu gazeteler arasında bir değişiklik yaratmakta mıdır?*” sorusuna, içerik analiziyle değerlendirilen kadına yönelik şiddet haberlerinde farklı yayın politikalarına sahip gazetelerin kadına yönelik şiddeti sahip oldukları ideolojik görüş çerçevesinde değerlendirdikleri cevabı verilebilir. Sabah özelinde yapılan analizden hareketle liberal politikalara sahip gazetelerin kadına yönelik şiddeti sansasyonelleştirdiği ve kadın haklarından öte kâr marjını öne çıkaracak yayınlar yaptığı varsayılmaktadır. Ana akım medya içerisinde yer alan gazetelerin ataerkil sistemin çarklarına göre işlediğinden hareketle ulusalcı/demokratik bir yayın politikasına sahip olsa da Cumhuriyet gazetesinin kadına yönelik şiddeti sunma hususunda farklı bir söylem geliştirmedeği görülmektedir. Fakat Cumhuriyet gazetesinin kadına yönelik şiddet haberlerinde kadın haklarının savunuculuğunu yapması ve yasaları eleştirmesi, diğer gazetelerden farklı olarak sahip olduğu yayın politikası bağlamında hareket ettiği varsayımının gelişmesini sağlamıştır. İktidara yakın olduğu, iktidarda olan parti ile aynı ideolojik görüşlere sahip olduğu bilinen Zaman gazetesinin, kadına yönelik şiddet konusunda yine farklı bir söylem geliştirmedeği, kadına yönelik şiddeti diğer gazeteler gibi her gün gelişebilecek sıradan adli vakalar olarak sıradanlaştırdığı düşünülmektedir. Zaman gazetesinin sahip olduğu muhafazakâr

çerçeveye göre, kadına yönelik şiddeti sayfalarından en az görünür kılan gazete olarak erkeğin konumunu ‘muhafaza’ etmeyi sürdürdüğü çıkarımı yapılabilir.

“Kadına yönelik şiddet haberlerinde, şiddetin gerekçesi nesnel bir şekilde ele alınmakta mıdır?” sorusu, incelenen üç gazetede de kadına yönelik şiddetin gerekçeleri erkek bakış açısına göre oluşturulduğu şeklinde yanıtlanabilir. Çünkü haberlerde kadına yönelik “konsomatris”, “dansöz” gibi sıfatların kullanılması kadının neden şiddete uğradığı konusunda peşin bir cevap vermemizi sağlayacaktır. Ayrıca haber içinde kullanılan “evden ayrıldığı için”, “ayrılmak istediği için”, ya da “mini etek giydiği için” gibi nedenlerin, geleneksel bir toplum modeline sahip Türkiye’de kadının uğradığı şiddetin nedeni olarak sunulmasıyla sıradanlaştırıldığı ve doğallaştırıldığı düşünülmektedir.

Tüm bu elde edilen veriler ışığında ideolojik görüşü ve yayın politikası ne olursa olsun gazetelerin kadına karşı yönelen şiddeti adli vakalar olarak göstermemeleri, ailenin yanında kadını da güçlendiren politikalara vurgu yapmaları, var olan yasaların uygulanıp uygulanmadığı hususunu takip etmeleri sorumlu habercilik bir gerekliliği ve ödevidir. Gazetelerin haberlerini kadınlar lehine dönüşümlere öncülük edebilecek biçimde kurmaları sonucunda ciddi ve sorumlu gazeteciliğin inşası da mümkün olacaktır. Çalışmadan elde edilen sonuca göre önemli ve politik haberlerin yer aldığı 1.sayfada kadına yönelik şiddet haberlerine yer vermeme anlayışı terk edilerek, sansasyon yaratmayacak şekilde 1.sayfada verilen kadına yönelik şiddetin haberleri, görünürlüğünün artmasını ve özel olan da politiktir anlayışının kazanılmasını sağlayacaktır.

İnsanın haberleştirilmesinde yaşanan etik sorunların kadınların haberleştirilmesinde yaşanması, medya kuruluşlarının ideolojik çıkarlardan yalıtılmış habercilik etik kodlarını oluşturması ihtiyacının elzem olduğunu göstermektedir. Yirminci yüzyılın başlarından itibaren tartışılmaya başlanan, kitle iletişim araçlarının toplumda şiddetin artışında merkezi bir etkisi olduğu görüşü bir yana dursun, medyada şiddetin, niceliğinin değil de nasıl gösterildiğinin toplumlar üzerinde daha temel bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddetin gazetelerde sıklıkla gösterilmesi, kadın sorunun farkındalığına hizmet edebileceğini; bunun yanı sıra niceliğin değil niteliğin sorun oluşturabileceğini göstermektedir.

Vahşeti izlemenin saldırgan davranışlar üzerinde nedensel bir yardımcı faktör olduğundan hareketle şiddetin kadınla yaşanan çatışmalarda sorun çözme aracıymış gibi gösterilmemesi, ticari kaygılarla şiddete maruz kalan kadını ajite ederek ötekileştirilmemesi nitelikte ilgili yapılacak değişikliklerin başında gelebilir. Medyanın kadınları doğaları gereği itaatkâr, pasif, bağımlı, güçsüz olarak gören erkekleri de, saldırgan, her zaman etkin ve güçlü olarak resmeden kadına yönelik şiddet ideolojisini ve söylemini temsil etmemesi gerekmektedir. Erkeklerin ancak güçlerinin yetebileceği kimselere yöneltebileceği bir eylem olarak ortaya konan şiddet edimi, kadın ve erkek arasındaki farklılığı bir zıtlık olarak tasarlamakta ve insani ilişkileri de güç ilişkileri temelinde tanımlamaktadır. Medyanın, hâkim olan bu anlatı tarzından vazgeçerek kadını da merkeze alan bir zemine kaydırması, kadına yönelik şiddet haberlerinin ataerkil ideoloji çerçevesinde algılanmasını sınırlandırabilir.

Kitle gazetesi olarak ortaya çıkan gazetelerin kâr eksenli düşünerek oluşturdukları büyük ve renkli fotoğraflı kadına yönelik şiddet haberleri tiraj elde etme amacından soyutlanarak toplumun gündemine taşıma amacı yönünde dönüştürülmelidir. Söz konusu haberlerde kullanılan sıfatlarla birlikte erkek şiddeti olgusu, toplumsal cinsiyet ve geleneksel cinsiyet algısından, güç ve erk kullanımı bilgisinden soyutlanarak, sistematik değil de münferit ve bir anlık “cinnet” sonucu tesadüfi gelişen bir olay olarak algılatıldığı görülmüştür. Çalışmaya dâhil edilen gazetelerin sıklıkla kullandığı “birlikte yaşadığı”, “sevgili”, “konsomatris” gibi şiddetin hak edildiğini ima eden olumsuz sıfatlara yer verilmemesi medyada tarafsız habercilik idealinden hiçbir şey kaybettirmeyecektir.

Kadına yönelik şiddetin nedenlerine bakıldığında gazetelerin farklı yayın politikalarına sahip olsalar da şiddeti gerekçelendirme biçimlerinin değişmediği görülmüştür. Kadına yönelik şiddetin nedeni olarak ataerkil gelenekten öğrendiğini yeniden kurgulayarak haberleştirdiği varsayılan ana akım medya organlarının, toplumun kadına nasıl baktığını tekrardan kanıtlamak yerine, toplumda kadının nasıl bir konumda olması gerektiğine dair söylemler geliştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddetin ataerkil değerlerine göre belirlenen nedenleri haberde yer almamalı ya da eleştirilerek yer almalıdır.

Çalışmada gazetelerin kadına yönelik şiddeti çoğunlukla fiziksel ve öldürme boyutuna geldiğinde haberleştirdikleri ve toplumda yaşanan şiddeti dar bir çerçevede ele aldıkları görülmektedir. Freud'un 'insanların temel içgüdülerinin saldırganlık ve cinsellik olduğu' tezinden hareketle, ikinci olarak medyaya yansıyan şiddet türünün cinsel şiddet olması, medyanın haberlerini çoğunlukla insanların bilinçaltında ilgi uyandırabilecek niteliklere göre hazırlamasıyla doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Oysa daha geniş bir kavrayışla kadına yönelik şiddetin psikolojik, ekonomik ve cinsel boyutunun da olduğunu görebilen ve gösterebilen haberlerin yapılması, haberlerin, medya ve kadına yönelik şiddetin temsili açısından daha sorumlu ve farkındalık yaratacak bir nitelik kazanmasına yarayabilir. Medyanın, şiddeti, evde ya da sokakta başlayıp hastanede ya da morgda biten bireysel bir adli vaka olarak sunduğu anlatım tarzını terk ederek; şiddetin aşama aşama gerçekleşen, toplumsal kültürel bir arkaikçe sahip çok yönlü bir olgu olduğunu vurgulaması önerilebilir.

Medya, ne felaket tellallığına soyunmalı ne de şiddet haberlerini görmezden gelmelidir. Bu noktada medyaya şiddeti farklı şekilde görebilmesi önerilebilir. Bununla birlikte medya, şiddeti sunarken ekran terörü yaratılmasına, şova dönüştürülmesine, haberin haber olmaktan çıkarılmasına karşı durmalıdır. Haber unsurunun içinde yer alan şiddetin kuşkusuz bilgi verme ve merak doyurma işlevi bulunmaktadır. Öyle ki bir muhabirin, bir şehirde yaşanan seri cinayeti kulaktan kulağa anlatarak şehir efsanesi haline getirmesindense, medyada doğrusunun verilmesinin daha doğru olacağı, haberin önemini göstermektedir.

Haberde şiddet unsuru öne çıkarılarak amaç haline gelmemeli; şiddet, habere eklemlenerek toplumsal, psikolojik ya da ekonomik vs. boyutlarının gösterilmesi hususunda bir araç olmalıdır. Gerçeğin çarpıtılarak ve "yanlış bilinç" yaratılarak haberleştirildiği günümüz medya ortamında ideolojilerin hiç bitmeyeceği bilinmekle birlikte, merkeze kadını ya da erkeği değil insanı yerleştiren bir habercilik anlayışının geliştirilmesi için habere eleştirel bakıldığı değil de haberin eleştirel baktığı bir vizyon gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, K. (2010). *Hukuk, Medya ve Toplum*. İstanbul: Literatürk Yayınevi.
- Akkanat, S. (2011). *Şiddet ve İktidar: Şiddetin “Meşruiyet”inden “Meşruiyet”in Şiddetine*. (Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, A. M. (2007). “Aile İçi Şiddet”. *Doğu-Batı Dergisi*. 43, 8-9.
- Aktaş, C. (1992). *Modernizmin Evsizliği ve Ailenin Gerekliliği*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Aktaş, C. (1995). *Mahremiyet’in Tükenişi*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Aktaş, C. (1996). *Devrim ve Kadın*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Altan, H. Z. (2011). “Yeni Medyada Eşcinsel Mahremiyet ve Toplumsal Okunuşları: Türk Sineması Örneği”. Hüseyin Köse (Ed.). *Medya Mahrem*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Arat, Y. (1995). “Feminizm ve İslam: Kadın ve Aile Dergisinin Düşündürdükleri”, *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arıkan, Ç. (1987). “Sosyal Hizmetler Açısından Şiddet ve Bir Türü Olarak Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet”. *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5,1-2.
- Arıkan, Ç., Koşar, N. (1992). *Yoksulluk Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Arıkan,Ç., Koşar, N. (1989). “Evlilikte Kadının Fiziksel ve Fiziksel Olmayan İstismarı”. *XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Mersin: 15- 21 Ekim.
- Arın, C. (1998). *Kadına Yönelik Şiddet, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Artun, Ü. (1995). *Kan Davası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Asımgil, S. (1998). *Dilara*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Balman, M. (2013). “Dildeki Cinsiyetçilik” Feminizm. *Argasdi Dergisi* 30, 5-6.

- Barry, K. (1979). *Female Sexual Slavery*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Beauvoir, S. (1993a). *Kadın “İkinci Cins”, Bağımsızlığa Doğru*. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınları.
- Beauvoir, S. (1993b). *Kadın “İkinci Cins”, Genç Kızlık Çağı*. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınları.
- Beauvoir, S. (2010). *Kadın “İkinci Cins”, Evlilik Çağı*. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınları.
- Berktaş, F. (2000). *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın-Hıristiyanlık’ta ve İslamiyet’te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bhasin, K. (2003). *Ataerkil Sistem*. (Çev. Ayşe Coşkun). İstanbul: Kadav Yayınları.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller*. (Çev. K. Ay). İstanbul: Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Birleşmiş Milletler (31 Ağustos- 4 Eylül). *Kadına Karşı Şiddetin Engellenmesi Bildirgesi*. Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC), Kadının Statüsü Komisyonu (CSW), Kadına Yönelik Şiddet Çalışma Grup Raporu.
- Bora, A. (2011). *Kadınların Sınıfı; Ücretli Ev Emeli ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*. Cambridge: Polity Press.
- Butler, J. (2001). *Olumsal Temeller: Feminizm ve ‘Postmodernizm’ Sorusu*. (Çev. Zeynep Direk). *Felsefelogos*. (15). Ss. 19-34.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi. (21 Mayıs 2013). *Yüzlerce Kadın Şiddet Kurbanı*. Erişim Tarihi: 26 Haziran 2013.
- Çakı, S. (2010). *Mekânın Kadınlar Açısından Kurgulanışına Kuramsal ve Tarihsel Süreç İçinde Bakmak*. Ayşen Akpınar, Gönül Bakay, Handan Dedeheyir (Der.). İstanbul: Turkuvaz Yayıncılık.
- Çakır, S. (2007). “Medya ve Şiddet”. *Doğu-Batı Dergisi*. 43, 7-8.

- Çelik, N. B. (2000). "Talk Show'larda Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın İmgesi". Nur Betül Çelik (Der.). *Televizyon Kadın ve Şiddet*. Ankara: KİV Yayınları.
- Çetinkaya, Y. (1993). *Reklamcılık*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Çınar, A. (2011). "Toplumsal Bedenin İnşasında Kadını Çağırılması ve Çağırısı: Namus Olgusu Üzerine Bir Çözümleme". Kadir Canatan (Ed.). *Beden Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Daly, M. (1978). *Gyn/Ecology: The Metaethics of Radical Feminism*. Boston: Beacon Press.
- Delaney, C. (2001). *Tohum ve Toprak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirer, T. (2007). "Kadın Sorunundan Kareler", Küreselleşme Kadın ve 'Yeni' Ataerki. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Demirer, T. (2011). "Ve Kadınlar...". Sibel Özbudun, Cahide Sarı, Temel Demirer (Ed.). *Liberalizm/Muhafazakârlık Kısacasında Kadın*. İstanbul: Kaldıraç Yayınevi.
- Direk, Z. (2012). "Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi". Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, S. (2013). "Bir Ütopya: Şiddetsizlik". Erişim Tarihi: 10 Ocak 2013. <http://www.ucansupurge.org/turkce/index2.php?Hbr=971>.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Engels, F. (t.y.) *L'Origine de la Famille (Ailenin Kökeni)*. (Aktaran kaynağı).
- Erdoğan, M. T. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Medya Okuryazarlığının Rolü*. Ankara: KSGM.
- Ergül, H., Gökalp, E., Cangöz, İ., (2012). "Medya Ne ki... Her Şey Yalan!" *Kent Yoksullarının Günlük Yaşamında Medya*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fromm, E. (2008). *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*. (Çev. Yurdanur Salman/Nalan İçten). İstanbul: Payel Yayınları.
- Girard, R. (2003). *Şiddet ve Kutsal*. (Çev. N. Alpay). İstanbul: Kanat Yayınları.

- Gökkaya, V. B. (2009). “Türkiye’de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 10, 1-2.
- Göle, N. (1994/2011). *Modern Mahrem*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Habermas, J. (1997). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*. (Çev. Tanıl Bora, Mithat Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hamilton, L. R. (1989). “Variables Associated with Child Maltreatment and Implications for Prevention and Treatment”. Pardeck J. T (Ed.). *Child Abuse and Neglect: Theory, Research and Practice*. New York: Gordon Breach Science Publishers.
- Hatemi, H. (1988). *Kadının Çıkış Yolu*. Ankara: Fecr Yayınevi.
- Irigaray, L. (2006). *Ben Sen Biz “Farklılık Kültürüne Doğru*. (Çev. Sabri Büyükdüvenci, Nilgün Tuntal). Ankara: İmge Kitabevi.
- İlhan, U. (1992). *Kadın Evi*. İstanbul: Cep Kitapları.
- İlkkaracan, P. (2004). “Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik”. Pınar İlkkaracan (Der.). *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İmam, A.M. (1991). “Women and Fundamentalism”. *Women Living Under Muslim Laws Dossier*, no. 11/12/13: 13-15.
- İmam, A.M. (2004). “Müslüman Dinsel Sağ (Köktendinciler) ve Cinsellik”. Pınar İlkkaracan (Der.). *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İnceoğlu, Y. (2009) *Medyada Nefret Suçları: Töre Namus Cinayetleri*. Erişim Tarihi: 20.03.2012. <http://www.yasemininceoglu/garajsunumson.ppt>.
- J.A. Simpson ve E. S. C. Weiron. (1989). *The Oxford English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, XIX, s.654-655.
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. (Çev. Aksu Bora ve diğerleri). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karaçor, S. (2000). *Toplumsal Değişme ve Reklam*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

- Kete, N. (2011). “Yoksulluk, Mahremiyet ve Ölüm İlişkisini Medya Üzerinden Okumak”. Hüseyin Köse (Ed.). *Medya Mahrem*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kocacık, F. (2006). “Şiddet Olgusu Üzerine”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 2 (1). <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/88.pdf>.
- Korkut, O.F., W.Owen D. (2008). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: KSGM.
- Kovanlıkaya, A. (2012). “Kant’ta Cinsiyet Farklılığı”. Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Köker, E. (2000). “Medyada Çalışanların Cinsel Şiddeti Yorumlama Biçimleri”. Nur Betül Çelik (Der.). *Televizyon Kadın ve Şiddet*. Ankara: Dünya Kitle İletişimi Araştırma Vakfı Yayınları.
- KSSGM. (2000). *Popüler Kültür Ürünlerinde Kadın İstihdamını Etkileyebilecek Ögeler*. Ankara: KSSGM Yayınları.
- Lerner, G. (1986). *The Creation of Patriarchy*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Lorenz, K. (1996). “Ecce Homo”. *Cogito*. (Çev. M. Tüzel). 74, 6-7.
- Marshall, G. (1998). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mater, N. ve Çalışlar, İ. (2007) “Medyadaki Durumu Tersine Çevirmek”. Sevdâ Alankuş (Der.) *Kadın Odaklı Habercilik*. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Merçil, İ. (2012). “İslam ve Feminizm”. Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mernissi, F. (2004). “Bekaret ve Ataerki”. Pınar İlkaracan (Der.). *Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mete, Y. (2008). *Alternatif Medya Biçimi Olarak İnternet: Bağımsız İletişim Ağı (Bianet) Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet*. (Çev. C. Muhtaroglu). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mies, M. (1988). *Women: The Last Colony*. New York: Oxford University Press.

- Moses, R. (1996). “Şiddet Nerede Başlıyor?”. *Cogito*. 45, 6-7.
- Nadelson, C. C. (1996). “Vulnerability and Response to Trauma in Women: Developmental Issues”, *Textbook of Psychoanalysis*. Nersessian E., Kopff R (Ed).
- Oğuz, G. Y. (2010). *Erkek Egemen Toplumda Gücün Kanıtı: Kadına Yönelik Şiddet ve Medyadaki Kanıtı*. Ömer Özer (Ed.). İstanbul: Literatürk Yayınevi.
- Onursoy, S. (t.y). *Duygusal Zekâ Boyutunda Yazılı Medyada Görsel Tüketim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi.
- Orhan, Ş. (2005). *Kadın*. İstanbul: Yaz Yayınları.
- Oskay, Ü. (1982). *XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*. Ankara: AÜSBF Yayını.
- Oskay, Ü. (1996). “Efendi/Köle İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine”. *Cogito*. 87, 6-7.
- Özbudun, S. (2011). “Serbest Piyasa Kadınları Neden Özgürleştirmez”. Sibel Özbudun, Cahide Sarı, Temel Demirer (Ed.). *Liberalizm/Muhafazakârlık Kışkırtıcısında Kadın*. İstanbul: Kaldıraç Yayınevi.
- Özer, Ö. (2010). *Medyada Şiddet Kültürü*. İstanbul: Literatürk Yayınevi.
- Özer, Ö. (2007). *Medya Şiddet Toplum*. Eskişehir: İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özer, Ö. (2010). *Şiddet Olaylarına İlişkin Haberlerin Üretimi. Medyada Şiddet Kültürü*. İstanbul: Literatürk Yayınevi.
- Özer, Ö. ve Özer, M. (2010). *Pazarda Satışın Öyküsü: Medyada Sunulan Şiddet Ekonomisi. Medyada Şiddet Kültürü*. İstanbul: Literatürk Yayınevi.
- Özer, Ö. ve Üçer, N. S. (2010). *Güldünya Tören Örneğinde Töre Cinayetleri*. İstanbul: Literatürk Yayınevi.
- Pittin, R. (1991). “Women, Work and İdeology”. *Nigeria Review of African Political Economy*. No: 52:38-52.

- Rahte, E. Ç. (2010). “Aile İçi Şiddet Ve Medya: Gündüz Kuşağı Televizyonunda Şiddetin Görünürlüğü Ve Yeniden Üretimi”. *İletişim Dergisi*. 30, 6-7.
- Sakallı, N. (2001). “Beliefs About Wife Beating Among Turkish Collage Students: The Effects Of Patriarchy, Sexism, And Sex Differences.” *Sex Roles*, 44 (9/10), 599-610.
- Saktanber, A. (1990). “Türkiye’de Medyada Kadın: Serbest Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakar Anne”. Şirin Tekeli (Haz.). *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısı*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Salihoğlu, S. (2007). *2006 Yılında Türkiye’de Üç Yazılı Basın Organında Yer Alan “Çocuk Haberleri”nin İçerik Analizi Yöntemi ile Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saraçgil, A. (2005). *Bukalemun Erkek*. (Çev. Sevim Aktaş). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Solok, Ö. (1996) “Önsöz Yerine” . *Cogito*. 98, 6-7.
- Somersan, S. (1996) “Şiddetin İki Yüzü”. *Cogito*. 138, 6-7.
- Söğüt, İ. (2011). *Kriminolojide Çağdaş Yönelimler/Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- Steinmetz, S. (1986). “The Violent Family”. Mary Lystad Brunner (Ed.). *Violence in The Home Interdisciplinary Perspectives*. New York: Mazel Publishers.
- Şahingeri, N. A. (2006). *Modernizm ve İslamiyetin Kadın Anlayışlarının Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Şeker, M. (t.y.). *Televizyon Haberlerinin İmge Üretme ve Anlam Yitirme Sorunu*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şener, A., Sofuoğlu, M.C., Yıldırım, M. (2009). Yüce Kur’an ve Açıklamalı ve Yorumlu Meali. (33. Ahzâb: 35). İzmir: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Şener, A., Sofuoğlu, M.C., Yıldırım, M. (2009). Yüce Kur’an ve Açıklamalı ve Yorumlu Meali. (4. Nisa: 1). İzmir: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Şener, A., Sofuoğlu, M.C., Yıldırım, M. (2009). Yüce Kur’an ve Açıklamalı ve Yorumlu Meali. (30. Rûm: 21). İzmir: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Şener, A., Sofuoğlu, M.C., Yıldırım, M. (2009). Yüce Kur'an ve Açıklamalı ve Yorumlu Meali. (81. Tekvir: 8-9, 12). İzmir: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Şenlikoğlu, E. (1993). *İslamda Erkek*. İstanbul: Mektup Yayınları.
- Şeriatı, A. (2013). *İnsanın Dört Zindanı*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Şimşek, L. (2000). *Günümüz Basınında Kadınlar*. İstanbul: Alt Kitap.
- Taşlıçukur, Ç. (2009). *Namus Bahaneli Cinayetlerin Türkiye'deki Basında Haber Olarak Yapılandırılışının Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, M. (2011). *Feminizmin Kadın Algısında Beden İmgesi ve Din*. Kadir Canatan (Der.). İstanbul: Açılım Kitap.
- Tezcan M. (1999). *Ülkemizde Aile İçi Töre ya da Namus Cinayetleri*. Ankara: KSGM.
- Tezcan, M. (2003). *Türkiye'de Töre Cinayetleri*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Tezcan, S. (2010). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: KSGM.
- Topsakal, F. (1995) *Necip Fazıl Kısakürek Biyografisi*. (Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkçe Cinsiyetçi Deyiş, Deyim ve Atasözleri*. (15 Temmuz 2012). Erişim Tarihi: 03.05.2013. <http://ayrimcisoszluk.blogspot.com/>.
- Uluç, G. (t.y.). *Toplumsal Bir Gruba Yönelik Şiddet Türü: Medya, Şiddet ve Çocuklar*. İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Vahip, I. (2012). "Psikanaliz Bakış Açısıyla Aile İçi Şiddet". Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Violence Against Women. (1996). WHO Consultation. Geneva: 5-7 February, FHR/WHO/96.27.
- Wikipedia. (t.y). Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_gazetesi.
- Wikipedia. (t.y). Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sabah_gazetesi.

- Wikipedia. (t.y). Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2013,
[http://tr.wikipedia.org/wiki/Zaman_\(gazete\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/Zaman_(gazete)).
- Williams, R. (2007). *Anahtar Sözcükler*. (Çev. S. Kılıç). İstanbul: İletişim Yayınları.
- www.milliyet.com.tr. “Meslis’te Kadın Sayısı Arttı”. Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2013.
<http://siyaset.milliyet.com.tr/meclis-te-kadin-sayisi-artti/siyaset/siyasetdetay/13.06.2011/1401764/default.htm>.
- Yakut, H. (1997). *Kadın Gözüyle Kadın*. İstanbul: Gençlik Yayınları.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet: Kadına Ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul: Boyut Kitapları.
- Yüksel, Ş., Kayır, A. (1985). “Psikiyatriye Başvuran Örselenen Kadının Tanınması”.
The World Psychiatric Association Regional Symposium, Athens: 13- 17 October.

Ek 1.2. Sabah Gazetesinin “Beni Ölümün Kucağına Atmayın” Başlıklı Haberi

anıp. Evlendikten sonra
gimin' zengin olduğunu ve
abama çok para verdiğini
yolcu... ile evlenmek istordim" diye
konuştu.

'Beni ölümün kucağına atmayın'

Eski eşi Sevim Çora'yı defalarca bıçaklayan Mehmet Dönmez serbest bırakıldı.

Cezaevinden izinli çıkıp kendisini ağır yaralayan eski eşinin serbest bırakıldığını öğrenen 2 çocuk annesi koruma istedi

ALTI yıldır hükümlü olarak kaldığı Bursa Açık Cezaevi'nden geçen hafta izin alarak çıkan Mehmet Dönmez, 8 yıl önce boşandığı eşi Sevim Çora'yı Kütahya'daki evinde, biri kendisinden olan iki çocuğun gözleri önünde bıçakladı. Öldüğünü sandığı eski eşinin babasını arayıp, "Kızınızı öldürdüm, başınız sağolsun" diyen zanlı, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Hayata güçlüklerle döndürülen Sevim Çora ölüm korkusuyla baş başa kaldı.

Yıllar önce boşandığı kişinin hayatını zindan ettiğini belirten Çora, "Bu adam beni çocuklarımın gözü önünde bıçakladı, öldüğümü sandığı için bırakıp gitti, ölmediğim için serbest kaldı. Bu karara isyan ediyorum. Adalet bu mu? Bu cani adam beni öldürmeye kafasına koymuş. Benim ölmediğimi öğrenen bu adam şimdi yarım kalan işini bitirmek için tekrar cezaevinden izin alıp gelecek ve beni öldürecek. Beni göz göre göre ölümün kucağına atmayın, ölüme terk etmeyin. Yalvanyorum devlet beni korusun. Beni cezaevinden bile tehdit ediyor" dedi.

'BU KADINA YAZIK'

Talihsiz kadının komşuları ise zanlının serbest bırakılmasına anlam veremediklerini belirterek, "Devlet onu mutlaka korumalı. Yoksa adam gelir yarım kalan işi tamamlar. Bu kadına yazık olacak" dedi. **İhsan TUNÇOĞLU**

Ücretsiz BAŞARIYA ÖDÜL SINAVI

5-6 OCAK ANKARA

3-4-5-6-

Başarı yolculuğuna markası Çözüm ve indirim bursu

Kayıtlar: Tüm Çözümler

100 r Adet

Figürlü Pipet

KETİ HEDİYE!

www.a101.com.tr

Ek 1.3. Sabah Gazetesinin “Borç Katliamı” Başlıklı Haberi

Ek 1.4. Sabah Gazetesinin “Kadına Şiddete Bir Şehit Daha” Başlıklı Haberi

Ek 1.5. Cumhuriyet Gazetesinin “Koca Vahşeti Durmuyor” Başlıklı Haberi

Gülşah Karadeniz - Mesajlar X

uriyetarsivi.com/reader/reader.xhtml?cid=1

Windows Live altKitap-Ücretsiz E-K... Bedava e-Kitap İndir Mutfak Rehberi VOA - Voice of Ame...

Search Ask f a YouTube CNN

03 OCAK 2013

ÖLDÜRÜLEN KADININ EVİNİN ÖNÜNE KARANFİL

Koca vahşeti durmuyor

Yeni yıla saatler kala Aytekin Danyıldız'ın kıskançlık yüzünden eşi Sema Danyıldız'ı öldürmesinin ardından dün de Sinan Seven, 2 yıl önce boşandığı Gülşah Sercan'ın boğazını kesti. Kadın Cinayetleri-ni Durduracağız Platformu, yasa olmasına karşın yönet-melik çıkmadığı için polisin kadınlara koruma veremediği-ni anımsatarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nı göreve çağırdı. Platform, Danyıldız'ın Avcılar'daki evinin önüne karanfil bıraktı. **ŞULE KÖK-TÜRK**'ün haberi ■ 3. Sayfada

**İyi Politikacı...
Kötü Politikacı...**
Emre KONGAR • 3'te

**Kaybolan
Hayatlar...**
Hikmet ÇETİNKAYA • 5'te

**Ölçsüz Akıl
Nereye Varr**
Orhan BURSALI • 6'da

**'Efsane'
Dış Politika**
Ulku ÇAKIRÖZER • 8'de

GÜNCEL
Cüneyt ARÇAYÜREK

Fidan mı Çınar mı?
Bir gazetemiz yılın sporcusunu seçti ama yılın adamını ya da yasatçısını seçen olmadı. Neden acaba? Bir aday mı

KDV darbesi konutu v

YENİ YILDA DUBLE ZAM

**Damga vergisi ve harç oranlarında, yeniden değeri-
leme oranı olan yüzde 7.8'lik artış yerine yüzde 15'lik
artışa gidildi. Bakanlar Kurulu kararıyla yapılan bu giz-
li zamlarla birlikte hükümet, tırlarda 2.4 kat, otomobillerde**

Büyükşehirlerde daha rekarenin altındaki kon-
yüzde 1'lik KDV oranı
yükselmesi 1+1 ve 2+1
da fiyatları uçuracak. Sek-
yeni düzenlemenin, sektör

Ek 1.6. Cumhuriyet Gazetesinin “Vahşet Hız Kesmiyor” Başlıklı Haberi

Cumhuriyet Arşivi | Reade x f Gülça Karadeniz - Mesajla x

www.cumhuriyetarsivi.com/reader/reader.xhtml?cid=1

Zimbra: Gelen Kutus... Giriş- Windows Live altKitap-Ücretsiz E-K... Bedava e Kitap İndir Mutfak Rehberi VOA - Voice of An

Search Ask f a YouTube CNN

03 OCAK 2013

Üç gün içinde iki kadın öldürüldü. Kadın örgütleri cezaların artmasını istedi

Vahşet hız kesmiyor

SÜLE KÖKTÜRK

Vazarlar

Umutla girilen yeni yıl kadınlar için korkunç anların habercisi oldu. İstanbul'da Sema Danyıldız yeni yıla saat kala eşi tarafından çocuğunun gözünde öldürüldü. Dün otovol ke- rinde boğazı kesilmiş halde bulunan Gülşah Sercan'ın eski eşi tarafından öldürüldüğü belirlendi.

Sayfalar

Avcılar'da Aytekin Danyıldız (48) kıskançlık krizine girerek eşi Sema Danyıldız ile tartışmaya başladı. Kom- şularının anlatımına göre iki saat süren tartışmanın ardından Aytekin Danyıl- dız, 31 Aralık günü saat 05.00'te eşi Sema Danyıldız'ı (33), 12 yaşındaki çocuğunun gözü önünde silahla vura- rak öldürdü.

Eklr

Eyüp'te ise Gülşah Sercan adlı ka- dın, önceki gece çocuğu hastalanınca eski eşi ve çocuğun babası Sinan Se- ven'i çağırdı. Bakırköy Sadi Konuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne yatı- ran çocuğun doktorları tedavi ve tet- kiklerin uzun süreceğini söyleyince Si- nan Seven ve Gülşah Sercan yemeğe çıktı. Yemek dönüşü Sinan Seven, ba- rışmak istediğini söyledi ancak Gülşah Sercan barışmak istemeyince şiddetli bir tartışma yaşandı. Bu sırada Sinan Seven, Gülşah Sercan'ı boğaz ve ense- sinden 8 kez bıçaklayarak öldürdü ve cesedi Eyüp TEM Otoyolu Akşemset- tin Viyadüğü çıkışında, yol kenarında- ki kanala attı. Tedavisi biten çocukları- nı hastaneden alan Seven babasına eski eşini öldürdüğünü anlattı. Babası ise Sinan Seven'i polise teslim etti.

'Cinayetler sürecek'

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, dün Sema Danyıldız'ın öldürüldüğü Avcılar Kemalpaşa Mahal- lesi'ndeki evinin önünde basın açıkla-

Zeytinburnu'nda 5 Afgan, Fatih'te 3 Libyalı doğalgaz kurbanı

Savaştan kaçmışlar

Istanbul Haber Servisi - Zeytin- burnu'nda karbonmonoksit ga- zından zehirlenerek hayatını kaybeden 5 Afgandan ikisinin iç savaştan kaçıp İstanbul'a yerleştiği, diğer 3 Afganın da yılbaşını geçirmek için Türki- ye'ye geldiği belirlendi. 5 kişi- nin öldüğü evi Enaiatullah ve Khudalbird Saifullah kardeşle- rin kiraladığı öğrenildi. Yine kardeş olan Nagibullah Waliza-

Bir facia da Fatih'te

Zeytinburnu'nda 5 Afgan'ın ölümünün üzerinden 24 saat geçmeden Fatih'te Libya uy- ruklu 3 kişi gaz sızıntısından zehirlenerek hayatını kaybetti. İskenderpaşa Mahallesi'ndeki bir evde doğalgaz kokusu gelme-

de ve Muhabullah Ali ile Soorash Vahab'ın da misafiri olarak evde bulundukları belirtildi. 5 kişinin cesetleri otopsi için Adli Tıp Kurumu'na götürülürken İGDAŞ'tan yapılan açıklamada "Yapılan ilk incelemede doğalgaz tesisatına İGDAŞ'ın bilgisi dışında bacalı şofben bağlandı- ğı ve şofbenin baca bağlantısı- nın uygunsuz bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir" denildi.

ruklu olduğu belirlenen gençle- ri öğrenci olarak bildiklerini ifade etti. Libyalı 3 gencin yıl- başı gecesi ölmüş olabileceği kaydedildi. İGDAŞ'tan yapılan açıklamada doğalgaz sayılan cindaki mutfak sokulduğu

Babası her gün kucağında taşıyor

Yeter ki Hivda okusun...

Yurt Haberleri Servi- si - Bingöl'ün Karlıova ilçesinde yaşayan Ne- silih Uğur, belden aşağı- sı felçli kızı 7 yaşındaki Hivda Uğur'u her gün karlı havada kucağında 2 kilometre taşıyarak okuluna götürüyor. An- nesini İbrahim da 5 yaşın- daki kardeşiyle gün bo- yu okulda kalarak Hiv- da'nın gereksinimlerini karşılıyor. Yazın çoban- lık yaptığını, kışın ise iş- siz kaldığını anlatan ba- ba Nesih "Okulu çok sevdiği için kıramadık. Kızına bir akülü araba almak istiyorum, ama gücüm yok" dedi.

8 çocuk kurtarıldı

DIYARBAKIR (Cumhu- riyet) - Dicle Kaymaka- mı Çağlayan Kaya, zor- la evlendirmek istenen 12-16 yaş arasındaki 8 kız çocuğunun aileleri ik- na edilerek okula kazan- dırıldığını açıkladı. Kaya, "Bazı aileler direnç gösterdi. İkna edileme- den bir aileden kız ç

SAMSUNG

Ek 1.7. Cumhuriyet Gazetesinin “Vahşet Ne Zaman Bitecek” Başlıklı Haberi

Ek 1.8. Cumhuriyet Gazetesinin “Eşini Dövüp Dişlerini Penseyle Söktü” Başlıklı Haberi

Ek 1.9. Cumhuriyet Gazetesinin “Kadınların Yasal Hakları” Başlıklı Haberi

[illegible]

Ek 1.10. Zaman Gazetesinin “Anne, Bebeğini Korumak İçin Kendini Kurşunlara Siper Etti” Başlıklı Haberi

Ek 1.11. Zaman Gazetesinin “Ayrılmak İstemeyen Kız Arkadaşını Öldürdü” Başlıklı Haberi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Esra Dudu
Doğum Yeri ve Tarihi	Görele 01.11.1988
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	Atatürk Üniversitesi Medya Merkezi
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Gümüşhane Üniversitesi
İletişim	
E- Posta Adresi	esradudu@gumushane.edu.tr
Tarih	01.07.2013